

Hazırlayan

**T.C
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

ANABİLİM DALI

ANADOLU SAHASI ÂŞIK EDEBİYATINDA MİLLİYETÇİLİK

**Hazırlayan
Hakan ALBAYRAK**

Doktora Tezi

**Danışman
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ**

2023

Doktora Tezi

Ağustos 2023, KAYSERİ

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ANADOLU SAHASI ÂŞIK EDEBİYATINDA
MİLLİYETÇİLİK

Doktora Tezi

Hazırlayan
Hakan ALBAYRAK

Danışman
Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Ağustos 2023, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Hakan ALBAYRAK

İmza

T.C.

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

TEZ ÖZGÜNLÜK ONAYI

Okul no:

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Program Adı : Doktora

Tez Başlığı : Anadolu Sahası Âşık Edebiyatında Milliyetçilik

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam **346** sayfalık kısmına ilişkin **05/09/2023** tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **% 20**'dir.

Filtrelemeye **alıntılar dâhil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 05/09/2023

Danışman: Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Öğrenci: Hakan ALBAYRAK

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

“Anadolu Sahası Âşık Edebiyatında Milliyeçilik” başlıklı Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Hakan ALBAYRAK

Danışman

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

Türk Dili ve Edebiyatı ABD Başkanı

Prof. Dr. Turgut KOÇOĞLU

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ danışmanlığında **Hakan ALBAYRAK** tarafından hazırlanan “**Anadolu Sahası Âşık Edebiyatında Milliyetçilik**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalı’nda **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.../.../2023

JÜRİ:

Danışman	: Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ	İmza
Üye	: Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN	İmza
Üye	: Prof. Dr. Ali SELÇUK	İmza
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Şule GÜMÜŞ	İmza
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Huri YİĞİT	İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Milliyetçiliğin tanımı ve içeriği ile ilgili birçok tartışma söz konusudur. Bu tartışmaların en önemli sebebi ise milliyetçilik kavramının; çağın şartlarına, coğrafi özelliklere, siyasilerin politik düşüncelerine ve halkın toplumsal ihtiyaçlarına göre değişen ve gelişen bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Milliyetçilik tanımları ve yorumları incelendiğinde milliyetçiliğin üç ana temel üzerinde durduğu görülmektedir. Bunlar; millî kimlik, millî birlik ve millî bağımsızlıktır. Bu üç ana unsurun temel özelliği ise birbirine bağlı olmalarıdır.

Giriş ve üç bölümden oluşan bu çalışmanın amacı, Türk milletinin milliyetçilik anlayışı Anadolu sahasında yetişen âşıkların şiirleri üzerinde tespit edilmekte, sosyolojik ve milliyetçilik kuramlarına göre şiirler değerlendirilmektir. Ayrıca küreselleşme, teknoloji ve kitle iletişim araçlarının Türk milliyetçilik anlayışına etkisi âşıkların şiirleri üzerinden yorumlanmaktadır.

Türk coğrafyası çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Âşıklık gelenekleri de bu geniş coğrafyanın tamamında farklı adlandırmalarla görülmektedir. Âşık Edebiyatı da başlangıçtan günümüze kadar çok geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu nedenle çalışma, başlangıçtan günümüze kadar süre gelen Âşık Edebiyatı Anadolu sahası Cumhuriyet Dönemi olarak sınırlandırılmıştır. Çalışmada Cumhuriyet Dönemi'nde Anadolu'nun farklı coğrafi bölgelerinde yetişen âşıkların şiirleri üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmada, “sistematik tahlil yöntemi” adı verilen metin merkezli inceleme yöntemi kullanılmaktadır. Çalışma, disiplinlerarası bir incelemedir. Çalışma, sosyolojik ve milliyetçilik kuramlar ile halk edebiyatı alanında yapılacak çalışmalara örnek teşkil etmektedir.

Çalışmanın giriş kısmında kimlik / millî kimlik, ırk, millet, etnik / etnisite ve milliyetçilik kavramları tanımlanmakta ve Âşık Edebiyatı ile ilgili temel bilgiler aktarılmaktadır. Bu kavramlarla ilgili bilim insanlarının görüşlerine yer verilmektedir. Milliyetçilik, Türk milletinin milliyetçilik anlayışı ve milliyetçiliğin gelişim tarihi hakkında bilgi sunulmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde âşıkların şiirlerinde yer alan millî unsurlar sosyolojik kuramlara göre incelenmiştir. Şiirlerde tespit edilen kültür, dil, inanç, tarih, töre, bayram, vatan, askerlik, bayrak, millet, ahlak ve iktisatla ilgili millî unsurlar işlevselcilik kuramına göre ele alınmıştır. Tespit edilen politika, Türkçülük / Turancılık,

lkclk, ırkçılık ve terörle ilgili millî unsurlar çatışma kuramına göre değerlendirilmiştir. Yine şiirlerde yer alan kızıl elma, bozkurt, Ergenekon, bayrak ve tarihî kimlikler simgesel etkileşimcilik kuramına göre incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde âşıkların şiirlerinde tespit edilen millî unsurlar milliyetçilik kuramlarına göre değerlendirilmektedir. şiirlerde tespit edilen millî unsurlar ilki, modernist, etno-sembolizm ve banal milliyetçilik kuramlarına göre incelenmektedir.

Çalışmanın nc bölümünde küreselleşme, teknoloji ve kitle iletişim araçlarının millî değerleri nasıl etkilediği şiirler üzerinden anlatılmaktadır. İncelenen şiirlerde söz konusu gelişmelerden Türk milliyetçilik anlayışını olumsuz etkileyen unsurlar üzerinde durulmaktadır.

Sonuç bölümünde Anadolu sahasında yetişen Cumhuriyet Dönemi âşıklarının şiirlerinde yer alan millî unsurlardan örnekler verilerek sosyolojik ve milliyetçilik kuramlarına göre Türk milliyetçiliği değerlendirilmektedir. Türk milliyetçilik anlayışının sosyolojik ve milliyetçilik kuramlarından sadece biriyle açıklanamayacağı ortaya konulmaktadır. Küreselleşmenin, teknolojik ve kitle iletişim araçlarının âşıkların şiirlerine yansayan Türk milliyetiliğindeki olumsuz etkileri değerlendirilmektedir. Çalışmada âşık şiirlerinin; Türk milletin kimliğini, karakterini, duygularını ve felsefesini yansıttığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda yararlanılan kaynakları içeren bir kaynakça bölümü yer almaktadır.

Anadolu sahası âşık edebiyatında milliyetçilik konulu çalışmaların gerekliliği ve önemi hususunda beni bilinçlendiren ve konunun belirlenmesinden sonuçlandırılmasına kadar çalışmanın her aşamasında bana yol gösterip yardımcı olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Bayram DURBLMEZ’e teşekkür ederim. Çalışma sürecinde desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN, Prof. Dr. Ali SELÇUK, Dr. Öğr. Üyesi şule GüMüş ve Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Huri YğT’e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu süreçteki yoğun çalışmalarımda ihmal ettiğim sevgili aileme bana gösterdikleri sabır ve nezaketten dolayı minnettarım.

Hakan ALBAYRAK

Kayseri, 2023

ANADOLU SAHASI ÂŞIK EDEBİYATINDA MİLLİYETÇİLİK

Hakan ALBAYRAK

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Ağustos 2023

Danışman: Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

ÖZET

Türk toplumlarında varlığını devam ettiren, kökeni mitolojik döneme dayanan, kam / şaman, ozan / baksı geleneklerinin günümüze yansımaları olan âşıklık gelenekleri; Türklerin en önemli kültürel değerleri arasında yer almaktadır. Âşıklar şiirlerinde Türk milletinin kimliğini, karakterini, felsefesini ve sosyal yapısını yansıtan değerleri içinde barındırmaktadır. Bu çalışmanın konusu; Türk milletinin milliyetçilik anlayışını yansıtan Anadolu sahasında yetişen Cumhuriyet Dönemi âşıklarının şiirlerini sosyolojik ve milliyetçilik kuramlarına göre değerlendirmek ve küreselleşme, teknoloji ve kitle iletişim araçlarının millî unsurlara etkisini şiirler üzerinden yorumlamaktır.

Milliyetçilik çağın şartlarına, coğrafi özelliklere, siyasilerin politik düşüncelerine ve halkın toplumsal ihtiyaçlarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle çalışmada Anadolu sahasında yetişen âşıkların şiirlerinin muhtevasında tespit edilen millî unsurlar değerlendirilirken farklı kuramlardan faydalanılmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında milliyetçilikle ve Âşık Edebiyatı ile ilgili temel kavramlar üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Türk milliyetçilik anlayışını yansıtan şiirlerdeki millî unsurlar sosyolojik kuramlara göre değerlendirilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde şiirlerdeki millî unsurlar milliyetçilik kuramlarına göre incelenmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise küreselleşme, teknoloji ve kitle iletişim araçlarının millî değerleri nasıl etkilediği şiirler üzerinden yorumlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Âşık Edebiyatı, milliyetçilik, sosyoloji, kuramlar.

NATIONALISM IN MINSTREL LITERATURE OF ANATOLIAN FIELD

Hakan ALBAYRAK

**Erciyes University, Graduate School of Social Sciences
PhD Thesis, August 2023**

Advisor: Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ

ABSTRACT

The traditions of minstrelsy, which continue their existence in Turkish societies, are based on the mythological period and are the reflection of the kam / shaman, ozan / baksı traditions; It is among the most important cultural values of the Turks. In their poems, the minstrels contain values that reflect the identity, character, philosophy and social structure of the Turkish nation. The subject of this study is; The aim is to evaluate the poems of the minstrels of the Republic Period who grew up in the Anatolian field, which reflects the nationalism understanding of the Turkish nation, according to sociological and nationalism theories and to interpret the effects of globalization, technology and mass media on national elements through poems.

Nationalism varies according to the conditions of the age, geographical features, the political thoughts of the politicians and the social needs of the people. For this reason, different theories are used while evaluating the national elements determined in the content of the poems of the minstrels who grew up in the Anatolian field. In the introduction part of the study, the main concepts related to nationalism and Minstrel Literature are emphasized. In the first part of the study, the national elements in the poems reflecting the understanding of Turkish nationalism are evaluated according to sociological theories. In the second part of the study, the national elements in the poems are examined according to the theories of nationalism. In the third part of the study, how globalization, technology and mass media affect national values is interpreted through poems.

Keywords: Minstrel Literature, nationalism, sociology, theories.

İÇİNDEKİLER

ANADOLU SAHASI ÂŞIK EDEBİYATINDA MİLLİYETÇİLİK

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK ONAYI	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ANADOLU SAHASI ÂŞIK EDEBİYATINDA MİLLİYETÇİLİK	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK EDEBİYATINDA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN SOSYOLOJİK KURAMLAR BAKIMINDAN İNCELENMESİ

1.1. Türk Milliyetçiliğinin İşlevselcilik Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi	39
1.1.1. Dilde Milliyetçilik.....	52
1.1.3. İnançta Milliyetçilik	64
1.1.4. Tarihte Milliyetçilik	79
1.1.5. Törede Milliyetçilik	98
1.1.6. Bayram ve Törenlerde Milliyetçilik.....	110
1.1.7. Vatanda Milliyetçilik	120
1.1.8. Askerlikte Milliyetçilik	133
1.1.9. Bayrakta Milliyetçilik	141
1.1.10. Millette Milliyetçilik	151
1.1.11. Toprakta Milliyetçilik	158
1.1.12. Ahlakta Milliyetçilik	165
1.1.13. İktisatta Milliyetçilik	170
1.1.14. Genel Hususlarda Milliyetçilik.....	175
1.2. Türk Milliyetçiliğinin Çatışmacılık Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi.....	187
1.2.1. Politik Kültürde Milliyetçilik	188

1.2.1.1. Dokuz Işık Öğretisi.....	190
1.2.1.1.1. Milliyetçilik Öğretisi	192
1.2.1.1.2. Ülkücülük Öğretisi	194
1.2.1.1.3. Ahlakçılık Öğretisi	197
1.2.1.1.4. Toplumculuk Öğretisi.....	199
1.2.1.1.5. İlimcilik Öğretisi	200
2.1.1.6. Hürriyetçilik Öğretisi.....	204
1.2.1.1.7. Köycülük Öğretisi.....	206
1.2.1.1.8. Gelişmecilik ve Halkçılık Öğretisi	207
1.2.1.1.9. Endüstricilik ve Teknikçilik Öğretisi.....	208
1.2.2. Türkçülük / Turancılık Kültüründe Milliyetçilik.....	209
1.2.3. Ülkücülükte Milliyetçilik	223
1.2.4. Soyda/Irkta Milliyetçilik	228
1.3. Türk Milliyetçiliğinin Simgesel Etkileşimcilik Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi.....	232
1.3.1. Kızıl Elma.....	234
1.3.2. Bozkurt / Kurt.....	240
1.3.3. Ergenekon.....	246
1.3.4. Bayrak	249
1.3.5. Tarihî Kimlikler	257

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİYETÇİLİK KURAMLARINA GÖRE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN İNCELENMESİ

2.1. İlkçi Kuramı	266
2.1.1. Doğalcı İlkçi	266
2.1.2. Biyolojik İlkçi.....	271
2.1.3. Kültürel İlkçi.....	276
2.2. Modernist Kuram	280
2.3. Etno-sembolizm Kuramı	291
2.4. Banal Milliyetçilik	297
2.4.1. “Biz” ve “Öteki” Olgusunda Banal Milliyetçilik	299

2.4.2. Gündelik Hayatta Banal Milliyetçilik.....	309
2.4.3. Millî Kavramlarda Banal Milliyetçilik	310
2.4.4. Kültür ve Millî Bayramlarda Banal Milliyetçilik.....	312

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME, TEKNOLOJİ, KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI ve MİLLİYETÇİLİK

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	328
KAYNAKÇA.....	347

GİRİŞ

Toplumların kendine özgü millî felsefesinin, psikolojisinin ve yaşam tarzının oluşumunun temel kaynağı mitolojidir. Mitoloji, millî bilincin oluşmasında önemli etkenlerden biridir. Millî bilinç ise başka bir millete verilmesinin ya da başka bir millettten alınmasının imkânı olmayan, mitolojik dönemden günümüze kadar kazanılan, milletin genetik hafızasında yer eden âdet, gelenek, görenek, inanç ve kutsallıktır. Söz konusu bu değerler önce dil, bedensel hareket, jest ve mimiklerle anlatılır ve / veya uygulanır. Sonra yazılı metin, ritüeller ve görsel / gösteriye dayalı çeşitli sanat türleri aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarılır. Köklü milletlerde olduğu gibi Türk milleti de bilinçaltında mitolojik olguları ve kültürel değerleri yaşatır (Eliade, 2017: 9-58; Bayat, 2017: 15-16).

Hayatın ve olayların akışında etkili olan mit; dünyayı algılama, biçimlendirme ve simgeleştirmedir. Düşüncelerde var olan imgelerin söz ile icra edilmesi, sözün metinle birleşmesi ve imgelerin simgelere dönüşmesi mitin özellikleri arasındadır. İmgeler, toplumların mitolojik kimliklerini yansıtmaktadır (Eliade, 2017: 9-35; Bayat, 2017: 16-18).

Mitolojik kimlikler; millî kimlik, ırk, millet ve milliyetçilik düşüncesinin temel kaynağıdır. Köklü bir geçmişe sahip Türklerin kendine özgü mitolojik kimlikleri yani millî değerlerini ifade eden öğeleri vardır. Bu öğeler halk biliminin içeriğini oluşturur. Türklerin millî değerlerini ve Türk kimliğini anlayabilmek ve kavrayabilmek için Türk mitolojisini iyi bilmek gerekir (Kösoğlu, 1996).

Türk toplumlarında varlığını devam ettiren, kökeni mitolojik döneme dayanan, kam / şaman, ozan / baksı geleneklerinin günümüze yansıması olan âşıklık gelenekleri; Türklerin en önemli kültürel değerleri arasında yer almaktadır. Geçmişten günümüze kadar geleneğin temsilcilerine “kam, şaman, baksı, oyun, akın, ozan, halk şairi, âşık”

gibi adlar verilmektedir. Zaman içerisinde millete ait değerler ve sosyal ihtiyaçlar değişmektedir. Bu değişim gelenekli şiir temsilcilerine de farklı işlevler kazandırmaktadır. Tarihî süreç içerisinde gelenekli şiir temsilcileri; doğmaca şiir söyleme yeteneğinin yanında “din adamı, bilgin, öğretmen, oyuncu, güfteci, destancı, çalgıcı, ses sanatçısı, falcı, büyücü, ruh hekimi, sözcü, elçi, haberci” vb. işlevleri kazanan saygın kimselerdir. Türk coğrafyasının birçok bölgesinde olduğu gibi Anadolu sahasında da yetişen gelenekli şiir temsilcilerinin dile getirdikleri sözler; toplumun hayat anlayışını ve felsefesini yansıtmaktadır (Durbilmez, 2016: 19-20).

Türk coğrafyası çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Âşıklar da bu geniş coğrafi alanda yer almaktadır. Bu nedenle çalışmanın sınırları Anadolu sahası Cumhuriyet dönemi olarak belirlenmiştir. Anadolu sahasında yetişen âşıkların şiirlerinden yola çıkılarak Türk milliyetçilik anlayışının inceleneceği bu çalışmada, sistematik tahlil yöntemi adı verilen metin merkezli inceleme yöntemi kullanılmaktadır.

Çalışmada, âşıkların şiirleri üzerinden Türk milletinin milliyetçilik anlayışıyla ilgili çeşitli değerlendirme ve incelemelerde bulunmak için sosyolojik ve milliyetçilik kuramlarından yararlanılmaktadır. Âşıkların şiirlerinde yer alan millî unsurlar sosyolojik kuramlar arasında “işlevselcilik”, “çatışma” ve “simgesel etkileşimcilik”; milliyetçilik kuramlarından ise “ilkçi”, “modernist”, “etno-sembolcü” ve “banal milliyetçilik” kuramına göre değerlendirilmektedir. Bununla birlikte teknoloji, küreselleşme ve kitle iletişim araçlarının Türk milliyetçilik anlayışına etkisi şiirler üzerinden yorumlanmaktadır. Dolayısıyla şiirler aracılığıyla Türk milliyetçilik anlayışına etki eden çevre şartlarına da değinilmektedir. Bu çalışma Âşık Edebiyatı, Türk milliyetçiliği ve milliyetçilik anlayışıyla ilgili yapılacak ilmî araştırmalara kaynak olacaktır.

Türk milliyetçilik anlayışının inceleneceği bu çalışmada, öncelikle konu ile ilgili temel kavramların hangi anlamlarda kullanıldığından söz etmekte fayda vardır.

1. TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Kimlik / Millî Kimlik

Kimlik, yaşadığımız hayatın bir parçası olan dünyayı anlamlandırmak açısından önemlidir. İnsan, bireysel ve toplumsal var oluşu, kim olduğu ve var oluş nedeni hakkında farkındalığa ihtiyaç duymaktadır (Şan, 2020: 91). Bir kimsenin karakterini, özünü ve özelliğini veren “kimlik”tir. Bir insanı, diğer insanlardan farklı kılan ve insana kişilik oluşturan özellik de “kimlik”tir. Kimlik, kişinin mevcudiyet kazanması için gerekli ön koşullardandır (Kösoğlu, 1992; Tok, 2003: 117).

Kimlik; tarih, dil ve kültür ile hareket ederek insana kim ve / veya kimlerden olduğunu tarihsel sürecin bir sonucu olarak göstermektedir. Kimlik, tarihsel çerçevede süreklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimliği tanımlarken belli kaideler içinde hareket edilmektedir (Şan, 2020: 91; Kösoğlu, 1992). Yaşanılan toplumun kaideleri ve hayat tarzları kimlik tanımında belirleyici faktörler arasındadır. Bireyler seçimlerini içinde doğduğu ve yaşadığı toplum tarafından belirlenen seçenek ve fırsatlar arasından eleştirel düşünüp, toplumun yaşam biçimindeki değer ve inançları yorumlayarak yapmaktadır. Bu süreçte yaşanılan olaylar ve kazanılan değerler bireyin kimliğini biçimlendirmektedir (Tok, 2003: 128). Bahsedilen süreçte insan iradesinin tercihleri de göz ardı edilmemelidir. Kimliğin sınırlarını ise cinsiyet, etnik yapı ve kültürel değerler (gelenek, görenek, âdet, töre, inanç vd.) belirlemektedir (Şan, 2020: 92).

Birey, toplumsal yaşantısında bir kimliğe ihtiyaç duyar. Bireyin toplum içindeki rolü ve çevresi kimliğinin oluşumunda etkilidir. Birey yaşadığı toplumun dışında farklı bir grupta dünyaya gelmiş olsaydı, o gruba ait kimlikle bir aidiyet ve değer içinde yaşayacaktır. Örneğin Türkiye’de doğup büyüyen bir kişi Türk kültürüne ve değerlerine göre yaşam sürecektir. İngiltere’de doğup büyüyen bir kişi ise Anglo-Sakson kültür ve değerler dünyasıyla bağ kuracaktır. Yaşadığı toplumun davranışlarını sergilemek insanî bir özelliktir. Bu durum insana aidiyet hissi katmaktadır. Bunun dışında bir davranış sergilemek bir balığın denizden çıkarak karada hayatını sürdürmeye çalışması gibi doğal olmayan bir davranıştır. Bu konuda sosyoloji, insanın yaşadığı topluma göre var olduğunu ve kendi seçimi olarak bunun dışında farklı bir varlık olma çabasının mümkün olmadığı anlatmaktadır. Ancak nadiren de olsa tutkuyla ya da hevesle bağlandığı bir

durum, olgu ya da varlık olduğunu göstermektedir (Berger, 2017: 192-193). Bununla birlikte kimliğin öznel ve iradî bir yönü de bulunmaktadır. Fakat kolektif bilinç kimliğe ana karakteristik unsurlarını vermektedir. Kimlik, bireyin kendi hakkında ve başkalarının onun hakkında anlattıklarıyla açıklanan bir söylemsel işlem olarak da açıklanmaktadır (Şan, 2020: 94).

Kimlik oluşumu sosyolojik bir süreçte inşa edilmektedir. Bu kimliğin oluşumunu tamamlayan temel unsurlar bulunmaktadır. Tarih, coğrafya, biyoloji, kolektif hafıza ve inanç gibi unsurlar kimlik oluşumunun temel yapısını oluşturmaktadır. Birey ve toplumsal gruplar kimliğin oluşumuna etki eden ham malzemeyi içinde bulundukları mekân, kültür ve sosyal şartlara göre yorumlamakta ve işlemektedir (Şan, 2020: 94). Örneğin Türklerin konargöçer hayat sürdüğü dönemde ve sonrasında yerleşik hayatta edindiği sosyal yaşam ve diğer toplumlarla olan ilişkileri neticesinde elde ettiği kazanımlar Türklerin millî kimliklerini belirleyen etkenler arasında yer almaktadır.

Kimlik, sosyal etkileşim süreciyle oluşmakta ve değer kazanmaktadır. Bazı dönemlerde aynı dili konuşan insanlar kimliğin en önemli unsurunu oluştururken bazı dönemlerde de inanç sistemi ve dinî aidiyet duygusu kimliğin en önemli unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Kimlik kavramının temeli, diğerlerinden ayrılan özelliklere yani farklılıklara dayanmaktadır. Bu farklılıklar da bir toplumun öteki toplumlardan nasıl ayrıldığını belirleyen unsurları anlamlı kılmaktadır (Berger, 2017: 126).

Kimliğin varlığı, sosyal hayattaki ilişkilerin devamına bağlıdır. Bir kültüre dâhil olmayan insan varlığını devam ettiremez. Bunun anlamı, ötekinin varlığı olmadan ve ötekiyle varlık olmadan kişinin ya da toplumun kendi kimlik bilincinin olmaması demektir (Berger, 2017: 126).

“Kimsin?”, “Kimlerdensin?”, “Soyunuz nerden gelmektedir?”, “Hangi aileye mensupsunuz?” gibi köken bilgisini araştıran sorulara kişilerin ve toplumların verdiği cevaplar kimlik / millî kimlik özelliklerini ortaya koymaktadır. Bu sorulara verilen cevaplar, kişinin ya da toplumun diğer kişilerden ya da toplumlardan farkını, kimlere benzemediğinin ve kime ya da hangi topluma benzediğinin de cevabını vermektedir (Yıldız ve Demir, 2003: 3).

Her toplumun kendi tarihi, kültürü, değerleri ve sosyoekonomik koşulları çerçevesi içerisinde özgün bir kimliği oluşmaktadır. Kimlik tanımlarından yola çıkıldığında özdeşlik ve farklılık kavramları öne çıkmaktadır. Yani kimlik; içirme ve dışlamayı bünyesinde barındırmaktadır. Belirli bir toplumun üyeleri kendilerini özdeş, diğer toplumun üyelerini farklı gören aidiyet duygusunu ifade etmektedir. Kimlik olgusunun aidiyet hissinin bir neticesi olduğu da varsayılmaktadır. Bu aidiyet hissi; birliği ve ayrılığı belirlemektedir. Birlikten kasıt, “biz” duygusu, ayrılıktan kasıt ise “öteki”dir. Aidiyet duygusu; kişinin içinde bulunduğu toplumlarla olan ilişkilerini ve bu toplumlara karşı sorumluluk, hak ve bağlılık derecelerini tayin etmektedir. Bu hak ve bağlılıklar bireyin topluma, toplumun da bireye karşı varlıklarını korumasına ve geliştirmesine katkı sağlamaktadır (Bilgin, 1994: 57).

Millet olabilmek için bütünleştirici bir ideoloji ve ortak bir kimlik oluşturmak temel koşuldur. Kabile, aşiret, etnik, dinî vb. grupları içinde barındıran toplum ve devletler varlıklarını devam ettirebilmeleri için bu grupları bir arada tutacak bir üst millî kimlik çatısında birleştirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu toplum ve devletlerin varlıkları uzun sürmemektedir. Bu nedenle millî kimlik; devlet ve millet oluşumunun temel kaynağı olmaktadır. Milleti oluşturan farklı gruplar arasında millî düzeyde birleştiren sadakat ve gönül bağı kurmak kolay değildir. Millet inşası; devletin güvenliğini ve düzenini tesis etme, refahını sağlama sorumluluğunu ve garantisini içeren maddi unsurlardan oluşmaktadır. Bunlarla birlikte milletin ortak bilincini oluşturan mit, kültür, inanç, ritüel, simge ve ideoloji gibi manevi unsurların halk tarafından özümsemişi ve uygulanmasıyla gerçekleşmektedir (Akbaş, 2012: 320-325).

Bir milletin geçmişten günümüze içinde yaşadığı değerlerin ve bu değerlerle toplumun hayat tarzını biçimlendiren unsurların bütünü olan kültür; aynı zamanda milletin kendine özgü üslubu, milletin bir olay karşısında birlikte takındığı tavır ve duruş şeklidir. Ayrıca kültür, milletin hayatında var olan maddi ve manevi unsurların birleşimidir. Bu unsurların kökeninde geçmişten gelen inanç ve kaideler vardır. Bu inanç ve kaideler, kültürün temel yapısını oluşturur. Kültür, aynı zamanda hayata bakış açısıyla ilgilidir. Hayatın biçimlenişi, gelişimi ve değişiminde birçok kültürel unsur, davranış ve değerler vardır. Söz konusu unsurlar, farklı toplumlarda benzerlikler gösterebilir. Yani kültürün ham maddesi, bütün kültürlerde ortaklık ya da benzerlikler

taşıyabilir. Bu ortak ya da benzer maddelerin, her kültürde farklı olarak şekillenmesini, değişik tarzlarda ortaya çıkışını ifade eden özellikler “millilik”tir. “Millilik” bir tür farklılıktır (Kösoğlu, 1992).

Milletler, diğer milletlerden ayrılan özelliklerini daha fazla ön plana çıkarma girişimindedir. Bu düşünce milletin tüm hayat tarzını başka kültürlerden ayıran bir üslup kurmaya yönelir. Diğer milletlerden ayrılan bu üslubun; toplumun hayatı algılama şekline, kılık kıyafet tarzına, davranışına, olaylara bakış açısına ve eğitim şekline kadar hayatın her safhasına yansıdığı görülür. Bu özellikler de milletlerin kimliğini yansıtır. Örneğin giyim kuşam tarzı; coğrafi şartlar ve iklim özelliklerinin yanı sıra gelenek, görenek ve âdetlere dayanır. İnançlarına göre de şekillenir. Bu özellikler toplumları birbirinden ayıran ve öznelştiren millî kimliktir. Bu farklılıklar ayrıca kültürel canlılığı da yansıtır. İnsanlar arasında duygu, duyuş ve düşünce tarzına göre saygı, sevgi, korku, mutluluk gibi insanî duygularda da farklılıklar gösterebilir. Bu insanî durumlar, bir olay karşısında toplum içindeki bireyler için ortak özellikler gösterebildiği gibi aynı olaylar toplumlar arasında da farklı şekilde anlaşılabilmekte ve yorumlanabilmektedir. Bir olay karşısında Türk gibi saygı duymak, Türk gibi hareket etmek, Türk gibi ağlamak, Türk gibi heyecanlanmak, Türk gibi sevmek bir toplumun millî kimlik göstergesidir. Ancak aynı olay karşısında Japon gibi saygı duymak, Rus gibi hareket etmek, Alman gibi sevmek, İngiliz gibi ağlamak sağlıklı bir millî kimlik göstergesi değildir (Kösoğlu, 1992: 21-40).

Millî kimlik, bir milleti diğer milletlerden farklı kılan özelliklerdir. Bir milletin giyim kuşam şeklini ya da sosyal etkinliklerini yaşanan coğrafi bölgenin özellikleri ve iklim şartları kadar milletin kimliğini de belirlemede etkindir. Türk milletinin giyim kuşam tarzı ve sosyal etkinlikleri yaşanan coğrafi bölgenin özellikleri ve iklim şartlarının yanı sıra kültürel özelliklerine dayanmakta ve inançlarına göre de şekillenmektedir. Bu giyim kuşam tarzı yöresel farklılıklar da gösterir. Bu farklılıklar kültürel zenginliği ifade eder. Türkiye’de Güney Doğu Anadolu insanının giyim tarzı ile Batı Anadolu insanının giyim tarzı birbirinden farklıdır. Bunlar yöresel değerlerdir. Bu farklılıklar millî kimliğin özü ve zenginliğidir. Elbette bu farklılıkta coğrafi şartlar ve iklimin etkisi de vardır. Ancak giyim kuşamdaki gerek renk gerek desen gerekse biçim farklılığının asıl belirleyicisi kültürel değerlerdir. Bununla birlikte millî kimlik, milletin kendisini nasıl

algıladıklarıyla yakından ilgilidir. Milletin kendi özellikleri yaşadıkları kültürün onlara kazandırdıklarıdır. Millî kimliğin en önemli unsuru kültürel kimliktir. Kültürel kimlik ise gelenek, görenek ve eğitim yoluyla milletin içselleştirdiği davranış ve olgulardır. Ayrıca bunların bilincidir (Kösoğlu, 1996: 28-40).

Millî kimliğin ve millî kültürün korunarak geleceğe aktarılmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri “dil”dir. Dilin söz varlığındaki zenginliği, kullanılabilirliği ve uygulanabilirliği o dilin gelişmişliğini ve özgünlüğünü ifade eder. Örneğin Türk kimliğini yaşatan Türkçedir. Türkçenin tarihine bakıldığında, kavmî bir millet özelliğine sahip olduğu, ilk Türkçe metin olan Orhun Kitabeleri’nden anlaşılır. 8. yüzyılda Göktürkler tarafından dikilen Orhun Kitabeleri’nde Türklerin devlet anlayışı, vatan sevgisi, millî bilinci, millî duygularına bağlılıkları ifade edilir. Ayrıca Türklüğün ebediyen devam ettirilebilmesi için yapılması gerekenler sıralanır. Kültigin Abidesi’nde yer alan: “Gelecek hadsiz, hesapsız nesillerin dimağlarında, onların müşterek muvaffakiyetlerinin şaşaası her gün yeniden canlansın diye uzakta ve yakında bulunan herkesin bunu öğrenmesi için, bilhassa muhteşem bir kitabe yaptık.” (Ergin, 1994: 7-10) sözleri Türklerin tarih ve millî bilince sahip olduklarını gösterir.

Bir milletin millî kimliğinin nasıl oluştuğunu kavrayabilmek için kolektif bilincinde var olan duygu, düşünce ve hayatlarına anlam katan değerler ve kaideler hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Yapılması gereken öncelikli iş, millete ait kültürel değerleri öğrenmektir. Bu nedenle tarihî süreç içinde milletin hayat tarzının oluşmasını sağlayan maddi ve manevi kültürel değerleri bilmek ve anlamak lazımdır. Tarihî süreç içinde gelişen dil, gelenek, görenek ve bunları yaşatan edebiyat ürünleri millî kültürü oluşturmaktadır (Öztürkmen, 1998). Örneğin Türk kültürünün özelliklerini en iyi yansıtan ürünler Halk Edebiyatı içinde yer almaktadır. Halk Edebiyatı içinde de Âşık Edebiyatı ürünlerinde işlenen konular ve simgeler millî kimliği yansıtmaktadır. Geçmişten günümüze aktarılan bu değerler, Türklerin millî kimliğinin göstergesidir.

Milletin kültürel değerleri var oldukça millî kimlikleri de yaşamaya devam etmektedir. Bu değerlerin de hayatta var olmasını sağlayan dildir. Dil var oldukça kimlikler de var olmaktadır. Türklerin tarihî süreci incelendiğinde gerek konargöçer gerek yerleşik hayatta gerekse modernleşme sürecinde dillerini yaşatan, geliştiren ve

farklı milletlerle iletişim sonucunda da onlara uyum sağlayan gl bir yapısının olduğu görülmektedir (Eröz, 1983: 42-51).

Milleti ayakta tutan ve milletin gelişimini sağlayan en önemi unsur kültürdür. Ziya Gökalp, *Hars ve Medeniyet* adlı yazısında bunu şu sözleriyle ifade etmektedir: “Bir cemiyette yalnız aydınlar harstan (kültürden) uzak kalmışlarsa, o cemiyet kurtulabilir. şayet halkın harsı da bozulmuşsa o cemiyet bir daha dirilemez. Ortadan kalkar. Başka milletler içinde erir, kaybolur.” (Ziya Gökalp, 2005: 65). Yani millet kendi kültürüne sahip çıktığı ve yaşattığı müddetçe millî kimliğini korumaya devam edecektir. Aksi takdirde millî değerler zayıflamakta ve milletin birlik / beraberliği olumsuz etkilenmektedir.

1.2. Irk

“Irk” kavramının 16. yüzyılda kullanılmaya başlandığı düşünülür. Bu dönemlerde soy ve nesil anlamını kapsadığı ifade edilir. Zamanla toplumlarda meydana gelen değişim ve gelişimler neticesinde ırk kavramının anlamında da değişmeler olduğu varsayılır. Irk daha çok dış görünüşle yorumlanır. Benzer fiziksel özellikleri paylaşanlar toplumlar ya da gruplar için kullanılır. Sonraki dönemlerde genetik kuramının gelişmesiyle birlikte ırk, genetik yakınlığı ifade eden bir kavrama dönüşür. Bunun yanı sıra bu kavrama bilimsel bir anlam yüklenmesine karşı çıkanlar da olmuştur. Kavram ile ilgili farklı görüşler ve tanımlamalar da yapılmıştır (Aşar, 2009: 7).

Antropoloji biliminin kurucusu olarak kabul edilen Blumenbach, ırkların tespitinde insanların fiziksel görünüşünün dışında kafatası şekillerinin de belirleyici olduğunu ileri srmştir. Böylece ırkları tanımlada fiziksel özellikler, coğrafya ve deri renginin yanı sıra kafa morfolojisi de girmiştir (Aşar, 2009: 14).

Irk kavramı antropoloji, biyoloji, sosyoloji ve siyaset bilimi gibi sosyal ve beşeri bilimlerdeki birçok disiplinde farklı bakış açılarıyla değerlendirilmektedir. Bu nedenle ırk kavramıyla ilgili farklı tanımlar ortaya çıkmakta ve ırk kavramı tartışmalı bir kavram haline gelmektedir.

Irk kavramıyla ilgili tanımlar ve düşüncelerin arasında şunlar da vardır: İnsan tr içerisinde bir grubu diğer gruplardan farklı kılan fiziksel ve biyolojik gibi kalıtsal

özellikleri işaret etmektedir. Siyasal ve bilimsel açıdan tartışmalı olan ırk terimi kan ve soy birliğine sahip insanlardan oluşan grup şeklinde de nitelendirilmektedir (Heywood, 2012: 277-278). Ayrıca ırk kavramı için tarihi süreçte aynı kökene ve sürekliliğe atıfta bulunan bir sözcük şeklinde bir değerlendirme de vardır. Irk, süreç olarak devamlılığı olan, aynı orijini paylaşan insanlar için de kullanılmaktadır. Ancak toplumlar arasındaki iletişim ve değişimler sonrasında ırk kavramının da bu süreçten etkilenecek anlamsal değişimlere uğradığından söz edilebilir. Süreç içinde ırk kavramının belli fizyolojik özelliklere sahip, aynı soya mensup insan topluluklarını karşılayan bir anlamda kullanımı yaygınlık kazanmaya başladığı da görülmektedir (Şenel, 1984: 58). İnsanlar arasında “beyaz ırk, sarı ırk, siyah ırk ve kırmızı ırk” olarak adlandırılan dört ırktan söz edilmektedir. Bazı Türkçü düşünürler ise ırk kavramını millet kavramıyla aynı anlamda kullanmaktadır (Ziya Gökalp, 1996: 21-22).

Millîleşme sürecinde ırk birliğinin kullanılmasının en önemli nedenleri arasında insanları millet olmaya yönlendirmek yer almaktadır (Saygılı, 2020: 21). Ancak günümüz çağında biyolojik anlamda saf bir ırktan söz etmek mümkün değildir. Çünkü tarihî süreç içinde değişen coğrafi şartlar, komşu ülkelerle sosyal ve ticari ilişkiler, göç ve savaşlar nedeniyle saf ırktan söz etmek doğru değildir.

Renan, milletlerin kavim ve ırklara indirgenemeyecek bir oluşumundan bahsetmekte ve Avrupa milletlerinin saf ırklardan oluşmadığının altını çizmektedir (Schulze, 2005: 96-97). Ayrıca millet olmada ırk, dil, din, ticari birlikler ve coğrafyanın önemli kriterlerden olmadığını ve maddi şartlardan yola çıkarak milleti açıklamanın onun felsefesine taban tabana zıt olduğunu da ifade etmektedir. Ona göre milletlerin pek çoğu savaş, diplomatik ilişkiler vb. tarihî olayın ve feodal sülalelerin ailelerinin evlilikleri sonucunda oluşmaktadır. Amerika Birleşik Devleti, Almanya ve Fransa buna örnek gösterilmektedir (Renan, 1946: 105-106; Saygılı, 2020: 25).

Irkçılık kavramıyla ilgili olarak “Yeni Kültürel Irkçılık” terimi de kullanılmaktadır. Bu kavram, kültürel farklılıkları işaret etmekte ve bu farklılıkları daha da keskinleştirmektedir. Bu bağlamda yeni ırkçılık nesneleri; göçmenler, yerli olmayanlar, mülteciler, kısaca o toprakların ya da vatanın sahibi olarak kabul edilen hâkim topluluk dışında kalan, sonradan yerleştiği düşünülen yabancılar olarak

tanımlanmaktadır. Bu nedenle yeni tür ırkçılığın temel unsuru, biyolojik özelliklerin farklılığı değil, kültürel değerlerin farklılığı olmaktadır (Sumbas, 2009: 268-269).

Yeni ırkçılık, biyolojik ırkçılığın yerine ırkçılığın kültürel hali olarak ortaya çıkmaktadır. Bu söylem tamamen biyolojik ırkçılıktan ayrışması temsil etmemektedir. Biyolojik ırkçılık; zihinlerde, hareketlerde ve söylemlerde varlığını sürdürmektedir (Kaya, 2020: 66).

Yeni ırkçılıkta genlerin kültürel kodlarla değişime uğradığı daha baskın bir düşüncedir. Bu düşünce etnosantrizmden beslenmektedir. Etnosantrizm; herhangi bir gruptaki topluluğun “biz” olarak “ötekilerine” karşı duygularını ifade eden sosyal bir tutum sergilemektedir. Eski ırkçılık kavramında yer alan biyolojik ve fizyolojik olarak gruplara ayırma eğilimine mesafe koyulmaktadır. Söz konusu ırkçılık anlayışında disiplin, kendine güven, özveri, doğruluk, eğitim, çalışma ve aile ahlakı gibi benzeri değerleri belli bir topluma atfederek bu özellikleri barındırmadığı düşünülen toplumun aşağı ve alt toplum olduğu inancını sağlamlaştırmaktadır (Kaya, 2020: 66).

Türklerin tarihî süreci incelendiğinde “ırk” kavramı; aynı maddi ve manevi unsurlara değer veren, bu değerleri içselleştiren, benzer sosyal ve ekonomik hedefleri gözetken; hayat felsefesi açısından benzer duyuş, düşünüş ve söylev tarzıyla ortak bir değerde buluşan milleti işaret etmektedir. Bu tanımlamanın örneğine Atatürk’ün milliyetçilik fikrinde rastlanmaktadır: “Kendini Türk hisseden herkes Türk’tür”. Renan da milletin oluşumunda aynı ırk terimini kullanmaktan ziyade kutsal şeyin insandan ve onları birbirine bağlayan manevi bağların varlığından söz etmektedir. Ona göre millet, manevi bir aile ve ruhtur (Renan, 1946: 120-121; Kaya, 2020: 25).¹

¹ Türk milleti için de millet kavramının ırktan öte ruh birliği olduğunu ifade eden Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirinin: “Biz Türk milletiyiz farkımız çoktur / Fakat bizde hiç ırk ayrımı yoktur / Bizim imanımız bir olan haktır / Bu millet bu vatan bu bayrak bizim” (Taşbaşı, 2018: 298) sözlerinde Türk milletin diğer milletlerden farklı kılan en önemli özelliğinin insanlar arasında ırk ayrımı yapmamak olduğunu ifade etmektedir. Türklerin iman sahibi, milletin varlığını koruyan ve kollayan, vatan ve bayrak inancına sahip olduğunu belirtir. Şiirde geçen iman, vatan, millet ve bayrak Türk milleti için bağımsızlık ifade eden söylemlerdir. Ozan Nihat şiirinin: “Ozan Nihat, yiğit sesi, er sesi / Esaret bilmeyen ırkın hür sesi / Bu ses bayrak için Türk’ün gür sesi / Ay yıldızın alı kanımız bizim / Bayrağa fedadır canımız bizim” (Uğur, 2008: 481) sözlerinde Türk ırkı için esaret bilmeyen bağımsız bir millet olduğu vurgulanmaktadır. Türk bayrağının rengini Türk kanından aldığı söyleyen şair; bağımsızlığın simgesi olan bayrak için Türk ırkının canını seve seve vereceği ifade etmektedir.

1.3. Millet

Millet kavramıyla ilgili tarihi ve ideolojik gelişmelerin etkisiyle farklı tanımlar ortaya çıkmaktadır. Sosyologların, klasik düşünürlerin, siyasetçilerin, hukukçuların ve sözlüklerin millet tanımları arasında şu ifadeler yer almaktadır: “Kan, dil ve kültür birliğine sahip aynı coğrafyada yaşayan insan topluluğudur.” (Saygılı, 2020: 16). Bununla birlikte millet; ortak tarihi, kültürü, dili ve toprağı paylaşan, teşkilat yapısı ve hukuk anlayışına sahip (Saygılı, 2020: 17; Kafesoğlu, 1970: 83); aynı toplumsal idealleri olan, bağlı olduğu topluluğa sevgi ve sadakat duygusu geliştiren; kolektif bilinç sahibi, ortak mitlere, ekonomiye ve geleneklere sahip (Smith, 2013: 25) ve soy birliği olan (Erdem, 2020: 45-46) insan topluluğuna denilmektedir.

Gökalp’e göre millet; sadece ırk, coğrafya ya da siyasetle ilgili değildir. Millet; aynı eğitimi almış, dil, din, ahlak ve estetik bakımdan ortak olan bireylerden oluşmaktadır (Ziya Gökalp, 1996).

Mustafa Kemal Atatürk millet kavramını; dil, kültür ve ortak amaçla birbirine bağlı vatandaşların oluşturduğu siyasî ve sosyal topluluk şeklinde tanımlamaktadır. Atatürk, millet tanımında her milletin başka milletlere oranla kendiliğinden olan ya da sonradan kazanılan özel karakterlere sahip olabileceğini söylemektedir. Ayrıca bütün milletlerin aynı şartların etkisi altında oluşmayacağını da ifade etmektedir. Atatürk milleti; aynı kültürden oluşan insan topluluğu olarak da özetlemektedir (Feyzioğlu, 1985: 382).

Millet; birlik ve birliktelik olarak da tanımlanır. Aynı dili konuşmak, aynı yemekleri yemek, aynı kılık kıyafetleri giymek, ortak duyuş ve düşünüş tarzı gibi insanların özümsemiği ortak değerleri barındırmak millet oluşumu için önemlidir. “Aynı soydan gelmek ya da biyolojik bir bağı olmak” ifadesi ise millet olmak için yeterli değildir. Millet olmak; toplumdaki bireylerin birlikte yaşamaya devam edebilecekleri ortak değerlere, ortak tarihe, ortak bilince, ortak duyuş, düşünüş ve fikirlere sahip olması

Ozan Arif, şiirinde ırk ve millet kavramını birlikte kullanmıştır: “Biri dişli, biri çarktır, / Aynı millet, aynı ırktır, / Alevi Türk, Sünni Türk’tür. / Çerkez, Kürt’ün aşığıyım” (Ozan Arif: 139). Ozan Arif, Anadolu’da yaşayan Alevi ve Sünniler ile Çerkez ve Kürtlerin aynı millet ve ırktan olduğunu açıklamıştır. Türkiye’de birlik ve beraberlik vurgusu yapan Ozan; Anadolu’da aynı duyuş, düşünce ve söylev tarzını benimsediğini düşündüğü Alevi, Çerkez, Kürt ve Türk halkının bir olduğunu söylemektedir.

demektir. Ayrıca toplum içindeki bireylerin topluma ait olma hissinin bulunması gerekmektedir (Köktürk, 2016: 13).

Ortak soydan gelmek ya da biyolojik bağın olması sosyolojik bağın oluşması için yeterli görülmemektedir. Sosyolojik bağın oluşması için; uzun bir dönemi kapsayan aynı coğrafi bölgenin ve ortak ideallerin paylaşımı, tarihi süreçte birlik ve beraberliğin olması gerekmektedir. Bu birlikteliğin başlangıcına bakıldığında elbette bir soy ya da biyolojik bağ bulunmaktadır. Sosyolojik bağ; hareket demektir. Bu hareketi oluşturan bağlar arasında; ortak duyuş, düşünüş, dil, maddi ve manevi kültürel değerler bulunmaktadır. Bu bağlar, kişilerde aidiyet hissi uyandırmaktadır (Köktürk, 2016: 13-19).

Millet oluşumu için dokuz kıstastan söz edilmektedir. Bunlar; tek bir egemenliğe ve yasalara bağlılık, nüfusun niceliği, toprak birliği, milleti oluşturan insanların uzun zaman tek başına kalabilmeleri, dil birliği, örf ve âdet ortaklığı, dinî inançlar, millî bir ırk yaratılması ve ırkî maya şeklinde tarif edilmektedir (Arsal, 1979: 76).

Millet kavramıyla ilgili yapılan tanımlamalarda iki farklı bakış açısından bahsedilebilir. Bunlardan ilkinde göre millet; aynı ırktan gelen, aynı dili konuşan, aynı dine mensup, aynı maddi ve manevi değerlere sahip insanlar topluluğuna denilmektedir. İkinci görüşe göre de modern dünyada millet tanımı için bu olgular yeterli değildir. Modern dünyada dil, din, maddi ve manevi değerler bakımından pek çok millet birbirine benzemektedir. Bu benzerliklere rağmen farklı devletler var olmaktadır. Günümüzde bu devletler birbirlerini farklı bir milletin unsuru olarak görebilmektedir (Sarınay, 1990: 7-8). Örneğin Fransızca, İspanyolca ve İtalyanca Latin dil grubunda yer almaktadır. Aynı zamanda bu dilleri konuşanların dinleri de Hristiyanlık inancıdır. Aynı dine inanmaları, benzer maddi ve manevi kültürleri olmasına rağmen bu toplumlar kendilerini aynı millet olarak görmemektedir. Fransız olan bir şahıs İspanyol'um demeyeceği gibi bir İspanyol da ne Fransız'ım ne de İtalyan'ım demektedir (Savrun, 2019: 1221).²

² Âşık edebiyatı ürünlerinde de bu tür söylemlere rastlamak mümkündür. Âşık Devaî şiirinin: "Kanlara boyansa bedenim kürküm / Âşık Devaîyem Türkoğlu Türküm / Her an her ufukta ses veren ülküm / Binlerce imanlı kardaşım var." (Coşkun, 2009: 183) sözlerinde Türk olduğunu özellikle vurgulamaktadır.

Fertler arasında iletişimi ve anlaşmayı sağlayan unsur olan dil, millet olmanın en önemli kaidesidir. Bu nedenle bir milletin varlığı, dilinin var olmasına bağlıdır. Türkler farklı coğrafi bölgelerde yaşamalarına rağmen ortak kültür dilini korumayı başarmış bir millettir. Türkistan’da yaşayan Türkler ile Anadolu’da yaşayan Türkler arasında pek çok benzer kültür unsurlarının var olduğu, bunların da hem yazılı hem sözlü hem de görsel kaynaklarda yaşamaya devam ettiği görülmektedir. Bunun bu şekilde farklı coğrafyalarda ve farklı zaman diliminde ortak kültürel özelliklerinin var olmasını ve yaşamasını sağlayan temel unsur dildir. O halde dil, aynı zamanda bir kültür taşıyıcısıdır. İnsanları birbirine bağlayan kültür de millet olgusunun oluşmasında temel faktörlerden biridir. Dilin varlığı kültürün varlığına, kültürün varlığı da dilin varlığına, bu temel unsurların varlığı da milletin varlığına etki etmektedir.

Belirli bir zaman sürecinde fertlerin içselleştirdiği ortak dil, tarih, maddi ve manevi kültürel değerlerin toplum içinde bireyleri birbirine bağlayan unsurları oluşturduğundan söz edilmektedir. Bu bağ fertlerin yaşadıkları toplumların felsefî anlayışlarını da yansıtmaktadır. Ayrıca fertlerin aidiyet ihtiyacını da karşılamaktadır. Bu anlayış ile yaşayan fertlerin bir arada yaşadığı toplumlarda da millet anlayışı oluşmaktadır (Sarımay, 1990: 7).

Millet; dil, din, vatan, tarih, ülkü, millî egemenlik, bağımsızlık, iktisadî menfaatler gibi objektif ve subjektif unsurları içinde barındırmaktadır (Saygılı, 2020: 18). Objektif unsurlar içinde yer alan dil, din, soy; millî kimlik ve kültür birliğinden oluşan içsel unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurların yanında objektif unsurlar içinde yer alan dışsal bir unsur ise düşman imajı yaratmaktır.³ Milletler varlıklarını devam ettirebilmek için bir veya birden fazla rakibe ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca milletin oluşum süreciyle

³ Âşık Edebiyatı’nda millet tanımlarında yer alan dışsal bir unsur olarak nitelendirilen “düşman” imajına da rastlanılmaktadır. Ozan Nihat şiirinin: “Türkiye’nin iki fino düşmanı / Birisi Ermeni, birisi Yunan / Sesimizden batırırlar tumanı / Birisi Ermeni, birisi Yunan” (Uğur, 2008: 407) sözlerinde Türk devletinin tarihi süreçte savaş halinde bulunduğu doğu sınırında Ermenileri, batı sınırında Yunanlıları Türk milletinin düşmanı olarak nitelendirmektedir.

Âşık Mehmet İkrâmî şiirinin: “Denizde, karada, havada düşman / Düşmanın elinde her türlü imkân / Düşmanda imkân var Türklerde iman / Bekledi askerler avn-i Yezdan’ı” (Durbilmez, 2020: 49) sözlerinde Türkler arasında millî birlik ve beraberlik duygusu oluşturmak amacıyla dışsal unsur olan “düşman” imajını kullanmaktadır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu şiirinin: “Ana yurttur ecdadının otağı / Kan verdik sulandı vatan toprağı / Bedel verip korumuşuz bayrağı / Şerefli bu Türk milleti oğul” (Taşbaşı, 2018: 319) sözlerinde Türk milleti için “millet” olgusunu oluşturan bağlardan; tarihi birlikteliğe, vatan toprağına ve bağımsızlığın simgesi bayrağına verdiği değerden söz etmektedir.

birlikte var olan ve onun sürekliliğini sağlayan içsel unsurlar, millet için yaşamsal bir döngü görevini üstlenmektedir (Erözden, 2013: 133).

1.4. Etnik / Etnisite

Eski Yunancada etnisite; Helen, Yahudi ve Hristiyan olmayan ikinci sınıf olarak kabul edilen insanları tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Malesevic, 2019: 1). Siyasi bir varlıktan çok ortak kökenlerinin olduğuna inananların birliğini ifade ettiği düşünülmektedir (Somersan, 2004: 22). Kültürel ve biyolojik özelliklere sahip, birlikte uyum içerisinde yaşayan ve hareket eden insanlar için de kullanılmaktadır (Poyraz, 2020: 53).

Etnik özellikler, kültürel unsurlar tarafından tayin edilen kendilerine özgü bazı ayırt edici özellikler taşımaktadır. Etnik topluluğu diğerlerinden ayıran kültürel değerler aynı zamanda etnik topluluğun kültürel kimliğini yansıtmaktadır. Bu düşünceyi benimseyen etnik toplumlar, kendilerinin diğer toplumlardan ırk, dil, din, milliyet ve kültürel açıdan farklı olduklarını düşünmektedir. Bu bakış açısından bakıldığında etnisite; paylaşılan ve sonraki nesile aktarılan kültürel miras olmaktadır (Fenton, 2001: 5).

Etnisite kavramı, Hristiyanlık inancının yayılmasıyla birlikte dinsel bir içerik de kazanmıştır. Roma İmparatorluğu M.S. 4. yüzyılda Theodosus döneminde Hristiyanlığın resmî din ilan edilmesiyle etnik kavramının kullanım alanının genişlediği ve bağlamını değiştirdiği ileri sürülmüştür. Bu yüzyıldan sonra etnik kavramı putperest, pagan ve batıl inançlı kişiler için de kullanılmaya başlanılmıştır (Sağır ve Akıllı, 2004: 3). Bu kavram 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, ırksal özellikler yani biyolojik, doğal olan, kalıtsal ve değiştirilemez farklılıklar olarak tanımlanmıştır. Etnisite kavramı 1950'li yıllarda sosyolojik anlamda incelenmeye başlanmıştır. Manaseviç tarafından, belirli bir kültürel farklılık biçimini vurgulamak amacıyla kullanılan etnisite kavramının zaman içinde farklı anlamlar kazandığına dikkat çekilmiştir. Bir dönem Anglo-Amerikan geleneğinde azınlık gruplarını nitelemek için etnisite kavramı kullanılmıştır. Avrupa geleneği etnisiteyi, tarihsel açıdan soy ve toprak birlikteliği olan millet şeklinde tanımlamaktadır (Poyraz, 2020: 53-57).

Giddens'te bir etnik topluluğu diğerlerinden ayırt etmeye yardımcı olan en belirgin özelliklerin; tarih, dil, gerçek ya da hayâli atalar, din, giyim kuşam ve süslenme tarzları olduğunu ifade etmektedir. Isajiw, yaklaşık 65 sosyoloji ve antropoloji çalışmasını inceleyerek etnisitenin niteliklerini ortaya koymaktadır. Ona göre etnisite; ortak millî / coğrafi köken; ortak ecdat, aynı kültür ve gelenek, ırk ya da fiziksel özellikler, din, dil, “biz” bilinci, topluluk duygusu, ortak değerler, bağımsız kurumlar, toplumsal ilişkiler, azınlık statüsü ve göçmen grup olma niteliği olarak değerlendirilmektedir. Etnisite kavramının tarihsel döneme, çağın özelliklerine ve kuramsal bakış açısına göre anlamı değişmektedir (Poyraz, 2020: 55-57).

Etniklik; savaş, göç ve doğal afetler gibi toplumsal olaylar ve olgulardan ayrı düşünülerek analiz edilememektedir. Etnisite toplumsal iklime göre şekil alan ve toplumsal iklimi şekillendiren bir olgu olmaktadır (Poyraz, 2020: 57). Bu bakış açısıyla bakıldığında kavramın gelişim ve değişimine etki eden başlıca unsurlar arasında dönemin sosyal, siyasi ve ekonomik şartları yer almaktadır.

Etnik milliyetçilik, üniter devlet anlayışına tehdit oluşturan bölücü bir milliyetçilik olarak da düşünülmektedir. Bunun sebebinin etnik milliyetçilerin kendi kendilerini yönetme isteklerinin kültürel milliyetçiliğin ötesinde bir siyasi milliyetçilik görüşünü benimsemiş olduklarından kaynaklandığı ifade edilmektedir (Erdem, 2020: 45).

1.5. Milliyetçilik

Milliyetçiliğin tanımı ve içeriği ile ilgili birçok tartışma söz konusudur. Milliyetçilik; faşizm mi, ırkçılık mı, ideoloji mi, liberalizm mi, sömürgecilik mi, hareket mi yoksa duygu mu? Milliyetçilik önyargı ve şiddetle mi ilişkili? İmparatorluklara ya da küreselleşmeye karşı bir tepki mi? Milliyetçilik bir kısım tarafından ırkçılık, faşizm ve şiddetle alakalı görülürken, bir kısım tarafından ise imparatorluklara ve küreselleşmeye tepki olarak ortaya çıkan bir hareket olarak nitelendirilmektedir. Milliyetçiliğin tanımı ve özellikleri ile ilgili sınırlar bir türlü çizilememektedir. Bunun en önemli sebebi ise milliyetçilik kavramının; çağın şartlarına, coğrafi özelliklere, siyasilerin politik düşüncelerine ve halkın toplumsal ihtiyaçlarına göre değişen ve gelişen bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır (Özkırımlı, 2019).

Milliyetçilik kavramıyla ilgili bazı düşünürlere ait fikirler şu şekildedir: Hans Kohn'a göre milliyetçilik; bireylerin duygusal ve zihinsel olarak yaşadığı topluma bağlı kalmasıdır. Gellner'e göre milliyetçilik; toplumdaki farklı grupları üst bir kültürde birleştirmektir. Eric Hobsbawn'a göre milliyetçilik; “ideolojik hareket”tir. Liah Greenfeld'e göre milliyetçilik; üst düzey kimliklerin yerini koruma ve başka kimliklere karşı kendi kimliklerini savunma güdüsünün sonucudur. Charles Tilly'e göre milliyetçilik; devleti devlet yapan, insanları bir arada tutan ve merkezîleşmeyi sağlayan bir araçtır. Michael Bilig'e göre milliyetçilik; insanların günlük hayatında farkına varmadan basın / yayın, bayram vb. değerler ve araçlar vasıtasıyla “biz” duygusunu çağrıştıran, üretilen simgeler ve söylemlerdir (Erdem, 2020: 45-51).

John Breuilly milliyetçiliği, milliyetçi tezlere dayanarak iktidarı ele geçirmek ya da iktidarı kullanmak isteyenlerin siyasi hareketleri şeklinde tanımlamaktadır. Bu siyasi hareket ile milletin kendi özüne ait maddi ve manevi değerlere sahip çıkması amaçlanmaktadır. Böylece milletin sosyal ve ekonomik olarak kendi bağımsızlığını elde edebileceği düşünülmektedir (Özkırımlı, 2019: 124).

Millete ait olma bilinci ve hissi milliyetçilikle ilgili bir durumdur. Milliyetçiliğin gücü ise fertlerin kendilerini o millete ait hissedip hissetmediğiyle ilgilidir (Erdem, 2020: 44). Gellner ise milliyetçilikle ilgili şu sözleri söylemiştir: “Siyasî ve millî bir türdeşlik üzerine oturan devlet ‘hep boş bir hayâl olagelir’” (Özkırımlı, 2010: 1). Bu açıdan bakıldığında milliyetçilik toplum içinde kültürel bir bağ kurulmadan ortaya çıkma imkânı olmayan bir sosyal hareket, ideoloji ve aidiyet duygusudur. Milliyetçilik bu düşüncelerin yanı sıra insanların saldırganlık yönlerini ortaya çıkaran duygusal tepkilere yol açan bir harekete de dönüşebilmektedir. Örneğin kendisinden farklı olana ya da farklı düşünene karşı saldırgan hareketler sergileyebilmektir. Milliyetçilik, bir nevi mücadele de demektir. Kaybedilen toprakların geri alınması için sürekli hafızalarda tarih bilincini canlı tutan kişilerde o toprakları geri kazanma hissi ve düşüncesi mücadelecî bir milliyetçilik halini almaktadır. Bu mücadelecî milliyetçilik anlayışını bazı düşünürler, intikam / öç alma olarak da yorumlamaktadır (Erdem, 2020: 44-45).

Milliyetçilik, ezilen sınıfın egemen sınıfa karşı kullandığı bir araç olarak da ifade edilmektedir. Bunun en iyi örneğini Michael Hether'in iç sömürgecilikle ilgili düşüncelerini akla getirmektedir. Buna göre ülke içinde ezilen grubun üyeleri tarafından

eşitsizliklerin bilincine varıldığında, ezen ve ezilen toplumlar arasındaki kültürel farklılıkların farkına varıldığında, egemen sınıfa karşı ezilenlerin arasındaki dayanışmanın artacağı düşünülmektedir. Bu dayanışma, ezilen sınıfın birlik ve beraberliğini sağlayan kültürel benzerliklerinden doğan millî bir dayanışma fikri olarak nitelendirilmektedir (Özkırımlı, 2010).

Milliyetçilik; merkeze milleti koyan, milletin varlığı ve iyiliği için uğraşan bir ideoloji olarak tasvir edilmektedir. Smith, milliyetçilik ideolojisinin milletin kendi kültürüyle özümsemesi gerektiğini ifade etmektedir (Smith, 2013: 17). Smith'in milliyetçilik fikrinden; ortak tarih bilincinin oluşturulması, ana dilinin yeniden canlandırılması, halk bilimi unsurlarının yaşatılması ve halk sanatlarının eski konumlarına getirilmesi kastedilmektedir.

Milliyetçilik; insanların millet ve millî kimlik bağlamında düşünmeye ve o çerçeveye içerisine girmeye yönelten kültürel anlayıştır. Ayrıca milliyetçilik; insanların kendi geleceğini tayin etmeye çalıştıkları toplumsal hareketler ve devlet politikası olan bir projedir (Calhoun, 2009: 40-49). Milliyetçilikle ilgili; dünyayı “biz” ve “onlar” şeklinde bölmek, başka milletlere karşı üstünlük kurmak, millî değerleri toplumsal değerler olarak değil doğanın hakikatleri gibi görmek, bu değerleri kurumlar aracılığıyla işletmek ve sosyalleşme yoluyla içselleştirmektir (Özkırımlı, 2010: 28).

Carl Smith'in *Siyasi İlahiyat*'ta söylediklerinin milliyetçilik için de söyleneceğini dile getirenler, milliyetçiliği; laik bir din olarak tanımlanır. Millî bayramları kutlama, bayrağa selam durma ve şehitleri anma törenleri ile milleti birbirine bağlayan değerler, bu dinin yani milliyetçiliğin çeşitli ayin şekilleri olarak ifade edilir (Erdem, 2020: 49).

Milliyetçilik kavramıyla ilgili anlamsal açıdan farklı yorumlar da yapılmaktadır. Örneğin felsefeci Karl Popper'e göre milliyetçilik; gelişmiş ve geniş bir toplumun kurulmasında engel görülmektedir. Siyaset ilimcisi Karl Deutsch ise milliyetçiliği; sosyal, siyasi ve ekonomik gelişimini sağlamış modern ve gelişmiş bir millet olma hareketi olarak tanımlamaktadır (Erdem, 2020: 30).

Birçok milliyetçilik türünden söz etmek mümkündür. Türk milliyetçiliğini daha iyi kavrayabilmek için belli başlı milliyetçilik türlerinden de söz etmekte fayda var (Erdem,

2020: 49-50): “Vatandaşlık milliyetçiliği”; millet, renk, dil, ırk ve toplumsal cinsiyete bakılmaksızın milletin siyasi inancını paylaşmaktır. Tüm vatandaşlara eşit haklar sunmaktadır. “Etnik milliyetçilik”; kan bağı, din, dil ve ortak kültürel değerleri ifade etmektir. Devletin milleti değil, milletin devleti yaratması demektir. “Libarel milliyetçilik”; milletin bağımsız ve kendi kendini yönetme hakkına sahip olması üzerine kurulmasıdır. Milletin kendi kaderini tayin etmesidir. “Gelenekçi muhafazakâr milliyetçilik”; millet bireylerden önce gelmektedir. Millet, eşit bireyler topluluğu yerine doğal bir topluluğun hiyerarşisi olarak kabul edilmektedir. “Kültürel milliyetçilik”; dilin saflığı üzerine kurulmaktadır. “Yekpare milliyetçilik”; devletin ortaya çıkardığı milliyetçilik ya da devlet milliyetçiliğidir. “Sömürge karşıtı milliyetçilik” ise sömürgeci devletlere karşı ortaya çıkan milliyetçilik hareketidir. Özellikle batının sömürsüne karşı bir tepki olmaktadır. Sömürgeci devletlere karşı bağımsızlık mücadelesidir (Erdem, 2020).

Milliyetçilikte “dil” ve “simgelere” çok önem verilmektedir. Herder’in kültürel milliyetçiliği ile başlayan dilde arılık, kültür arılığının temsili olarak görülmektedir. Dilin, edebî ürünlerle gelişimini sürdüren canlı bir unsur olduğundan söz edilmektedir. Özellikle etnik milliyetçiliğin hareket noktasında dil, önemli bir kültürel miras olarak kabul edilmektedir (Erdem, 2020: 44).

Milliyetçilik; simgeler aracılığıyla millî duyguları güçlendirmekte ve yönlendirmektedir. Milletin bağımsızlığını, tarihini, farklılığını, kahramanlığını, sıkıntılarını ifade eden ayrıcalıklı simgeler bulunmaktadır. Örneğin türkülerde milletin tarihini ve yaşam tarzını aydınlatan simgesel ifadeler yer verilmektedir. Bayrağın üzerinde bulunan şekiller, renk ve desen ait olduğu milletin değerlerini yansıtmaktadır. Alman millî bayrağı; siyah, kırmızı ve altın sarısından oluşmaktadır. Bu renklere beraberlik, hak ve özgürlük anlamları yüklenmektedir. Fransız bayrağındaki mavi, beyaz ve kırmızı renklere hürriyet, eşitlik ve kardeşlik anlamı verilmektedir. Türk bayrağındaki kırmızı renk ise vatan uğruna ölen şehitlerin al kanını simgelemektedir (Erdem, 2020: 44). Toplumlar yaşadıkları olaylar karşısında anlamsal ve yaşamsal değer verdikleri kavramları simgeleştirmektedir. Örneğin Türk milleti bayrak, bozkurt, toprak, vatan, dağ vb. olgular ve kavramları tarihî süreç içerisinde simgeleştirmektedir.

Milliyetçilik tanımları ve yorumları incelendiğinde milliyetçiliğin üç ana temel üzerinde durduğu görülmektedir. Bu üç ana unsurun temel özelliği birbirine bağlı olmalarıdır. Bunlardan ilki “millî kimlik”tir. Millî kimlik, toplumu diğer toplumlardan farklı kılan özellikleridir. Millî kimlik; toplumun kim olduğunu ve amacını ortaya koymaktadır. Millî kimlik toplumun karakterini yansıtmaktadır. Toplumun karakteri ise maddi ve manevi kültürel unsurlarla şekillenmektedir. İkincisi, “millî birlik”tir. Millî birlik diğer toplumlara karşı birlikte hareket etmek ve aynı toplum içindeki insanlar arasında bir bağ kurmaktır. Üçüncüsü ise “millî bağımsızlık”tır. Bir milletin başka bir milletin yönetimine girmeden kendi kendini yönetme hakkının olması demektir (Smith, 1994: 122; Smith, 2013: 20).

Milliyetçilik kavramıyla ilgili açıklamalar incelendiğinde bu kavramın içeriğinde; toplumsal karakter, kimlik, ortak tarih, ideoloji, kültürel değer, aidiyet duygusu, yaşanılan toprak parçası, bağımsızlık düşüncesi, millî simgeler, aynı toplum içindeki insanların birbirlerine ve devlete karşı maddi ve manevi bağlılıkları yer almaktadır (Öksüz, 2018: 25-48).⁴

1.6. Âşık Edebiyatı

Âşık adı etrafında toplanan sanatçılar tarafından meydana getirilen ve 16. yüzyıldan günümüze kadar ulaşan edebiyat ürünleri “âşık edebiyatı” adı altında toplanır. Âşık edebiyatı gelenekleri çoğunlukla derviş sanatına (Durbilmez, 2019), derviş sanatı da ozan-baksı sanatına dayanır (Gasımlı, 2016: 9-14). Bu sanatların hepsinin kökenleri ise kam-şaman sanatına kadar uzanır (Durbilmez, 2016: 483-505; Durbilmez, 2022: 769). Âşık Edebiyatı’na ait şiirler sözlü gelenek içinde genellikle sözlü iletişim yoluyla icra edilir. İcra edilen şiirler zamana, mekâna ve dinleyicilerin özelliklerine göre çeşitlenebilir. Âşık şiirlerinde ferdî üsluptan ziyade geleneğin belirlediği ortak üslup özellikleri daha belirgindir (Durbilmez, 2020: 2-5).

⁴ Milliyetçilikle ilgili farklı birçok tanımlamanın yapıldığı görülmektedir. Türk milliyetçiliğini daha iyi kavrayabilmek amacıyla bu çalışmada milliyetçiliğin hangi anlamları (duygu, bilinç hali, hareket, ideoloji, faşizm, kültür vb.) taşıdığından söz edilmektedir. Araştırmacılar dört farklı milliyetçilik kuramından (ilkçilik, modernistlik, etno-sembolcilik ve banal milliyetçilik) söz etmektedir. Bu milliyetçilikler de kendi içlerinde bölümlere ayrılmaktadır. Araştırmada bu bölümlerden ayrıntılı olarak söz edilmektedir.

Derviş tarzı Türk edebiyatında (Durbilmez, 2019) olduğu gibi âşık edebiyatında da çeşitli gelenekler oluşmuştur⁵. Âşık edebiyatı geleneklerini şöyle sıralamak mümkündür:

1. Saz Çalma (Durbilmez, 2010: 148-158; Durbilmez, 2014: 199-204),
2. Mahlas Alma (Durbilmez, 2002: 54-67; Durbilmez, 2007: 30-44)
3. Usta-çırak ilişkisi (Durbilmez, 2018: 178-185),
4. Bade içme/rüya motifi (Günay 2011; Durbilmez 2018: 143-156),
5. Atışma (Durbilmez, 2016)
6. Usta malı söyleme (Durbilmez 2020b: 48-53, Kaya 2010: 743),
7. Hikâye tasnif etme / anlatma (Alptekin 2019, Durbilmez 2006: 341-364; 2020a: 83; 2020b: 45),
8. Tarih bildirme (Durbilmez, 2007: 299-317; Durbilmez, 2013: 173-193; Durbilmez, 2023: 483-494),
9. Değiştirme (Durbilmez, 2018: 166).

Âşık Edebiyatı başlangıçtan günümüze kadar çok geniş bir zaman dilimini kapsamaktadır. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilân edilmesiyle birlikte, milliyetçilik düşüncesi Anadolu sahası âşık edebiyatı temsilcilerini de daha fazla etkilemiş, Âşık Veysel başta olmak üzere, bu dönemde yaşayan âşıkların çoğu şiirlerinde milliyetçi düşüncesini de dile getirmeye başlamıştır⁶. Bu nedenle çalışma, Cumhuriyet Dönemi âşık edebiyatı olarak sınırlandırılmıştır. Çalışmada Cumhuriyet Dönemi'nde Anadolu'nun farklı coğrafi bölgelerinde yetişen âşıkların millî unsurları içeren şiirleri üzerinde durulmaktadır.

Konu ile ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz. Durbilmez, 2014: 131-145; 2018: 166-205; 2020: 66-85; Günay, 1999: 78-100.

⁶ Âşık edebiyatının tarihî gelişimi, nazım biçimi, nazım türleri, genel özellikleri, âşık edebiyatı gelenekleri ve âşık edebiyatında işlenen konular hakkında Bayram Durbilmez'in Kaynakça'da verilen çalışmalarından da görüleceği gibi, çok sayıda bilim insanı tarafından pek çok akademik çalışma yapılmıştır. Âşık edebiyatı konusunda Türkiye'de yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri ile diğer akademik çalışmalar hakkında bilgi için bkz. Durbilmez, 2020: 6-20.

2. Dünyada Milliyetçilik Anlayışı ve Tarihî Gelişimi

Dünyada milliyetçilik hareketleri sosyal, ekonomik, siyasî ve dinî nedenlerden dolayı ilk olarak Avrupa kıtasında ortaya çıkmıştır. 15. yüzyıl gerek fiziksel gerekse sosyal anlamda kıta içine sıkışan Avrupa'nın içinde kapalı kaldığı bölgeden dışarı adım attığı yüzyıl olmuştur. Bir yandan toplu ölümlere neden olan hastalıklar, diğer yandan sürekli yaşanan savaşlar, Ortaçağ'da Avrupa'nın refahını artıracak bir değere ulaşabilmesini engellemiştir. Bu dönemde kıta içinde Doğu ve Güney Avrupa'da Osmanlılar; İspanya'da ise varlıklarını korumaya çalışan Araplar ile çekişmelerin yaşandığı görülmüştür. 1492 yılında Endülüs'teki Müslüman ve Yahudi nüfusu azaltılmıştır. Din değiştirmeyi kabul etmeyen Yahudi ve Müslümanlar zorla göç ettirilmiş ya da öldürülmüştür (Coşkun, 1997: 148).

Avrupa'nın tanıdığı tek dış dünya olan Doğu'ya çıkış yolu olarak kullandığı Akdeniz'in Türkler tarafından denetlenmesi nedeniyle Avrupalılar başka çıkış yolları aramak zorunda kalmıştır. Bu arayışların sonucu olarak dünya ticaret yolları, toplumlar arasında egemenlik ilişkileri ve siyasi düşünceler de değişiklikler olmuştur. Avrupalı denizciler Afrika, Hindistan, Güney Asya ve Amerika sahilleri boyunca karşılaştıkları toplumlarla sömürü ilişkileri kurmuştur. Bu ilişkiler sonucunda Portekiz, İspanya ve Hollanda toplumları pamuk, ipek, baharat, şeker gibi zaten kullanımını bilinen mallarla birlikte mobilya ve süsleme amaçlı kullanılabilen malzemeler elde etmiştir. Ayrıca tütün ve kahve gibi tüketime konu olacak ürünlerle de tanışmıştır. Yeni ticaret yollarının keşfedilmesiyle hareketlenen Avrupa ekonomisinde küçük tüccarların yerini alan ve sonraları burjuvazi olarak isimlendirilecek olan yeni zengin tüccarlar söz sahibi olmuştur (Coşkun, 1997: 148).

Avrupa'nın farklı kıtaları keşfetmesi ve bu kıtalarda sömürgecilik faaliyetleri yürütmesi sonucunda ekonomisi hareketlenmiştir. Rönesans ile sanat gelişmiştir. Reform ile kilisenin iktidarı ve ekonomik gücü zayıflayarak halk üzerindeki etkisi azalmıştır. Avrupa'da sorgulayan bir kesim ortaya çıkmıştır. Rönesans, Reform, Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilali ile aydınlanma çağı başlamıştır. Meydana gelen bu gelişmeler aslında birbirini tetiklemiştir. Milliyetçiliğin temelini oluşturan dil, ahlak, vatan sevgisi, tarih, inanç, kültür, özgürlük ve bağımsızlık gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Halk kendi içinde örgütlenmiştir. Değişen koşullarda eski siyasi örgütlenme biçimleri yetersiz

kalırken yenilerini üretmek ve tasarlamak mümkün hale gelmiştir. Örgütlenme biçimlerinin yenilenmesiyle meşruiyet anlayışı da yenilenmiş, dine ve hanedana dayalı meşruiyet anlayışı kalmamıştır. Ancak en belirgin biçimiyle milliyetçiliği doğrudan hareketlendiren kapitalist ekonominin eşit olmayan olumsuz gelişimi olmuştur. Sanayileşmiş ülkeler, geri kalmış ülkeler üzerinde üstünlük kurabilmiştir. Geri kalmış ülkelerin seçkinleri, kendi toplumlarını gelişmiş toplumların seviyesine ulaştırmak için, dış güçlere karşı, kendi kimliğinin bilincine varmış bir topluluk yaratmaya çalışmıştır. Bunun neticesinde milliyetçilik fikrinin doğduğu ileri sürülmüştür (Erdem, 2020: 31-40).

16. yüzyılda ortaya çıkan ulus düşüncesi, Fransız ihtilaliyle meşru ve evrensel örgütlenme haline gelmiştir. 18. yüzyıldan itibaren milliyetçilik siyasal bir tavır olarak Fransızlar ve Almanlar arasında ortaya çıkmıştır (Gürses, 1998: 25). 19. yüzyılda önce Doğu Avrupa sonra da dünyanın birçok bölgesini etkisine alan bağımsızlık ve ulus fikrinin; özgürlüğe, millet egemenliğine ve eşitliğe duyulan özlemden kaynaklandığı iddia edilmiştir. Bu nedenle millet düşüncesinin ortaya çıkış sebebi kültürel nitelikten ziyade siyasal nitelikte olmuştur (Schnapper, 1995: 17). Almanya’da 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyıl başlarında ortaya çıkan romantizm akımı Alman milliyetçiliğinin şekillenmesine katkı sağlamıştır. Alman düşünüş tarzının kendine özgülüğünün romantikler tarafından vurgulanması Alman olma bilincinin doğmasında önemli bir işlev görmüştür. Fichte’nin özgürlük kavramından yola çıkarak kişisel ve sosyal benlik algılayışının yanı sıra Herder’in dil, millet, kültür ve dünya kavramlarını vurgulayan yaklaşımları bu konuda önemlidir (Gürses, 1998: 25).

Fransa’da bir milleti tanımlama çabalarının Renan ile başladığı öne sürülmektedir. Bir milleti tanımlamak için din, dil, ırk ve coğrafi konum kıstasları yetersiz görülmektedir. Bunların içinde mutlaka duygusal bir hareket olması gerektiği savunulmaktadır. Renan’ın millet anlayışı, tarihin derin karmaşalarından ileri gelen manevi ilke ve aile olarak tanımlanmaktadır. Bunların yanı sıra dayanışma, ahlakî bilinç gibi bütünleyici nitelikler de bulunmaktadır. Renan’ın yaklaşımına göre; milletlerin iki tutumunun varlığı anlamlı bir bütün olarak kalabilmektedir. Bunların ilki kahramanlıklarla dolu ortak tarih, büyük lider ve zaferler gibi birleştirici unsurları hafızada tutmaktır. Diğer ise katliamlar, yenilgiler gibi kötü anıları arka planda

bırakmak ve bilinçaltına atmaktır (Schnapper, 1995: 57-59).

Milliyetçilik adına iki temel modelden söz edilmektedir. Bunlardan ilki Fransa'nın öncülük ettiği Latin yorumudur. Bu yoruma göre; bir halk topluluğunun millî aidiyetini belirlemek için kendi iradesine bakılması gerektiği vurgulanmaktadır. Alman fikriyatı öncülüğünde oluşan milliyetçiliğin Germen yorumunda ise; dil, kültür hatta ırk gibi objektif unsurlar ön plana çıkarılmaktadır. Akılcılığa dayalı Fransız milliyetçiliğinin aksine Alman milliyetçiliği itici gücünü aydınlanma felsefesinden değil, bu felsefenin bir eleştirisi olan romantizmden aldığı düşünülmektedir (Öktem, 1998: 222).

Millet kavramının ortaya çıkış tarihi Fransa, Almanya ve İngiltere'de 15. yüzyıla kadar götürülse de milliyetçilik literatüründe 19. yüzyılın sonlarında yerini bulmaktadır (Erdem, 2020: 29). Modern milletlerin geçmişteki etnik topluluklar ile kronolojik bağlarının öne çıkarılması, milletlerin kurmaca topluluklar oldukları ve milliyetçiliğin geçici bir hal olduğu yaklaşımları yanında ikinci bir açıklama tarzı ortaya çıkmaktadır. Milliyetçiliğin ortaya çıkışı üzerine yazılanlar; genellikle, toplumsal düzende yaşanan değişiklikleri ve toplulukların bilinçli ya da bilinçsiz, bu değişime ayak uydurmak zorunda kalmaları yaklaşımını öne çıkarmaktadır (Schnapper, 1995: 17).

Sosyalist kuramcı Otto Bauer; dil ve kültür birliğinin oluşmasıyla milliyetçiliğin başlayacağını ileri sürmektedir. Millet bilinci sağlanacak grupların konuştukları lehçelerin birbirine yakın olması insanlar arasında anlaşmayı sağlamaktadır. Bu şekilde dil birliği ortaya çıkmaktadır. Dil birliğiyle birlikte millî kimliğin oluşması için kültür birliğine de ihtiyaç duyulmaktadır. Millet bilincinin oluşması için bu kültür topluluğun geçmişte yaşanılmışlar ve gelecekte yaşanılması gereken ortak ideallere dair inanca ulaşmaları gerekmektedir. Bu şekilde ortak tarih bilinci oluşturularak millî duygular geliştirilebilmekte ve korunabilmektedir (Özkırımlı, 2019: 49-50).

Marksist tarihçi M. Horsch, 19. yüzyıl Avrupası'nda devlete muhalif azınlıkların millî hareketlerinin üç aşamada geliştiğini ifade etmektedir. Bunlardan ilki "küresel keşif"tir. Küresel keşifte; geçmişi unutulmuş bir milletin tarihini, kültürünü ve dilini canlandırmaya çalışan aktif bir aydın grubun kültürel tarihî ve edebî çalışmaları yer almaktadır. Bu çalışmalar neticesinde elde edilen bulgular, milliyetçiliğin kültürel hareket olarak ortaya çıktığı dönemi işaret etmektedir. Halkın "millî bilinci"ni

uyandırmak ikinci aşamadır. Aydınlar, milliyetçilikle ilgili düşüncelerini siyasi bir hareketle halka empoze etmektedir. Süreç içerisinde halk millî davayı desteklemektedir. En son aşamada ise milliyetçiliği “millî bir duygu” haline getirmektedir. Halkın bilincine bu duygu yerleştirilmektedir. Bir müddet sonra milliyetçilik, halk hareketine dönüşmektedir (Smith, 2013: 17).

Batı’da oluşan kimlik ve milliyetçilik anlayışının ortaya çıkışı ve gelişiminin ana hatları şu şekilde açıklanabilir: Millî kimliklerin oluşumu için bilim, sanat ve teknolojiadaki gelişmeler etkili olmuştur. Özellikle din; siyasi ve sosyal hayatı yönlendirmesi neticesinde birtakım sıkıntılara sebep olmuştur. Sanat alanında yaşanan gelişmeler Rönesans’ı ortaya çıkarmıştır. Rönesans hareketi sosyal hayatı etkilediği gibi hayatın her alanında yeniliklerin etkili olduğu Reform hareketleriyle sonuçlanmıştır. Bu duruma bağlı olarak gelişen ve değişen fikir hayatındaki devrim ve reformlar ilimde ve teknolojiye değişimlere yol açmıştır. Özellikle “tarih, filoloji, etnografya ve coğrafya” gibi alanlardaki gelişmeler millî kimliklerin ve özgünlüğün oluşmasında etkili olmuştur. Böylece millî kimliklerin temel yapısı da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu alandaki en önemli gelişmeler şüphesiz matbaanın icadı ve bunun sayesinde gazete ve dergi gibi kitlesel yayıncılık alanında yaşanmıştır. Batı’da millî kimliklerin ortaya çıkmasının ve millî bilincin artmasının en önemli sebeplerinden biri de Sanayi Devrimi olmuştur. Sanayi Devrimi’nin yol açtığı sosyoekonomik ve siyasal gelişmeler, Batı’da millet bilincini ve millete dayalı siyasi yapıları etkilemiştir. Teknolojiadaki gelişmeler ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmelere etki etmiştir. Bu gelişmeler ortak dil kullanımını da yaygınlaştırmıştır. Batı’da milliyetçilik ve özgürlük duygularının yol açtığı siyasi gelişmeler de milliyetçilik duygusunun gelişmesine katkı sağlamıştır. Milliyetçilik duygusunun gelişmesine ve yayılmasına; Amerika’da İngiltere’ye karşı 1776 yılında Bağımsızlık Bildirgesi, 1789 yılında Fransa halkının Kral’a karşı millet egemenliği için Fransız ihtilalini gerçekleştirmeleri ve 1848 yılında Avrupa kıtasında millet egemenliğini savunanların çıkardığı ayaklanmalar etkili olmuştur. Avrupa’daki milliyetçilik ayaklanmalarının temelinde soy birliği ya da kültürel değerler değil ekonomik sebepler ve adaletsiz yönetim yer almıştır. Avrupa kendi içindeki sömürgecilik anlayışına karşı mücadele etmek amacıyla İspanya ve Portekiz’e vergi ödememek ve kendi kendilerini yönetme hakkına sahip olmak amacıyla bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Bu açıdan bakıldığında Avrupa’daki sömürge karşıtı milliyetçilik

ayaklanmalarında, söylenildiği gibi daha çok ekonomik ve siyasi bağımsızlık unsurları ön plana çıkmıştır. Sömürgeci milliyetçiliklerde dil, etnik, ırk ve kültür gibi milliyetçilik unsurları arka planda kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Asya ve Afrika'da milliyetçilik düşüncesi yayılmıştır. Buralardaki milliyetçilik düşüncesinde sömürge karşıtı milliyetçilik anlayışının özellikleri görülmüştür. Fakat bu bölgelerdeki milliyetçilik ayaklanmalarının lideri, genellikle sömürgeci devletlerin sağladığı imkânlarla eğitilmiş, onlar sayesinde ekonomik ve sosyal imkânlarla kavuşmuş yerel seçkinler olmuştur (Özberk, 2019: 378-380).

Batı'da doğup gelişen modern milliyetçilik anlayışının başlangıçta ırk, soy, dil ve kan bağına göre değil siyasi ve ekonomik gelişmelere göre ortaya çıktığı söylenebilir. Daha sonraki dönemlerde bu anlayışın değiştiği de görülebilmektedir. Almanlarda ortaya çıkıp gelişen milliyetçilik ise daha çok ırk, soy, dil ve kültüre dayalı bir anlayışa sahiptir.

3. Türk Milliyetçilik Anlayışı ve Tarihi Gelişimi

Fransız İhtilali, Rönesans, Reform ve Sanayi Devrimi'nin neden olduğu sonuçlardan dolayı Avrupa ve Balkanlar'da milliyetçilik duygusunun ortaya çıktığı düşünülmektedir. Türklerde ise milliyetçilik anlayışının; Fransız İhtilali ve sözü edilen diğer hareketlerle başladığını söylemek doğru olmayabilir. Osmanlı Devleti'nde yaşanan siyasi etkiler ile yeniden Türk milliyetçiliğinin canlandığından söz edilebilir. Çünkü Türklerde milliyetçilik anlayışının daha öncelerine yani M.Ö. var olduğuna Çin yazıtlarında yer alan Asya Hun İmparatoru Çi-Çi'nin sözleri tanık olmaktadır: Asya Hun İmparatoru Çi-Çi'nin kardeşi Çinlilerin baskısından kurtulmak için Çin'in himayesine girmeyi teklif eder. Bunun üzerine Çi-Çi; halkına başka bir milletin hükmüne girmenin, ona bağlı olmanın ve köleliğin Hunlar için ölmüş atalara karşı hakaret olduğunu anlatır. Ayıca bunun millî bir ihanet olduğunu açıklar. Halkına hem varlıklarını devam ettirmek hem de kavimler arasında yeniden üstünlük sağlayabilmek için ölünceye kadar savaşmayı teklif eder. Çin yıllıkları üzerinde önemli incelemeler yapan Alman ilim insanı Fr. Hirt, M.Ö. 36 yılında vefat eden Çi-Çi'nin bu sözlerini milliyet fikrinin dünya edebiyatında ilk dile getirilişi olarak değerlendirir. Türklerde milliyetçilik ve millî bilinç ile ilgili düşüncelerin tarihteki bir başka bir örneği de Göktürk devletinin hakanlarından Işbara Kağan'ın Çin İmparatoru'na gönderdiği mektuptaki satırlardan anlaşılmaktadır: Bilge

ve cesur bir kişi olan Işbara Kağan, 582 yılında Göktürk Devleti’nin hakanı olur. Işbara Kağan Çin’in entrikaları, doğal afetler, i ve dış savaşlar gibi nedenlerden dolayı devletin ikiye bölünmesine engel olamaz. Türklerin yeniden birleşip güçlenmesini istemeyen Çinliler, Türk birliğini sağlayacak gce ulaşan batıda hakanlık ilan eden Tardu’ya karşı Işbara Kağan’a yardım teklifinde bulunur. Çinlilerin yardım şartları arasında; Türk milletin kılık kıyafet, gelenek, görenek, kanun ve dillerini değiştirmeleri, bunun yerine Çinlilerin yaşam tarzlarını benimsemeleri yer alır. şartları değerlendiren Işbara Kağan; Çin İmparatorluğuna tabi olmak, her yıl haraç vermek, emirlere uymak ve hatta oğlunun rehine olarak Çin sarayına göndermek gibi bütün şartları kabul ettiğini, ancak Türk halkına millî kimliklerini temsil eden değerlerini değiştirmelerini teklif etmeye dahi cesaret edemediğini bildirir (Kafesoğlu, 1970: 11). Işbara Kağan, bu söylemi ile Türk milletin hangi şartlar altında olursa olsun dilinden, kültüründen ve z benliğinden vazgeçmeyeceğini vurgulamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda Türklerin milliyetçilik anlayışının ana unsurları olarak millî kimliği yansıtan kültür, dil ve benlik kavramı ön plana çıkmaktadır.

Türklerin milliyetçiliğini tanımlayan diğer tarihî değerler arasında Orhun Kitabeleri de bulunmaktadır. Bu kitabelerde Göktürk Kağanı; Türkleri dünyanın tek hâkim milleti olarak tanımlamakta, Türk yurdu Ötüken toprağına hiçbir yabancının ayak basamayacağını dile getirmekte, sevgi ve saygıyı övmektedir. Kağan, Türklüğün yüceliğine o kadar inanmaktadır ki Türk devletinin çökmesi ya da Türk töresinin hükümsüz kalması ancak “yukarıda mavi gğn yıkılması, aşağıda kara yerin yarılması”na bağlamaktadır (Kafesoğlu, 1970: 12). Bu kitabeler aynı zamanda Türk dilinin gelişmiş bir dil olduğunu göstermektedir. Ayrıca Türk devletinin varlığı, Türk töresinin yaşatılmasıyla eş değer görülmektedir. Bunun en güzel örneğine Türk vatanının kutsallığına riayetsizlik edildiğinde milletin uğradığı felaketlerin anlatıldığı, Uygur Türklerine ait “Kutlu Dağı” efsanesinde rastlanılmaktadır. Türklerin kutsal kabul ettiği vatan ve töre gibi Türk değerlerine sahip ıkılmadığında neler olduğu anlatılmaktadır. Bu efsanede Türk töresinin önemi vurgulanarak Türk milliyetçilik anlayışı pekiştirilmektedir (Sevim ve Yücel etin, 2021: 1660-1670).

Yaratılış Destanı, Alper Tunga, Oğuz Kağan, Bozkurt, Ergenekon, G ve Manas destanları Türklerin milliyetçilik anlayışını yansıtmaları nedeniyle önemli değerler

arasındadır. Mete Han, Bilge Kağan, Yulug Tiğin, Tonyukuk, Kürşat gibi isimler de Türk milliyetçiliğinin simge adlarıdır (Sakaoğlu ve Duymaz, 2010).

Türkler, İslamiyet'i kabul ettikten sonra da Türk milliyetçilik anlayışını yaşatmaya devam etmektedir. Türklerin millî değerlerini yansıtan Yusuf Has Hacıb'in *Kutadgu Bilig* ve Kaşgarlı Mahmut'un *Divan-ı Lügati-t' Türk* adlı eserleri bulunmaktadır. Karahanlılar devrinde yazılan bu eserlerle Türklerin millet, milliyet ve milliyetçilik değerlerini benimsedikleri ve korudukları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Türk milletinin Müslüman olması millî vasıflarını yaşatmalarına engel oluşturmamaktadır.

Anadolu'da Türk sufiliği, Türkistan'da kökleri bulunan Ahmet Yesevi gibi sufilerin müritleri aracılığıyla gelişmiştir. İslam kültürüne Türk etnik geleneklerinin de girmesini sağlayan Yeseviliğin, Türk milliyetçiliğinin oluşumuna da katkısı bulunmaktadır (Karpas, 2010: 144).

Selçuklu dönemine kadar Türkler, millî bir devlet anlayışına sahip olmuştur. Selçuklu döneminde ise bu anlayış siyasi, ekonomik, sosyokültürel, inanç ve savaşlar nedeniyle devlet politikası millî bir devlet anlayışından daha çok İslamî bir yönetim anlayışına dönüşmüştür. Türklerde yönetim anlayışı olan Türkçülük mefkûresi, bu dönemde yerini İslam mefkûresine bırakmıştır. Resmî dil Farsça, ilim dili Arapça, hanedan ve ordu dili Türkçe olmuştur. 1243 yılında Moğol bozgununa uğrayan Anadolu Selçuklu Devleti eyaletlere bölünmüştür. Yaklaşık 32 yıl Anadolu'ya hükmeden Moğolların elinden Konya'yı, Karamanoğlu Mehmet Bey'in almasıyla Türklük bilinci yeniden aydınlanmıştır. Karamanoğlu Mehmet Bey Türkçeyi resmî olarak devlet ve millet dili ilan etmiştir. Arapça ve Acemce konuşma ve yazmayı resmen yasaklamıştır. Türk milliyetçiliğine ait değerlere büyük saygı gösterilmiştir. 15. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin II. Murat döneminde Türk milliyetçilik anlayışı ön plana çıkmıştır. Bu dönemde Türkçe eserler yazılmasına ve Türk töresinin devlet idaresinde kullanılmasına önem verilmiştir (Kafesoğlu, 1970: 13). Aynı dönemde yetişen Türkçeyi savunan, Çağatay dili ve edebiyatının en önemli isimlerinden Ali Şir Nevai'nin Türkçe ile ilgili fikirleri önem arz etmiştir. Ali Şir Nevai, Türk dili ve kültürünün Arap ve Fars dili ve kültüründen daha üstün olduğunu kanıtladığı *Muhakemetü'l – Lügateyn* adlı eserini yayımlamıştır. Ayrıca Türkçe şiirler yazmış ve hatratını Türkçe olarak kaleme almıştır (Bulut, 2017: 23-41). 17. yüzyılın önemli isimlerinden biri ise Ebul Gazi Bahadır

Han'dır. *Şecere-i Terakkime* ve *Şecere-i Türki* adlı eserleriyle Türk milliyetçiliğine katkı sağlayan Ebul Gazi Bahadır Han, Türk tarihi ve millî kimlik konuları üzerinde durmuştur (İnan, 1957: 29-39).

17. yüzyılın sonlarından 19. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'ni bir arada tutmak amacıyla geliştirilen siyasî ve dinî politikalardan dolayı Türkçülük fikri ve millî duygular geri planda kalmıştır. Batı'da Rönesans, Reform, Sanayi Devrimi ve 1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali'nden sonra millet, milliyet, vatan, hürriyet, eşitlik gibi kavramların yayılmaya başlamasıyla modern milliyetçilik anlayışı doğmuş ve gelişmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde de bu kavramlar aydınlar tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle Hristiyan nüfusunda millet, milliyet ve vatan gibi kavramlar etkili olmuştur. Osmanlı Devleti ve aydınlar tarafından toprak bütünlüğünü korumak amacıyla sırayla “Osmanlıcılık”, “İslamcılık” ve “Türkçülük” politikası uygulanmıştır. Farklı milletleri topraklarında barındıran Osmanlı Devleti ilk olarak vatandaşlık anlayışına bağlı milliyetçilik anlayışını savunmuştur. Bu nedenle Osmanlıcılık fikrini benimsemiştir. 1876 yılında *Kanun-i Esasî*'de resmî dil Türkçe olarak kabul edilmiştir. Memur ve milletvekili olma şartları arasında Türkçe bilmek zorunlu olmuştur. Osmanlı Devleti'nin Osmanlıcılık anlayışı Fransa'nın vatandaşlık temeline dayanan milliyetçilik anlayışıyla örtüşmüştür. Farklı inanç ve etnik grupların yer aldığı Osmanlı Devleti, ortak dil Türkçe ve eşit vatandaşlık hakları vererek Osmanlı milleti oluşturmayı amaçlamıştır. Ancak devlet bu birliği ayakta tutacak ekonomik, siyasî ve askerî güce sahip olamamıştır. Milliyetçilik fikri özellikle Hristiyan inancına bağlı milletlerde ortaya çıkmış ve yayılmıştır. Bu nedenle büyük devletler, özellikle siyasi çıkarları için Osmanlı Devleti'nin nüfusuna kayıtlı Hristiyan nüfusunun bağımsızlık düşüncesini desteklemiştir. Bir müddet sonra Osmanlı Devleti'ne karşı Balkanlarda ayaklanmalar çıkmıştır. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin Türkçe konuşan ve Türk kültürüne göre şekillenmiş bir Osmanlı milleti yaratma projesinin başarısız olmasına neden olmuştur (Özberk, 2019: 397). Osmanlı Devleti; nüfusundaki Hristiyan halkın çoğunlukta bulunduğu Balkan topraklarını kaybedince, Arapları Osmanlı Devleti içinde tutmak amacıyla İslamcılık politikası güdülmüştür. Osmanlı Devleti'nin hükmettiği Arap topraklarında Araplar bağımsızlıklarını ilan edince Türkçülük fikri ön plana çıkmıştır. Osmanlı Devleti bu fikirleri birbirinden ayrı olarak düşünmemiştir. Devletin devamlılığı için politik bir anlayış yolu izlenmiştir. Avrupa'da etkili olan

milliyetçilik anlayışının, Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda ve Arap Yarımadası'nda kaybettiği topraklarda yaşayanları etkilediği görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nin -milliyetçilik akımının etkisiyle- ırk ve din üzerine bütünleştirici politik fikri, Osmanlı halkı arasında ayrımcılığın azalmasını ve eşitliğin artmasını sağlamıştır. Böylelikle Hristiyan nüfus kendi benliklerini korumuştur. Balkan topluluklarında millî kilise kurma çabası ile ortaya çıkan milliyetçiliğin aktörleri arasında yer alan Rus Çarlığı'nın, Balkanlardaki Ortodoks topluluklar üzerinde egemenlik hakkı elde etme çabaları olmuştur. Bu çabalar Panslavizm olarak adlandırılmıştır. Panslavizm; 18. yüzyılın sonlarında Avrupa'daki milliyetçiliğin etkisiyle Osmanlı, Avusturya ve Prusya idaresi altında yaşayan Slavlarda millî bilincin ortaya çıkması olarak tanımlanmıştır. Önceleri kültürel bir hareket olarak ortaya çıkan fikir, zamanla milliyetçi ve siyasal bir nitelik kazanmıştır (Meri, 2020: 1021-1030).

Türkçülük anlayışı dil ve edebiyat sahasında Tanzimat döneminde başlamıştır. Türkçeyi sade bir yazı dili olarak kullanmak için ilk girişimi Mustafa Reşit Paşa yapmıştır. Türkçedeki konuşma ve yazı dilindeki ikililiğin ortadan kalkması amacıyla konuşma ve yazı dilinde Türkçenin aynı şekilde kullanılması gerektiği üzerinde durmuştur. Avrupa'daki Türkoloji çalışmaları Osmanlı Devleti'nde tarih ve diğer ilmi çalışmalara da etki etmiştir (Sarımay, 1994: 67).

1845 yılında Şinasi, Fransızcadan tercümeler yapmıştır. Şinasi, sade bir Türkçe kullanmaya özen göstermiştir. Tercüman-ı Ahval adlı ilk özel gazeteyi çıkarmıştır. Bu gazetede daha çok Türkçe kelimeler kullanmayı tercih etmiştir. Bu dönemde Ziya Paşa, Türklerin asıl şiiirinin Anadolu'da yaşayan Halk Edebiyatı'nda aranması gerektiğini vurgulamıştır. Ahmet Vefik Paşa da Türkçenin zenginliklerinden bahsetmiştir. Ali Suavi ise bazı yazılarında Türklükten söz etmiştir (Uca, 2010: 134). Muallim Naci, “Ben ki bir Türk’üm” diyerek döneminde ilk defa bu kadar açık bir şekilde millî bilinç yansıtmıştır (Yıldız, 2020: 165-188).

Namık Kemal, milliyetçilik literatüründe bulunan vatan, millet, hürriyet gibi kavramları kullanılmıştır. Bu kavramları Osmanlı Devleti'nin birlik ve beraberliğini korumak amacıyla dile getirmiştir. Türk nüfusunun azalmasının önüne geçmek isteyen Namık Kemal, Müslüman olmayanların da askere alınmasını dile getirmiştir. Farklı inanç

gruplarının bulunduğu Osmanlı Devleti'ni, bir millet olarak kurgulanmış ve bu birliği ümmet olarak düşünmüştür. Namık Kemal, millet hâkimiyeti kavramı yerine ümmet hâkimiyeti kavramını koymuştur. Namık Kemal, fikirleriyle İstiklal Marşı'nın yazarı Mehmet Akif Ersoy ve Türkçülüğün önde gelen isimlerinden Ziya Gökalp'a etki etmiştir. Mehmet Akif Ersoy'un temsil ettiği ve güçlü şekilde Türkçülük içeren İslamcılık fikrinde Namık Kemal'in etkisi olmuştur. Ziya Gökalp'ın her Osmanlı aydınının yaşadığı fikri değişiklikleri, dönemin şartlarına göre devleti ayakta tutmak amacını taşıyan, Osmanlıcılıktan İslamcılığa sonra Turancılığa, Türkçülüğe (Ziya Gökalp, 1976), bir müddet sonra da Oğuzculuğa ve Anadoluculuğa uzanan yolculuğunda Namık Kemal'in izi olduğu ileri sürülmüştür (Özberk, 2019: 331; Oğuz vd., 2014: 17).

Namık Kemal, millî kimliğin en önemli unsuru olan dil konusunda milliyetçi bir duruş sergilemiştir. Osmanlı milletinin kolayca öğrenmesi ve kullanması için Türkçenin kurallarının belirlenmesi ve sadeleştirilmesi için önerilerde bulunmuştur. Yazdığı şiir, roman, tiyatro gibi edebî eserlerde de dönemin şartlarına göre oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Namık Kemal, öncelikle dilin kurallarının belirlenmesi, sonra kelimelerin genel kullanımları çerçevesinde sınırlandırılması ve yazım kurallarının belirlenmesi gerektiğini savunmuştur (Özberk, 2019: 179; Oğuz vd., 2014: 17).

Türkçülük düşüncesinin en güçlü ideologlarından biri, aslen Kazan Tatarlarından olan Yusuf Akçura'dır. Türkçülüğü siyasal bir ideoloji olarak ilk gündeme getiren ve onu Osmanlıcılık ve İslamcılık ideolojilerine alternatif bir kurtarma ideolojisi olarak savunan kişi de Yusuf Akçura'dır. Akçura, eğitim için geldiği Türkiye'yi muhalif söylemleri yüzünden terk etmek ve eğitimine yurt dışında, Fransa'da devam etmek zorunda kalır. Fransa'da siyaset bilimi alanında doktora yapan Akçura, çalışmasının konusunu da milliyetçilik olarak belirler. Dolayısıyla Batı siyasal sistemi ve milliyetçilik konusunda en donanımlı Türk aydınlarından birisi olur. Fransa'da doktora eğitimi aldığı ve Fransız milliyetçiliğini iyi bildiği halde önerdiği milliyetçilik daha çok soya dayalı bir milliyetçilik anlayışıdır. Akçura, Türkçülük fikrini benimseyen aydınlar gibi Turan düşüncesinin de savunucularındandır. Akçura 1904'te, *Üç Tarz-ı Siyaset* adlı yazısında Türk milletinin İslam ümmetinden olduğunu, bu yüzden asıl sorunun öncelikle hangisine hizmet etmek gerektiği konusunu gündeme getirerek bu konuyu

tartışma alanına taşır. Böylelikle modern çağın gerekliliğinin modern bir milliyetçilik ve bunun uygulaması olduğu sonucuna varır. Akçura, ilerleyen dönemde kültürel anlamda Türkçülük akımından etkilenir ve kültürel milliyetçilik fikrinin de sözcüsü olur. Türkoloji, onun ilgisinin hareket noktalarından birini olur. Osmanlı Devleti'nin kurumlarının Türk ve İslam geleneklerinden oluşan çifte mirasının ürünü olduğunu ve Türklerin tarihinde kimi çizgilerinin kesintisizlik kazandığını düşünen Akçura, etnik akrabalık ve dil temelini öne çıkararak ideolojisinin tabanını bu esaslara oturtur. Irk fikrinin dini fikirlerden daha fazla siyaset içinde yer aldığını, Türk milliyetçiliğinin de İslamiyet'ten daha üstün bir ilke haline geldiğini ve İslamiyet'in bu temel ilkeye hizmet etmesi gerektiğini ifade eder (Akçura, 2008).

Türk milliyetçilerinden Mehmet Emin Yurdakul; vataseverlik ve milliyetçilik duygusuyla ilgili birçok şiir yazmıştır. Özellikle 1897'de Selanik'te çıkan "Asır" gazetesinde yayımlanan "Cenge Giderken" başlıklı şiirinin sözlerinde⁷ Türk olmanın ve İslam inancının yüceliğinden söz etmiştir (Yurdakul, 1979: 10). Dine ve soya dayalı Türkçülük anlayışını benimsemiştir. Yurdakul, Türkçülüğü edebî alana taşımıştır.

Türkiye'de Türk milliyetçiliği esas alınarak kurulan ilk cemiyet Türk Derneği olmuştur. Türk Derneği; Türk tarihi ve dili hakkında araştırma yapmıştır. Türk Derneği'nden sonra 1911'de Türk Yurdu Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyet daha pratik hedeflere yönelmiştir. Türk öğrencilerine bir rehber olması için Türk Yurdu dergisini yayımlamıştır. Bu dergi Türkçülük fikrinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Türkçülüğün dernekler vasıtasıyla teşkilatlanmaya başladığı dönemde bazı aydınlar da Selanik'te çıkarılan Genç Kalemler Dergisi (1911) etrafında birleşmiştir. Bu dergi, dilde Türkçülük akımını başlatarak milliyetçi ideolojinin oluşması bakımından önemli bir gelişmeye öncülük etmiştir. Dergiyi Ali Canip ve Ömer Seyfettin çıkarmıştır. Daha sonra Ziya Gökalp'ın da katılımıyla dergi, Türk diline daha fazla önem vermiştir. Turancılık fikrini savunan Gökalp: "Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan. Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir; Turan!..." diye ilk defa Turan ideolojisini ifade eden şiirini yayımlamıştır. Bunun haricinde birçok şiir yazmış ve felsefi makaleler çıkarmıştır. Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin'i tesiri altına almıştır. Ömer Seyfettin, Turan fikrini

⁷ "Ben bir Türk'üm, dinim, cinsim uludur, / Sinem, özüm ateş ile doludur. / İnsan olan vatanının kuludur..." (Yurdakul, 1979: 10).

hikâyelerine yansıtmiştir. Türk Ocağı ise 25 Mart 1912’de resmî olarak kurulmuştur. Türk Ocağı’nın, özellikle İstanbul’da cuma günleri verdiği konferanslar, ocağın yayın organı haline gelen Türk Yurdu’ndaki makaleler ve millî ekonomi alanındaki tavırları çok etkili bir kurum olarak kendini göstermesini sağlamıştır. Çok milletli ve kozmopolit Osmanlı coğrafyasında tepkisel biçimde ortaya çıkan milliyetçilik fikrinin bilinçlendirilmesi, Türk Ocağı ile gerçekleşmiştir. Türk Ocakları, Osmanlı Devleti’nin İstanbul, İzmir, Bursa, Konya, Edirne gibi gelişmiş merkezlerinde faaliyetlerde bulunmuştur. Dil, edebiyat ve tarih alanlarında gelişmeye başlayan Türk milliyetçiliği fikri, Türk Ocağı eliyle bilimsel ve kültürel bir faaliyet sergilemiştir. Bütün tepkilere rağmen yeni bir sosyopolitik oluşumun temeli olacak şekilde olgunlaşmıştır (Öztürkmen, 1998: 46-53; Özberk, 2019: 197-199; Oğuz vd., 2014: 23-38).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra bu yeni yapının bir bileşeni olmaya istekli olmanın bir sonucu olarak Osmanlı Devleti’nin nüfüsünü Türk ortak paydası altında toplamaya çalışmıştır. Bunun için bir yandan Misak-ı Millî, diğer yandan da 1924 Anayasası’nda “Kendini Türk hisseden herkes Türktür” metninde ifade edilen teorik altyapıya ek olarak anayasal ve kurumsal çabalar yer almıştır.

Türkler, kendi devletini oluşturmak için çalışmaya başladığı sırada bir yandan kurumsal alanda girişimlerde bulunmuş, öte yandan da bu kurumlar aracılığı ile yeni Türk vatandaşlarının oluşumunu sağlayacak teorik yapıyı hazırlamıştır. Birçok gönüllü kuruluş da bu çabaları desteklemiştir. Yukarıda da sözü edilen Türk Ocakları, Türk devletinin oluşturmaya çalıştığı millet fikri için gönüllü destek vermiştir. Bu amaçla resmî kurumlarla birlikte uyumlu bir çalışma sergilemiştir. Oluşturulan Türk Tarih Heyeti, Türk kavminin tarih öncesi kültürünü incelemekle görevlendirilmiştir. Heyetin çalışmalarına Avrupalı antropolog ve etnologlar da davet edilmiştir. Çalışmalar sonucunda Türk Tarih Tezi çerçevesinde Asya, Avrupa ve neredeyse bütün dünya medeniyetlerinin tarih öncesi Türk kavimlerinin eseri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar okullar için müfredat olarak kullanılmıştır. Türk Tarih Tetkik Cemiyeti’nin resmî tezi olarak ortaya konan bu teoriye göre Türkler; Türkistan kökenli, beyaz ve arî bir topluluk şeklinde tanımlanmıştır. Türkler Asya ve Afrika’ya yayılarak gittiği bölgelere medeniyet götürdüğü ileri sürülmüştür. Bu bakış açısı ile Hititler ve Sümerler de Türk olarak düşünülmüştür. Ayrıca Türklerin yazılı tarih öncesi çağlardan beri

Anadolu’da hüküm sürdükleri kabul edilmiştir. Türk devletinin vatandaşlarına vermek istediği biçimin bir aracı olarak ortaya sürdüğü Güneş Dil Teorisi ise ilkel insanın güneşe bakarken duyduğu korku ve hayranlık karşısında çıkardığı seslerin sonradan sözcük halini alması esasına dayandırılmıştır. Bu teorinin Türk tarihine kaynaklık etme sürecinde ilkel insanın çıkardığı ilk seslerin Türkçe ile bağlantısı kolayca sağlanabilmiştir. Böylece Türkçe bütün dillerin kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Türk Tarih Tezi’nin bir dayanağı olarak ortaya konulan Güneş Dil Teorisi’nin resmî kabulünü, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’nde okutulmaya başlaması izlemiştir. Bu teori başarısız bir yönde ilerleyen dilde arılaştırma çalışmalarının makul bir biçimde bitirilmesi için de bir kaynak teşkil etmiştir. Zira Arapça ve Farsça gibi istenmeyen dillerden alınan kelimelerin Türkçeye girmiş olması sorun olmamıştır. Çünkü köken itibari ile her kelimenin Türkçe kabul edilmesi, bu kelimelerin kullanımının da uygun olmasını sağlamıştır (Demir, 2010: 385-395).

Türkçe ve Turancı fikirlerini benimseyen aydınlardan biri olan Gökalp’ın, düşüncelerinin etrafında ördüğü kavram kültürüdür. Gökalp, Türkçülük kavramını Türk kültürü ve Türkçeyle yoğurmuştur. Ona göre dil; gelenek ve göreneklerin aktarıcısı olduğundan düşüncelerin ve duyguların taşıyıcısıdır. Bu yolla duyguları aynı olan bireylerin aynı dini kabule eğilimli olmaları gayet doğaldır. Bu durumda dilsel grupların çoğunlukla aynı dini kabul ettikleri görülür. Gökalp’a göre bir dine girmeye dilin etkisi olduğundan dolayı bir milliyete girmeye de dinin etkisi olur. Dilsel grup ile dinî grup arasında da sıkı bir ilişki vardır. Gökalp, dilin geleceği ile siyasi gelecek arasında paralellik kurar. Gökalp, milletin millî dilini sevip, millî edebiyatını bu millî dil üzerine kurmaya başladığında kurtuluş sözünü alacağını ifade eder. Millî kimlik, karakter ve duygunun belirleyici özelliğinin kültür olduğunu savunur (Oğuz vd., 2014: 23-26).

Türk kimliğinin oluşumunu sosyal ve siyasi kurumlar aracılığıyla açıklayan kültürel Türkçülüğü savunan bir diğer önemli Türkçü / Türk milliyetçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver’dir. Türk Ocağı’nın kurucuları arasında yer alan ve en uzun süre başkanlığını yapan Tanrıöver’e göre, Türk millî dehasının ürünü olan biri askeri diğeri mülkî olmak üzere iki kurum vardır. Bunlar; Yeniçeri Ocağı ve Enderun’dur. Ancak bu iki asimilasyon (temsil) okulunun dışında daha etkili ve daha kapsayıcı diğer bir kurum ise İstanbul’dur. İstanbul’un hem tarihî zenginliğinin hem inançlarının özgürce

yaşanmasının hem de kültürünün etkisiyle yüzyıllar boyunca yabancıları Türkleştirmede etkili olduğundan söz edilir. En güçlü dönemlerden başlayarak felaket günlerine gelinceye kadar, Osmanlı Devleti'nin farklı bölgelerinde sürekli bir akın halinde İstanbul'a gelen Boşnaklar, Arnavutlar, Gürcüler ve Çerkezler'in birkaç kuşak içinde tam anlamıyla Türklük bilincine sahip olduğu ileri sürülür. Bu konuda din ve dilin ayrıca etkili olduğu söylenebilir. Aynı inancı benimseyen farklı gruplar ortak kültür değerlerinde birleşir. Millet olmanın en önemli unsurlarından biri de dildir. Dil insanların birbiriyle iletişimini, birbirini anlamasını sağlayan ve bir arada yaşamasına imkân veren en güçlü ortak değer olarak kabul edilir (Sanlı, 2020: 861-867).

Türkçülük ve Turancılık fikrini benimseyen önemli isimlerden biri de Hüseyin Nihal Atsız'dır. Atsız'a göre Türkçülük, bütün Türklerin tek devlet halinde birleşerek her bakımdan bütün milletlerden ileri ve üstün olması ülküsüdür. Bunun değişmeyen iki unsuru vardır. Bunlar soyculuk ve turancılıktır. Atsız, soyculuğun Anadolu Türklerinin içinde örf olarak yaşadığını ileri sürer. Ona göre köy ve kasabalara, birkaç yıl hatta yüzyıl önce gelmiş olan bir yabancıнын bugünkü torunları hâlâ yabancı sayılır (Ölçekçi, 2020: 683-690). Bu nedenle Atsız, romantik Türk milliyetçisi olarak adlandırılabilir.

Siyasî anlamda Türk milliyetçisi olan Reha Oğuz Türkkan, Türkçülük ve Türk milliyetçiliğini tanımlarken, Türk'ü sevmek ne demektir sorusuna; "Türk'ü Türk yapan şeyleri sevmek ve Türk kokusunu alan her şeyi sevmektir." şeklinde tanımlamaktadır. Milliyetçilikle ilgili ise; "Milliyetçilik çok yönlü bir sevgi ve sorumluluk bütünüdür." ifadesini kullanmaktadır (Türkkan, 2006: 191). Milliyetçi olmak için sadece ırkî melekelerinin uygun olmasının yeterli olmadığını düşünen Türkkan milliyetçilik için; Türklük özelliklerini ezberlemek, akılda tutmak ya da öğrenmek yeterli değildir. Gerçek ve gerçekçi bir milliyetçi olmak için Türk olmanın verdiği sevginin, güzelliğin ve heyecanın tadına varmak gerektiğini ifade etmektedir (Türkkan, 2006: 247).

Son dönemlerde Türk milliyetçiliğinin gelişimine; siyasî arenada, ekonomik alanda, akademik camiada ve toplum içinde katkı sağlandığı görülmektedir. Siyasî alanda yurt içi ve yurt dışında Türk'e ait değerlerin, yargıların korunması ve yaşatılması milliyetçilik duygusunu güçlendirmektedir. Bununla birlikte Türk birliğinin kurulması için Türk dünyasıyla birlikte eğitim, ekonomi, kültür, askerî ve siyasî gibi birçok faaliyetin yürütülmesi 'Turan' ideolojisine katkı sağlamaktadır. Türkler millî teknolojiyi

geliştirmek ve enerjide dışa bağımlılığı azaltmak için yer altı kaynaklarına yönelmektedir. Ayrıca tarım ve hayvancılık gibi alanlarda da üretimi artırarak millî ekonomi faaliyetlerini yürütmektedir. Akademik camiada ilmî araştırmalar yapılarak Türklük bilinci oluşturulmakta ve dünyadaki teknolojik gelişmelere uyum sağlanmaktadır. Dünyada gelişen teknoloji ve küreselleşmenin etkisine karşı Türk milletinin kültürel değerlerini korumaya çalıştığı ifade edilebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK EDEBİYATINDA TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN SOSYOLOJİK KURAMLAR BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Âşık Tarzı Türk Edebiyatı'nda kişisel üslup yerine geleneklerin belirlediği millî üslup özellikleri daha belirgindir. Âşık Edebiyatı ürünleri âşığın sosyokültürel çevresinin yansımasıdır. Âşıklık, sosyal hayatı ve günlük hayatı dile getiren bir gelenektir. Âşıkların dile getirdiği şiirler, kişisel duyguların yanı sıra toplumun duygularını da yansıtan bir sanattır (Durbilmez, 2020: XIX-20; Günay, 1999: 1-20).

Âşık Edebiyatı yerli ve millî bir sanattır. Âşıklara ait ürünler; millî dilin ve millî estetik anlayışının ürünüdür. T. S. Eliot'a göre şiir: "En millî sanat dalıdır; çünkü bir millete başka milletler gibi hissetmeyi öğretmek mümkün değildir. Bir toplum başka bir toplum gibi hissettiği anda, artık eski benliğini yitirmiş, yok olmuş başkalaşmış demektir." (Eliot, 1983: 12). Âşıklık gelenekleri ve âşık ürünleri de Türk milletinin en önemli millî değerleri arasındadır.

Âşıklar, sosyokültürel çevresiyle bir bütündür. Toplumun "gözcüsü" ve "sözcüsü" olan âşıklar, kişisel duygulardan daha çok toplumun duygularını dile getirir. Âşığın ustalık derecesi yükseldikçe yöre şiirinden dünya şiirine katkı sağlayan bir sanatçı olmaya başlar. Âşıklar toplumun gören gözü, işiten kulağı, seven yüreği, haykıran dili ve temsilcisidir. Bunlarla birlikte âşığın; toplumun öncüsü ve toplumu yönlendirici özelliklerinin de olduğu kabul edilmektedir (Durbilmez, 2020: 27-28; Yardımcı, 1999). "Âşık Edebiyatı gelenekleri ve bu geleneklere bağlı olarak üretilen âşık tarzı Türk şiiri, âşık tarzı Türk halk hikâyesi ve âşık tarzı Türk ezgi kalıpları somut olmayan kültürel miras kapsamına girmektedir. Âşık Edebiyatı geleneklerinin bu özelliği Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu UNESCO tarafından da tescillenmektedir." (Oğuz vd., 2014: 54-56). Böylelikle Âşık Edebiyatı ürünleri evrensel kültüre

kazandırılmakta ve insanlığın ortak kültür mirası olarak yaşayışını sürdürmeye devam etmektedir.

Âşık Edebiyatı gelenekten beslenen ve genellikle sözlü kültür çevrelerine seslenen köklü bir edebiyattır. Bu edebiyatta söyleme esastır. Âşık Edebiyatı temsilcileri sanatını sözlü olarak icra eder. Âşıklar içinde yazılı kültür çevresinde yetişenler bulunmakla birlikte asıl amaç sözlü iletişim ortamlarında dinleyici – seyirci durumundaki kitlelere sözlü olarak seslenebilmektir. Bu sebeple Âşık Edebiyatı “kitabî” değil, “hitabî” edebiyat özelliği taşımaktadır (Durbilmez, 2020: 1-2).

Âşık Edebiyatı, toplumun değerlerini ve karakterini yansıtan şiirlerin bulunduğu Halk Edebiyatı’nın ürünüdür (Elçin, 1997). Türk toplumunun millî kimliğini yansıtan değerler ve duygular Âşık Edebiyatı ürünlerinde yer almaktadır (Çobanoğlu, 2021). Bu çalışmada Türk milliyetçilik anlayışını farklı bir bakış açısıyla yorumlayabilmek için toplumları anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan sosyologların ve beşeri ilim insanlarının felsefî görüşlerinin bulunduğu, bilinçaltı ve bilinç dışı araştırmalarının da yer aldığı sosyolojik kuramlar açısından kültürel sistemin bir unsuru olan âşıkların şiirleri incelenmektedir.

Kültürel sistem ile toplumsal sistem birbiriyle bağlantılıdır. Bu sistemler birbirinin gelişimine ve değişimine etki etmektedir. Toplumı oluşturan bireyler tarafından aktarılan değerler ve deneyimler kültürel sistemi oluşturan ürünler içinde yer almaktadır. Kültürel sistemi oluşturan bu ürünlerde insanları bir arada tutan toplumsal sistemin bir unsurudur. Kültürel sistem içinde yer alan Âşık Edebiyatı ürünleri de toplumsal sistemi bir arada tutan değerleri yaşatmaktadır. Bu değerler arasında milliyetçilik anlayışını yansıtan unsurlar da yer almaktadır (Giddens, 2012: 201).

Kültürel sistemin analiz edilmesinde sosyolojiden yararlanılmaktadır. Sosyoloji ile ilgili pek çok tanımlama yapılmaktadır. Genel olarak sosyoloji; toplumu, toplumsal olguları ve toplumlara ait tüm değerleri inceleyen bir sosyal bilimdir. Sosyoloji, toplumu anlamaya çalışmaktadır. Sosyoloji, toplumsal sorunları doğru kavramlarla anlaşılır hale getiren, toplumsal hayatta olup biten her şeyi herkesin bildiğini düşündüğü konuları inceleyen uzmanlık gerektiren bir bilim dalıdır. Örneğin milliyetçilik konusu toplumun bireyleri tarafından anlaşılıyormuş gibi varsayılsa da durum olduğundan farklı

görülmektedir. Çünkü bireyler gündelik yaşamın sıradanlığına uyum sağlamaktadır. Bireyler; milliyetçilik fikrinin çıkış nedenleri, milliyetçiliğin ortaya çıkardığı eylemlerin toplum ve bireyler üzerindeki etkileri üzerinde durmamaktadır. Sosyoloji bu tür durumları ve sosyal hayata ilişkin sorunları ortaya çıkartabilmektedir (Gidens, 2012: 36-64). Bunları ortaya çıkartmak amacıyla farklı çalışmalar ve yöntemler benimsenmektedir. Bilim insanları, sosyal hayatı daha iyi açıklamak amacıyla farklı görüşler ileri sürmektedir. Bunun neticesinde araştırma sahasında birbirinden farklı sosyolojik kuramlar yer almaktadır. Çalışmada bu sosyolojik kuramlar arasından üç kuram ön plana çıkmaktadır. Bunlar; işlevselcilik, çatışma ve simgesel etkileşim kuramlarıdır (Poloma, 1993).

İşlevselcilik, toplumsal olguların toplum içindeki görevi ve oluşturduğu etkiyi incelemektedir. İşlevselcilik kuramı da toplumsal olay, olgu, kurum, gelenek ve görenekleri açıklayabilmek amacıyla bu unsurların yerine getirdikleri işlevleri dikkate almaktadır. İşlevselcilik kuramı sosyal birlikleri bütün yönleriyle ele almaktadır. Toplumsal sistem içinde yer alan her bir unsur toplumun bütünü için vardır. Toplumsal sistem içinde yer alan her bir üyenin toplumun bütünü için var olduğunu savunmaktadır. Kuram “gözlemlenebilir nesnel sonuçlarla” ilgilenmektedir (Çınar, 2007: 35-36).

İşlevselcilik kuramını savunan Parsons’a göre; düzenli bir sistem ile çalışan toplum; birbirine ihtiyaç duyan, birbirinin ihtiyaçlarını karşılayan ve birbirine etki eden unsurlardan bir araya gelmektedir. Her bir unsur alt sistemi oluşturmaktadır. Bu sistemde yer alan unsurlar, bazı temel ihtiyaçlarını karşılamak için başka sistemlere ihtiyaç duymaktadır. Örneğin toplumun ekonomik refahı için gelişmiş bir eğitim sistemine ihtiyaç bulunmaktadır. Eğitim yoluyla toplum üyeleri arasında ekonomiye nitelikli iş gücü sağlanmaktadır. Eğitimin alt sistemi okul ve ailedir. Bu alt sistem ile de topluma yetişmiş bireyler kazandırılmaktadır. Söz konusu bu unsurlar toplumun bütünü için vardır. Unsurları bir arada tutan asıl sistem toplumun kendisidir. Toplumu bir arada tutan normlar ise kültürel değerlerdir (Çınar, 2007: 36).

Çatışma kuramı, işlevselcilik kuramının tersine toplumsal sistemi oluşturan unsurların bütünleşmeye yardımcı olması şeklinde değil, sistemin işleyişi sırasında ortaya çıkan çatışmayı ve hareketi incelemektedir. İşlevselciliğin aksine çatışma kuramında uyum bulunmamaktadır. Bir gücün üstünlüğü söz konusu olmamaktadır. Çatışma kuramında

“ortak çıkar, güç ve değerler” ön plana çıkmaktadır. Ortak çıkar kavramı, insanların elde etmek istedikleri ihtiyaçlar olarak kabul edilmektedir. Güç kavramı da toplumlar arasındaki ilişkilerin kaynağı olarak gösterilmektedir. Değerler kavramı ise toplumun kimliğini ya da kültürünü oluşturan unsurlar olarak değil, başka bir toplum karşısında kendi amaçlarını gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanılmaktadır (Özsöz, 2007: 49).

Simgesel etkileşim kuramı, toplum içindeki insanların birbiriyle simgeler aracılığıyla iletişim kurmasını incelemektedir. İnsanlar arasındaki ilişki ve davranışlar simgeler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Simgesel etkileşim kuramı da toplum içindeki bireyleri güdüleyen simgeleri ve bu simgelerin gündelik yaşamda insanlar üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışmaktadır. Simgesel etkileşimde dil, jest ve mimik önemli iletişim araçları arasındadır. Bu kurama göre etkileşim dil ve simgeler aracılığıyla gerçekleşmektedir (Doğan ve Oral 2020: 40-42).

Çalışmada kuramları ayrıntılı bir şekilde açıklamaktan ziyade Türk milletinin; Anadolu sahası Âşık Edebiyatı örneklerinden⁸ yola çıkılarak, kuramlar aracılığıyla millî değerleri incelenmektedir. Sosyolojik kuramlarla incelenen şiirler, Türk toplumunun milliyetçilik anlayışının ve içsel yapısının yorumlanmasında yardımcı olmaktadır.

1.1. Türk Milliyetçiliğinin İşlevselcilik Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi

Toplum; kendi içinde bir ilişki ağı, dil birliği ve ortak inanç değerleri yani ortak kültür bağı barındırmaktadır. Toplum sistemi ise belli bir düzen, uyum, kural ve kanunlar içermektedir. Toplum söz konusu işlevleri ve değerleri yaşatan kurum ve gruplardan oluşmaktadır. Kurum ve gruplar toplumsal sistemin unsurlarıdır. Toplumsal sistemin düzenini, uyumunu ve refahını sağlayan her bir unsur birbirinden bağımsız gibi görünse de birlik ve / veya bütünlük içinde hareket etmektedir. Bunlar toplumsal sistemin bütünlüğüne hizmet etmektedir. Bu sistem insan vücudunda bulunan organizmalara benzetilebilir. İnsan vücudundaki organizmalar kendi görevini yerine getirmektedir. Her bir görev, insan vücudunun sağlıklı bir şekilde çalışması içindir. Toplumsal sistem içinde yer alan unsurların da kendine ait görevleri bulunmaktadır. Bu görevler de

⁸ Âşıkların konu ile ilgili tespit edilen şiirlerinde herhangi bir düzeltme ya da değişiklik yapılmamıştır.

toplumsal sistemin çalışmasına katkı sağlamaktadır. Toplumsal sistem göçler, afetler, savaşlar, ekonominin zayıflaması vd. nedenlerden dolayı zarar görebilmektedir. Bu olumsuz gelişmeler nedeniyle toplum içerisindeki düzen ve uyum bozulabilmektedir. Bu gibi kritik dönemlerde kurum ve gruplar yeniden yapılanma içerisine girmektedir. Toplumsal sistem içerisinde yer alan unsurlar yeniden canlandırılmaktadır. Bu şekilde kurum ve gruplar arasındaki ilişki ağları güçlendirilmektedir. Böylelikle toplumsal bütünleşme yeniden inşa edilmektedir (Burhan, 2010: 4-9). Toplumsal sistemin yeniden kurulmasıyla ilgili Türk milletinin Osmanlı Devleti yıkıldıktan sonra birlik ve beraberlik içinde hareket ederek toplumsal sistemi yeniden düzenlemesi, kurum ve gruplar arasında bütünleşme sağlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlaması konuya örnek teşkil etmektedir.

İşlevselcilik kuramı temelde toplumun somut ve sosyal bir varlık olduğunu kabul etmektedir. Bu kuram varlığın; sosyal bir sistem ve düzen içerisinde sürekliliği sağlamayı amaç edindiği görüşünü benimsemektedir. Kuramın en önemli özelliği ise bütüncül toplum anlayışını savunmaktır. İşlevcilik kuramı, toplum sistemi içerisinde yer alan her bir unsurun kurum, grup ve sınıfları birleştirici bir ağ kurduğunu ileri sürmektedir (Avcioğlu, 2013: 155-156)

Kritik dönemlerde, toplum sisteminin parçalanmaması için sistem içerisinde yer alan kurum, grup ve sınıfların yeniden bütünleşmesi için çaba sarf edilmektedir. Örneğin Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ortaya çıkan Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük fikirleriyle insanlar arasında toplumsal bir bağ kurularak insanları bütünleştirmek amaçlanmaktadır. Toplum içinde yaşamının temeli bütünleşmenin sağlanmasıyla mümkün olmaktadır. Türkiye'de yaşayan halk homojen bir yapıya sahip değildir. Bu nedenle sadece simgeler ve mitolojik unsurlar aracılığıyla Türk halkının bütünleşmesini sağlamak mümkün değildir. Bunların yanı sıra ortak dil, ideoloji, ekonomik refah politikası, gelenek, görenek ve âdet gibi kültürel değerlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunların tamamı bütünleşmeye yönelik unsurlar olarak görülmektedir (Avcioğlu, 2013: 156-158).

Toplum sisteminin bütünleşmeyi amaç edindiğini savunan Comte, Spencer, Durkheim, Atropolog Bronislaw Malinovski ve Parsons işlevselci kurama katkı sağlamaktadır. Bu kuramın temelinde birbirine bağlı “sistem, yapı, sınıf ve işlev” gibi kavramlar yer

almaktadır. Bu kavramların her biri kendi görevini yerine getirirken birbiriyle olan bağları daha da kuvvetlenmektedir. Her bir işlev kurum, grup ve sınıflar arasında dengeyi sağlayarak toplumun bütünlüğüne hizmet etmektedir (Avcıoğlu, 2013: 155).

İşlevselcilik kuramının en önemli özelliği unsurların bütünlük için var olduğu görüşüdür. Bu kurama göre toplum sistemi içinde yer alan unsurlar alt gruplara ayrılmakta ve her bir unsur arasında bir bağ bulunmaktadır. Toplum içindeki tüm öğeler birbirine karşı bağımlıdır. Bu bağımlılık toplum içerisinde denge kurarak birlik ve beraberliği sağlamaktadır. Toplum içindeki birlik ve beraberliği sağlayan en önemli değerlerden biri de kültürdür (Kafesoğlu, 1995).

Kültür ile ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır. Kültür için yapılan tanımlar arasında en kapsamlı kültür tanımı ise kültürün; “halkın yaşam biçimi ve yaşayışıdır” şeklindedir (Baykara, 2001: 9). Diğer insanlardan fiziki olarak çok farklı olmayan Türk milletinin, kendine özgü özellikleri Türk’ü doğrudan tanımlamaktadır (Baykara, 2001: 9-11). Türk kültür milliyetçiliği bu anlamsal çerçevede değerlendirilmektedir.

Köklü bir geçmişe sahip Türklerin; evren, dünya, yaratılış ve ölümle ilgili duyuş, düşünüş ve algılayış şekilleri mitlere dayanmaktadır. Türklerin bu mitlerle ilgili yorumları ise kültürel değerlerinin kaynağını oluşturmaktadır. Zengin bir kültüre sahip Türkler, hayatlarının her döneminde bu değerlere yer vermektedir.

Kültür ürünleri sosyal ihtiyaçtan doğmaktadır. Türk milletinin de kültür ürünleri sosyal ihtiyaçlardan ortaya çıkmaktadır. Kültür ürünleri, Türklerin sosyal ihtiyacına cevap verebildiği ölçüde yaşamaya devam etmektedir (Oğuz vd., 2004: 135; Durbilmez, 2017: 19).

Kültür milliyetçiliği; kültürü oluşturan sözlü, yazılı ve görsel ürünlerle birlikte millete aidiyetlik duygusu veren maddi ve manevi değerleri kapsamaktadır. Bu değerler arasında dil, inanç, gelenek, görenek, âdet, tarih, töre, millî bayramlar vb. unsurlar yer almaktadır. Bu değerlerin devamlılığını sağlayan ise millî bilincin açık tutulmasıdır. Anadolu’da yaşayan Türkler arasında birlik ve beraberliği sağlayan kültürel öğeler, farklı coğrafyalarda yaşayan aynı değerlere sahip Türkler arasında ortak millî bilincin oluşumuna da katkı sağlamaktadır (Durbilmez, 2017: 219). Böylece farklı coğrafyalarda

yaşayan Türkler arasında kültürel milliyetçiliğin devamlılığı söz konusu olabilmektedir (Eröz, 1977).

Türk kültürü, Türklerin yaşam tarzını içinde barındırmaktadır. Türk kültür milliyetçiliği; Türk milletinin geçmişten bugüne kadar ilgi, algı, tutum ve davranışlarında tezahür eden yaşam şekillerinde, maddi ve manevi değerlerinde yaşamaktadır. Türk tarihi, sanatı, edebiyatı, düşünleri, bayramları, şiirleri, şarkıları, türküler... Türkçeden, Türk gelenek ve göreneklerinden izler taşımaktadır. Söz konusu unsurlarda Türk kimliği vardır. Türk kimliği; yeme içme, giyim kuşam, eğlence, iletişim biçimi, sevgi, saygı, inanç gibi hayatın her safhasında insanı kuşatan duygu ve düşüncenin yaşama yansıyan hâlidir. Bu kültürel değerler birleştirici ve bütünleştiricidir. Bu değerler, Türkleri diğer milletlerden farklı kılan özelliklerinin kaynağıdır (Kafesoğlu, 1995: IX; Güngör, 1976).

Âşık Hasretî'ye göre, Manas Destanı kültür hazinesidir. Türk kültürünün özelliklerini içinde barındıran eser, Türk atalarının varlığının kanıtıdır. Manas Destanı'nda Türk kimliği vardır. Manas Destanı, Türk milletinin özünün yansımasıdır. Türklük bilimi çalışmalarında önemli bir yapıttır:

“Kültüre açılan kapıdır bize

Eserdir, mimardır, yapıdır bize

Ecdat varlığına tapıdır bize

Ulu bir bilimdir Manas Destanı” (Durbilmez, 2020: 243).

Âşık Hasretî sözlerinde, Türk dünyası kültürü için önem arz eden Manas Destanı'nın kültürel zenginliğine atıf yapmaktadır. Manas Destanı; Türklerin maddi kültürünü, inançlarını, sözlü edebiyat ürünlerini, düşün, eğlence ve yarışma kültürünü, avcılık, onomastik, halk hekimliği gibi birçok değeri içinde yaşatmaktadır (Durbilmez, 2003: 154-176; Albayrak, 2022: 11-12). Manas Destanı, Türk kültürünün göstergesel değeridir. Bu nedenle Türklerin kültür hafızası olarak da kabul edilmektedir. Manas Destanı, kültürel sistem içerisinde toplumsal bütünlüğe katkı sağlayan alt sistemin

dinamik ürünleri arasında yer almaktadır.⁹ Türk kültürünün canlı kalmasını katkı sağlamaktadır.

Manas Destanı'nın muhtevasında Türklerin geçmişten günümüze kadar oluşan ve gelişen birçok kültürel ürüne yer verilmektedir. Bunlar içinde Türklerin günlük hayatına ve geçiş dönemlerine ait gelenek, görenek ve âdetler hakkında da bilgiler bulunmaktadır. Destanda yer alan bu unsurlar, Türk kimliği hakkında bilgiler vermektedir. Destan, Türk kültür milliyetçiliğinin özelliklerini yansıtan unsurları içinde barındırmaktadır. Manas Destanı'nın muhtevasında Türk toplumunun hangi özelliklere sahip bir millet olduğuna da yer verilmektedir. Türklerin toplumsal birlik ve düzeni hakkında bilgiler anlatılmaktadır. Türk kültürüne hizmet eden bu unsurlar, Türklerin toplumsal sistemini korumaktadır. İşlevselcilik kuramına göre, her bir unsur toplumsal sistemin faydası için vardır. Bu nedenle aşkın, Türk dünyası kültürünü içinde barındıran Manas Destanı'na yüklediği anlamsal değer, işlevselcilik içinde değerlendirilebilir.

Âşık Hacı Yetkin'e göre, Anadolu Türk kültürünün yaşayan diyarıdır. Anadolu'nun yaylası Türk milletinin obası, oymağı ve yöresidir. Anadolu'da Türk milletinin kültürüne ait yaşayan gelenek, görenek ve töre vardır:

“Anadolu yaylasının bağrında,

Obalar var, oymaklar var, yöre var.

Dostlar diyarında canlar yurdunda,

Gelenek var, görenek var, töre var.” (Halıcı, 1992: 504)

Âşık Hacı Yetkin, Türk milletinin geçmişten beri gelen alışkanlıklarının yer aldığı “gelenek”, atalardan görüldüğü gibi yapılan “görenek” ve Türk toplumunun ahlakî ve toplumsal düzende uyması gereken kuralları içeren “töre” (Eröz, 1983: 1) kavramına değinerek Türk kültürünü anlatmaktadır. Türk milletinin geçmişten beri yapılan

⁹ Durbilmez, Türk kültür hazinesinin önemli kaynaklarından birinin de Manas Destanı olduğunu ifade etmektedir. Manas Destanı'nın Türk kültürünü oluşturan maddi ve manevi kültür unsurlarını içeren bilgilere yer verdiği için Türk kimliğini araştıran ilim insanları için önemli bir kaynak olduğu izah etmektedir (Durbilmez, 2017: 45).

uygulamaları Anadolu topraklarında yaşattığından söz etmektedir. Türk kültürünün kökeni mitlere dayanmaktadır (Durbilmez, 2017: 11). Türk milletinin bir olay, durum ya da davranış karşısında atalarından gördükleri gibi hareket ettiğini anlatan Âşık Hacı Yetkin, Türk milletinin göreneklerine verdiği öneme değinmektedir.

Âşık Hacı Yetkin, “gelenek var, görenek var, töre var” sözlerinde Türk kültürüne ait değerlerin Türk milletinin toplumsal sisteminin birliğine ve / veya bütünlüğüne hizmet ettiğini anlatmaktadır. Her bir unsur bütün içinde birbirine bağlıdır. Kültür, toplumsal sistemin alt sistem grubu içinde yer almaktadır. Kültürün içinde yer alan unsurları kültürün bütünlüğüne, kültür de toplumsal sistemin bütünlüğüne hizmet ettiği için işlevselcilik içinde değerlendirilebilir. İşlevsellüğün en önemli özelliği unsurların milletin bütünlüğüne hizmet etmesidir (Parsons, 1993).

Ozan Nihat’a göre, Türk milleti öz kültürünü yaşattığı müddetçe Türk milletinin birliği ve dirliği korunacaktır:

“Kültür sağlam ve öz ise

Türk alevdir, din köz ise

Farzet, töre bir göz ise

Sen üstünde kaştın köyüm” (Uğur, 2008: 163).

Abdulvehap Kocaman, Türk milletinin millî kültürünün yaşayan en önemli değerinin Türkçe olduğundan söz etmektedir:

“Türkçe Türk olmanın kaidesidir

Vatan bahçesinin gülüdür

Türkçem Milli kültürün bir abidesidir

İlmi araştırma dalıdır Türkçem” (Kayırhan, 2007: 184).

Âşık Selmani’ye göre, âşıklık gelenekleri Türk edebiyatı ve halk kültürünün en önemli değerlerinden biridir:

“Başlangıcı buradan hep bu ürünün,

Ne yazık ki çobanı yok sürünün,

Edebiyat ile halk kültürünün,

Şüphesiz ki tadı tuzu bizdedir,” (Avşar, 2010: 521).

Parsons’a göre toplumun varlığını ve dengesini sürdürmesi, toplumsal alt sistemlerin birbiriyle ilişkilerini sağlayabilmesiyle ilgilidir. Alt sistemler arası etkileşim ağı, sistemin bütünleşme hedefini gerçekleştirecek bir yapıdadır. Dolayısıyla bütünleşmenin işlevsel zorunluluğu; bütün sistemin etkin biçimde işlemesi yoluyla alt sistemlerin iç dinamiklerini uzlaştırmalı ve karşılıklı rol beklentilerini karşılamalıdır (Kızılçelik, 1994: 441).

Türk kültürünün gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlayan temel taşlarından biri de türkü söyleme kültürüdür. Türkü, Türk’e ait sözler anlamına gelmektedir. Türkler, kültürel değerlerini türküler aracılığıyla da yaşatmaktadır. Türkü, Türk milletinin kökenine ışık tutan kültür unsurlarından biridir. Türkü, kimlik demektir (Oğuz, 2010: 58-61). Âşık Selmani’ye göre türkü, Türk’ün özüdür. Gençlerin gönüllerindeki sis perdesi kalkınca, gönül gözü açılacak ve gençler türküyü sahip çıkacaktır. Türk’ün sesi türkü duyacaktır. Türk’ün kimliği, Anadolu toprağına türkü ile yayılacaktır. Anadolu, yaşayan kültür tarihidir. Anadolu, gençler için kültür ve ilim dünyasıdır. Anadolu, medeniyetlerin beşiğı ve Türk milletinin vatanıdır. Türk tarihinin coğrafî merkezidir. Anadolu, Türk milletinin Türkistan topraklarından getirdikleri değerleri yaşattıkları yerdir¹⁰:

“Kalktıkça kalplerin dumanı sisi,

Yayılır her yana türkü, Türk sesi,

Gençler için ilim, kültür ülkesi,

İller millet, devlet, gençlik der durur.” (Avşar, 2010: 569).

¹⁰ Türk kültürünün kökenini Çin kaynaklarına göre açıklayan Kafesoğlu, Türklerin anayurdunu Altay dağlarına dayandırmaktadır (Kafesoğlu, 1995: 47).

Âşık Selmani, sözlerinde Türklerin inancından, tarihinden ve dilinden izler taşıyan Türk kültürünün özü olan türküyü vurgulamaktadır. Türk kültürüne ait izleri muhtevasında barındıran türküler, Türk toplumunun bütünlüğüne seslenmektedir. Bu nedenle türkü, işlevsel bir araç olarak değerlendirilebilir.

Anadolu, Türk milletinin birlik ve beraberliğini ifade eden coğrafi sahadır. Anadolu'nun, Türk milletinin tarihini, kültürünü, birlik ve beraberliğini işaret eden bütünleştirici bir özelliğinin olması nedeniyle işlevsel araç şeklinde yorumlanabilir.

Türkünün kültür taşıyıcılığı görevi de bulunmaktadır. Âşık Türkmenoğlu'na göre, Türklerin ataları türkü söylemiştir. Türküyle isteklerini ve dertlerini anlatmıştır. Türk oğlu ve kızı, ataları gibi türkü söylemekte ve dinlemektedir. Atalardan yadigâr kalan türkü söyleme ve dinleme geleneğini Türk milleti yaşatmaktadır:

“Babamız, dedemiz türkü söylemiş

Türküye kendine sözcü eylemiş

Türkü ile ne dilekler dilemiş

Türkü dinler, türkü söyler Türkoğlu

Türkü dinler, türkü söyler Türk kızı” (Durbilmez, 2020: 341).

Âşık Türkmenoğlu sözlerinde Türklerin kendilerini türkü ile ifade ettiğini ve yaşam tarzlarının türkülere yansıttığını anlatmaktadır.¹¹ Türkler, Türkistan'dan Anadolu'ya gelen süreci kapsayan, yani ilk çağlardan günümüze kadar, zengin bir tarihe ve kültürel birikime sahiptir. Bu zenginlik türkülerde de yer almaktadır (Albayrak, 2022: 340). Türkülerde, yaşanmışlıklar söz konusudur. Yaşam tarzı, kimliği yansıtır. Kimlik, kültürel göstergedir. Kültür de toplumsal sisteme etki etmektedir. Bu nedenle toplumsal sistemin bütünlüğü içinde yer alan kültürün bir unsuru olan türkü, işlevselciliğin içinde değerlendirilebilir.

¹¹ Oğuz, türkünün Türk'e özgü şiir anlamına geldiğini ifade etmektedir (Oğuz, 2010: 58-61).

Âşıkların sözlerinde yer alan kültürel değerler (gelenek, görenek, töre, destan anlatma, türkü söyleme vb.) millet olmanın ön kabulleri arasındadır. Söz konusu değerlerde uygulanan ritüeller, insanları birbirine bağlayan millî duyguları ortaya çıkarmaktadır.

Âşık Veysel'e göre cahilin sözüyle hareket edilmez. Kültürsüz insana güven olmaz. Bu tür insanların her sözü yalandan ibarettir. Yaptıkları doğru değildir. Kültürsüz insan, dünyaya hükmedecek güce sahip olsa bile arzusu ve gayesi doğru olmayacaktır. Bu kimselerin içinde güzellik ve dürüstlük yoktur. Kültür sahibi insanın yapısında dürüstlük ve doğruluk vardır. Bu insan dünyaya hükmetse amacı ve istekleri doğruluk üzerine olacaktır:

“Aldanma cahilin kuru lafına

Kültürsüz insanın külü yalandır

Hükmetse dünyanın her tarafına

Arzusu hedefi yolu yalandır” (Şatıroğlu, 1971: 69; Durbilmez, 2019: 189).

Âşık Veysel, sözlerinde kültürü olmayan bir insanın, toplum içinde varlığının olamayacağını anlatmaktadır. Millet olmanın en önemli kaidesinin kültür olduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal sistemin en önemli unsurlarından biri de kültürdür. Kültür, milletin kimliğidir. Kültürsüz kimse, kimliksiz kimse olarak görülmektedir. Bu nedenle kültürü olmayan bir insan cahil insan olarak nitelendirilmektedir. Cahil insan, toplumun çıkarlarına değil, kişisel çıkarlarına hizmet etmektedir. Kültür ise kişiye değil, topluma hitap eder. Kültür, toplumun bütünlüğe hizmet ettiği için işlevsel bir araç olarak düşünülebilir.

Milliyetçilik hem bireysel hem de kolektif bir duygu ve hareket olarak nitelendirilebilir. Ancak milliyetçilik hareketini ya da duygusunu içeren bireysel faaliyetlerin tamamı belli bir toplumun kolektif bilincini açık tutmak için yürütülmektedir. Aynı görüşe, duyguya ya da düşünceye sahip bireylerin birlikte hareket etmesini sağlayan bu olgu, insanları birbirine kenetlemektedir. Bir durum ya da bir olay karşısında toplumda aynı bilince sahip insanların birlikte hareket ettiği görülmektedir. Yaşadığı toplumun kültür

bilincine sahip olmayan bir kimse ise farklı bir durum sergileyebilmektedir. Bu tür kimseler, Âşık Veysel'e göre doğru kimseler değildir.

Toplumsal sistem, birbirine bağlı ve birbirine ihtiyaç duyan unsurlardan oluşmaktadır. Her bir unsur toplumsal sistemin alt sistemini oluşturmaktadır. Alt sistemlerin kendi içlerinde de farklı unsurlar bulunmaktadır. Türk kültürü de Türk toplumunun bir alt sistemidir. Türk kültürünün içeriğindeki unsurlar arasında Âşık Edebiyatı da yer almaktadır. Âşık Edebiyatı'na ait ürünler arasında doğrudan toplumsal sistemde yer alanlar da vardır. Âşıkların şiirleri aracılığıyla Türk kültürüne ait millî ürünler Türkler arasında yaşatılmakta ve insanlar arasında kültürel bir bağ kurulmaktadır. Şiirler aracılığıyla kurulan bu bağ farklı coğrafi bölgelerde yaşayan Türkler arasında bütünleştirici ve / veya birleştirici bir görev üstlenmektedir. Bu kültürel ürünlerin bütünleştirici özelliği, işlevsellik içinde düşünülebilir.

Âşık Ali Taş'a göre, Türk kültürünün önemli unsurlarından sevgi, saygı ve namus Türk milletinin evrensel değerleridir. Türkler sevdiklerine bağlı ve sadıktır. Allah'ın rahmeti Türk milletinin üzerindedir. Türk milleti kıymetlidir:

“Sevgi bizde, saygı bizde, ar bizde,

Sevdiğine sadık kalan yâr bizde.

Hakkın gizli hazinesi var bizde,

Türkiye'm, Türkiye'm, güzel Türkiye'm,

Kıymetini bilmeyene ne diyem?” (Halıcı, 1992: 437).

Türklerde büyüklere saygı, küçüklere sevgi göstermek Türk kültürünün temel özelliğidir. Türk kültüründe namus kavramı sadece aile içinde değildir. Namus kavramı; vatan, toprak, bayrak, millet ve dili de kapsamaktadır. Türk kültüründe namus kavramı, Türk kimliğini ve karakterini oluşturan unsurların korunması şeklinde tanımlanabilir. Namus kavramını karşılayan unsurlarından birisi Türk toplumunda önemli bir yere sahip kadındır. Ozan Nihat'a göre, Türk toplumunda kutsal bir yeri olan Türk kadınları namuslu, güçlü ve asildir:

“İffetıyla, namusuyla, arıyla

Asildir, güçlüdür Türk kadınları

Toplumdaki en mukaddes yeriyle

Asildir, güçlüdür Türk kadınları” (Uğur, 2008: 290).

Türkler tek eşliliğe inanan bir millettir. Aile içinde kocanın sözü kadar eşinin de sözü geçerlidir. Erkek ile kadın eşit haklara sahiptir. Türk kültüründe ve inancında kadın, erkeğine emanettir. Türkler, emanete hiyanet etmeyen bir millettir. Türk milleti emanet edilene gözü gibi bakmaktadır. Bu nedenle Türk kültüründe kadının yeri ve önemi birçok milletten farklıdır. Sevgiliye sadık kalmak da önemlidir. Sadık kalmayan kimse; eşi, dostu, akrabası ve halk tarafından kınanmakta, dışlanmakta ve farklı yaptırımlara uğramaktadır. Bu da Türk kimliğinin ve evrensel ahlak değerinin bir özelliğidir.

Eski Türk kültüründe çok önemli bir yeri olan namus kavramına, günümüzde Türk milleti içinde eskisi kadar güçlü duygular beslenmese de halen önemini koruduğu bilinmektedir. Türklerde namus; toplumun çekirdeği olan ailenin temel yapısının korunması demektir. Namus, vatan için hizmet etmektir. Namus, en küçük toprak parçasını dahi başka bir milletin himayesine vermemektir. Namus, Türk bayrağının dalgalandığı yerden indirilmemesi demektir. Namus, milletin birlik ve beraberliğini bozucu faaliyetlere karşı durmaktır. Namus, konuşulan ana dile sahip çıkmaktır. Türk kültüründe namus; Türk insanının varlığının anlamlı kalmasını, temizliğini, dürüstlüğü, doğruluğunu, koruyuculuğunu, adalet ve ahlak anlayışını kapsamaktadır. Bu kavram inançla da ilgilidir. Bu anlayışı özümseyen Türk milletinin, namusunu korumak için canını vermekten çekinmediği, âşıkların sözlerinden anlaşılmaktadır.

Âşık Yavuz’a göre, Türk milleti için Türk kimliği namus meselesidir. Bu kimliği korumak namusunu korumaktır:

“Sen Türklük şerefim, namusum, arım

Sen yok isen yoğum, var isen varım

Yoluna ölürsem şehitlik kârım

Uğruna Cihanı yıkarım Kıbrıs” (Arslan, 2018: 233).

Âşık Çatak’a göre ay ve yıldız simgesi bulunan, rengini şehitlerin kanından alan Türk bayrağı, Türk milletinin namusudur:

“Ay’ı sende, yıldız sende, al sende

Hürriyeti söyler baksam hâl sende

Tarihime zafer açan yol sende

Namusumsun, şerefimsin bayrağım” (Yıldız, 2016: 227).

Âşık Yavuz’a göre, vatan, bayrak ve devlet Türk milletinin namusudur. Bunlar Türk atalarından yadigârdır. Türk evladı, bu mirasa sahip çıkmalıdır:

“Vatan, bayrak, devlet namusun arın

Sahip çık evladım vah! Deme yarın

Üç kıtayı saran ulu çınarın

Özünde yeşerdi, bu Cumhuriyet” (Arslan, 2018: 236).

Âşık Selmani’ye göre, Türk milletine ait toprak, Türk’ün namusudur. Türk toprağı kimseye teslim edilmez:

“Ey Türkoğlu din harici olana,

Toprak namus teslim etmek olur mu?

Zorbalıkla yurttan üsler alana,

Toprak namus teslim etmek olur mu?” (Avşar, 2010: 595).

İnsanın kendi karakterinde ve kendini algılayış şeklinde yaşadığı topluma ait kültürün kökleri vardır. Âşıklar, içinde yaşadığı toplumu anlatmaktadır. Şiirlerde Türk toplumu anlatılarak, kültürün topluma kazandırdığı özellikler dile getirilmektedir (Kösoğlu, 1996: 29).

Kültürel değerler işlevsel unsurlar topluluğudur. Bu değerler belli bir amaca hizmet etmektedir. Âşıkların şiirlerinde verilen mesajlar, bir bütün olarak toplumun değerlerini ve ideallerini yansıtmaktadır. Âşıkların gelenek içindeki yeri, Türk milletini nihai bir amaca taşıma noktasında işlevseldir. Bireysel ve kolektif amaçlarının karşılanması, Âşık Edebiyatı'nın doğasında her zaman bulunmaktadır.

Ozan Nihat'a göre, günümüzde yaşanan olumsuz gelişmeler ve olaylar Türklerin kültürünü ve öz değerlerini bozmaktadır. Türk milletinin birliğine ve bütünlüğüne hizmet eden değerler eskisi gibi yaşatılmamaktadır. Türk milleti, ahlaki değerlere önem veren bir millettir. Bu değerleri dünyadaki birçok millete örnektir. Ancak dünyada yaşanan yozlaşma, Türk kültürünü de olumsuz etkilemiştir:

“Ey şanlı milletim, cevap ver bana!

Senin aslın neydi, ne oldu sana

Ahlâkta örnektin bütün cihana

Âdetler, töreler, özler ağladı” (Uğur, 2008: 218-219).

Ozan Nihat, Türk kimliğine ve kültürüne vurgu yapmaktadır. Âdet ve töre bir topluluğun millet olma sürecinde geliştirdiği millî unsurlardır. Öz ise benliktir. Benlik ise milletin kökenine işaret eder. Ozan Nihat, bu sözleriyle toplumun bilinçaltına seslenmektedir.

İşlevselcilik, toplumların devamlılığını, birbirine bağlılığını ve istikrarlılığını sağlayan unsurların uyumlu bir şekilde bütünlüğe hizmet etmesidir. Her bir unsur toplumun düzenini ve devamlılığını sağlanmak için vardır. Bu unsurlar birbiriyle ilişkilidir. Milletin bütünlüğünü korumaktadır. Toplumsal sistemin düzenli çalışmasını sağlayan çarkın birer parçasıdır. Ozan Nihat şiirinin son dizesinde: “Âdetler, töreler, özler ağladı” sözüyle toplumsal sistem içinde yer alan önemli değerlerin zarar gördüğünü dile getirmektedir. Bu durum Türklerin işleyen toplumsal ve kültürel sisteminde birtakım aksaklıklara neden olmaktadır.

Kösoğlu, Türklerin modernleşme adı altında Batı'nın ilim ve teknolojisini almak yerine moda anlayışının ve yaşam tarzının benimsediğini anlatmaktadır. Türklerin kendi kültürlerinden uzaklaşarak yabancılaştıklarını ifade etmektedir (Kösoğlu, 1996: 40-46).

Âşık Devaî'ye göre, Türk insanı modaya uymak ve modernleşmek için kendi kültürüne uymayan giyim kuşam tarzını benimsemektedir:

“Moda diye göbek bacak açanlar

Sanat diye ekranlara geçenler

Övünür nesile zehir saçanlar

Ne hale gelmişiz vay anasını” (Coşkun, 1991, 116).

Türk kültürüne ait değerler Türk milletinin hayat anlayışının yansımasıdır. Türk kültürü etkileyen değişiklikler, Türk milletinin yaşam şekline ve hayat felsefesine de tesir etmektedir. Kültür; millî birlik ve beraberliği sağlamada görmezden gelinemeyecek kadar güce ve etkiye sahiptir (Kösoğlu, 2006). Türk kültürü, Türk milletinin bütünlüğüne hizmet eden işlevsel bir araç şeklinde değerlendirilebilir.

1.1.1. Dilde Milliyetçilik

İnsanlar arasında iletişimi sağlayan en önemli unsur dildir. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, hal ve hareketlerini dil ile ifade etmektedir. Dil, dinamik bir yapıya sahiptir. Dilin gelişimine ve değişimine sosyokültürel ortam etki etmektedir. Aynı şekilde sosyokültürel ortamın gelişimine ve değişimine de dil etki eder. Bu nedenle dil ve kültür etkileşim içindedir. Dil; kültürün oluşumuna, gelişimine ve gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Kültür de dilin varlığının korunmasında ve gelişiminde önemli rol üstlenmektedir. Dilin gelişimi kültüre, kültürün gelişimi de dile bağlıdır. Milletlerin varlığında da bu iki unsurun önemli bir yeri vardır. Milletlerin kendine özgü bir duruşu, kimliği ve felsefesi bulunmaktadır. Bunları oluşturan ve gelişimini etkileyen unsurlar arasında kültür ve dil vardır. Bu nedenle dil ve kültür insanlar arasında önemli bir bağ kurmaktadır. Öksüz'ün aktardığı bilgiye göre, dilin önemini vurgulamak isteyen Ernest Gellner: “Lisan kültürün bir unsuru değildir, lisan

kültürdür.” demektedir (Öksüz, 2021: 323).¹² Yani dil, bir kültürün ürünü değil, kültürün kendisi olarak tanımlanmaktadır.

Farklı etnik grupların bulunduğu toplumlarda temel şartlardan biri de dilin millî bir dil olarak kabul edilmesidir. Millet olmanın ilk şartı olarak kabul gören düşünce, ortak bir dil varlığıdır. Milleti oluşturan farklı etnik ve dinî gruplar arasında “dil”in birleştirici ve bütünleştirici bir özelliği vardır. Dilin en önemli görevi, milleti oluşturan bireylerin iletişim yoluyla anlaşmalarını sağlayarak aralarında bir bağ kurmaktır. Bu bağ farklı gruplar arasında birlik ve beraberliği sağlayıcı bir güç oluşturmaktadır. Her milletin kendi üslubunu yansıtan değerleri vardır. Bu değerler her millet için farklı bir etki derecesine sahiptir. Örneğin Yahudi milleti için dinî değerlerin etkisi fazla iken Alman milleti için dil daha çok etki derecesine sahip olmaktadır. Türkler için de dil millî karakterlerini yansıtan önemli bir değerdir. Millî dil ve millî ruh ortaklığı millet oluşumunun en önemli değerleridir. Dilden önce milletten bahsetmek söz konusu değildir. Aynı dili konuşamayanlar aynı duyguları paylaşamazlar. Yani aynı dili konuşan milletin kendine ait düşünce tarzı vardır (Saygılı, 2020: 19-20). Millet olmak, aynı dili konuşanların meydana getirdiği bir sosyal olgudur. Bu bakımdan milleti oluşturan öncelikli değer olarak dil kabul edilir.

İnsan dil aracılığıyla varlıklar arasında sıkı bir bağ kurmaktadır. Varlık, dilde yer almaktadır. Heidegger’in de söylediği gibi, “dil, varlığın meskeni” (Heidegger, 1997: 52) olduğuna göre, varlık da kendini dilde göstermektedir. Varlığa dil etki etmekte ve var olanlarla arasındaki ilişkiyi de dil belirlemektedir. Bu bakımdan dil; var olan şeyleri adlandırmakta, ne olduklarının bilinmesini sağlamak ve kendisi ile diğer varlıklar arasında ilişkiyi kurmada insanlar için işlevsel bir görev üstlenmektedir. Yani dilin önemli bir işlevi de bütünleştirici olmasıdır. İnsanlar arasındaki kültürel bağ, birleştirici özelliğe sahiptir. Dil aynı zamanda kültürel gücün göstergesi ve millî hafızasıdır. Örneğin Alman kültürünün ilerlemesi için Alman dilinin gelişmesinin gerekli olduğunu savunan Leibniz, dili düşüncenin yansıması olmak kabul eder (Gökberk, 1997: 84-85).

¹² Gellner’in bu ifadesine Öksüz; Tarih, edebiyat, masal, tecrübeler, bilgiler, müzik, sanat dildir ve dille taşındığını ifade eder. “Yüzde yüz değilse bile yüzde doksan: Dil kültürdür! (Halıları, kilimleri, atları, yemekleri şimdilik görmezden gelelim!)”, diyerek kültürün dilin haricinde de farklı unsurları olduğuna dikkat çekmektedir (Öksüz, 2021: 323).

Bir toplumu millet yapan en önemli özelliğin dil olduğundan söz edilmektedir. Fertleri millete, vatanına, tarihine sıkı sıkıya bağlayan dil; kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve bireyin geçmişle gelecek arasında ilişki kurmasını sağlayan bağ görevini üstlenmektedir (Aksan, 1995: 13). Bu bakımdan sosyalleşmenin, birlik ve beraberlik içinde hareket etmenin temel unsuru dildir. Türk millî kültürünün en değerli ve en güçlü unsuru olarak da Türkçe kabul edilmektedir (Kafesoğlu, 1970: 1-2). Türkçenin Türk milletinin hafızasını yansıttığı düşünülmektedir. Türk milletinin dilini yaşatması, Türk tarihinin ve kültürünün canlı kalmasını sağlamaktadır (Özkan, 2021).

Toplumların tarihî ve kültürel derinlikleri, o toplumun dil ve edebiyatından anlaşılabilir. Tarih ve kültürün gücü, dil ve edebiyatta görülebilmektedir. Dil ve edebiyat toplumun yansıması kabul edilebilir. Türk dili ve Türk edebiyatı da Türk toplumunun felsefesinin, derin tarihinin, içgüdülerinin, kültürel zenginliğinin ve ahlakının bir yansıması şeklinde yorumlanabilir.

Türk milletinin ve kültürünün varlığını devam ettirmesinde Türk dili yadsınamayacak kadar önemli bir araçtır. Türk tarihine bakıldığında Türk ismini kullanan Göktürklerin, yazıtlarında edebî Türkçe kullandıkları görülmektedir. Bu özellik Türkçenin çok daha geçmişe dayanan köklü ve sağlam bir yapısının olduğunu göstermektedir. Türk kültürünü diğer kültürlerden ayıran en önemli özelliği sahip olduğu dildir. Türkçe zengin bir kelime hazinesine, gelişmiş gramer ve sentaksa sahiptir. Türkçe, ifade tarzı ve özlü sözleri ile Türklerin maneviyatını yansıtmaktadır. Modern çağda diğer diller gibi Türkçe de süreç içinde gerek sosyal gerekse ekonomik ilişkiler çerçevesinde farklı diller ile etkileşim içinde olmaktadır. Bu süreçte farklı dillerden kelimeler aldığı gibi farklı dillere de Türkçe kelimeler vermektedir. Türkçe, tarihî süreç içinde değişimle birlikte gelişimine devam etmekte ve Türk tarihinin de izlerini gelecek kuşaklara taşımaktadır. Türkçe, Türk kültürünün gelişimine katkı sağlamaktadır (Kafesoğlu, 1970: 81). Bu bakımdan Türklerin, millî kimlik sahibi olmasında ve millet oluşumu sürecinde Türk dilinin önemli bir işlevi vardır.

Ozan Nihat'a göre, Türk milleti köklü bir tarihe ve kültüre sahiptir. Türk milletinin kendine ait Türkçe destan söyleme ve saz çalma geleneği vardır. Türk milleti, sohbetinde ve sözünde Türkçe kullanır. Türk milletinin özü Türk ve dili Türkçedir. Türk

milletinin varlığını yaşatan dil, Türkçedir. Gençler, Türkçeyi kullanmaya devam ettikçe Türk milleti varlığını koruyacaktır:

“Destanımız Türkçe, sazımız Türkçe

Sohbetimiz Türkçe, sözümüz Türkçe

Türkoğlu Türk’üz biz, özümüz Türkçe

Aman bozulmasın diliniz gençler” (Uğur, 2008: 563-564).

Türk kültürünün önemli kültür taşıyıcıları arasında destan söyleme ve saz çalma geleneği yer almaktadır. Ozan Nihat, “Destanımız Türkçe, sazımız Türkçe” sözüyle Türk kimliğine işaret etmektedir. Türk kimliğinin en önemli taşıyıcısı, Türkçedir. Türkçeyi gelecek kuşaklara taşıyacak ise Türk gençliğidir. Ozan Nihat sözlerinde, Türk gençliğini Türkçeye sahip çıkmaları konusunda özellikle uyarmaktadır. Türk milletini bir arada tutan değerlerin dil aracılığıyla gerçekleştiğini özellikle vurgulamaktadır.

Milletin kimliğini yansıtan değerler kültürde, kültür ise dilde varlığını korumaktadır. Bir gruba, bir topluluğu, bir halkı millet yapan ve onu diğer milletlerden farklı kılan yaşamsal değerlerin tümü kültürel özellikleri ifade etmektedir. Yaşamsal değerler, her toplumun kendi özüne ait olan ve bu özü yansıtan millî ve manevî değerlerdir. Bu değerler; din, dil, örf, âdet, gelenek, görenek, hayat felsefesi, yaşama tarzı, tarih, sanat, edebiyat, coğrafya... gibi unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunları sonraki nesillere taşıyan en önemli değer “dil”dir. Kültürün oluşumu, gelişimi, aktarılması gibi açılardan bakıldığında dilin işlevi ve önemi rahatlıkla görülebilmektedir. Dil, yaşadığı toplumun devamlılığına katkı sağlamaktadır. İçinde bulunduğu toplumun kültür dokusunun oluşumuna dil etki etmektedir. Ozan Nihat: “Türkoğlu Türk’üz biz, özümüz Türkçe” sözüyle Türkçenin Türk milletinin karakteri ve kimliği olduğunu anlatmaktadır. Ayrıca bu sözüyle aidiyet duygusu yüklemektedir. Ona göre Türkçe, Türk milleti demektir.

Son dönemde küreselleşmenin etkileri ve teknolojik gelişmeler artmaktadır. Bunlarla birlikte aynı doğrultuda iletişim ağıda çeşitlenmekte ve güçlenmektedir. Türk gençlerinin de bu durumdan olumsuz etkilendikleri ve bu olumsuzlukları sosyal

yaşamlarına da yansıttıkları görülmektedir. Özellikle Türkçenin kaidelerine sosyal medya ve teknolojiyle sağlanan iletişim alanlarında uyulmadığı görülmektedir. Bu nedenle Türkçe, kendine özgü bir dil olmaktan çıkmaktadır. Kültür de dilin olumsuz gelişimden aynı ölçüde etkilenmektedir. Öksüz: “Dil milleti, millet devleti, devlette dili...” etkilediğini ifade ederek dilin önemini anlatmaktadır (Öksüz, 2021: 299).

Âşık Abdülvahap Kocaman’ın “Türkçem” adlı şiirinin ilk dördlüğüne göre, Türk olmak, Türkçe konuşmak demektir. Türkçe, vatan kurmanın ve millet olmanın ön koşuludur. Vatan, varlığı işaret eder. Dil de bu varlığın sürekliliğini sağlayan temel unsurdur. Dil, kültür taşıyıcıdır. Kültür, milletin birlik ve beraberliğine katkı sağlayan değerler bütünüdür. Türk kültürünü yaşatan da Türkçedir. Türkçe, ilim dilidir. Türkçe, zengin ve gelişmiş bir dildir:

“Türkçe Türk olmanın kaidesidir

Vatan bahçesinin gülüdür

Türkçem millî kültürün bir abidesidir

İlmî araştırma dalıdır Türkçem” (Kayırhan, 2007: 184).

Milletin düşünce yapısını dil gösterir. İnsan dil ile düşüncelerini tasvir eder. Dil, onu kullanan milletin zihin yapısını, nasıl düşündüğünü ve o milletin fertlerinin zihninin nasıl çalıştığını ortaya koyar. Dil, halkın millî düşünce fikrini aksettirir. Dil; millî hafızayı, duyguları ve düşünceleri canlı tutan, bütün maddi ve manevi değerleri yansıtan hazinedir. Dil, kültür unsurları içerisinde millî damgası en belirgin olan değerdir (Ergin, 1988: 6). Âşık Abdülvahap Kocaman, “Türkçe Türk olmanın kaidesidir” sözüyle Türkçeyi millî kimlik kabul etmektedir. Ona göre Türkçe, Türklüğün özünü ve Türk halkının karakterini yansıtmaktadır.

Dil, kültürün yansımasıdır. Diline sahip çıkan millet aidiyet hissine sahiptir (Akarsu, 1998: 52). Abdülvahap Kocaman da Türkçeye sahip çıkmaktadır. Türk milletinin dilinin Türkçe olduğunu özellikle “Türkçem” sözüyle vurgulamaktadır. Türk milletine aidiyet duygusunu aşılamaştır.

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla birlikte Türkçülük fikri daha da büyük önem kazanmıştır. Türkçülük fikri, Türkçenin sadeleştirilmesini ön şart olarak kabul etmiştir. Türkçe içerisinde karşılığı bulunan yabancı kelimelerin kullanılmaması, şayet yabancı kelimelerin karşılığı yoksa ve halk tarafından bu kelime benimsenmişse kullanımına devam edilmesi teşvik edilmiştir. Bu şekilde yabancı kültürün Türk kültürüne etkisinin azaltılması düşünülmüştür. Dil, bu nedenle millî kültürün abidesi olarak kabul görmüştür (Eröz, 1983: 43).

Âşık Abdülvahap Kocaman, “İlmî araştırma dalıdır Türkçem” sözüyle Türkçenin zenginli ve sadeliğine değinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarından itibaren Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Mehmet Emin Yurdakul, Veled Çelebi, Necip Asım, Hüseyin Nihal Atsız gibi birçok isim Türkçeyi ilim dili olarak kullanmaya özen göstermiştir. Günümüzde özellikle akademik camiada Türkçe araştırma alanlarında Türkçenin kullanımına özen gösterilmektedir. Ancak son dönemlerde diğer bilim dallarında çalışma yapan bilim insanlarının Türkçenin kullanımına özen göstermedikleri görülmektedir. Dile gösterilmeyen özenin en önemli sebebi modern gözükmek uğruna farklı dillerin Türkiye'de benimsenmesinden ve buna karşın gerekli önlemlerin alınmamasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir (Güngör, 1996: 20-39). Oysaki Türkçe, gelişmiş ve zengin bir dil özelliği taşımaktadır. Gerek gramer yapısı gerek atasözleri ve deyimleri gerekse kelime hazinesi bakımından birçok dil ailesinden daha zengin bir yapıya sahiptir (Güngör, 1976).

Âşık Abdülvahap Kocaman'ın “Türkçem” adlı şiirinin ikinci dördlüğüne göre, duygu ve düşüncelerin en duru ve temiz şekli Türkçededir. Şiirde, düzyazıda ve ilimde Türkçe kullanılmalıdır:

“Duygu düşünceler daha ziyade

En güzel Türkçemde billur ifade

Nazımda nesirde ilmi sahada

Edebi sanatın yoludur Türkçem” (Kayırhan, 2007: 184).

Âşık Abdülvahap Kocaman'ın “Türkçem” adlı şiirinin üçüncü dördlûğüne göre, Türkçede cümle kuran birçok terim vardır. Türkçeyi anlamak ve konuşmak kolaydır. Türkçede güzel deyimler bulunmaktadır:

“Bol bol terimler var cümle kurucu

Anlamak konuşmak değil yorucu

Her dilden geniştir anlatım gücü

Güzel deyimlerle doludur Türkçem” (Kayırhan, 2007: 184).

Âşık Abdülvahap Kocaman'ın “Türkçem” adlı şiirinin dördüncü dördlûğüne göre, Türkçe dinî duyguları ve millî hisleri en iyi şekilde yansıtır. Türkçenin her bir kelimesi nağmedir. Türk dünyasının özü Türkçedir. Türk kimliğinin yansıması Türkçedir:

“Dini duyguları gönlümde bulan

Milli hislerime tercüman olan

Her kelimesini bir ezgiden alan

Türk dünyasının saf balıdır Türkçem” (Kayırhan, 2007: 184).

Âşık Abdülvahap Kocaman'ın “Türkçem” adlı şiirinin beşinci dördlûğüne göre, Türk dilini yazan ve okuyanlar bilir ki Türk milleti değerli ve kıymetlidir. Türkçenin kelime hazinesi çok geniştir. Türkçe, dünyanın en zengin dillerinden birisidir:

“Bu milleti başkası görse de hakir

Yaşayan Türkçemi yazar ve okur

Kim demiş kelime yönünden fakir

Dünyanın en zengin dilidir Türkçem” (Kayırhan, 2007: 184).

Âşık Çırağî'ye göre öz Türkçe, Türklerin ana dilidir. Türkçe, Türklerin hafızasıdır. Türkçe, Türk kimliği ve kültürüdür. Türkçe, Anadolu'dur. Anadolu, Türk milletinin yurdudur:

“Nuri Çırağî’ya deme delidir,

Öztürkçe, Türklerin ana dilidir.

Çünkü bura bizim Anadolu’dur,

Asya, Avrupa’dan burası güzel” (Halıcı, 1992: 286)

Âşık Çırağî, “Öztürkçe, Türklerin ana dilidir.” sözüyle ana dilde yabancı kelimelerden arınmış öz Türkçe kullanımına vurgu yapmaktadır. Öz Türkçe, Türk milletinin tarihî süreçte geliştirdiği değerleri yaşatmaktadır. Türkçe milletin birlik ve beraberliğini korumak açısından önemlidir. Türkçe, Anadolu’da konuşulan ana dildir. Ana dilde eğitim Türk devletinin temel yapısını korumaktadır. Bu nedenle Âşık Çırağî sözlerinde ana dil vurgusu yapmaktadır.

Farklı etnik grupların bulunduğu Türkiye Cumhuriyeti’nde ana dil kabul edilen Türkçenin özellikle kamu kurumlarında ve eğitim dilinde kullanımına özen gösterilmektedir. Türk milletinin geleceği için Türkçe önemli bir değer kabul edilmektedir. Son dönemlerde meydana gelen savaşlar, göçler, doğal afetler vb. konulardan dolayı Anadolu’ya gelen çok sayıda mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra küreselleşmenin de Türk gençleri üzerinde etkisi olmaktadır. Anadolu’da yaşanan bu gelişmelerin, yabancı kelimelerin kullanımının artmasının nedenleri arasında olduğu söylenebilir. Özellikle İngilizce, Fransızca ve Arapça iş yeri adları buna örnek gösterilebilir.

Âşık Hasretî, kendi kimliğini Türk olarak tanımlamaktadır. Türk soyu, Oğuzlardan gelmektedir. Oğuz nesli yücedir. Türk’ün ana dili Türkçedir, demektedir:

“Soyum Oğuz, neslim ulu

Türk’üm Türkçem ana dili

Tarihim zaferlerle dolu

Bir Türk dünyaya bedeldir” (Durbilmez, 2020: 305)

Türklerin kökenini ve Türkçeyi vurgulayan Âşık Hasretî, Türkçenin tarih içindeki yerine işaret etmektedir. Milliyetçiliğin önemli olgularından biri de millî unsurlara sahip çıkmaktır. Âşık, “Türk’üm Türkçem...” ifadesiyle Türklüğüne ve kullandığı Türkçeye sahip çıkmaktadır. Türk milletine de bu sahiplik ve / veya aidiyet hissini aşlamaktadır. Akarsu, Glinz’in dilin önemini anlatmak için dili bir kurum, toplumsal ve tarihsel bir birleşim olarak benimsediğinden söz etmektedir. Onu; bir toplumun yaşayışı içinde hukuk, iktisat düzeni, belirlenmiş kurallar ve geleneklerle karşılaştırılabilecek bir kurum olarak gördüğünü anlatmaktadır (Akarsu, 1998: 52). Dil, toplumsallaşmayı ve bununla birlikte tarihsel sürekliliği sağlayarak insan varlığını eksiksiz bir şekilde olanaklı kılmaktadır. Bu bakımdan kültürün ana yapısını oluşturan dil, toplumun birçok özelliğini yansıtmaktadır.

Türk kültürü ve Türkçenin en önemli araçlarından biri de Halk Edebiyatı ürünleridir. Bu ürünler, geçmişten günümüze önce söz daha sonra yazı dili ile gelmektedir. Halk Edebiyatı’nın kültür ve dil taşıyıcılığı görevi vardır. Âşık Şeref Taşlıova’ya göre de Türkçenin özü Halk Edebiyatı’dır. Türk kültürünün taşıyıcısı âşık, şair ve ozanın sazıyla sözü name ve mânâdır. Sazın telinden çıkan her bir ses Türk’ün varlığıdır. Söz ise Türk kimliğidir:

“Halk Edebiyatı Türkçenin özü,

Âşığın şairin ozanın sözü,

Name mana yüklü çalarsan sazı,

Teller millet, devlet, gençlik der durur,” (Karadeniz, 2006: 569).

Âşıkların sözlerinden anlaşılacağı üzere Türk milletinin en değerli ve en güçlü unsuru Türkçedir. Dil; insanı, toplumu ve evreni tanıtır. Dil, araçtır. Toplumun tüm değerlerini içinde muhafaza eder. Türkçe de Türklerin tarihini, inancını, sanatını, kültürel değerlerini hatırlatmakta, yaşatmakta ve sonraki nesillere taşımaktadır.

Âşık Ali Çatak’a göre, Türk tasavvufunun önde gelen isimlerinden Yunus Emre, öz ve sade bir Türkçe kullanmıştır:

“Ondaki dil gayet sade,

Öz Türkçe bütün ifade.

Tasavvuf ilmi ziyade,

Gelmez bir can Yunus gibi.” (Halıcı, 1992: 112).

Türk kültürü, Türkçe aracılığıyla sosyal hayatta varlığını korumaktadır. Türkçenin zenginliği ve işlevselliği sayesinde Türk kültürü canlı ve hareketli kalmaktadır. Türkçe, Türk milletinin bütünlüğüne katkı sağlayan işlevsel bir araç olmaktadır.

Âşık Murat Çobanoğlu'na göre, insan bilmediğini yazarak öğrenir. Türk milleti de Türkçe konuşup, Türkçe yazarak benliğine sahip çıkar:

“Bilmediğin şeyi hemen yaz öğren!

Türkçe konuş, Türkçe oku, öz öğren!” (Durbilmez, 2014: 327).

Âşık Murat Çobanoğlu sözleriyle Türk milletine Türkçe konuşmasını, okumasını ve bu sayede Türk milletinin kendi kimliğini koruyabileceğini anlatmaktadır.

Duyuş, düşünüş ve davranış kimlik demektir. Türk milleti de kimliğini Türk diliyle yansıtmaktadır. Türk dilinde Türk milletinin duyuş, düşünüş ve davranışı vardır (Eröz, 1983: 42-50).¹³

Kültür ve dil iç içe dinamik ve işlevsel unsurdur. Bir milletin her türlü işlevinde dil ve kültür yer almaktadır. Toplumun varlığı bu unsurlara bağlıdır. Dil, toplumun kültürel kimliğidir. Örneğin Türk toplumuna ait edebiyat, sanat, felsefe, teknoloji, teknik, ilim, gelenek ve görenek gibi unsurlar öncelikle Türkçe sayesinde varlıklarını korumaktadır. Türkçe olmasaydı Türk kimliğinden söz etmek de mümkün olmazdı. Türkçe sayesinde geçmişten kalan değerler günümüze aktarılmıştır. Türk milletinin hafızası dilidir. Türk tarihini canlı tutan da Türkçe olmaktadır.

¹³ Baykara, günümüzde Kazak, Kırgız, Özbek ve hatta Altay, Tuva, Hakas Türklerinin kullandığı dilin Türkiye Türklerinin kullandığı Türkçe ile özde aynı olduklarını anlatmaktadır. Şayet dünyada Türkçenin yabancı kelimelerden arındırılması durumunda Türk dünyasında ortak kullanılan Türkçe kelimelerinin sayının çok fazla olacağını ifade etmektedir (Baykara, 2001: 24). Burada Türk birliğini kurmaya katkı sağlayacak Türkçenin kullanım alanına dikkat çekilmektedir.

Âşık Şeref Taşlıova bir şiirinde Türkçeden başka dil konuşmadığını gururla ifade eder. Kendisini Türk milletinin sözcüsü olarak görmektedir. Türkçeyi, Türk milletinin öz benliği şeklinde tanımlar:

“Hep öz Türkçe konuşurum,

Milletimin diliyim ben.” (Karadeniz, 2006: 57).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre Türk milleti öz Türkçe kullanmalı ve özüne dönmelidir:

“Yeni dizi tutan çocuk misali,

Öz Türkçe konuşan dil ver Allah’ım.” (Karadeniz, 2006: 76).

Develili Âşık Çatak’a göre, âlim güzel söz konuşur. Türkçe konuşan milletlerin tamamı Türk’tür.

“Âlimi konuşur kelâmı güzel

Öz Türkçe konuşan diller Türk’ündür” (Yıldız, 2016: 290).

Âşık Selmani’ye göre, Türk ve Kürt’ün Türk dilini konuşması güzeldir. Türk dilini konuşmak ayrıcalıktır:

“Konuşmak güzeldir Türkçe lisanı,

Kimi Türk’ten kimi Kürt’ten seslenir,” (Avşar, 2010: 522).

Âşıklar sözlerinde, Türk toplumunun birlik ve beraberliğini sağlayan en önemli değerlerinden birinin Türkçe olduğunu anlatmaktadır. Türk milletinin temel ihtiyaçlarını karşılayan, sosyal iletişim ve kültürel sisteminin temel kaynaklarından biri Türkçe kabul edilmektedir. Köklü bir tarihe sahip olan Türk milleti, âşıkların dilinden de anlaşılacağı gibi toplumsal bir sistem ağına sahiptir. Toplumlar sosyal bir sistem olarak benimsenmektedir. Karşılıklı olarak ilişkili öğelerden oluşan bu sistemin bütün insanların temel ihtiyaçlarından kaynaklandığını ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda oluştuğu ileri sürülmektedir. Bütün insanların yiyecek, barınak, korunma gibi maddi

ihtiyaçları olduğu bilinmektedir. Bu ihtiyaçları karşılamak için girişilen çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Ancak bu etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için de ikincil bazı ihtiyaçlar doğmaktadır. Bu etkinlikleri gerçekleştirmek için insanların iletişim kurması, işbirliği yapması ve kendi aralarında meydana gelebilecek çatışmaları önlemleri gerekmektedir. Bu ihtiyaçları karşılamak için de dil, kurallar ve normlar vardır. Daha sonra ise bu yeni geliştirilen ögeleri bütünleştirecek yönetici kurumlara ihtiyaç duyulmakta ve bu nedenle de toplumsal kurumlar gelişmektedir. İşte bu düşünce nedeniyle toplum, insan doğasının yarattığı bütünleşik ve işbirlikçi bir sistem olarak kabul görmektedir. Çünkü bu sistemin temelinde insan doğasından kaynaklanan temel ihtiyaçlar yer almaktadır. İnsanlar bu ihtiyaçları karşılayabilmek için işbirliğine girmektedir. Bu çerçevede toplumun her özelliğinin karşılandığı bir ihtiyaç ve yerine getirdiği bir işlev bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların ve işlevlerin neler olduğunu ortaya çıkartacak sosyal ge öncelikli olarak dildir (Aman, 2012: 131-141).

Âşık Edebiyatı içerisinde yapılan incelemede Türklerin diline ne kadar çok önem verdikleri görülmektedir. Türk halkının varlığını temsil eden değerlerin taşıyıcısı olan Türkçenin birlik ve bütünlük sağlayıcı önemli bir işlevselliği vardır. Her kültürün genel yasalarının ve işlevlerinin olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bunların işlevsel açıdan birbiriyle ilişkili bir sistem oluşturduğu savunulmaktadır. Toplumsal sistemde de birlik ve bütünlüğü içerisinde barındırmaktadır. Bu bütünün unsurları asgari bir uyum içerisinde, çözülemeyecek kalıcı çatışmalar yaratmadan bir arada işlemektedir. Bu çerçevede kültür de bir bütündür. Kültüre ait bir inancı ya da geleneği açıklayan ve gelecek nesillere aktaran dil, işlevsel bir sistemin içinde yer alan kültürün yapısını canlı tutmaktadır (Swingewood, 1998: 267- 268).

Âşıkların sözlerinden anlaşıldığı üzere, Türkçeye ait kurallar ve normlar tarihî süreç içerisinde birtakım değişikliklere uğrasa da bulunduğu çevreye uyum sağlayarak gelişmeye devam ettiği ve böylece var olduğu toplumun hayatta kalmasına katkı sağlayan toplumsal işlevi olan bir araç olduğu görülmektedir. Türk toplum sisteminin bir unsuru olan dil, Türk toplumunun bütünlüğüne hizmet eden değerdir. Toplumsal bütünlüğe hizmet eden Türkçenin, işlevselcilik özelliklerini içinde barındırdığı görülebilmektedir.

1.1.3. İnançta Milliyetçilik¹⁴

İnsanlığın başlangıcıyla birlikte insan kendisini, çevresini, varlığı ve yokluğu merak güdüsüyle araştırmaktadır. Bu araştırma sırasında elde edilen bulgulardan insanların doğaya, hayata, var olma ve yok olma olgularına karşı geliştirdikleri inançlar doğmaktadır. Bu inançlar yaşamın biçimlenişine ve insanların hayata bakış açısına etki etmektedir (Eliade, 2017: 9-35).

Yaşam, bir süreçtir. Bu süreçte doğum, askerlik, evlilik ve ölüm gibi önemli dönemler bulunmaktadır. Bu dönemler içinde geçmişten günümüze aktarılan pek çok inanç şekli vardır. Bu inançların oluşumunda öncelikle yaşanmışlıklar ve bu yaşanmışlıklar içinde oluşan merak güdüsü önemli bir yer tutmaktadır. Sosyolojik açıdan bakıldığında ise inançların oluşumunda temel faktör ihtiyaçlardır. İhtiyaçlar karşılandığı ölçüde değer kazanmaktadır. Bireylerin temel ihtiyaçları arasında birlikte yaşama inancı da yer almaktadır. Bu inanç süreç içinde kültür birlikteliğini ve millet oluşumunu sağlamaktadır. Birçok inanç değeri; ihtiyaçtan, insan varlığını korumaktan ve merak güdüsünden ortaya çıkmaktadır (Polomo, 1993).

Türklerin bağımsızlık simgesi olan birçok değer için (vatan, toprak, namus, bayrak gibi) canlarını verdikleri ve buna kutsiyet yükledikleri “şehitlik” inancı vardır. Türklerde geçmişten günümüze kadar gelen süreçte ölüm bir başlangıç olarak kabul edilmektedir. Eski Türklerde beden ölünce, ancak ruhun yaşadığına inanılmaktadır. İslam’ın benimsenmesiyle birlikte ölen kişinin ahiret günü ruhunun Allah’ın katına çıkacağına ve sevap ve / veya günahlarına göre yargılanıp cennet ve / veya cehenneme gidileceğine inanılmaktadır. Eski Türkler için en şerefli ölüm şekli; vatan, toprak, devlet ve aile için verilen candır. İslamiyet’in benimsenmesiyle birlikte bu unsurların yanına dinî inanç da girmektedir. Böylece Türkler için vatan, toprak, bayrak, millet ve din adına ölmek şehitlik mertebesi olarak kabul görmektedir. Allah katında şehitlerin mekânının cennet olacağına inanılmaktadır.¹⁵ Türkler inançları gereği şehitlik mertebesi; vatani, toprağı, bayrağı, milleti ve Müslümanlığı korumak için verilen canı ifade etmektedir. Bu nedenle şehitlik inancı, Türk milletini bir arada tutan en önemli bağlardan biri olmaktadır.

¹⁴ Tezin bu bölümünde âşıkların sözlerine yansıyan şehitlik inancı üzerinde durulmaktadır.

¹⁵ Bakara suresinin 154. ayeti.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'na göre, Türk milleti vatanını düşmanlara karşı korumak uğruna çok şehit vermiştir. Anadolu topraklarının birçok yerinde şehit kanı vardır. Her bir şehit Türk milletinın atasıdır. Anadolu toprakları Türk milletine atadan kalan yadigârdır. Anadolu, Türk evladına miras kalmıştır. Anadolu topraklarını koruma ve savunma sırası Türk gençlerindedir. Türk gençleri şehitlerini gönüllerinde yaşatır.

“Nice şehitler verdik bu vatanın uğruna.

Dikkat et! Basma sakın yatan şehit bağına.

Ey sen Türk'ün evladı! Hazır mısın yarına?

Sen de yiğit oğlusun, bas şehidi bağına.” (Taşbaşı, 2018: 321).

Âşık Mevlüt Mertoğlu, sözlerinde Türk milleti için vatanın bir inanç meselesi olduğunu vurgulamaktadır. Vatan birlik ve beraberlik için önemli bir olgudur. Milletin vatanına bağlılığı millî duyguyu da beraberinde getirmektedir. İnanç, millî duyguyu ve sadakatle güçlendirmektedir. Şehitlik inancı da Türk milletine vatan sevgisini ve vatana sadakatle bağlı kalma duygusunu güçlendiren bir anlam yüklemektedir. Âşık Mevlüt, Türk gençlerinin vatansever atalarına da atıfta bulunmaktadır. Türk gençlerine atalarının Anadolu toprakları uğruna canlarını verdiğini hatırlatmakta ve gençlerde millî bilinç oluşturulmaktadır.

Türk gençlerine uyarıda bulunan Âşık Mevlüt, İstiklal Marşı'na atıf yaparak toprak uğruna verilen cana dikkat çekmekte ve Türk milletinın ne için şehit olduğunu Türk gençlerine anlatmaktadır: “Dikkat et! Basma sakın yatan şehit bağına.” (Taşbaşı, 2018: 321).

Âşık Yavuz'a göre Türk yurdu Kıbrıs; Türklüğün şerefi, namusu ve arıdır. Kıbrıs'ı Türklüğün varlığı olarak kabul eder. Kıbrıs için ölümü göze alır. Bu uğurda ölürse şehit olacağını düşünür. Kıbrıs'ın varlığı için dünyayı karşısına alır:

“Sen Türklük şerefim, namusum, arım

Sen yok isen yoğum, var isen varım

Yoluna ölürsem şehitlik kârım

Uğruna Cihanı yıkarım Kıbrıs” (Saha Arslan, 2018: 233).

Şehitliğin önemini vurgulayan Âşık Yavuz’a göre, vatan toprakları uğrunda ölmek, Allah katında büyük bir değerdir. Kutsiyet yüklediği Türklük için şehit olmayı kâr olarak görmektedir: “Yoluna ölürsem şehitlik kârım”.

Âşık Yavuz, Türk - İslam¹⁶ inanç anlayışında yer alan şehitliği cennete açılan bir kapı olarak görmektedir. Bu nedenle şehitlik onun için kârdır. Şehitlik makamı onur verici duygudur. Türk milletinin şehitlik inancını dile getiren âşık sözleriyle; Türklere millî hisleri ve inançları aşılamaktadır.

Âşıkların sözlerinde yer alan vatan kavramı farklı bir anlam kazanmaktadır. Vatan sadece üzerinde yaşanan kara parçası olarak düşünülmemektedir. Türk milleti için vatan, milletin varlığını ifade eden önemli bir unsur kabul edilmektedir. Türk milleti için en küçük kara parçasının dahi çok büyük bir öneminin olduğu görülmektedir. Vatan sahibi olmak, millet olmanın ön koşuludur. Bu nedenle Türk milleti için vatan, namus meselesidir. Bu duruma olumsuz örnek olarak Filistin toprakları gösterilebilir (Yıldırım, 2021; Kaya, 2019). Küçük bir toprak parçasının kazanılması ve korunması için şehit olan birçok Türk vardır. Türk milleti toprak parçasına inanç duyguysunu katmıştır. Bu inanç, Türk milletinin birlik ve beraberliğini kuvvetlendirmektedir. Vatana olan saygı ve sevgi şehitlik inancını da güçlendirmektedir. Türk milletinin bu özelliği Türk kimliğiyle ilgilidir. Şiirlerden yola çıkıldığında Türklerin vatan kavramına kattığı anlam ve inanç bu yönleriyle birçok milletten farklıdır.

Âşık Hasretî’ye göre vatan, aziz ve kutludur. Vatan uğruna şehit olan ve üç kıtaya hükmeden tek Türk, dünyaya bedeldir:

“Der Hasretî aziz vatan

Bu vatanda şehit yatan

¹⁶ Türk-İslam sentezi bir ideolojik hareketten ziyade Türk tarihçiliğinin özgün bir tarih felsefesi olarak nitelendirilmektedir. Ziya Gökalp’ta da bu izlerin görüldüğü ifade edilmektedir (İnalcık, 2017: 188-195).

Üç kıtada at oynatan

Bir Türk dünyaya bedeldir” (Durbilmez, 2020: 305).

Türk-İslam inancında önemli bir yeri olan şehitlik kavramı âşığın sözlerine yansımaktadır. Türkler, Müslamanlığı kabul etmeden önce de vatanına millî duygularla bağlı bir millettir. Millî duygulara dinî inancın da girmesiyle vatan kavramına yüklenen anlam derinlik kazanmaktadır. Hasretî, hem vatan sevgisi hem de şehitlik inancını vurgulayarak Türklerin millî duygularına hitap etmektedir.

Âşık Coşarî’ye göre, Anadolu toprağının her bir karış toprağında şehit kanı vardır. Türk evlatları şehit ataları sayesinde bu toprakta yaşamaya devam etmektedir. Türk atalarının vatan toprağı uğruna verdikleri mücadele sonrasında kazandıkları zaferler, Türk gençleri tarafından al bayrak ile kutlanmaktadır. Kazanılan vatan toprakları nöbet tutan Türk askerine emanettir:

“Kanlarıyla yoğurdular toprağı,

Şehit Türk çocuğı atan sağ olsun,

Sizin elinizde zafer bayrağı,

Nöbet tutan tüfek çatan sağ olsun” (Aşık, 2019: 314).

Türk milleti için şehitlik inancının ne kadar güçlü bir duygu olduğunu anlatan Coşarî, vatana verilen değeri belirtmektedir. Türk atalarının, çocuklarına vatan bırakmak uğruna şehit olduklarını vurgulayan âşık, Türk çocuklarının hafızalarına ışık tutmaktadır. Türk çocuklarına millî tarih şuurunu aşılamaktadır.

Âşık Müdâmi’ye göre; vatan uğruna birçok Türk şehit oldu. Türk milleti uyanık olmalı ve bunu asla unutmamalıdır:

“Müdâmi, aç gözün, dalma uykuya,

Aç gözünü, gerek kulağın duya,

Bunca gazi, bunca şehit, evliya,

Bu millet uğruna, bu Vatan uğruna.” (Aslan, 1978: 185; Halıcı, 1992: 58).

Kendini Türk milletinin yerine koyarak Türk milletine: “Müdâmi, aç gözün, dalma uykuya, / Aç gözünü, gerek kulağın duya,” sözleriyle uyarıda bulunan Âşık Müdâmi, “Bu millet uğruna, bu Vatan uğruna.” sözüyle de şehitlerin ne için ölümü göze aldıklarını vurgulamaktadır.

Âşıkların sözlerinde yer alan şehitlik inancı ile ilgili imgeler, Türk halkının vatanını koruması ve düşmanlarla mücadele etmesi için işlevsel bir görev üstlenmektedir. Bu işlevsellik birlik ve beraberliği içinde barındırmaktadır. Şehitlik inancını içselleştiren Türk halkının vatanı için birlik içinde hareket etmesi Türk halkında kutsal bir bağ yaratmaktadır. Eski Türk inanç ve düşünüş sistemi içinde de vatan, kutsal kabul edilmektedir. İslamiyet ile birlikte bu düşüncenin kutsiyeti artmaktadır.

Halk arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasına katkı sağlayacak ve milliyetçilik düşüncesini yoğunlaştıracak dışsal unsurlar da bulunmaktadır. Türk milliyetçilik duygusunu daha da kuvvetlendirmek amacıyla, Türklerin inancına karşı dışsal unsur olarak düşman imgesi ve zor şartlarda kazanılan bir savaş kullanılmaktadır. Türklere karşı saldırgan tavırlar tarihte yaşanmış ve yaşanmaktadır. Bu saldırılara karşı halkın birlik ve beraberlik inancını diri tutmak için âşıklar; yaşanan olayları sözlerine yansıtmakta ve inançla ilgili imgelere dikkat çekmektedir.

Âşık Mansur’a göre, vatan için kurban olunur. Namus ve toprak için düşmanla savaşılr. Türk gençliği vatan, toprak ve namus adına hizmet eder:

“Âşık Mansur, kurban olsun vatana,

Yıl seksen beştir, gençliğe nişane.

Namus için, toprak için düşmana,

Çatan, hizmetini bekler gençlikten” (Halıcı, 1992: 41).

Âşık Devaî, Türklerin ecdadı vatanı korumak ve evlatlarına bir vatan bırakmak uğruna şehit olduğunu söyler:

“Bu yolda şehittir ecdadım atam

Kimseye baş eğmem yukarda tutam

Devaîm gençliğe emanet vatan

Yaşadı yaşıyor yaşayacak da” (Coşkun, 2009: 99).

Âşık Devaî, dedesinin Türk olduğunu ve topraklarını korumak için şehit olduğunu özellikle vurgulamaktadır:

“Bütünüz Alevi Sünnisi Kürdü

Vatanı uğruna sırt sırta verdi

Şehit dedem bile şöyle diyordu

Ben ne bölücüyüm ne de Ermeni

Soyum sopum Türk’tür bilsinler beni” (Coşkun, 2009: 123).

Âşık Devaî, Çanakkale Savaşı’nda mevzi ve cephelerde düşmana karşı vatanı savunan iki yüz elli bin askerin şehit olduğunu söyler:

“Düşman mı kurmuştu bizlere pusu

Her mevzi her cephe şehit kuyusu

İkiyüzellibin şehit sayısı

Çanakkalelerde pehlivan verdik” (Coşkun, 2009: 131).

Âşık Devaî’ye göre, Türk milleti vatanını korumak için birçok can vermiştir:

“Dinle bak hemşerim biz bu vatana

Kanımızı döktük nice can verdik

Ezdik kafasını bize çatana

Dünyada anıldık büyüdük şan verdik” (Coşkun, 2009: 130).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, anneler evlatlarını vatan için yetiştirmektedir. Vatanı korumak ve vatan adına şehit olmak Türk milleti için onurdur. Türk milletinin inancı ve imanında şehitlik kutsal bir mertebedir.

“Anne der yavrum durma git,

Ya gazi ol ya da şehit,

İşte buna Tanrı şahit,

Sarsılmaz imanı Türk’ün.” (Karadeniz, 2006: 59)

Ozan Nihat’a göre, birlik ve beraberlik içinde vatanı korumak için şehit olan atalarından Türk milleti ders almalıdır:

“Bölünüp beddua alma atandan

İbret al yerdeki şehit yatandan

Kanıyla düşmanı ana vatandan

Kovanlar safında birlik olalım!” (Uğur, 2008: 151).

Ozan Nihat, ruhu olmayan ikiyüzlü insana itaat etmektense yiğit insana vatan, millet, bayrak ve din için şehit olmanın yakıştığını söyler:

“Boyun eğmektense ruhsuz namerde

Şehitlik rütbesi yakışır merde

Vatan, millet, bayrak, din için yerde

Sebil olan kandan ne haber hocam?” (Uğur, 2008: 169).

Ozan Nihat vatanı, bayrağı, inancı ve milleti için şehit olan beş bin ülkücünün, gönlü ve ruhuyla Türk milletinin yanında olduğunu söyler:

“Yok, sanmayın beş bin Ülkü neferi

Şehitler diridir, diri, dipdiri

Şu an bizi seyrediyor her biri

Gönlüyle, ruhuyla bizimle bugün” (Uğur, 2008: 285).

Ozan Nihat, Türk bayrağının uğrunda şehit olunacak kadar değerli olduğunu ifade eder. Bayrağın, bağımsızlık uğruna şehit olanların simgesi olduğunu hatırlatır:

“Bizi bir arada tutandır Bayrak

Hem gazi, hem şehit yatandır Bayrak

Millettir, devlettir, vatandır Bayrak” (Uğur, 2008: 480).

Âşık Veysel, Türk milletinin sınırdan vatan toprağını korumak için ölen kişileri şehit kabul ettiğini ve şehitleri saygıyla andığını söyler:

“Her ferdin hakkı var bizimdir vatan

Babamız dedemiz döktüler al kan

Hudut boylarında can verip yatan

Saygıyla anarız şehit diyerek” (Şatıroğlu, 1971: 161; Karaçağıl, 2019: 36).

Âşık Veysel’e göre, şehit olmak ve şehit soyundan gelmek onur ve şereftir:

“İftihar ettiğim büyük Muradım

Türk oğluyum temiz Türk’tür ecdadım

Şehit ismi yazılıydı soyadım

Kanım ile mezarımın taşına diyerek” (Şatıroğlu, 1971: 162; Karaçağıl, 2019: 137).

Ozan Arif, Türk milletine dört bin ülkücünün vatanını korumak için şehit olduğunu hatırlatmaktadır:

“Vatana kanat gerdik,
Uğrunda neler gördük,
Dörtbin de şehit verdik,
Ülkücü derler bize.” (Ozan Arif: 139).

Abdülvahap Kocaman, Türk gençlerinin vatanı için şehit olan kahraman ecdadını örnek almaları gerektiğini söyler:

“O kahraman ecdadından atandan
Tarih boyu kan dökülen vatandan
Cephede kefensiz şehit yatandan
Vatana can veren candan örnek al” (Kayırhan, 2007: 180-181).

Türk ve Müslüman olduğunu söyleyen Abdulvehap Kocaman, inancı ve vatanı için şehit olmayı arzu etmektedir:

“Ben bir Türk’üm Türk’dür benim ecdadım
İslâm doğdum şehit olmak muradım
Ben beni vatana kurban adadım

Abdülvahap KOCAMAN’dan örnek al” (Kayırhan, 2007:182).

Abdulvehap Kocaman, Türk milletinin vatanını ve inancını korumak için cepheye gitmekten geri durmayacağını söyler. Türk - İslam inancında şehitlerin ölü kabul edilmediğini ve şehitlere ölü denilmediğini hatırlatır:¹⁷

“Silah alan cephelere koşuyor
Sanki şenlik görmüş gibi coşuyor

¹⁷ Kur’an-ı Kerim, Ali İmran, 169.

Şehit olan ölse bile yaşıyor

Bu sırrı hikmete erdik kazandık” (Kayırhan, 2007: 186).

Âşık Çatak’a göre, Türk milleti tarih boyunca vatanı ve milleti için şehit olmuştur:

“Ölen Şehit kalan gazi

Tarih yazdı altın mazi

Cümlesinden olsun razı

Zalimleri atışı var” (Yıldız, 2016: 273).

Âşık Çatak, Anadolu topraklarının uğrunda şehit olmaya değer olduğunu söyler:

“Bülbülleri ötüyorsa

Veli, Şehit yatıyorsa

Kalbi vatan atıyorsa

İşte ora Anadolu” (Yıldız, 2016: 310).

Âşık Çatak, Türk milletinin vatanını şehitler diyarı olarak tanımlar:

“Vatana adadık olanca varı

Evliya yatağı, Şehit diyarı

Âşık Çatak boşa çekme sen zarı

Cihanı Mevlâ’dan mukaddes bildik” (Yıldız, 2016: 208).

Âşık Çatak, Türk bayrağının rengini şehitlerin al kanından aldığını söyler:

“Renk almışsın şehitlerin kanından

Allah şahit çok severim canımdan

Elde sensin ayırt etmem yanımdan

Namusumsun, şerefimsin bayrağım” (Yıldız, 2016: 227).

Türk bayrağının rengini şehitlerin kanından aldığını söyleyenlerden biri de Âşık Selmanî’dir. Ona göre, şehitlik kahramanın nişanıdır:

“Türk milleti düşer mi hiç şanından,

Al bayrağın alı şehit kanından,

Canı verir, kaçmaz er meydanından,

Şehitlik gazilik er nişanı var,” (Avşar, 2010: 467).

Âşık Selmanî’ye göre, vatan uğruna şehit olanlar yüce bir makama sahiptir:

“Dünyada Türk adı en yüksek rakam,

Millete devlete bir gözle bakam,

Şehitlik makamı bir ulu makam,

Canım kanım kurban vatan uğruna,” (Avşar, 2010: 217).

Türk milleti, İslam inancı gereği şehitlere ölü demez.¹⁸ Bu inancı dile getiren Âşık Selmanî, vatan uğruna şehit olmaktan çekinmediğini söyler:

“Yürünsün atanın gittiği ize,

Çok dikkatli idi sulhçuluk söze,

Şehit olsak öldü demeyin bize,

Canım kanım kurban vatan uğruna,” (Avşar, 2010: 217).

Âşık Rıfat Kurtoglu’na göre, bağımsızlık Türk milletinin mayasında vardır. Hür yaşamak için şehit olmak onurdur.

“Böyle yoğrulmuştur bizim mayamız,

¹⁸ Kur’an-Kerim, Ali İmran, 169.

Ebediyen hür yaşamak gayemiz,

Şehitliktir mertebemiz payemiz,

Göz kırpmadan üçer beser gideriz” (Yakar, 2007: 121).

Âşık Mürsel Sinan, Türk bayrağının şehitlerin kanı üzerine düşen ay ve yıldızın yansımasıyla doğduğunu Türk milletine hatırlatır:

“Kükredi yiğitler gürledi, coştı

Sığmadı kabına bendini tastı

Şehitler kanına ay-yıldız düştü

Doğdu Türk Bayrağı bir nişan oldu” (Gelekçi, 2007: 429).

Âşık Mürsel Sinan’a göre, dünyanın en güzel vatanı Türkiye, şehitlerin emanetidir:

“Ben sana âşığım ey yüce vatan

Sen benim canımsın canan Türkiyem

Emanet eyledi ol şehit yatan

Dünyada en güzel vatan Türkiyem” (Gelekçi, 2007: 487).

Âşık Mevlüt Mertoğlu’na göre, Anadolu toprakları şehitlerin kanıyla alınmıştır:

“Sultan Alpaslan ile kalktık uyandık

Anadolu kapısına dayandık

Şehit olduk al kanlara boyandık

Bu millet bu vatan bu bayrak bizim” (Taşbası, 2018: 298).

Âşık Mevlüt Mertoğlu, vatanın her bir köşesinin ve her bir parçasının değerli olduğunu söyler. Bu toprakları savunmak için şehit olanların mekânı cennettir:

“Vatanın her yanı birdir unutma

Nöbeten dikkat et uyuma yatma

İş başa düşünce yabana atma

Şehit mesken tutar cenneti oğul” (Taşbası, 2018: 319).

Âşık Mevlüt Mertoğlu, 18 Mart 1915 yılında Çanakkale Şavaşı’nda vatan toprakları koruyan Türk milletinin iki yüz elli bin şehit verdiğini söyler:

“On Sekiz Mart Bin Dokuz Yüz On Beşten

Anlatayım sana Çanakkale’yi

İki yüz elli bin yatan şehitten

Anlatayım sana Çanakkale’yi” (Taşbası, 2018: 222).

Âşık Mevlüt Mertoğlu, Türk milletinin vatanının bölünmemesi için yüzyıllardır şehit verdiğini anlatır:

“Asırlardır şehit verdik uğruna

Bölünmez bu vatan bölünmeyecek

Kulak verdik öl denilen çağrına

Bölünmez bu vatan bölünmeyecek” (Taşbası, 2018: 380).

Âşık İbrahim Koç’a göre, Allah’ın emriyle Türk ordusu zafer kazanacaktır. Türk askeri vatanını korumak için şehit olmaya razıdır:

“Dalgalan şanlı bayrak, senindir zafer.

Hakk’ın emri böyledir Türk ordusu muzaffer.

Şehit olmak için sıra bekliyor asker.

Çanakkale geçilmez dedik anlamadılar.” (Gümüş, 2010: 330).

Âşık İbrahim Koç’a göre, Türk milletinin kanı asildir. Türk milletinin atası ve evlatlarından inancı uğruna canını veren birçok şehit vardır:

“Biz Türk’üz dünya bilir aslandır soyadımız.

Kanımız asil kandır, kahraman ecdadımız.

Dedemiz şehit oğlu, şehittir evladımız.

Canımız kadar aziz kandandır bayrağımız” (Gümüş, 2010: 331).

Âşık Ensar Şahbazoğlu, Türk milleti dünyanın dört bir tarafında hüküm sürdüğünü ifade eder. Varlığı ve yokluğu gören Türk milleti, vatan uğruna birçok şehit vermiştir:

“Düvelden düvele hüküm sürenler

Nice varı nice yoğu görenler

Bu vatan uğruna şehit verenler

El ele verelim barış içinde” (Esmez, 2018: 190).

Kahramanlığın Türk ırkından geldiğini söyleyen Âşık Ensar Şahbazoğlu’na göre, Sarıkamış’ta şehit veren kahraman Türk askeri buna örnektir:

“Kahramanlık Türk’e irsi

Azmi gaye gıryet hırsı

Köprü köyde verdi dersi

Sarıkamış şehitleri” (Esmez, 2018: 190).

Âşık Hacı Karakılçık’a göre, Türk tarihine bakıldığında geleceğe eser bırakmak için Türk milleti birçok şehit vermiştir:

“Ölen şehit oldu, ölmeyen gazi

Hacım çok köklüdür bizdeki mazi

Nesiller okusun tarihimizi

Geleceğe eser kaldı bir daha” (Alptekin, 1993: 137).

Âşık Hacı Karakılçık, coğrafi özelliğiyle Asya ve Avrupa’nın arasında köprü olan ve her mevsimi güzel yaşayan Anadolu topraklarında şehitlerin kanının var olduğunu söyler:

“Şehitler toprağı Anadolu’mun

Baharı başkadır, yazı bambaşka

Asya ile Avrupa’nın köprüsü

Deresi tepesi düzü bambaşka (Alptekin, 1993:139).

Kutsal vatanını çok sevdiğini söyleyen Âşık Hacı Karakılçık’a göre, Türk milleti için şehit olanın mekânı cennettir:

“Sevgisi canımdır kutsal vatanın

Bizler için şehit düşüp yatanın

Hediyesi ölüm Türk’e çatanın

Şehidi Cennetlik, gazi bambaşka” (Alptekin, 1993: 139).

Türk milletinin tarihî süreç içerisinde benimsediğı İslamiyet inancı, Türkiye’de var olan farklı etnik grupları aynı inanç etrafında birleştirmektedir. İslamî değerler Türk kültürü ile iç içe geçmektedir. Eski Türk inancında da yer alan ve kutsal kabul edilen vatan, toprak ve aile için ölmek, İslam’daki şehitlik mertebesiyle örtüşmektedir. Türk milliyetçiliğini dinamik tutmak, Türkiye’de birlik ve beraberliğin sağlanmasına katkıda bulunmak amacıyla âşıkların sözlerinde şehitlik inancı sosyokültürel bir inanç olarak dile getirilmektedir.

Poloma’nın aktardığı bilgiye göre, toplumsal sisteme yoğunlaşan bir düşünür olan Parsons, bireysel eylemle ilgilendiğı ilk dönem çalışmalarında bile asıl olarak bu eylemleri belirleyebilecek koşullara, diğeri bir deyişle bireylere yol gösteren toplumsal

değer ve normlara yoğunlaşmaktadır. Sosyolojinin toplumsal eyleme olduğu kadar toplumsal yapıya da önem vermesi gerektiğini düşünen Parsons, bu düşüncesini toplumsal eylem anlayışında ortaya koymaktadır. Belirli bir toplumsal eylem biçiminin ortaya çıkması için yapısal özellikler ve bağlılık (kolektif yargı) aracılığıyla bir değer oluşması gerektiğini ileri sürmektedir (Poloma, 1993: 149). Türk halkı için vatan, millet, toprak, bayrak, aile gibi kavramlar toplumsal bir değer ve normdur. Söz konusu değer ve normlar için şehit olmak kutsaldır. Türk halkını harekete geçiren inanç kültürü, toplumsal bir eylem haline gelmektedir. Türk halkında şehitlik inancı, dönemin siyasî ve sosyal şartlarına da bağlı olarak toplumsal bir hareket / eylem haline getirilerek kolektif bir bilinç oluşturulmaktadır. Böylece halk arasındaki duygusal bağ kuvvetlendirilmektedir. Şehitlik inancı, Türk toplumunun normlarının bir unsurudur. Bu inanç Türk toplumunun bir bütün olarak hareket etmesine katkı sağlamaktadır. Âşıkların şiirlerine yansıyan şehitlik inancı toplumun birlik, beraberlik ve bütünlüğüne seslendiği için işlevsel özelliğe sahip olduğu düşünülmektedir.

1.1.4. Tarihte Milliyetçilik

Toplumsal sistemin önemli unsurlarından biri de tarihtir. Tarih; ortak bir hafıza, millî bir bilinç ve insanlar arasında bütünlük oluşturma araçlarındandır. Geçmişte yaşanan acılar ve kahramanlıklarla dolu bir tarih, milletin birlik beraberliğine duygusal bağlamda katkı sağlamaktadır. Toplumun millî kültür birikiminin izlerini taşıyan tarih, toplum içinde millî bilinç oluşturmaktadır (Saygılı, 2020: 23).

Tarih, bir millete ait kültürel değerleri içinde yaşatmaktadır. Örneğin yenilen yemekte, içilen çayda, gezilen yerde, doğum öncesi ve sonrası uygulanan ritüellerde, eğitimde, oynanan oyunda, askerlikte, evlilikte, ailede, ekonomide, ölüm sonrası ritüellerde, savaşta ve barışta kültür tarihinin izleri yer almaktadır. Zamanla özümseven söz konusu değerler, toplumda hayat bulmakta ve insanların yaşam şeklini de biçimlendirmektedir. Bu izlere sahip çıkan ve bunları yaşatan milletlerin geleceğe bakış açıları daha belirgin olmaktadır. Tarih bilincine sahip olanlar geleceği daha iyi analiz edebilmektedir.

Âşık Ensar Şahbazoglu'na göre, tarihte ilk millî Türk devleti olan Göktürk Devleti; bilge, erdemli ve merhametlidir:

“Göktürkler adında millî bir devlet

Vicdanıyla bütün etmedi şiddet

Bilgelik erdemlik hem de merhamet

Bu nesilin kahramanı tükenmez” (Esmez, 2018: 329).

6. yüzyılda Göktürklerin yaşadığı Türkistan topraklarında tarihî kalıntılar incelendiğinde Türklerin daha önceki yüzyıllarda bu bölgelerde yaşadığı anlaşılmaktadır. İskender’in bölgede yaptığı işgaller döneminde, bölgenin hâkimi olan Türklerden bir kısmı doğuya çekilmiştir. Ancak yerleşik ve şehirli Türkler buralarda yaşamaya devam etmiştir. Göktürk devletinin kurulmasıyla birlikte bölge tekrar Türk hâkimiyetine girmiştir (Togan, 1947: 58).

Anadolu’ya geldiklerinde oldukça gelişmiş bir sosyal hayata sahip olan Türklerin, kısa sürede göç yoluyla bölgeyi Türkleştirdikleri düşünülmektedir. Anadolu Selçuklular devrinde ülke nüfusunun %90’ını göçebe Türkler (Oğuzlar) oluşturmaktadır (Akdağ, 1977: 10). Büyük çoğunluğu göçebe veya yarı göçebe olan Türklerin, yüzyıllarca Türkistan’daki medeniyet merkezlerinde hâkim unsur olarak, bölgedeki zengin yerleşik hayatın bir parçasını meydana getiren varlıkları, Anadolu’ya geldikten sonra, yerleşik kültürün ve medeniyetin içerisinde ileri bir seviyeye gelmiş kitleler olarak kendini göstermektedir (Togan, 1981: 25-29). Dönemin Arap düşünür ve yazarlarından Kaadi Ahmed el Andalusî *Kitab-ı Tabakat v’el Umem* adlı kitabında Türkleri dünyada ileri 10 medenî millet arasına koymaktadır. Bu milletler tarihte medeniyetin gelişmesinde olumlu roller oynamaktadır (Ortaylı, 2005: 21–22).

Türklerin yaşadıkları coğrafyanın genişliği, bu geniş coğrafya üzerindeki farklı kültürlerin etkileri, ticarî ilişkiler ve dönemsel olaylar Türk kültürünü etkilemiştir. Bunların yanı sıra Türk milletinin karakteristik yapısı güçlü kültür ve medeniyet değerlerine sahip devletler kurmalarına da yardımcı olmuştur. Buhara, Beykend, Merv ve Semerkand gibi şehirleri Türkler kurmuştur. Büyük İskender’in Asya seferi sırasında “Terkümân” (Türküman) adlı kimselerle çatışması olmuştur. Türkler ilk çağlarda da Kafkaslar, Orta Doğu, Türkistan ve Kazak steplerinde varlıklarını sürdürmüştür (Togan, 1981: 23-41).

Âşık Mürsel Sinan sözlerinde, tarih boyunca Türklerin var olduğu topraklara değinmektedir:

“Vetenimdi Azerbaycan

Kazakistan, Kırgızistan

Tacikistan, Özbekistan

Türkistan’ın âşığıyım” (Gelekçi, 2007: 283).

Türk milletinin tarih boyunca Asya kıtasında hâkim olduğu topraklardan söz eden Âşık Rifat Kurtoglu, Türk milletinin hafızasına ışık tutmaktadır:

“Hicaz’a, Yemen’e, Arabistan’a

Hindistan, Pakistan, Afganistan’a

Ata yurtlarına, tüm Türkistan’a

Değer sevdiceğim, değer gözlerin” (Yakar, 2007: 207).

Türkler tarihte yaşam tarzları itibariyle; konargöçer, yarı göçebe ve yerleşik kültürü benimsemiştir. Başlangıçta Türkler, bozkır kültürünün vazgeçilmez geçim kaynağı hayvancık ile meşgul iken, daha sonraki dönemlerde hayvancılığın yanında topraklarını ekip biçerek ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu şekilde ekonomik özerkliklerini kazanmıştır. Sonraki dönemde ise şehirleşmiş olup toprağı işlemenin yanında ticaret ve sanatla da ilgilenmiştir.

Ozan Nihat, Türk milletinin kültürünün kaynağının köklü bir geçmişe dayandığını söyler:

“Kültürümün kaynağında, gözünde

Beş bin yıllık geleneğin özünde

Yörük obasında, yayla düzünd e ...” (Uğur, 2008: 470).

15. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Anadolu ezici çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu bir bölge halini almıştır. Çoğunlukla konargöçer bir kültüre sahip olan Türkler, Anadolu'nun plato, düzlük, vadi, ova ve dağlarında kendilerine uygun yaşam alanları bulmuştur. Türk kimliği, bir yandan hâkim olduğu azınlıklara tanıdığı geniş hakların doğurduğu sosyal ortam ile diğer yandan bölge hâkimiyetinin vermiş olduğu görev ve sorumluluk bilinci içinde bir gelişme göstermiştir. Her iki durumda da Türkler bağımsızlıklarına ve özgürlüklerine düşkün olarak Anadolu'da yaşamaya devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, Yunan ve Ermeni iddiaları ile hareket eden Batı'nın ortadan kaldırmak istediği Türkler, aslında Misak-ı Millî sınırları içerisinde, gerçek değerlere sahip tek millet görünümündedir. Pierre Loti aynı dönemde: “Geniş Osmanlı topraklarında millet diye adlandırmaya layık tek topluluk, niteliği, niceliği olan bağlılığı, kurulu düzeni, cesareti olan Türk Milleti” demiştir (Loti, 2002: 12). İngiliz devlet adamı Lord J. Russell 1860'ta: “Türk imparatorluğunda Türkler, Yunanlılar, Slavlar, Ermeniler, Araplar ve diğerleri yaşamaktadır. İçlerinde yönetme kabiliyeti olan tek ırk Türklerdir.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Selçuklulardan beri Anadolu'da yerleşik hayata sahip olan Türkler: “barışçı ve üretken, misafirperver, otoriteye saygılı ve gayrimüslimlere karşı hoşgörülü ve dostça” davranmıştır (Seyhan ve Zarasız, 2021: 333). Şiirlerde yer alan unsurlar, söz konusu söylemler ve Türklerin tarihî süreçte yaşadıkları olaylar dikkate alındığında Türklerin bağımsız yaşayarak barışçıl bir düzen kurmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Âşık İbrahim Koç'a göre Türk milleti tarih boyunca hep barış istemiştir:

“Dünya bizi iyi bilir.

Tarihimiz örnek olur.

Bize çatan pişman olur.

Biz hep barış istiyoruz.” (Gümüş, 2010: 195).

Âşık Hacı Karakılçık'a göre, Türk orudusu 20 Temmuz 1974 yılında Kıbrıs'a barış için çıkarma yapmıştır:

“Yetmiş dörtte, yirm i Temmuz sabahı

Bir zafer şimşegi çaktı Kıbrıs'ta

Biz barbarcı, istilacı değiliz

Ordumuz barışa çıktı Kıbrıs'ta" (Alptekin, 1993: 141).

Âşık Türkmenoğlu'na göre, yedi düvele adını duyuran Türk milletinin tarihi iyi incelenmedir. Türk milleti el ele verip Türkiye'yi kurmuştur. Türklerin yenilmez olduğunu tarih göstermiştir:

“Araştır tarihi iyi incele

Göğsümüzü gerdik yedi düvele

Kurduk Türkiye'yi verip el ele

Gelmez elbet yere sırtımız bizim” (Durbilmez, 2020: 321).

“Araştır tarihi iyi incele” sözüyle Âşık Türkmenoğlu, Türklerin, tarih boyunca güçlü bir millet olduğuna vurgu yapmaktadır. Ayrıca Türk milletini kendi tarihlerini iyice araştırması konusunda uyarmaktadır. Çünkü tarih “kimlik”tir. Tarihini bilen millet, özünü de bilecektir. Öksüz, “halk” ile “millet” arasındaki farkın tarih bilinci olduğunu ifade eder. Ona göre, halk kavramının ömrü 20 yılla sınırlıdır. Halk arasında ortak mirası ve birliği sağlayan tarih bilincidir. Geleceğin planlanması ve düşünülmesini tarih bilincine bağlamaktadır. Halk, uzun geçmiş tarih bilincine sahipse, o zaman millettir. Bu bakımdan bir toplumda halkın değil, milletin büyük fedakârlıklar yaptığı düşünülmektedir. Millet kavramı Öksüz'e göre; “hem dedelerdir hem torunlardır.” (Öksüz, 2020: 18). Öksüz'ün sözlerinde millet; geçmiş ve geleceği ifade eden bir kavram anlamına gelmektedir.

Abdülvahap Kocaman'a göre, Türk milleti tarih boyunca yurdunu korumak için kanını dökmüş ve vatanını kendi canından üstün tutmuştur:

“Türk milleti tek bir vücut tek bir can

Tarih boyu bu yurt için dökmüş kan

Canımızdan daha üstün bu vatan

Zerresinde ayrı kıymet yaşıyor” (Kayırhan, 2007: 147).

Şiirlerden anlaşılacağı üzere Türk kimliği, Türk milletinin köklü bir tarihe sahip olmasıyla ilişkilidir. Türk tarihi, Türk kimliğinin açıklanmasına katkı sağlamaktadır. Türk tarihi incelediğinde Türklerin hâkim olduğu farklı coğrafi bölgelerde birçok kültür ve medeniyetle tanıştığı, uzlaştığı ya da çatıştığı bilinmektedir. Bu etkileşimler Türk kimliğinin oluşmasına ve gelişmesine etken olmaktadır. Bir durum ya da bir olay karşısında Türk milletinin azimli ve kararlı olması tarihten gelen özelliğine dayanmaktadır. Bu özellik Türk kimliğinin bir unsuru olmaktadır.

Âşık Devaî’ye göre, yüce Türk Devleti tarihte yerini almıştır:

“Yüce Türk devleti bir daha

Tarihte yerini aldı çok şükür

Binlerce şükrolsun yüce Allah’a

Milletimin yüzü güldü çok şükür” (Coşkun, 2009: 191).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, Türk kadını vatanını korumak için vermiş olduğu mücadele ile adını tarihe yazmıştır:

“Cepheye mermi taşydın,

Anam bacım Türk kadını.

Tarihe yazılı adın,

Başta tacım Türk kadını. “ (Karadeniz, 2006: 69).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, dünyanın her bir döneminde Türk gençlerinin adı tarihin sayfalarına yazılıdır:

“Dünyanın her bir çağında,

Unvan senin Türk gençliği.

Tarihlerin yaprağında,

Nişan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 71).

Abdülvahap Kocaman’a göre, Türk milletinin tarih boyunca bulunduğu coğrafyada kardeşlik vardır:

“Tarih boyu bu milletin

Mekânında kardeşlik var

Sevgi barış adaletin

Dükkânında kardeşlik var” (Kayırhan, 2007:168)

Türk milletinin özelliklerine sözlerinde yer veren Âşık Ensar Şahbazoğlu’na göre, üç kıtaya hükmeden Türk milleti zeki ve korkusuzdur:

“Üç kıtada at koşturan mazimiz

Yedi iklim dinlenirdi sözümüz

Hem zekiyiz hem korkusuz özümüz

Bu nesilin kahramanı tükenmez” (Esmey, 2018: 329).

Âşık Kemalî Bülbul, Türk milletinin kökeninin çok geçmişe dayandığını hatırlatmaktadır. Türklerin tarihten gelen ordu - millet anlayışı vardır. Türk milleti hiçbir zaman esaret altında kalmayı tercih etmez. Her daim bağımsızlık ve özgürlük için mücadele eder. Türk milleti satılık değildir. Türk olarak doğmak ve yaşamak ayrıcalıktır:

“Ordu millet el eleyiz,

Tarih boyu hep böyleyiz.

Ne satılmış, ne köleyiz,

Ne mutlu Türküm diyene” (Halıcı, 1992: 79).

Âşık Kemalî Bülbul, sözlerinde Türk milletinin geçmişten günümüze kadar ordusuyla birlikte hareket ettiğini vurgulamaktadır. Türkler coğrafi şartlar ve yaşam tarzları nedeniyle sürekli hareket halindedir. Bu nedenle Türklerde evlerini, topraklarını ve ailesini korumak için savunma güdüsü gelişmiştir. Tarih boyunca Türk evlatları asker olarak yetiştirilmektedir. Türklerde askerlik kültürü gelişmiştir. Anadolu'nun jeopolitik konumunun önemli olması nedeniyle Türkler, ordu ve millet olarak birlikte hareket etmektedir. Yıllardır terör örgütlerine karşı Türk milleti, ordusuyla birlikte ülke içinde ve dışında mücadele vermektedir. Türk milletinde “her doğan çocuk askerdir” sözü Türklerin hayat felsefesi ve kimliğiyle ilgili bir durumdur. Bu sözlerle millî bir duygu oluşturulmaktadır. Millet ile ordu arasında bağ kurulmaktadır. Bu bağ ile Türk milletinin ordusuna, Türk ordusunun da millete karşı saygısı artmaktadır. Millet ile ordu arasında birlik ve dirlik kurulmaktadır.

Âşık Hacı Karakılçık, tarih boyunca Türk kadınının evladını asker olarak yetiştirdiğini söyler:

“Hacım böyle Türk kadını

Tarihe yazmış adını

Asker eder evladını

Nöbet bekler bucağında” (Alptekin, 1993: 94).

Ozan Nihat, sözlerinde Türklerin beş bin yıllık geçmişe sahip olduğuna değinmektedir:

“İslam tezgâhında Türklük dokundu,

İplikler, mekikler, eller konuştu

Beş bin yıllık Türk'ün adı okundu,

Gönüller, yürekler, diller konuştu” (Uğur, 2008: 220).

Âşık Abdülvahap Kocaman'a göre, Türk milleti Altay'dan Viyana'ya kadar kuşatmış, dünyaya yeni bir nizam kurmuş ve bu nizamı da yaşatmıştır:

“Altay’lardan Viyana’yı kuşatan,

Dünya nizamını kurup, yaşatan,

Plevne’den Gazi Osman Paşa’dan,

Tarihe bak, şu destanlardan örnek al!” (Halıcı, 1992: 312).

Âşık Abdülvahap Kocaman, Türk tarihinde kazanılan yerlere ve savaşlara atıf yaparak Türk milletinin tarihteki gücüne değinmektedir. Türk tarihinin gurur veren destanlarla dolu olduğunu vurgulamaktadır. Türk tarihinde birçok önemli olay ve gelişmeler vardır. Üç kıtaya hükmeden Türkler, birçok destana konu olmuştur. Âşık, sözleriyle tarihî bilgiler vererek Türklerin hafızalarını canlı tutmakta ve Türklerde tarih şuuru oluşturmaktadır.

Millet olmanın ön koşullarından birisi de ortak bir tarih olmasıdır. Bununla birlikte yaşanan tarihin bilinmesi ve sonraki kuşaklara aktarılması da gerekmektedir. Yani tarih şuuru olmalıdır. Türk milliyetçiliği fikrini savunan önemli isimlerden biri olan Atsız, Türk tarih bilincinin gençlere aşılmasıyla millî sevginin ve şuurun kazandırılacağını anlatmaktadır:

Edebiyat, tarih, coğrafya dersleri okutmakla güdülen gayelerden birisi de, gençlere, millet ve yurt sevgisi aşılamaktır. Bu işin hiç yalan söylemeden, gerçekleri değiştirmeden yapılması gerekir. Çünkü yalancılık üzerine kurulmuş yurt severlik olmayacağı gibi, gerçeklerin değiştirilmesinden de hiçbir erdem doğmaz. Çocuklar, kendi edebiyatlarını, tarihlerini okurken düşünürler, muhakeme yaparlar, sevinirler, kızarlar, beğenirler, tenkid ederler; fakat sonunda bütün zaferler ve bozgunları ile iyi ve kara günleri ile Türk tarihi, Türk kültürü, Türklük sevgisi gönüllerinde yer eder. Hatta bazan bütün o okunan cilt cilt kitaplardan, akıllarda hiçbir şey kalmaz da gönüllerde bir millî sevgi ve inanç kalır ki, istenilen de esasen odur (Atsız, 1966: 84; Öksüz, 2020: 20).

Âşık Şekip Şahadaroğlu’na göre, Türk milleti kurtuluşa kendi imkânlarıyla ermiştir. Tarihe bakıldığında kurulan Türk devletleri şerefli ve şanlıdır. Tarihte Türkler birçok kahraman ve yiğit yetiştirmiştir. Tarihteki şanlı, şerefli, kahraman ve yiğit ataları örnek almak gerekir:

“Kurtuluşta temel sağlar milletimiz,

Tarihlerde şanlı olan devletiz.

Kahramanlık yiğitlikte şöhretiz,

Ataya, dedeye erişmek gerek” (Halıcı, 1992: 401).

Tarih vurgusu yapan Âşık Şekip Şahadaroğlu, Türk milletini kahraman ve yiğit olarak tanımlamakta ve özellikle Türk milletine atalarını örnek göstererek uyarıda bulunmaktadır.

Âşıkların sözlerine dikkat edildiğinde tarih kültürüne sahip çıkıldığı ve Türk kültürüne değer verilerek yaşatıldığı görölmektedir. Âşıklar, tarihi olayları destanlaştırarak, Türk milletinin tarih bilincinin diri kalmasına katkıda bulunmaktadır. Sözlü kültür ürünü taşıyıcısı âşıklar, tarihî süreçte oluşan Türklerin kimliğini tanımlayan özellikleri tanıtarak millî şuur oluşurmaktadır (Durbilmez, 2020: 241).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, tarihe bakıldığında Anadolu’da yaşayan Türk milletinin kökeni Türkistan topraklarına dayanmakta ve nesli Oğuz boyundan gelmektedir. Türk milletinin bir benzeri dünyada yoktur. Atalardan kalan bu şan Türk gençliğine aittir:

“Asya’dan gelmiş aslımız,

Oğuz boyundan neslimiz,

Cihanda yoktur mislimiz,

Bu şan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 71).

Anadolu’da yaşayan Türk milletinin kökenine işaret eden Âşık Şeref Taşlıova, gençlere Türk tarihini anlatmakta ve kim olduklarını hatırlatmaktadır.

Âşık Sıddıka’ya göre, Türkleri tanımak için tarihe bakmak gerekir. Türk askeri yeri gelir Alpaslan, Yıldırım, Fatih ve Kemal Paşa olur. Tek bir karış toprağını düşmana vermez. Yavru vatan Kıbrıs’ı da düşmana bırakmaz:

“Tarihe göz at da tanı Türkleri

Alpaslan, Yıldırım, hem Fatihleri

Kemal Paşa olur her Türk askeri

Gülsün yavru vatan, Kıbrıs Türkleri” (Durbilmez, 2018: 226)

Millî duyguları yaşatmak için Türk tarihinden söz eden âşıkların dilinde, yaşanan olaylar ve zafer kazanan tarihî kişiler hayat bulmaktadır (Durbilmez, 2020: 239). Şiirde sözü edilen adlar ve olaylar aracılığıyla Türk gençliğinin zihninde millî algı oluşturulmaktadır. Bu algı ile gençlerin bilincinde mücadeleci bir ruh yaratılmaktadır. Türk tarihinde önemli başarılar elde etmiş kimseler ve tarihî olaylar aracılığıyla Türk milletine tarih şuuru kazandırılmaktadır.

Oğuz, Yavuz, Fatih, Atatürk gibi Türk tarihinde önemli zaferler kazanan kişiler, şiirlerde Türk milletinin birliği için kullanılan bir bütünün araçsal unsurları olarak kullanılmaktadır. Toplumun içinde her bir unsurun anlamı; sistem içinde yerine getirdiği işlev ve unsurun bütünle olan ilişkisinde ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple bu unsurlar, toplumun sürekliliğine yaptığı katkı ve gösterdiği işlev açısından analiz edildiğinde birlik ve beraberliği ifade etmektedir. Bu bakımdan âşıkların sözlerinde yer alan tarihî olaylar ve kahramanların işlevi Türk milletinin bütünlüğüne hitap ettiği düşünülmektedir.

Tarih, sadece siyasetten ya da savaştan ibaret değildir. Bu konuyla ilgili Öksüz; tarih bilincinin, siyasi tarih öğretmekten ibaret olmadığını açıklamaktadır. Ayrıca ona göre tarih, süper kahramanların ya da kötü adamların anlatısı da değildir. Tarih, sadece zaferlerle ve kahramanlıklarla dolu bir geçmiş de değildir. Zaferler olduğu gibi kayıplar da olmaktadır. Şan, şeref olduğu gibi acı ve ızdırap da vardır. Öksüz, tarih bilincini; “büroksasi değil, insandır.” şeklinde tanımlamaktadır. Tarihin içinde güzel anıların olduğu gibi kötü anılarında olduğunu vurgulayan Öksüz, tarihin doğru bir şekilde aktarılması gerektiğini açıklamaktadır. Bunun sonucunda kendi içinde doğru ve yanlışları gören bir millet yetiştirilecektir. Türk milletine, tarih bilinci doğru şekilde aktarıldığında milliyetçiliğin fikir sistemine katkı sağlanabileceği düşünülmektedir (Öksüz, 2020: 19-20).

Ozan Arif'e göre, Türk tarihini doğru olarak yazmayan, Türk Devleti olan Osmanlı Devleti'ni hain yazan şeref ve haysiyetini satan yazarlar vardır:

“Şereflerin satıldığı pazarlar,

Tarih kesen, töre kesen hızarlar,

Osmanlıyı hain yazan yazarlar,

Korkum yok ... Korkum yok... Korkum yok sizden” (Ozan Arif: 55).

Âşık Hasretî'ye göre, Türkler Anadolu'nun kapısını açtığı Malazgirt savaşıyla birlikte insanlara eşit hak ve hürriyet getirdi. Kralları dize getirdi. Bizans'ın gücünü kırdı:

“Malazgirt'te Türk sesini çağılattı

İnsana insanca hayat sağlattı

Krallara diz çöktürdü ağlattı

Bizans'ın belini kırdı bu millet” (Durbilmez, 2020: 310).

Türkler kazanılmış savaşlar ve elde edilmiş başarılarından yola çıkarak millî bilinci diri tutma yoluna giderken bazı milletler ise yaşanan kayıplardan yola çıkarak abartılı ve çarpıtılmış bir tarih anlayışıyla millî bilinç oluşturma yoluna gitmektedirler. Örneğin Türkler, Türkistan'dan Anadolu'ya geliş sürecini, Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemini ve millî mücadele gibi kahramanlık konularını ele alarak kolektif bilinç oluştururken, acılarıyla beslenen Ermeniler ise çarpıtılmış tarihten yola çıkarak sözde soykırım iddialarıyla kolektif hafıza oluşturarak dünyanın farklı bölgelerine yayılmış diasporayı canlı tutmaya çalışmaktadır (Saygılı, 2020: 23).

Âşık Devaî'ye göre, Türk milleti Orhan, Osman, Fatih ve Murat gibi hükümdarlarla birçok savaş kazanmıştır. Her bir zafer Türk'ün muradıdır. Osmanlı Devleti bin asır da geçse yaşamaya devam edecektir:

“Orhan'ı Osman'ı Fatih'i Murad'ı

Her zaferin sonu Türk'ün muradı

Bin asır geçse de Osmanlı adı

Yaşadı yaşıyor yaşayacak da” (Coşkun, 2009: 99).

Âşık Kara’ya göre, Türk milletinin tarihinin kanıtı müzeler, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu lideri Atatürk’ün anıtı ve Osmanlı Devleti’nin liderleridir:

“Müzelerdir tarihimin kanıtı,

Ulu önder Atatürk’ün anıtı.

Fatih’i, Yavuz’u o büyük zatı,

Dostlar dostça gidip gelsin Vatana.” (Halıcı, 1992: 273).

Türk tarihinde kahramanlıklarıyla ün kazanan kadınlarından Nene Hatun ve Kara Fatma’ya atıfta bulunan Âşık Devaî’ye göre, Türk kadını kutsaldır:

Sen Nene Hatun sen Kara Fatma

Bir kutsal varlıksın bunu unutma

Sevgi çabuk solar sakın koparma

Yaprak bensem gülü sensin Asena (Coşkun, 2009: 103).

Türk kadınının gücünden söz eden Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, Türk tarihine adını yazdıran Halide Edip Adıvar, Nene Hatun, Kara Fatma gibi Türk kadınları buna örnektir:

“Halide Edip Adıvar,

Nene Hatun’dan yadigâr,

Örnektir Kara Fatmalar,

Büyük gücüm Türk kadını.” (Karadeniz, 2006: 70).

Âşık Devaî'ye göre, Türk milleti Kurtuluş Savaşı'nda Türk'ü, Laz'ı ve Kürt'ü ile birlikte hareket ederek düşmanı denize dökmüştür. Millî egemenlik bu şekilde kurulmuştur:

“Yiğitler düşmanı döktü denize

Laz'ı Kürt'ü Türk'ü omuz omuza

Egemenlik oldu tüm hepimize

Serbestledi yetim emekli dulum

Tek kurtuluş ya istiklal ya ölüm” (Coşkun, 2009: 151).

Türk milletinin Başkomutanlık savaşında düşmanı yendiğini söyleyen Âşık Şeref Taşlıova'ya göre, Türk milletinin dünyada eşi bulunmaz:

“Başkumandanlık savaşı,

Ezildi düşmanın başı,

Dünyada bulunmaz eşi,

Doğsa zafer günü Türk'ün.” (Karadeniz, 2006: 58).

Âşık Şeref Taşlıova'ya göre, Türk milletinin kökeni, Türkistan topraklarında var olan Oğuz Türklerine dayanmaktadır:

“Asya'dan gelmiş aslımız,

Oğuz boyundan neslimiz,

Cihanda yoktur mislimiz,

Bu şan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 71).

Türk milletinin bir dönem Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarına hükmettiğini söyleyen Âşık Şeref Taşlıova'ya göre, üç kıtaya eserlerini bırakan Türk milletinin gücü damarındaki kanda mevcuttur. Türk milletinin gücü soyundan ve tarihten gelmektedir:

“Üç kıtanın her yerinde,

Eserin vardır derinde,

Asıl kudret damarında,

Bu kan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 71).

Âşık Şeref Taşlıova, Türk milletine Kurtuluş Savaşı’nın lideri Mustafa Kemal Atatürk’ün, 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkarak vatanın bağımsızlığı için millî mücadeleyi başlattığını hatırlatır:

“Kahraman Mustafa Kemal,

Samsun’a doğru aldı yol,

On dokuz Mayıs’ta bir gül,

Açıldı vatan yazılı.” (Karadeniz, 2006: 74).

19 Mayıs 1919’dan söz eden Âşık Veysel’e göre, Mustafa Kemal Atatürk’ün Samsun’a çıkışı Kurtuluş Savaşı’nın zaferinin başlangıcıdır:

“19 Mayısta parlayan zafer

İptida Samsun’a bastı ayağı

Ne mutlu Samsun’a zafer kapısı

Her an için hatırlatırız bu çağı” (Şatıroğlu, 1971: 171; Karaçağıl, 2019: 39).

Tarihte ilk devlet kuran milletin Türkler olduğunu söyleyen Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, Türk milleti medeniyet getirmiş ve esaret nedir bilmemiştir:

“Medeniyet çirasını yakan biz,

Asya ile Avrupa’ya bakan biz,

Dünyada ilk devlet kuran hakan biz,

Esirlik görmedik yaşıımızda hey!” (Karadeniz, 2006: 91).

Türk tarihinin önemli liderlerinden biri olan ve millî şuur sahibi Bilge Kağan’a atıfta bulunan Ozan Nihat’a göre, Başbuğ Alparslan Türkeş, Türk milletinin Bilge Kağanı’dır:

“Nihat der, milletin civanmert Han’ı

İman ordusunun başkumandanı

Şu asırda Türk’ün Bilge Kağan’ı

Başbuğ Alparslan’dan ne haber hocam?” (Uğur, 2008: 170).

Ozan Nihat’a göre, Başbuğ Alparslan Türkeş, Malazgirt Meydan Muhaberisini kazanarak Anadolu’nun kapılarını açan Türk lider Alparslan gibi Türk milletinin üstündeki zulmü kaldıracak ve gönüllere sevgi dolduracaktır:

“Üstümüzden zulmü kaldırmak için

Gönüllere sevgi doldurmak için

Malazgirt’te Cuma kıldırmak için

Asrın Alparslan’ı, Başbuğumuz var” (Uğur, 2008: 291).

Âşık Veysel’e göre, Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’un fethinden sonra Anadolu, Türklerin yurdu olmuştur:

“Fatih Mehmet Sultan temeli kurdu

Ondan sonra oldu Türklerin yurdu

Edirne’den gelen o büyük ordu

Ay yıldız bayraktır nurun İstanbul” (Şatiroğlu, 1971: 182; Karaçağıl, 2019: 76).

Çağ kapatıp yeni çağ açan Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul kuşatmasından söz eden Abdülvahap Kocaman, Bizans surlarına şanlı Türk bayrağını Ulubatlı Hasan’ın diktiğini söyler:

“Şımarık Bizans’a verip gözdağı

Arlık kapatmalı şu orta çağı

Bizans surlarına şanlı sancağım

Ulubatlı Hasan dikti geliyor” (Kayırhan, 2007: 161).

Abdülvahap Kocaman’a göre, tarih boyunca Türkistan topraklarına hükmeden Türk milleti Viyana sınırına kadar gelmiştir. Gazi Osman Paşa, Plevne Muhaberesi’nde destan yazmıştır. Tarihte yer alan bu destandan örnek alınmalıdır:

“Altaylar’dan Viyana’yı kuşatan

Dünya nizamını kurup yaşatan

Plevne’den Gazi Osman Paşa’dan

Tarih oku şu destandan örnek al” (Kayırhan, 2007: 181).

Üç kıtaya hükmeden Türk milletine atıf yapan Âşık Çatak’a göre, Türk milleti Türkistan, Balkan ve Orta Doğu topraklarında düşmana medet / aman / imdat dedirtmiştir:

“Üç kıtada hüküm sürdük bir zaman

Atlar kişner kılıç parlar er yaman

Gören düşman dedi bize el-aman

Asya’dan Tuna’ya, Yemen’e girdik” (Yıldız, 2016: 208).

İslamiyet’in koruyuculuğunu üstlenen Türk milletinden söz eden Âşık Çatak’a göre, Doğu-Batı Türk milletinden sorulurdu. Birçok kaleyi fetheden, gazi ve şehitlik sırrına eren Türk milleti, zulme karşı durarak Haçlı ordusunu yenmiştir:

“Doğu-Batı tümü bizden soruldu

Kaleler feth olundu, haçlı kırıldı

Türklüğün mühürü zulme vuruldu

Gazilik, şehitlik sırrına erdik” (Yıldız, 2016: 208).

Âşık Çatak, bir dönem Avrupa, Afrika ve Asya kıtasına Türk milleti hükmettiğini söyler. Türk milletinin şeref ve şanla dolu tarihe sahip olduğunu anlatır:

“Avrupa, Afrika, Asya bizimdi

Karşı çıkanların sonu ezimdi

Tarihte şerefim şanım izimdi

Elli milyon oldu sayımız bizim” (Yıldız, 2016: 242).

Osmanlı Devleti’nin kaleler fethederek büyük zaferler kazandığı Mohaç ve Çaldıran Savaşı’ndan söz eden Âşık Çatak, Fatih Sultan Mehmet ve Yavuz Sultan Selim’in Türklerin atası olduğunu Türk milletine hatırlatır:

“Düşmanlara aslan gibi saldıran

Türk’ü söyler sorsan Mohaç, Çaldıran

Kaleler feth edip Mehter Çaldıran

Fatih, Selim Handır dayımız bizim” (Yıldız, 2016: 242).

Âşık Çatak’a göre, Allah’ın yardımıyla Alparslan, meydan muhaberesinde Bizans İmparatorluğunu yenmiştir:

“Allah “Alparslan” a harpte yol verdi

Bükülmeyen bilek, çelik kol verdi

Bizans’ın ordusu çöktü, bel verdi

Allah Allah sesi duyuldu birden” (Yıldız, 2016: 248).

Âşıklık, Türk toplumun yaşayan geleneklerini içinde barındırmaktadır. Âşıklık gelenekleri, toplumun istikrarını sağlayacak temel kaynaklarının neler olduğunu ortaya koyması ve toplumsal yapıyla ilgilenmesi açısından yapısalcı sosyoloji içinde değerlendirilebilir.

Âşıkların sözlerinde, tarihte Türklerin toplumsal düzeni nasıl kurduğu ve sürdürdüğü yer almaktadır. Tarih, toplumun bütünlüğü için önemli işlevleri bulunan araçtır. Bu işlevsel aracın özellikleri arasında; toplumda kolektif hareket, sosyal bağ, millî bir ruh ve toplum bilinci oluşturmak vardır. Âşıkların Türk tarihi ile ilgili sözlerinde, Türk milletinin birlik ve beraberliğini pekiştirecek tarihî değerler yer almaktadır. Bu durumda tarih, toplumsal sistemin koruyucu bir unsuru şeklinde düşünülebilir. Bu nedenle Türk milletinde tarih bilinci oluşturmak işlevsel bir araç olarak değerlendirilebilir.

İşlevsellik anlayışına göre millet; birbiriyle uyumlu, olumlu ilişkiler geliştiren, birbiriyle iletişim halindeki unsurların birlik / bütünlük içinde hareket ettiği, düzenli ve dengeli bir sistemdir. Başka bir deyişle, unsurlar arasında çıkar çatışmasından ziyade çıkar birliği söz konusu olmaktadır. İşlevselci yaklaşıma göre sistemi oluşturan unsurların tümü, bütünün sorunsuz bir şekilde işlemesi için birçok görevi yerine getirmektedir (Poloma, 1993). Şiirlerde Türk milletinin tarihi olaylarına, Türkler için önem arz eden kişilere ve değerlere yer verilmektedir. Bu şiirler aracılığıyla oluşturulan tarih bilincinin Türk milliyetçiliğinin fikri olan Türk birliği ve beraberliği için kullanıldığı düşünülebilir. Âşıkların Türk tarihine atıfta bulunduğu şiirleri Türk milletin bütünlüğüne seslenen unsur durumundadır.

İnsanın herhangi bir yönde hareket etmesinin en önemli koşullarından biri de o durumun varlığının bilincinde olmasıdır. Burada ilk önce bireyin o konudaki durumu algılaması gerekir. Bir başka ifadeyle algı; bilincin ilk ögesidir. İnsanın dış dünyadaki soyut / somut nesnelerle ilişki kurması, bu nesneler hakkında birtakım yargılarda bulunması, bu nesnelere ilişkili olarak ilettiği mesajlar aracılığıyla algı oluşur. Algılama, dış dünyadaki soyut / somut nesnelere ilişkin olarak oluşan duyumsal tanımlamadır. Duyu organlarıyla algılananlar, nesnelerin özelliklerine karşılık gelmektedir. Algılama, duyuları anlam şemaları içine oturtmaktır. Anlam verme sürecinde kültürel etkenlerin önemli bir rolü olduğundan söz edilmektedir. Her kültür, duyumsal verileri kendi kimliğine uygun bir şekilde anlama dönüştürmektedir

(Kafesoğlu, 1995). Türk milletinin bilincinde millî algılar yaratan ve millî duygularını canlı tutan kültürel değerlerin taşıyıcıları arasında âşıkların önemli bir yeri vardır. Bu özellikleri içinde barındıran âşıklık gelenekleri, Türk toplumunda millî algı oluşturan işlevsel dinamik bir sosyal yapı şeklinde değerlendirilebilir.

Toplumsal yapıyı anlamak için tarihsel süreç ve o süreçte yaşanan gelişmeleri bilmek önemlidir. Tarihsel sosyoloji, belirli bir yönü olduğu varsayılan dönüşümlerin uzun süreli tarihsel perspektifi üzerinde çalışmaktadır. Türk milletinin tarihsel sürecini anlatan âşıkların şiirlerine bakıldığında, Türklerin varlıklarını korumak ve bağımsız kalmak için mücadele eden bir millet oldukları görülmektedir. Türkler için varlıklarını korumaktan kasdedilen, Türk kültürünü ve öz benliklerini başka kültürler karşısında yaşatma gayeleridir. Günümüze bakıldığında Türk milletinin bugünkü varlığını ve bağımsızlığını, geçmişte yaptığı mücadelelere ve sahip çıktıkları kültürel değerlere bağlanabilir. Bu veriler doğrultusunda şiirlerin muhtevasında yer alan tarihî bilgiler, toplumsal sistem içinde birlik ve beraberliği pekiştirdiği için işlevsel özellik taşıdığı düşünülmektedir.

1.1.5. Törede Milliyetçilik

Eski Türklerde töre; kanun, nizam, yasa, gelenek, görenek ve âdet kavramlarını kapsayan bir terim olarak kullanılmaktadır (Ziya Gökalp, 2005). “Toplum tarafından benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşam biçimlerinin, kurallarının, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların ve tutulan yolların bütünü töredir” (Türkçe Sözlük, 1998: 2244). Bilge Kağan’ın ölümünden bir yıl sonra 735 yılında, Yuluğtekin’in yazdığı anıtta Türk milletine seslenirken töreden de bahsedilmektedir: “Ey Türk Oğuz Beyleri, milleti işitin: Yukarıda Tanrı Basmasa (Mavi gök çökmezse), aşağıda yer delinmese (yağız toprak), Türk milleti, (senin ilini) töreni kim bozar? (bozabilir?) Ey Türk milleti, titre, kendine dön!” Bu anıtta sözü edilen töre kavramı; gelenek, görenek, yasalar gibi temel değerlerle kurulan millî düzen ve Türk ahlakı olarak tanımlanmaktadır (Tanyu, 1979: 101-102).

Töre, bir toplum tarafından özümsemiş davranış ve yaşama tarzlarıdır. Töre, bu davranış ve yaşam tarzlarını oluşturan gelenek ve görenekleri de kapsamaktadır. Töre, milletin ortak alışkanlıkları ve tutulan yolların bütünü olarak tanımlamaktadır. Eski

metinlerde törü / törö olarak geçen töre, günümüzde hukuk anlamında kullanılmaktadır. Bozkırlarda yaşanan hayatın tarihî süreç içerisinde hukukî ve sosyal yönden değer kazanmış davranışları ihtiva eden ve umumiyetle “kanun” anlamında kullanılan töre, eski Türk sosyal hayatını düzenleyen “mecburi” kaideler bütünü olarak düşünülmektedir (Kafesoğlu, 1987: 34). Gökalp töreyle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Eski Türklere göre yurt; töreydi” (Ziya Gökalp, 2005: 147), “Yazılmış yasalardan başka, yazılmamış gelenekler de törenin içindedir. Hatta hukukî töreden başka, dinî ve ahlakî törelerde vardır.” (Ziya Gökalp, 2005: 11). Dar anlamıyla töre, bir toplumdaki ahlakî davranış biçimleridir (Akarsu, 1975: 167).

Töre ile ilgili yapılan tanımlamaların törenin toplum tarafından benimsenen kuralları, sosyal hayatı düzenleyen kaideleri ve toplumsal ahlak anlayışını kapsadığı görülmektedir. Türk töresinin; toplum içinde bireylerle toplum arasındaki ilişkiyi düzenlemek, devlet ile bireyler arasındaki ilişkiyi düzenlemek, devlet ile toplum arasında duygusal bağ kurmak, yönetimde yetkiyi düzenlemek, aile kurumunu korumak, devletlerarası ilişkiyi belirlemek ve yazılı hukuka kaynaklık etmek gibi belli başlı işlevleri de vardır (Çetin, 2016: 65-70).

Âşık Hacı Yetkin’e göre, Anadolu’nun yaylasında, obasında, oymaklarında ve yöresinin her bir köşesinde Türk milletine ait gelenek, görenek ve töreler yaşamaktadır:

“Anadolu yaylasının bağrında,

Obalar var, oymaklar var, yöre var.

Dostlar diyarında canlar yurdunda,

Gelenek var, görenek var, töre var” (Halıcı, 1992: 504).

Eski Türklerin devlet geleneği ve töresinde; halkı âdil yönetmek, açları doyurmak ve çıplakları giydirmek devletin temel görevidir. Söz konusu anlayışı Dede Korkut hikâyesinde Han, yağma toyları düzenleyerek açları doyurmakta ve çıplakları giydirmektedir (Ergin, 2018).

İnsanlar arasında sosyal norm adlarının, aralarında fark gözetilmeksizin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. İlmî çalışmalarda ise bu sosyal normların tanımları

birbirinden farklı ve anlaşılır olmak zorundadır. Normların işlevlerini daha iyi kavrayabilmek amacıyla şu örnekten yola çıkılabilir: Türk töresinde aile, toplum yapısının temel direğidir. Türk töresine göre, aile olmanın tek yolu evlilikten geçmektedir. Türk töresinde evlilik kutsal kabul edilmektedir. Evlenme bir töre iken, evliliğin düğünle insanlara duyurulması gelenektir. Geleneğe göre, evlilikte düğün yapılmazsa bir dışlama, kınama ve toplumsal ilişkilerde bir zayıflama olur. Ama bu töredeki gibi çok katı değildir. Düğünün icra şekli ise âdettir. İnsanların yaşadığı bölgenin kültürüne, inançlarına, atalarından aldığı göreneklere göre düğünün yapılış şeklinde farklı âdetler olabilmektedir. Örneğin köyde düğün geniş kırlarda ve yöresel çalgılar eşliğinde yapılmaktadır. Şehirlerde düğün salonlarında ve modern çalgılar eşliğinde yapılmaktadır. Kimi yerlerde ise düğünün mevlit şeklinde yapılması âdettir. Şayet düğün bölgeye ait âdetler dışında farklı bir şekilde yapılırsa halk arasında şaşkınlık ve buna bağlı bir yadırgama olmaktadır. Ancak bu durum töredeki ve gelenekteki gibi çok da önemsenmemektedir (Çetin, 2016: 70-78).

Ozan Nihat’a göre, düğünler töreye uygun olmalıdır:

“Töremize uygun düğündü kastım

Cürmümce yer yaktım, halimce estim

Elbet kusurumuz olmuştur dostum

Hatamızı kayda aldığın belli” (Uğur, 2008: 451).

. Ozan Nihat’a göre, Türk kadınları Türk töresine sahip çıkmakta ve töreye uygun yaşamaktadır:

“Görevini bilir, yan gelip yatmaz

Ahlâka, töreye aykırı gitmez

Modaya, boyaya itibar etmez

Asildir, güçlüdür Türk kadınları” (Uğur, 2008: 290).

Ozan Nihat’a göre, Anadolu insanları töresine saygı duymaktadır:

“İnsanları aynı ayar

Birbirini sever, sayar

Töresine saygı duyar

Anadolu köylerinde” (Uğur, 2008: 513).

Abdülvahap Kocaman’a göre, Türk - İslam töresinde kardeşlik vardır:

“Okulların sırasında

Vatandaşın arasında

Türk ve İslâm töresinde

Nişanında kardeşlik var” (Kayırhan, 2007: 169).

Âşık Nuri Şahinoğlu’na göre, gençlerin ateşi ilimdir. Türk töresine sahip çıkan gençler sayesinde töre bozulmayacaktır. Türk milleti, ortaya çıkabilecek sorunların çözümünü yine kendi içinde, töresinde bulacaktır:

“Şahinoğlu ilim gençlik çırası,

Gençlerle bozulmaz Türk’ün töresi.

Açılırsa şayet millet yarası,

Merhemler saranı sizden çıkacak” (Halıcı, 1992: 353).

Türk töresinin ilim sahibi gençlere emanet edildiğini söyleyen Âşık Nuri Şahinoğlu, Türk gençlerini bu konuda bilinçlendirmektedir. Törenin önemine değinmekte ve yaşatılması konusunda gençleri uyarmaktadır.

Töre; gelenek, görenek, âdet gibi kültür unsurlarının korunmasında ve yaşatılmasında önemli bir işlev görmektedir. Bu sayede Türk devlet anlayışı, Türk aile ahlakı, Türk hukuku, Türk toplum düzeni, gelenek ve görenek gibi Türk milletin karakterini yansıtan değerler varlığını devam ettirmektedir. Türk töresi, sosyal hayatı düzenleyen kaidelerin bütünü olarak kabul edilmektedir (Eröz, 1983: 17-25).

Ozan Arif'e göre, Türk'ün kendine özgü töresi vardır. Türk milleti, töresine sahip çıkmaz ve yaşatmazsa özünü kaybecektir:

“Dersin ki; benim de bir törem vardı,

Davul zurnam ile kanım kaynardı,

Erzurum'da dadaşlarım oynardı,

Barım dersin amma, iş işten geçer.” (Ozan Arif, 20).

Âşık Hasretî'ye göre, Türkler töresi ve âdeti gereği misafirperver bir millettir. Bu özelliğiyle diğer milletlerden ayrılır:

“Bu kahraman niyetiyle

Misafirlik hürmetiyle

Töresi ve âdetiyle

Bir Türk dünyaya bedeldir” (Durbilmez, 2020: 305).

Âşık Murat Çobanoğlu'na göre, Türklerin özünde hak, hukuk ve adalet vardır:

Yenilir mi doğruların bileği?

Hakk, hukuk, adalet; Türk'ün direği...” (Durbilmez, 2014: 221).

Vambery, Türk töresine Türkistan topraklarında bir gezisi sırasında tanık olmuştur. Vambery, Gümüštepe ile Etrek Nehri arasında bir yerde ihtiyar bir Türkmen'in çadırına misafir olmuştur. Türkmen, tanımadığı misafirini en iyi şekilde ağırlamak için elinde bulunan tek keçiyi onun için kesmiştir. Vambery, Türklerin misafirlerine karşı bu denli hürmet göstermesini şaşkınlıkla karşılamıştır. Yine bir gün Vambery, tüccara hayvanlarını satan bir Türkmenle karşılaşmıştır. Veresiye olarak yapılan alışverişin senedi Vambery'e doldurtmuştur. Borçlu senedi imzalamıştır. Türkmen senedi almış ve borçlu olan kişiye vermiştir. Bunu şaşkınlıkla izleyen Vambery, alacaklı olan Türkmene senedin kendinde kalması gerektiğini söylemiştir. Ancak Türkmen senedi ne yapacağı,

senedin borcunu hatırlaması için tüccarda kalması gerektiğini ifade etmiştir. Vambery, Türklerin bu anlayışına da şaşkınlıkla bakmıştır (Eröz, 1983: 24-25).

“Misafirlik hürmetiyle / Töresi ve âdetiyle” sözleriyle Türk töresi ve âdetinde hürmet ve saygının esas olduğunu vurgulayan Âşık Hasretî ve tanık olduğu olaylar neticesinde Türklerin töre anlayışına şaşırın Vambery, Türk milletinin evine gelen misafiri en iyi şekilde ağırladığından söz eder. Bu durum Türk milletinin kendisine olan saygısından kaynaklıdır. Bu konu Türkler için onur meselesidir. Türklerde misafir aç gönderilmez. Şayet misafir geç vakitlere kaldıysa ona bir oda verilir ve döşek hazırlanır. Türk milletinin yaşadıkları evin odaları kontrol edildiğinde bir odanın misafirler için ayrıldığı görülmektedir. Misafiriyle yediği lokmayı ve evini paylaşan Türk milletinin bu davranışları misafire ne kadar değer verdiğinin göstergesidir.

Âşık Kaplanî’ye göre, Türk milleti genci ve kocasıyla misafirperverdir:

“Ürgüp Göreme’nin peri bacası,

Akşehir’in Nasreddin hocası.

Misafirperverdir genci, kocası,

Memleketim kucak açtı turiste.” (Halıcı, 1992: 267).

Âşık Kara’ye göre Türk milleti misafirperverdir. Türk milleti ekmeğinin yarısını paylaşan bir millettir. Kimseyi hor görmez, her zaman hoşgörülüdür:

“Misafirperverlik Atamdan kalmış,

Bir ekmeği varsa ortadan bölmüş.

Kimseden küsmemiş, her zaman gülmüş,

Dostlar dostça gidip gelsin Vatana.” (Halıcı, 1992: 273).

Ozan Nihat’a göre, Anadolu topraklarının her yerinde Türk töresi gereği yemekte, sohbetle misafir en öndedir. Türk töresinde misafire hürmet ve saygı esastır:

“Güzel yurdumuzun her yöresinde

Misafir öndedir Türk töresinde

Sohbet meydanında söz sırasında

Bu yüzden sonraya kaldığın belli” (Uğur, 2008: 451).

Ozan Nihat’a göre, Türkçülük ve Turancılık ikesini benimseyen ve Türk kültürünü yaşatmayı amaç edinen ülkücüler, Türk töresini korumakta ve yaşatmaktadır:

“Bu Nihad’ı duyanlar

Töremize uyanlar

Ülkücüyüm diyenler

Vakit tamam, Bismillah

Yardımcımızdır Allah” (Uğur, 2008: 242).

Ülkücüler, Türk töresini kanun gibi görmektedir. Türk töresini yaşam şekline dönüştüren ülkücüler, Türk milletinin millî değerlerine sahip çıkmaktadır. Ülkücüler, Ülkü Ocakları’nda gençlere Türk töresini anlatmaktadır. Gençler, bu şekilde millî bir duyarlılık kazanmaktadır (Yiğit, 2020: 1066-1074). Ozan Nihat da ülkücüleri bu şekilde tanımladığı için Türk töresini onlara emanet etmektedir.

Âşık Türkmenoğlu’na göre, köy odaları gelenek, görenek ve irfan yuvasıdır. Köy odalarında töreler yaşatılmaktadır. Köy odalarında dostluk ve sıcak muhabbet vardır:

“Gelenek, görenek, irfan yuvası

Törenin özü var köy odasında

Muhabbetle süslü gönül sıvası

Dostluğun izi var köy odasında” (Durbilmez, 2020: 66).

Türk töresinin özünde gelenek, görenek ve irfan vardır. Bunların yaşatıldığı kültür yerlerinden biri de köy odalarıdır. Köy odalarında Türk kültürüne ait unsurlar gençlere anlatılmaktadır. Köy odalarında anlatılan efsane, destan, masal, hikâye ve saz eşliğinde

söylenen türküler yer almaktadır. Bunların muhtevasında Türk kimliği vardır. Köy odalarında Türk töresine ait izler taşıyan her bir anlatı ve şiir, toplumsal sisteme ve kültürel yapıya hizmet eden araçtır. Âşık Türkmenoğlu da “Törenin özü var köy odasında” sözüyle Türklerin toplumsal sisteminde bütünlüğe hizmet eden törenin önemine değinmektedir.

Türk töresi; sosyal sisteme, yapı ve kurumların kendi içindeki düzenine etki eden bir işleve sahiptir. Sosyal sistem; en genel düzeyde toplum tarafından temsil edilen ve kendi içlerinde ilişkili olan unsurlardan oluşan örgütlü bir yapıdır. Toplumsal yapı ise toplumun unsurlarının yani toplumsal kurumların işlevsel olarak birbirleriyle ilişki kurdukları belirli bir düzen şeklidir. Toplumsal kurum ise toplumsal ilişkilerin istikrarlı hâle gelmesi, kolay değişmeyen, geniş çaplı, örgütlü, tekrarlanan davranış kalıpları haline dönüşmesidir. Örneğin aile, eğitim, ekonomi ve din birer toplumsal kurumdur. Bunların içeriğinde belirli davranış kalıpları vardır. İşlevselci yaklaşıma göre toplumsal kurumlar ve bu kurumlar arasındaki ilişkiler toplumu oluşturan temel yapı taşlarıdır. Özellikle Türk aile yapısının, eğitim sisteminin, devlet ile halkın iktisadî ilişkisinin, halkın inanç kaideleri ile devletin bu kaidelere karşı tutumunun temel kaynağı Türk töresidir. Türk töresinde hayat, eğitim, kültür ve inanç ile ilgili birçok konu ailede öğretilmeye başlanılmaktadır. Aile toplumun temel direği olarak kabul edilir. Çocuklar ilk eğitimi anne ve babadan almaktadır. İyi / kötü, doğru / yanlış gibi ahlakî değerleri, dilini kullanmayı, devletin bir baba rolünü üstlenmesini, vatanın Türk varlığının devamı anlamına geldiğini, bayrağa saygıyı, toprağa değer vermek gerektiğini, komşu hakkını, namus kavramını, asker ocağını, evlilik müessesini, büyüklere saygıyı, küçüklere sevgi gibi birçok töreye dayanan değer aile tarafından çocuklara uygulamalı olarak öğretilmektedir. Bu unsurlar ve bu unsurların birbiriyle ilişkisi Türk töresini oluşturmaktadır. İşlevselci yaklaşımda işlev kavramı, unsurun bütünüle ilişkisini ifade etmektedir. Toplumun unsurları ihtiyaçları karşıladıkları ve sistemin varlığını sürdürmesine katkıda bulundukları sürece işlevseldirler. Aile kurumu; kültürel kimlik aktarım görevini üstlenmek, toplumun devamlılığı ve toplumsallaşmayı sağlamak gibi işlevleri ile bütünlüğe katkıda bulunmaktadır. Devlet de aile düzenini korumak ile yükümlüdür. Türk töresi gereği devlet; toplumsal istikrar ve bütünlüğünü korumak için Türk halkını olumsuz koşullara karşı kollamak ile görevlidir. Türk töresinin işlevsel yapısını anlayabilmek için şöyle bir örnek verilebilir: İnsan vücudu incelediğinde kalp,

akciğer, karaciğer, mide, bağırsak gibi birçok organlardan oluştuğu görülmektedir. Bu organların hepsinin ayrı bir görevi olduğu gibi birbirleri ile de ilişkileri bulunmaktadır. Bu ilişki sağlıklı bir şekilde devam ettiği müddetçe varlıklarını da devam ettirebilmektedirler. Böylece vücut da canlılığını korumaktadır. İşte Türk töresi de bu şekildedir. Türk töresi unsurlardan / değerlerden oluşmakta ve her bir unsurun / değerinin bir görevi olduğu gibi birbiriyle aralarında bağ da vardır. Bunların hepsi de Türk devletinin ve milletinin varlığını korumakta işlevsel unsurdur.

Türk töresinde aileye verilen değer çok farklıdır. Toplumsal sistemin temel direği olan aile ve üyelerini bir arada tutan annedir. Türk töresinde anneye saygı ve hürmet vardır. Çocuklar birçok değeri ilk önce anneden öğrenmektedir. Bu konuya değinen Âşık Veysel'e göre, anne çocuğuna millete bağlı kalmayı ve vatan sevgisini öğreten kişidir:

“Çocuğudum anam bana ders verdi

Okumamı çalışmamı ön gördü

Milletine bağlı ol da dur derdi

Vatan sevgisini giyitti anam” (Şatıroğlu, 1971: 245).

Âşık Veysel, Türk milletine vatan sevgisinin önce anne tarafından öğretildiğini söylemektedir. Türk milletinde millî hisler ve Türk töresi çocukluk döneminde verilmektedir. Toplum içinde Türklük bilinci ilk olarak ailede verilmektedir. Bu şekilde millî birlik ve beraberlik duygusunun gelecek kuşaklara taşınmasına katkı sağlanmaktadır.

İşlevselcilere göre toplumun herhangi bir unsurunun anlaşılması; diğer unsurlarla ilişki ağı ve toplumun sürekliliğinin sağlanmasında gördüğü görev açısından değerlendirilir. Yani toplumun her bir unsurunun anlamı, sistem için yerine getirdiği işlevde, bütünüle olan ilişkisinde ortaya çıkar. Aile, eğitim, ahlak, inanç, ekonomi gibi toplumsal kurumlar izole olmuş birimler değildir. Bu birimler sosyal sistemin unsurlarıdır. Bunlar bir bütün olarak sisteme yaptıkları katkı açısından değerlendirilir.

Âşık İbrahim Koç’a göre, âdet ve töreden ödün vermek Türklükten ödün vermek demektir. Türk evladı âdetine ve töresine sahip çıkmalıdır. Yabancılarla benzemeyip, onlara özenmemelidir. Türk olmaktan vazgeçmemelidir:

“Ödün verme âdedinden özünden.

Esirge töreni, sakın gözünden.

İnanıp da bir gavurun yüzünden.

Vazgeçme ha, sen bir Türk’ün oğlusun.” (Gümüş, 2010: 25).

Türk gençlerine seslenen Âşık İbrahim Koç, gençlere Türk kimliğini yansıtan töre ve âdetlerini korumaları ve farklı kültürlerden sakınmaları konusunda öğüt vermektedir.

Töre, kanun gibi devletin yönetimi ve halkın düzeni ile ilgili kuralları içinde barındırmaktadır. Törenin öncelikli işlevi bireyin toplumla, toplumun devletle, devletin toplum ve bireylerle ilişkisini düzenlemektir. Eski Türklerde olduğu gibi günümüzde de Türk devleti milleti töreye / kanuna uygun olarak yönetmek zorundadır. Türk töresine göre devlet, milletin benimsediği değerlere sahip çıkmak ve halkı korumak / kollamak mecburiyetindedir. Millet de devletine sahip çıkmak, onun emir ve yasaklarına uymak zorundadır. Bu bakımdan Türk töresinde devlet “baba” rolünü üstlenmektedir.

Ozan Nihat’a göre, Türk milleti için devlet, babadır:

“Vatan anamızdır, Devlet babamız

İlelebet mutlu olsun obamız

Bütün gayretimiz bütün çabamız

Devletimiz için yurdumuz için” (Uğur, 2008: 568).

Âşık Türkmenoğlu’na göre, Türk töresinin kökeninde evrensel değerler içinde yer alan sevgi, saygı ve hoşgörü vardır:

“Kimseyi hor görmez bakar ilgiyle

Gözünde hoşgörü Türk milletinin

Mayası yoğrulmuş saygı, sevgiyle

Özünde hoşgörü Türk milletinin” (Durbilmez, 2018: 139; 2020: 327).

Âşıkların şiirlerinde Türklerin düşmanlarına karşı saygılı davrandığı anlatılmaktadır. Onların inançlarına ve yaşam tarzlarına müdahale etmez, savaş meydanlarında mertçe mücadele eder ve onlara saygı duyar. Örneğin Malazgirt Meydan Muhaberesi, İstanbul’un fethi, Çanakkale Savaşı gibi birçok savaşta Türkler göğüs göğüse savaşmış ve entrikalardan uzak durmuştur. Silahını bırakan düşmanına kılıç kaldırmamıştır. İnançlarını değiştirmeleri konusunda zorlamamıştır. Savaş sonunda elde edilen bölgelerdeki tarihi eserlere ve ibadet yerlerine dokunmamıştır. Esir olan insanlara karşı hoşgörülü davranmıştır. Bu davranışların kaynağı Türk töresidir. Bu bakımdan Âşık Türkmenoğlu, “Kimseyi hor görmez bakar ilgiyle” (Durbilmez, 2018: 139) sözünü kullanarak Türk töresine atıf yapmaktadır.

Kemalî Bülbül’e göre, Türk milletinde insanlık sevgisi töreden gelmektedir:

“İnsanlık sevgisi töremizdedir,

Cennet aranırsa yöremizdedir.

Binbir derde deva, çare bizdedir,

Türkiye’nde barış, dünyada barış.” (Halıcı, 1992: 77).

Türk töresinin kaynağında sevgi vardır. Türklerin Kağanı “baba” rolünü üstlenmektedir. Millet ise evlat rolündedir. Kağan, milletini bir baba şevkâti ile sevmekte ve korumaktadır. Kağan, insanlara karşı adaletli ve eşit davranmak zorundadır. Bu özellikler Türk töresinde vardır (Ziya Gökalp, 2005).

Âşık Mürsel Sinan, Türk milletinin düşmanına karşı dahi saygılı davrandığını söyler:

“Türklük tarihini okuyan bilmiş

Savaşlar kazanmış topraklar almış

Ama her millete saygılı olmuş

Adil Türk olduğum söyleyemiyim mi” (Gelekçi, 2007: 490).

Türk töresinin amacı devlet ve toplum hayatında düzeni korumaktır. Bunu da değerlerin korunması yönünde insanları motive ederek ve sahip olduğu yaptırımları uygulayarak gerçekleştirmektedir. Törenin yaptırım gücü daha önce sözü edilen normlara göre çok daha ağırdır (Kafesoğlu, 2007: 292).

İnsanlar, kişiden kişiye değişebilen bireysel değerlere sahiptir. Bir arada yaşayan insan topluluğu, örneğin bir etnik grup, süreç içerisinde ortak değerler kazanmaktadır. Söz konusu insan topluluğu bir aile olabileceği gibi, bir millet de olabilir. Herhangi bir grubun paylaştığı ortak değerler genel anlamda sosyal değerler olarak tanımlanmaktadır. Sosyal değer kavramı bir yönüyle “tercihleri belirleyen ölçüt ve standartlar”, diğer bir yönüyle “bir bireyin ve grubun temel özelliklerini imâlî ya da açık bir biçimde belirten, onların davranış biçimlerini, amaçlarını ve onlara ulaşmalarını sağlayacak olan araçlar konusunda yaptıkları tercihleri etkileyen zihindeki soyut ve genel tasarım” olarak tanımlanmaktadır. Sosyal değerler, milletin kimliğini yansıtmaları nedeniyle büyük bir önem arz etmektedir. Milletin düşünüş ve davranış biçimlerinin temel kaynağı bu değerlerdir. Günlük yaşamın akışı içinde bireylere kendini hissettiren, onları belirli sınırlar içinde tutan ve yönlendiren bağdır. Bu bakımdan sosyal değerler kişilerin ve kitlelerin toplum içindeki tutum ve davranışlarına yön vermektedir. İnsanlara toplum içinde kılavuzluk etmektedir. Halkın özünde bazı değer yargıları yer almaktadır. Bu değerlere göre hangi davranışların doğru, hangi davranışların ise yanlış olduğu önceden bellidir. Türklerde bunu belirleyen değer yargıları törede vardır. Bu tür töreler aracılığıyla halk iyiyi, kötüyü, doğruyu ve yanlış ayırt etmektedir. Ayrıca nerede nasıl davranmaları gerektiğini öğrenmektedir (Beil, 2003: 13). İnsanların bütün davranışları sosyal değerlerle ilişkilidir. Bu davranışlarda törenin etkisi bulunmaktadır.

Töreler, sosyal değerlerin kapsamı içinde yer almaktadır. Sosyal değerler içerisinde yer alan törelere geniş yer veren âşıklar, Türk toplumu üzerinde olumlu işlevsel algılar oluşturmaktadır. Şiirlerden de anlaşılacağı üzere Türk milliyetçiliğinin önemli unsurları arasında Türk töresi gösterilebilir.

1.1.6. Bayram ve Törenlerde Milliyetçilik

Bayramlar; kökenlerini toplum hayatından alan, kolektif bir olgu olarak belli zaman dilimlerine bağlı günlerde, birtakım gruplar tarafından paylaşılan ve millet kimliğinin dışı vurulduğu çok işlevli yapılara sahip davranış kalıplarını içeren kültürel formlar şeklinde tanımlanmaktadır (Çobanoğlu, 2000: 53).

Kültürel iletişim ve etkileşim biçimi olan bayramların oluşup süregeldikleri sosyokültürel doku toplumun birtakım millî kültürel değerlerinin yansımasıdır. Kutlamalarda toplumun gelenek ve göreneklerine ait unsurlara yer verilmektedir.

Bayramlar, dünya üzerindeki her millet için kültürel bir olgudur. Bu bakış açısıyla bakıldığında bayramı olmayan bir milletin varlığından söz etmek de mümkün olmayabilir. Her millet kendine özgü ritüellerle geleneksel bayramlarını kutlamaktadır. Bayramların millî kültür içerisinde şekillenmesi ve özümsemesi yakın dönem tarihinin değil, asırlık tarihin ürünüdür. Bu sebeple geleneksel olan bayramlar, halkın tarihî sürecinde geçirmiş olduğu sosyokültürel gelişim sürecine ayak uydurarak günümüze ulaşmaktadır (Sönmez, 2016: 143). Geleneksel bayramlar aile, mahalle, köy ve hatta tüm milletin fertlerini esas alan bir halk bayramı olup fertler arasındaki ilişkileri düzenlemekte, dostluk ve birliktelik duygularını güçlendirmektedir. Bayramlar toplum içerisindeki bireylerin ilişkilerini düzenleyerek, kişiler arasında duygusal bir bağ kurmaktadır. Bayramlar aracılığıyla millî örf ve âdetler yaşatılmaktadır. Bayramlar gelecek nesillere kültür taşıyıcılığı yapan işlevsel unsurlar arasındadır.

Çalışmanın bu bölümünde Türk milletinin milliyetçilik anlayışını daha iyi kavrayabilmek amacıyla Türkistan topraklarından Anadolu topraklarına kadar taşınan, âşıkların şiirlerine yansıyan “Yenigün/Nevruz”, “Hıdrellez” kutlamaları ve Türk millî bayramlarına değinilmektedir.

Ozantürk¹⁹e göre, Nevruz bayramı Türkistan ve diğer coğrafi bölgelerdeki Türkler tarafından kutlanmaktadır. Türk kültürünün birçok değerinin yaşatıldığı Nevruz bayramı yüce Türk ırkına aittir:

¹⁹ Prof. Dr. Bayram Durbilmez şiirlerinde “Ozantürk” ve “Durbilmez” mahlaslarını kullanmaktadır (Durbilmez, 2021; Albayrak, 2022).

“İdil, Tuna, Fırat; Sırderya boyu...

Birlik arzusunda her bir Türk boyu

Dur bilmez bu sevda bir ömür boyu

Bu bayram bu yüce ırkın bayramı

Yüzyıllardır Nevruz Türk'ün bayramı” (Durbilmez, 2018: 160).

Nevruz bayramının uzun yıllardır Türkler arasında kutlandığı söyleyen Ozantürk, bu bayramın Türklere ait olduğunu vurgulamaktadır. Kutlamalarda Türk kültürüne ait değerler yaşatılmaktadır. Nevruz bayramı ve kutlamalarda yaşatılan değerler Türk kimliğinin ortak ürünleridir. Her bir Türk boyunun birlik ve beraberlik ülküsüyle yaşadığını söyleyen Ozantürk, Türklerin ortak değeri Nevruz / Yenigün bayramına değinerek ülkücülerin Turan ülküsüne de atıfta bulunmaktadır.

Türk milletinin kültürel değerlerini sergilediği Nevruz bayramı, millî değerdir. Türklerin gelenek ve görenekləri bu bayramda yaşatılmaktadır. Türk milletini yakınlaştıran bütünleştiren ortak kültürel değerler arasında eski kültürel değerlerini yaşattıkları kutlamalar ve millî bayramlar vardır. Türk boylarının tarihteki en köklü millî bayramı, şiirde de yüzyıllardır kutlandığı ifade edilen “Yenigün / Nevruz”dur. Yenigün bayramı Türk toplulukları ve Türklerin yaşadığı coğrafyaya yakın olan diğer toplumlar tarafından da kutlanmaktadır. Geçmişten günümüze kadar “Yenigün / Nevruz” bayramında Türkistan’da Türk boyları tarafından ve Anadolu sahasında Türkiye Cumhuriyeti’nde çeşitli söylencelerin, inanışların ve geleneklerin yer aldığı kutlamalar yapılmaktadır (Durbilmez, 2003: 29-34; 2019: 181-187).

“Yenigün / Nevruz” bayramı, 21 Mart’ta kutlanmaktadır. Bu tarihte kutlanmasının sebepleri arasında Türklerin Ergenekon’dan çıktığı günün bu güne rastladığı, On İki Hayvanlı eski Türk takvimine göre gece ile gündüzün eşit olduğu ve bu günün “yılbaşı” olarak kabul edildiği gibi görüşler bulunmaktadır. Ayrıca 21 Mart’ta kış mevsiminin sona erdiği ve bahar mevsiminin başlangıcı olduğundan dolayı bu günde kutlamaların yapıldığı da ileri sürülmektedir (Durbilmez, 2019: 182). Türk kültürünün önemli bir unsuru “Yenigün / Nevruz” bayramı, Türk kimliğine ait özellikleri yaşatmaktadır. Bu

günde yapılan birçok faaliyet geçmişten günümüze gelen Türklere özgü hal ve hareketlerdir. Bu hal ve hareketler Türklük bilincini canlı tutmaktadır. Bu gün oynanan oyunlarda, söylenen türkülerde, anlatılan hikâyelerde, giyilen elbiselerde, takılan takılarda ve temsili yapılan faaliyetlerin hepsinde Türk kimliği vardır.

Türkler, İslamiyet’i kabul ettikten sonra, tabiatın önemli bir geçiş dönemi olan kışın bitimi yazın başlangıcında “Hıdrellez” adı ile kutlamalar yapmaktadır. Türkistan’da Türk kültüründe yer alan bahar ve yaz kutlamaları, İslamiyet’in benimsenmesinden sonra Kur’an-ı Kerim’de Hızır’a atfedilen ayetlerle desteklenmektedir (Ocak, 2012: 43-55). Türkler arasında resmî ve dinî bir bayram olarak kabul edilmemesine rağmen gerek Anadolu sahasında gerek Türkistan toplumlarında gerekse farklı bölgelerde ve toplumların içinde yaşayan Türkler tarafından yazın gelişi doğanın dirilişi olarak kutlanmaktadır.

Çin kaynaklarına göre Hunlar ve Göktürkler tarafından senenin beşinci ayında büyük bir kutlama yapılır. Mayıs ayna rastlayan bu dönemde at yarışı düzenlendiğinden, kurbanların kesildiğinden ve halk arasında eğlencelerin yapıldığından söz edilir (Ögel, 1971: 151-152). Eski Türk geleneklerini Anadolu’ya geldiklerinde de devam ettiren Türkler, mayıs ayının ilk haftasında doğanın canlanmasını kutlamışlardır. Türk kültüründe derin izleri bulunan bu geleneğin yapılan etkinlikler neticesinde gelişerek zenginleştiği görülebilmektedir.

Ozan Nihat’a göre, Türk milleti özüne sahip çıkar ve aslına bağlıdır. Hıdrellez bahar bayramı, Türk milletinin özü ve millî kültürüdür:

“Öz ile sıcaktır aramız bizim

Aslına bağlıdır yöremiz bizim

Milli kültürümüz, töremiz bizim

Hıdrellez kültür bahar bayramı” (Uğur, 2008: 340).

Ozan Nihat, Türk kültür inançlarının yaşatıldığı bahar bayramı Hıdrellez’i kültür bayramı olarak nitelendirmektedir. Türkler arasında “Hıdrellez” kutlamaları Hızır - İlyas kültüne dayandırılmaktadır. İslamiyet’te anlatılan bazı rivayetler de Hızır; ermiş

kişi, bazı rivayetlere göre ise peygamberdir. Kimi rivayetlerde ise İlyas ile kardeştir. Hızır, karada; İlyas ise denizde Müslümanların koruyucusu olarak gösterilmektedir. Kimi rivayetlere göre ise Hızır ve İlyas arkadaş olarak anlatılmaktadır (Sezen, 1992: 32).

Türk inançlarına göre Hızır'ın; darda kalan kimselerin imdadına yetişme, halka bereket ihsan etme ve tabiatı canlandırma özellikleri bulunmaktadır. Örneğin halk arasında kullanılan: “Kul daralmayınca Hızır yetişmez” sözü buradan gelmektedir. Hıdırellez günü dileklerin kabul olacağına inanılmaktadır. Yeni bir dönemin başlangıcı olan bu gün umut ve coşku dolu bir gündür. Hıdırellez günü, halk tarafından yeşilliğin olduğu ırnak, nehir gibi su kenarlarında kutlanmakta ve dilekler tutulmaktadır. Bu dileklerin gerçekleşmesi için Türkler, Hızır'dan yardımcı olmasını istemektedir.

Ozan Nihat'a göre, Hıdırellez gününde küsler barışır ve gönüller sevgi dolar. Bu gün birlik ve beraberlik sağlanır:

“Gönüllerde sevgi çağlasın derim

Kardeşi kardeşe bağlasın derim

Birlik beraberlik sağlasın derim

Hıdırellez kültür bahar bayramı” (Uğur, 2008: 341).

Hıdırellez'in farklı coğrafi bölgelerdeki Türkler arasında bütünlüğü sağlayacak kültürel bir simge olduğunu ifade eden Ozan Nihat, Türk milliyetçilerinin kıvı elması “Turan”ı işaret etmektedir.

Âşık Şeref Taşlıova, Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'ne armağan ettiğı 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı, Türk milleti için milletin egemenliğı anlamını taşıdığını hatırlatmaktadır. Türk'ün kanında; özü, kimliğı ve karakteri vardır. Türkiye'nin millî egemenliğı Türk milletine aittir:

“Ata armağanı ey Türk gençliğı,

Kanında taşırsın yüce benliğı,

Çocuklara verdi bayram şenliği,

Milli egemenlik Türk milletinin” (Karadeniz, 2006: 93).

23 Nisan 1920 yılında açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nden söz eden Ozan Nihat’a göre, bu gün Türk milletinin bağımsızlığını ilan ettiği gündür:

“Dinleyin ey millet, tarihte bugün,

Türk’ün ilk meclisi açtığı gündür!

Ankara’da dağ taş yerin ve göğün,

İstiklal müjdesi saçtığı gündür!” (Uğur, 2008: 154).

Âşık Şeref Taşlıova, Atatürk’ün çocuklara hediye ettiği millet meclisinin 23 Nisan’da açıldığını söyler:

Açıldı millet meclisi,

Her yana ulaştı sesi,

Çocuklara hediyesi,

Yirmi üç nisan yazılı. (Karadeniz, 2006: 74).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, Türk milleti millî egemenliğinin temelini 23 Nisan 1923’te attı. Türk milletinin gerçekleşen bu amacı sevgiyle karşılandı:

“Bin dokuz yüz yirmi uğurlu yılı,

Yirmi üç nisanda attı temeli,

Bu sevgiyle bütünleştirdi emeli,

Milli egemenlik Türk milletinin.” (Karadeniz, 2006: 93).

Âşık Yavuz’a göre, Türk milleti körü körüne ateşe düşmüştür. Türk milleti, kendilerine yol gösterene bağlı kalmıştır. Türk milleti vatanını düşman işgalinden kurtarmak için

“ya istiklâl ya da ölüm” fikri ile bağımsızlık mücadelesine başlayan Atatürk’ün önderliğinde 19 Mayıs 1919 tarihinde başlamıştır:

“Düşmüştük ateşe, körü körüne,

Bağlıyız çözüme yol gösterene.

‘Ya istiklâl ya da ölüm’ fikrine

Varıldığı andır, On Dokuz Mayıs.” (Saha Arslan, 2018: 234) .

Âşık Yavuz, “Bağlıyız çözüme yol gösterene. / ‘Ya istiklâl ya da ölüm’ fikrine” sözleriyle Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk’e atıf yapmaktadır. Türk milletinin bilinçaltına seslenerek, Türk milletinde millî tarih şuuru oluşturmaktadır. Türkiye’de 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanmaktadır.

Âşık Mürsel Sinan’a göre, 19 Mayıs 1919 yılında Samsun’a çıkan vatan sevdalısı Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin bağımsızlığı için umut oldu:

“Mustafa Kemal’im yurt sevdasında

On Dokuz Mayıs’ta ay ortasında

Bin Dokuz Yüz On Dokuz’da Samsun’da

Bir umut güneşi doğdu tan oldu” (Gelekçi, 2007: 428).

Âşık Coşarî, Türk milletinin yurdunun düşmandan kurtuluşunu kutladığı 19 Mayıs’ta dostça eğlenmeyi bilen, farklı ırk ve dinden herkesin davet edildiğini söyler:

“On dokuz Mayıs’ta şenliğimiz var,

Dostça eylenmeyi bilenler gelsin.

Ardanuc’um eşi bulunmaz diyor,

Her ırktan her dinden gelenler gelsin.” (Aşık, 2019: 315).

Türkler, tarihî duyguları ve millî bağlılıklarını canlı tutmak amacıyla düşmana karşı kazanılan ya da kültürel öneme sahip değerleri ve özel günleri kutlamaktadır. Bu kutlamalar, insanların millet aidiyetine sahip yurttaş olarak yetiştirilmesine katkı sağlamaktadır. Türk kültür dünyası üzerine önemli çalışmaları bulunan Durbilmez: “Toplulukları millet haline getiren ve millet olma şuurunu diri tutan millî kültür unsurları arasında bayramlar da vardır.” ifadesiyle bayramların millî kimlik ve kültür açısından önemine dikkat çekmektedir (Durbilmez, 2019: 15).

Âşık Mevlüt Mertoğlu, 2023 yılı yaklaşıncı Türkiye’nin dört bir yanını hainlerin sardığını söyler. Hedek olaylarına ve FETÖ’ye atıfta bulunur. Hainlerin 15 Temmuz gecesi bombalarla saldırdığını anlatır. Şehitlerin acısının Türk milletinin içini sızlattığını ifade eder. Haince düzenlenen darbe girişimi Türkiye Cumhuriyeti’nin Başkanı Recep Tayyip ERDOĞAN’ın 29 Ocak 2009 yılında Davos’ta İsrail Cumhurbaşkanı Şimon PERES’e söylediği “one minute”²⁰ ile başladığını anlatır:

“Yaklaşıncı iki bin yirmi üçün yılları

Donattılar hainler bombalarla yolları

On beş temmuz gecesi saldırdı it dölleri

Şehitlerin acısı içimize işledi

Bu darbe şimdi değil van münitle başladı” (Taşbaşı, 2018: 324-325).

Âşık Mevlüt Mertoğlu, Türkiye Cumhuriyeti’nin ve Türk milletinin birlik ve beraberliğine karşı FETÖ / PYD terör örgütünün hain darbe girişimini hatırlatmaktadır. Türk milletinin can damarı olan inanç kaynaklarını kullanarak Türkiye Cumhuriyeti’ni yıkmak isteyen FETÖ / PYD terör örgütü üyelerini hain olarak nitelendirmektedir. Türk milletinin hainlere karşı birlik ve beraberlik içinde hareket ettiği 15 Temmuz gecesi Türkiye’de “15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü” olarak kutlanmaktadır.

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, 30 Ağustos 1922 yılında Türk milletinin Anadolu topraklarından düşmanları kovduğu gün, her yıl aynı tarihte 30 Ağustos Zafer Bayramı

²⁰ Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=XpvnfGniLTs>. Erişim tarihi: 10.03.2022.

olarak kutlanmaktadır. Bu tarih Türk'ün şanlı günüdür. Zafer Bayramı'nda vatanının her bir köşesine Türk bayrağı asılmaktadır:

“30 Ağustos Bayramı,

Yazılmıştır şanı Türk'ün.

Bayraklarla süslenmiştir,

Bu cennet vatanı Türk'ün.” (Karadeniz, 2006: 58).

Türkiye’de Anadolu’nun düşman işgalinden kurtuluş günü olan 30 Ağustos’ta Zafer Bayramı kutlamaları yapılmaktadır. Bu kutlamalarda asker ile millet birlikte hareket etmektedir. Geçmişte yaşanan olaylar hatırlatılmaktadır. Bu günlerde tarih yeniden canlandırılmaktadır. Millî tarih bilinciyle millet sevgisi aşılanmaktadır. Böylece Türk milletinin millî duyarlılığı artırılmaktadır.

Âşık Mürsel Sinan Uğursu’ya göre, Türk milletinin özgürlüğü ve egemenliği anlamına gelen Cumhuriyet, Türk milleti için büyük bir değerdir. Bundan daha büyük bir nimet yoktur. Anadolu, Türk milletinin diyarıdır:

“İnsan bulursa hürriyet

Var mı bundan büyük nimet

Sevgilimdir Cumhuriyet

Memleketim Anadolu’m” (Gelekçi, 2007: 238-239).

Millet egemenliği anlamına gelen, Mustafa Kemal Atatürk’ün 29 Ekim 1923 yılında ilan ettiği yönetim şekli Cumhuriyet, Türkiye’de 29 Ekim tarihinde Cumhuriyet Bayramı olarak kutlanmaktadır. “Sevgilimdir Cumhuriyet” sözüyle Âşık Mürsel, Türk milletinin bağımsızlık ve millet egemenliğine olan düşkünlüğünü vurgulamaktadır. “Memleketim Anadolu’m” sözüyle Anadolu topraklarının Türk milletine ait olduğunu anlatmaktadır.

Ozan Nihat’a göre, Türk milleti en içten duyguyla Türk kimliğine bağlıdır. Türk milleti vatanını korumak için askerdir. Özellikle bağımsızlık, egemenlik ve özgürlüğü temsil eden Cumhuriyet Bayramı’nda Türk milleti birlik ve beraberlik içindedir:

“Ta yürekten Türk’üz deriz

Vatan için hep neferiz

Gene biriz, beraberiz

Cumhuriyet Bayramı’nda” (Uğur, 2008: 568).

Kurtuluş Savaşı’nda birlikte hareket ederek Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasını sağlayan Türk milleti, egemenliğini temsil eden Cumhuriyet Bayramı’nı hep birlikte kutlamaktadır. Tüm kamu kurum ve kuruluşları, sokaklar, caddeler ve binalar bayraklarla donatılmaktadır. Okullarda geleneği yaşatan eğlenceler yapılmakta ve şiirler söylenmektedir. Kamu kurum ve kuruluşları tarafından törenler düzenlenmektedir. Bu hazırlıklar ve uygulamaların bütünü Türk halkında millî bilinç oluşturmaktadır. “Ta yürekten Türk’üz deriz” sözüyle Ozan Nihat, Türk olmanın verdiği gurur ve Türkler arasındaki gönül birliğine değinmektedir.

Âşık Hacı Karakılçık’a göre, Türkiye’nin idare şekli ve Türk milletinin dermanı Cumhuriyettir:

“İdaresi, yurdumuzun

Dermanıdır, derdimizin

Türk gençliği, ordumuzun

Özünde Cumhuriyet var” (Alptekin, 1993: 131).

Türk milletini ileriye taşıyacak Türk gençlerinin kanında millî egemenlik anlayışının olduğunu vurgulayan Âşık Hacı, Türk milletinin farklı milletlerin himayesinde ya da mandasında kalmayı kabul etmediğini, her daim bağımsızlık ve millet egemenliği için mücadele ettiğini ifade etmektedir.

Âşık Kara'ya göre, Atatürk'ün de söylediği gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi düşüncesi “yurtta barış dünyada barış” tır. Dost olanlar Türkiye'ye dostça gidip gelebilir. Cumhuriyet, Türk milletine bağımsızlık ve özgürlüğü getirmiştir:

“Atamız bizlere böyle buyurdu,

Dostlar dostça gidip gelsin Vatana.

Cumhuriyet, hürriyeti duyurdu,

Dostlar dostça gidip gelsin Vatana” (Halıcı, 1992: 273).

Âşık Nurşah'a göre, devlet yönetiminin ve egemenliğinin millete ait olduğu sistem dünyada ilk defa Türk milleti tarafından uygulanmıştır. Cumhuriyet, Türk milletine armağandır. Meclisin adı Büyük Millet Meclisi'dir. Türk milleti geleceği için Cumhuriyet rejimine güvenmektedir:

“İlk egemen bir ulus biziz bize armağan,

Unutma ey inancım sen memleket çocuğum!

Büyük Millet Meclisi Koydum adın bir cihan.

İlk ve son bir güvencim Cumhuriyet çocuğum!” (Halıcı, 1992: 333).

Nevruz / Yenigün, Hıdrellez ve millî bayramların toplumsal anlamda birleştirici işlevi vardır. Bireyleri bir araya getiren söz konusu ortak değerler toplumsal bağı güçlendirmektedir. Normal zamanda bir araya gelmeyen insanlar, bu günlerde bir araya gelmektedir. Ortak amaç etrafında toplanan fertler arasında birlik ve beraberlik duygusu pekiştirilmektedir. Bayramlarda uygulanan ritüeller aracılığıyla kültürel değerler canlılığını korumaktadır. Bu bayramlar sayesinde değerler eğitimi verilmektedir. Türk kültürüne ait değerler gelecek nesillere bu bayramlar aracılığıyla aktarılmaktadır. Bayramlar aynı zamanda millî duyguları pekiştirme işlevini yerine getirmektedir. Bayramlarda geleneksel hâle gelen oyunlar aracılığıyla insanlar birlikte eğlenerek kültür taşıyıcılığı da yapmaktadır. Bu faaliyetler ile insanlar arasında işlevsel bütünlük sağlanmaktadır.

1.1.7. Vatanda Milliyetçilik

Türkler, Türkistan topraklarından Anadolu topraklarına getirdikleri kültürel değerleri sayesinde toprak kavramına derin anlamlar katmaktadır. Türk milleti toprağı, bir değer ölçüsü olarak kabul etmektedir. Bu yönüyle Türkler diğer milletlerden önemli ölçüde farklılaşır. Türklerdeki bu değer anlayışı; onlara, bir anlamda dünyada kalıcı olmayı sağlayacak dinamikleri sunarken onların siyasî, sosyal ve iktisadî faaliyetlerine de yön vermektedir. Bu faaliyetler, Türklerin topraktan vatani yaratan anlayışa ve vatana anlam veren değerler sistemine sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, Türklerin Anadolu'ya geliş ve buraya yerleşme süreçlerinde açıkça görülmektedir. Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Anadolu siyasî, sosyal, iktisadî ve idarî bakımlardan oldukça sorunlu bir süreci yaşamaktaydı. Bu sorunlu süreçte Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılan ve buraları etkisi altına alan Türkler, kendi kültürel unsur ve değerleriyle bu bölgeyi yurt edinmiştir. Anadolu'nun Türk vatani haline getirilmesini sağlayan dinamiklerin somut örnekleri bu süreçte ortaya konulmuştur. Mimariden sanata, edebiyattan siyasete birçok alanda, bu gün dahi gözlemlenen örnekler, Türklerin vatan kültürünün yansımasıdır (Gümüş, 2013: 1553).

Ozan Nihat'a göre; töre, devlet, yurt, fert, millet ve bayrak vatani tamamlayan değerlerdir. Türk; töre, devlet, yurt, vatan, millet, yiğit, cömert, dost ve sevgilidir. Bağımsızlığı temsil eden al yıldızlı bayrak, vatan demektir:

“Töre sensin, devlet sensin, yurt sensin

Vatan sensin, millet sensin, fert sensin

Türk denilen yiğit, cömert, mert sensin

Nihat'ın gönlünde yatansın ey yâr

Ay yıldızlı bayrak vatansın ey yâr” (Uğur, 2008: 373).

Âşık Veysel'e göre, dünyanın saltanatına ya da Arap'ın süslü atına sahip olmak yerine Türk olmak, Türk milletine mensup olmak ve vatan sahibi olmak kâfidir:

“İstemem dünyanın saltanatını

Süslü giyimini Arap atını

Bilirsem Türklüğün var kıymetini

Vatanım, milletim bana kâfidir” (Şatıroğlu, 1971: 264; Durbilmez, 2019: 198).

Şiirde geçen vatan ve millet kavramları birbirine bağlı değerlerdir. Vatan olmadan millet, millet olmadan vatan olamaz. Türkler için her iki unsurda aynı değeri taşımaktadır. Şiirde geçen sözlere göre, Türkler vatanını ve milletini sahiplenmektedir. Vatan ve millet sahibi olmanın her şeyin üstünde olduğunu söyleyen Âşık Veysel: “Vatanım, milletim bana kâfidir” sözüyle Türklerin dünyadaki zenginliğini tarif etmektedir. Âşık Veysel “vatanım” ve “milletim” sözlerinde aittik eki kullanarak okuyucuda / dinleyicide millî duyguyu pekiştirmektedir.

Ortak bir bilince sahip milletin yaşamını sürdürdüğü, tarihî süreçte siyasî ve duygusal yönden bağlı olduğu, sınırları belli olan toprak parçasına vatan denilmektedir. Vatan meşruiyeti bazı milletlerde dinî iken bazı milletlerde millî bazıları ise hem dinî hem de millî kaynaklıdır. Örneğin Yahudilerde vatanın meşruiyet kaynağı din temelli iken Fransızların ki millî temellidir. Bu iki olguyu da kullanarak vatan algısı oluşturan devletler de bulunmaktadır (Taşcıoğlu, 2018: 211; Saygılı, 2020: 22). Türklerin kurmuş olduğu vatanın meşruiyet kaynağının ise millî ve inanç temelli olduğu görülmektedir. Türk kültürü incelendiğinde Türk milletinin tarihine ve öz kimliğine sahip çıktığı görülmektedir. Dinî değerleriyle kültürel değerlerini iç içe yaşatan Türkler, millî özelliklerini korumaktadır.

Âşık Devai’ye göre, Türk milleti birlik ve beraberlik içinde hareket ederek düşmana karşı vatanı korumuştur. Türk milleti inancı uğruna vatanı için şehit olmuştur:

“Bütünüz Alevi Sünnisi Kürdü

Vatanı uğruna sırt sırta verdi

Şehit dedem bile şöyle diyordu

Ben ne bölücüyüm ne de Ermeni

Soyum sopum Türk'tür bilsinler beni" (Coşkun, 2009: 123).

Âşık Murat Çobanoğlu, Türkiye'nin doğusundan batısına kadar aynı milletin yaşadığı tek bir devletin var olduğu bu vatan toprakları için kurban olmayı göze aldığını söyler:

“Çobanoğlu söyler her an,

Doğu, Güney, Batı vatan,

Vatanıma canım kurban,

Aynı devlet, aynı millet. ” (Durbilmez, 2014:196).

Âşık Murat Çobanoğlu'na göre; Anadolu, temiz ve özgün bir topraktır. Anadolu'ya sahip olmak ve bu topraklarda büyümek ayrıcalıktır. Anadolu, Türk milletinin vatanı Anadolu'dur:

“Has bir toprakta büyüdüm,

Seni görende iyiydim,

Ey canım sende büyüdüm,

Vatanımdır Anadolum” (Durbilmez, 2014: 190) .

Vatan kavramı ile Anadolu kavramını bir arada kullanan Âşık Murat Çobanoğlu: “Vatanımdır Anadolum” sözüyle Türk milletinin bilinçaltına hitap etmektedir. Anadolu'nun kapılarını 1071 Malazgirt Savaşı'yla açan Türklere, vatana ve toprağa ait olma duygusunu yüklemektedir. Anadolu, Türk milletine yer ve yurt olmaktadır. Vatan ve Anadolu kavramlarına eklenen aitlik ekiyle birlik ve beraberliğin yanı sıra toplumda millî bir his oluşturmaktadır.

Ozan Nihat'a göre; vatan, anadır; devlet, babadır. Vatan ve devlet ailedir. Bu ailede refah ve huzur vardır. Türk milletinin tüm gayreti devleti ve vatanı içindir:

“Vatan anamızdır, Devlet babamız

İlelebet mutlu olsun obamız

Bütün gayretimiz bütün çabamız

Devletimiz için yurdumuz için” (Uğur, 2008: 567).

Türk milleti aile kavramına önem vermekte ve aileyi kutsal kabul etmektedir. Vatan, ana gibi kutsal kabul edilir. Devlet ise baba gibi koruyucu ve sahiplenicidir. Ozan Nihat, “Vatan anamızdır, Devlet babamız” sözüyle vatan ve devlet kavramlarına kutsiyet ve koruyuculuk yüklemektedir.

Türklerin aile kavramına atıf yapan Ozan Nihat, Türk milletinin devlet anlayışına değinmektedir. Anne ve baba çocuklarını koruyan, kollayan ve geleceğe hazırlayandır. Çocuklar ise buna karşılık anne - babadan öğrendiği ahlakî ve millî değerleri yaşatan, insanları seven ve insanlara saygı duyardır. Önemli olan birlik ve beraberlik içinde özgürce yaşamaktır. Bu nedenle Türk milletinin vatan ve devlet kavramına bakış açıları diğer milletlerden farklıdır. Âşık, “biz” olgusunu kullanmaktadır. “Biz” olgusuyla Türk milleti kastedilmektedir. Türk milletine vatan bilinci aşılacaktır.

Ozan Arif’e göre, vatan ve yurt kimseye bırakılamayacak kadar değerlidir. Vatan, farklıdır. Vatan, özdür. Vatan, kimliktir. Vatan özlemi bedeni içten içe yakan bir kordur. Bu kor insanın aklını ve bedenini yavaş yavaş bitirmektedir:

“Ben bu vatan, ben bu yurdum hemşerim,

Özlerimden kan akmaya başladı.

Sebep sorma, yara, bere, her yerim,

Dizlerim kan akmaya başladı.” (Ozan Arif: 33).

Aslının Türk olduğunu söyleyen Âşık İbrahim Koç’a göre, soyu ve ataları kahramandır. Türk milleti vatan uğruna canını vermekten geri durmaz. Vatan sevgisi canın önündedir. Türk milletinin amacı vatanını korumak ve barışı sağlamaktır:

“İbrahim’im Türk’tür aslım.

Kahraman ecdadım, neslim.

Canımız vatana teslim.

Biz hep barış istiyoruz.” (Gümüş, 2010: 194).

Türkler için millet ile vatan kavramının içerdiği anlam bakımından birbirine bağlı olduğunu söyleyen Âşık İbrahim Koç, vatanın millet ile var olacağını, milletin de vatan ile hayat bulacağını vurgulanmaktadır: “Canımız vatana teslim.”

Âşık Türkmenoğlu’na göre, Türkler ahiretleri için Allah’a ibadet etmekte, dünyada ise vatanları uğruna mücadele etmektedir. Vatanın simgesi bayrak, bayrağın anlamı bağımsızlıktır. Bayrak, rengini şehitlerin al kanından alır. Vatanından uzak olan kimse garip kalır. Vatan olmazsa gurbette hayat çekilmez bir hal alır:

“Ahirette iman, dünyada vatan

Vatanda al bayrak, bayrakta al kan

Sıladan uzakta gariptir insan

Gurbet yer bitirir vatan olmasa” (Durbilmez, 2020: 293).

Âşık Türkmenoğlu, “vatan”, “al”, “kan” ve “bayrak” kavramıyla Türk milletinin vatan uğruna verdiği mücadeleyi hatırlatmaktadır. Vatan kavramı, milletin varlığı anlamına gelmektedir. Al rengi, Türklerin vatani ve bağımsızlığı için verdikleri mücadelede şehit olanların kanını simgelemektedir. Kan, vatan uğruna ölen şehitleri hatırlatmaktadır. Bayrak ise bağımsızlık ve var olmaktır.

Âşık Hasretî, vatani korumak için birçok zorluklarla mücadele edildiğini söyler. Anadolu topraklarının Türk milletinin vatani olduğunu ifade eder. Ona göre Anadolu toprakları, her zaman Türklere aitti ve Türklere ait olarak da kalacaktır. Türk milleti de aynı fikirdedir:

“Meşakkât çekildi vatan uğruna

Türk sesi var bu vatanın bağrında

O gün, bugün, gelecekte, yarında

Aynı karardadır kanaatimiz” (Durbilmez, 2020: 319).

Anadolu topraklarında Türklüğü vurgulayan Âşık Hasretî, Türk milletinin vatanı olan Anadolu topraklarının her bir karışı için bedel ödediğini söylemektedir: “Türk sesi var bu vatanın bağrında”.

Abdülvahap Kocaman’a göre, Türk milleti tarih boyunca vatanını korumak için kanını dökmüştür:

“Türk milleti tek bir vücut tek bir can

Tarih boyu bu yurt için dökmüş kan

Canımızdan daha üstün bu vatan

Zerresinde ayrı kıymet yaşıyor” (Kayırhan, 2007: 147).

Ozan Arif’e göre, ülkücüler vatanı korudu. Vatan için birçok çile çekti. Vatan için dört bin şehit verdi:

“Vatana kanat gerdik,

Uğrunda neler gördük,

Dört bin de şehit verdik,

Ülkücü derler bize.” (Ozan Arif: 139-140).

Ozan Arif, sözlerinde vatanı korumak uğruna canlarını feda eden ülkücülere atıfta bulunmaktadır. Ülkücüler, Türk milliyetçilik fikrini ve özellikle millî değerlere sahip çıkan bir ideolojiyi benimsemektedir. Ozan Arif, bu sözleriyle ülkücüleri yüceltmekte ve ülkücülerin vatana sahip çıktığını Türk milletine hatırlatmaktadır. Kendisini de vatanına sahip çıkan ve vatanını koruyan ülkücülerden biri olarak tanımlamaktadır: “Ülkücü derler bize.”.

“Biz” duygusu aynı toplumdaki insanları bir arada tutan ve insanların ilişkilerini düzenleyen önemli bir etkidir. “Biz” duygusunun karşısında “ötekileri” olarak adlandıralan bir eğilim bulunmaktadır. Her birey gibi her milletin de karşısında bir güç

vardır. Bu karşı güç, düşman olarak da adlandırılabilir. Karşı güç, toplumu örgütlemeye önemlidir. Karşı gücün zayıf ya da güçlü olması önemli değildir. Karşı gücün öteki / diğeri olması yani “biz” olmaması yeterlidir. Diğerlerine karşı birlikte hareket etmek önemlidir. Tarihi süreç içinde sürekli savaş halinde bulundukları, vatan için tehdit gördükleri karşı güçler, toplumu homojenleştirmek için kullanılmaktadır. Örneğin Türkler için Anadolu’yu işgal etmek isteyen Ermeniler, Yunanlılar ve Rumlar karşı güç iken, onlar için de Türkler karşı güç olarak nitelendirilmektedir (Saygılı, 2020: 24). Düşman imajı özellikle kültür kanallarıyla gündemde tutularak kolektif bilincin açık kalması sağlanmakta ve insanlar arasındaki bağ kuvvetlendirilmektedir.

Âşık Mürsel Sinan Uğursu’ya göre, şehitlerin emanet ettiği vatan kutsaldır. Türkiye can ve canandır. Dünyanın en güzel vatani Türkiye’dir:

“Ben sana âşığım ey yüce vatan

Sen benim canımsın canan Türkiyem

Emanet eyledi ol şehit yatan

Dünyada en güzel vatan Türkiyem” (Gelekçi, 2007: 97).

Vatan kelimesine aitik eki koyarak söyleyen Âşık Mürsel Sinan Uğursu, Türk kimliğinin yaşatıldığı Anadolu topraklarını sahiplenmektedir. Türk milletine aidiyet duygusunu aşılamaaktadır: “Dünyada en güzel vatan Türkiyem”.

Vatana olan sevgisini dile getiren halk şairi Halil Karabulut, Kurtuluş Savaşı’nda Türk milletinin etten kale olduğunu ve göğsünü gererek mücadele ettiğini söyler:

“İstilâl harbinde biz bu vatani,

Kara günler göre göre kurtardık.

Etten kale olduk her cihetinde,

Göğsümüzü gere gere kurtardık.” (Halıcı, 1992: 278).

Âşık Rıfat Kurtuğlu'na göre vatan; namus, aile, sevgili ve dost demektir. Vatan, yöresel oyunlar demektir. Vatan, kültürün yaşatıldığı yerdir. Vatan; uğrunda davulla, zurnayla, coşkuyla mücadele etmektir. Vatan, var olmaktır:

“Vatan” demek namus demek, ar demek,

Ana, baba, bacı, kardeş, yâr demek,

Halay demek, horon demek, bar demek,

Davullu zurnalı coşar gideriz” (Yakar, 2007: 121).

Âşık Rıfat Kurtuğlu, vatan kavramını namus kavramı ve aile kavramıyla birlikte tanımlamaktadır. Vatani kültürle özdeşletiren Âşık Rıfat Kurtuğlu, Anadolu'nun farklı yörelerine ait geleneksel oyunlarına da değinerek Türk milletinin vatanındaki kültürel zenginliğe işaret etmektedir.

Ozan Arif'e göre, vatan Fatih Sultan Mehmet ve Alparslan gibi Türk kahramanlarına ihtiyaç duymaktadır. Bunlar gibi Türk kahramanları ortaya çıktığında vatan yine eski gücüne kavuşacaktır:

“Vallahi susamış, arıyor vatan,

Yeni bir kumandan, yepyeni bir han,

Ben diyeyim Fatih, sen de Alparslan,

Çıkmayınca bu memleket düzelmez!” (Ozan Arif: 60).

Türk tarihinde Türk kimliğini yansıtan kahramanları vurgulayan Ozan Arif, Türk milletine tarih ve vatan şuuru aşılamaktadır. Türk milletinin tarihinde büyük öneme sahip kişileri örnek göstererek Türk milletinin vatanına sahip çıkmasını istemektedir.

Âşık Devaî, sözlerinde Türk milletinin vatana verdiği değeri anlatmaktadır:

“Dinle bak hemşerim biz bu vatana

Kanımızı döktük nice can verdik

Ezdik kafasını bize çatana

Dünyada anıldık büyüdük şan verdik” (Coşkun, 2009: 130).

Vatanı şefkatli bir anne olarak tanımlayan Âşık Devaî, vatana zarar verecek her türlü olaya karşı duracağını söylemektedir:

“Vatanım şefkatli bir ana gibi

Olur yaltakçıya fırtına gibi

Eğer ki coşarsa bir Tuna gibi

Allahıma başkasını tanımam” (Coşkun, 2009: 136).

Âşık Şeref Taşlıova, Türk milletinin vatanını cennet olarak tarif etmekte ve bu vatan uğruna kurban olmaktan söz etmektedir:

“Şeref der şanına kurban,

Damarda kanına kurban,

Cennet vatanına kurban,

Türk’ün şanlı Mehmetçigi.” (Karadeniz, 2006: 74).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre Türk milleti için vatan kutsal ve değerlidir:

“Ebedi sevgisi vardır her canda,

Sarsılmaz imanda damarda kanda,

Kayıtsız ve şartsız aziz vatanda,

Milli egemenlik Türk milletinin.” (Karadeniz, 2006: 93).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre vatan; devlet, var olmak ve sevgili demektir:

“Bunlara bağlıdır devletim varım

Hayatım nefesim aklım kararım

Her üçü de benim sevgili yârim

Vatan derim bayrak derim yurt derim” (Karadeniz, 2006: 104).

Ozan Nihat, Türk milletinin cennet vatanını kimseye satmayacağını ve sattırmayacağını söyler:

“Etrafına şöyle güzelce tanı

Daha kurumadı dedemin kanı

Kimseye sattırmam cennet vatanı

Hibe edilecek ilim yok benim” (Uğur, 2008: 141).

Düşmana karşı vatanı korumak için Türk milletini birlik olmaya çağıran Ozan Nihat’a göre, Türk milleti vatan uğruna şehit olandan ibret almalıdır:

“Bölünüp beddua alma atandan

İbret al yerdeki şehit yatandan

Kanıyla düşmanı ana vatandan

Kovanlar safında birlik olalım!” (Uğur, 2008: 151).

Ozan Nihat, Türk milletinin gencinden yaşlısına vatanını düşmanlara karşı korumak uğruna canından vazgeçtiğini söyler:

“Sarılmıştı vatan dört bir yanından

Sabır taşı hançer çıktı kınından

Vatan için bu milletin canından,

Yediden yetmişe geçtiği gündür!” (Uğur, 2008: 154).

Ozan Nihat’a göre, Türklüğüyle övünen güçlü Türk kadınları vatanına söz söyletmez:

“Nihat der ki Türklüğüyle övünür

Vatanına söz söyletmez, savunur

Köpek değil, yavrusuyla avunur

Asildir, güçlüdür Türk kadınları” (Uğur, 2008: 287).

Âşık Veysel, Türk milletinin vatan için şehit olan atalarına saygı duyduğunu söyler:

“Her ferdin hakkı var bizimdir vatan

Babamız dedemiz döktüler al kan

Hudut boylarında can verip yatan

Saygıyla anarız şehit diyerek” (Karaçağıl, 2019: 36).

Âşık Veysel’e göre, Türk insanı vatanını çalışarak kazanmıştır:

“İddiacı Türkiye’nin insanı

Çalışmakla kazandık vatanı

Aç kurt gibi parçaladık düşmanı

Şecaat görünce aslanımızdan” (Şatiroğlu, 1971; Karaçağıl, 2019: 43).

Halk Şairi Mansur Alyasoğlu, Mustafa Kemal Atatürk’ün vatanı gençlere emanet ettiğini Türk gençlerine hatırlatır:

Bugünün çocuğu yarının büyüğün,

Vatan hizmetini bekler gençlikten.

Vatanı gençliğe etti emanet

Atam hizmetini bekler gençlikten (Halıcı, 1992:41).

Âşık Müdamî, ataları kahraman olan Türk milleti vatanını düşmanına karşı son nefesine kadar koruyacağını söyler:

“Ecdadı kahraman, Türk’oğlu kardaş,

Vatan seni besler, basmış bağına,

Son nefese kadar, hasmınla savaş,

Bu millet uğruna, Vatan uğruna” (Halıcı, 1992: 57).

Oğluna öğüt veren Âşık Beyanî, sözlerinde Türk milletinin düşmana karşı vatanını savunmak için asker olacağını söyler:

“Vatanının sathında olursa sefer,

Kimimiz bir paşa kimimiz nefer.

Olarak hazırız gene bu sefer,

Cepheden düşmanlar sürülür oğul.” (Halıcı, 1992: 236).

Âşık Çırağî’ya göre, Türk milleti için vatan; namus, devlet, Türk milletinin en değerli varlıkları olan öz kızı ve kızı kadar değerli gelini gibidir:

“Bura Türk toprağı, Türk diyarıdır,

Bayrağım, ceddimin yadigârıdır.

Namusumdur, devletimin varıdır,

Gelinimdir vatan, kızımdır vatan.” (Halıcı, 1992: 287).

Âşık Devaî, Türk milletinin vatanına paha biçilemeyeceğini söyler:

“Asker dedi “Çanakkale geçilmez”

Bizim bu vatana paha biçilmez

Ayrt yoktur bizde kimse seçilmez

Esirlere yemek yatak han verdik” (Coşkun, 2009: 131).

Ozan Nihat, Türk milletinin tarih yazdığını ve vatanın sınırlarını kanlarıyla çizdiğini söyler:

“Tarih yazdık şeref ile şan ile

Devlet kurduk yüz binlerce can ile

Karış karış sınır çizdik kan ile

İhanete yumruğumuz sert bizim” (Uğur, 2008: 389).

Türk milleti için vatan, âşıkların dile getirdiği sözlerden anlaşılacağı üzere, Türk varlığının yaşatıldığı toprak ve kültürdür. Türk milleti, vatanını kendi canından üstün tutmuştur. Âşıklara göre, Türk milletinde devlet töresi ve devlet adâbı gereği “millet devlet için devlet de millet için” var olmaktadır. Bireylerin içinde yaşattığı devlet sevgisi toplumsal davranışa ve dayanışmaya dönüşmektedir. Böylelikle devlet ile halk arasında toplumsal bağ kurulmaktadır. Bu bağ ile maddi ve manevi değerler yaşatılmaktadır. Türk halkı, söz konusu değerleri içselleştirmekte ve vatan sevgisini her şeyin üstünde tutmaktadır. Bu anlayışa sahip Türk milletinin vatan kavramına kattığı anlam diğer milletlerin vatan anlayışından farklıdır.

Bireyler tarafından özümşenen vatan sevgisi toplumsal davranışa dönüşmektedir. Toplumsal davranışlar, kültürel değerleri içinde barındırmaktadır. Kültürel değerler, tarihî süreçte belli başlı iletişim araçları aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Türklerin vatan anlayışına bakış tarzı, Türklerde var olan tarihî bilinçten, gelenek ve görenekten kaynaklanmaktadır. Türkler bu anlayış sayesinde gelecek kuşaklarını koruma altına almaktadır. Türklerin gelenek anlayışı içerisinde yer alan âşıklık geleneklerine ait şiirlere de bakıldığında millî devlet ve vatan sevgisinin tarihî duyarlılık ile Türk halkına hissettirildiği görülmektedir. Türk milliyetçik anlayışında vatan, Türk halkı için var olmak demektir. Bu söylem Türklerin devlet anlayışına da yansımaktadır. Türklerin vatan sevgisi, Türk milletinin tarihinden gelen karakteristik yapısından kaynaklıdır. Vatan kavramına yüklenen anlamlar Türk toplumu içinde bütünlük ifade

etmektedir. Bu nedenle Türk kültürüyle yoğrulmuş vatan kavramı insanlar arasında birlik ve beraberlik ifade eden işlevselci bir görev üstlendiği düşünülmektedir.

1.1.8. Askerlikte Milliyetçilik

Kültür, toplumsal bir faaliyet alanıdır. Türk kütüründe askerlik ile insan ilişkisi birbiriyle doğru orantılıdır. Askerlik kazanımlarla elde edilen bilgi, deneyim ve yeteneklerin sonuna kadar kullanıldığı bir alandır. Kültür de tarihi süreç içerisinde toplumun elde ettiği maddi ve manevi birikimlerdir.

Âşık Rıfat Kurtoglu, Türk milletinin anadan asker doğduğunu söyler:

Türk milleti asker dogar anadan,

Dağları çağları asar gideriz.

İlham alır Kur'an'daki manâdan,

İman dolar kalbe, tasar gideriz... (Yakar, 2007: 121).

Dönemin teknik ve teknolojik gelişmelerinden yararlanarak hayatı kolaylaştıran araç ve gereçler yapılmaktadır. Bu araç ve gereçlerin kullanılmasında ve üretiminde bilgi gerekir. Askerî taktik ve strateji de bilgi ve deneyim yoluyla gelişmektedir. Bu bilgi ve deneyim gelişmiş bir kültürde vardır. Kültür, askerliğin temel dayanaklarından birisidir. Askerlik, geliştiği kültür çevresinden etkilendiği kadar kendi çevresini de etkilemektedir.

Kültürün gelişiminde aile, sosyal çevre, okul ve asker ocağının ayrı ayrı yeri ve önemi vardır. Türkler için askerlik hem tarihî hem de gelenekselleşmiş önemli kültürel faaliyettir. Askerlik, kültüre kaynaklık eden alanlardan biridir. Bu durum özellikle Türk milleti için geçerlidir. Türkiye’de askerlik alanındaki düşünce ve tavırlar kültürün bir unsuru olmuştur. Askerlik, Türk toplumunu yüzyıllardır etkilemeye devam etmektedir. Askerî kültür bazı dönemlerde topluma egemen kültür olmuştur. Türklerde askerî işlev ile sivil işlev birbirine bağlıdır. Böyle bir toplum düzeninde kültür unsurları araştırılırken askerî kültür ve askerî kültürün genel kültür içerisindeki yerinin göz ardı edilmemesi gerekir.

Geçmiş dönemlerde özellikle kırsal kesimlerde, askerliğini henüz yapmamış olan gençler, cahil olarak nitelendirilirdi. Türk kültür birikiminde askerliğin etkisi, bugün de büyük bir değere sahiptir. Askerliğini yapmış gençler olgun kimseler olarak kabul edilmektedir.

Türk kültürüne bu kadar çok etkisi olan askerlik geleneğinin, Türk millî değerlerinin korunmasında da etkisi çoktur. Türklerin tarihi süreci incelendiğinde askerlik kültürüyle ilgili birçok değer Türk Edebiyatı'na da konu edildiği görülmektedir. Türklerin, askerlerine verdiği değeri en iyi yansıtan örnekler âşıkların şiirlerinde de rastlanılmaktadır.

Âşık Zülâli'ye göre, asker ocağı kutsaldır ve peygamber ocağıdır. Asker, yurdu için canını feda eder. Allah Allah diye zikrederek düşmanı vurur. Yurdu koruyan ve zikreden gönüllere can fedadır:

“Peygamber ocağı mukaddes ordu,

Canın feda eder kurtarır yurdu,

Hücuma kalkınca zikr ile vurdu,

Allah, Allah diyen dillere kurban” (Aslan, 1978: 125).

Türklerdeki ordu anlayışına dinî bir hüviyet katan Âşık Zülâli, Türk - İslam sentezine atıfta bulunmaktadır: “Peygamber ocağı mukaddes ordu”. Eski Türklerde olduğu gibi günümüzde de Türk halkı askerliği kutsal bir görev saymaktadır. Türklerin İslamiyet’i benimsenmesiyle birlikte askerlik kavramına dinî anlam da yüklenmiştir. Askerlik, Peygamber ocağı olarak anılmaktadır. Aynı zamanda Türkler için askerlik önemli bir geçiş dönemidir. Türk gencinin askere yolcu edilmesi ve askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Örneğin Türk âdetlerinde askere gönderilecek gençlere kına yakılmaktadır. Bunun anlamı, Türk askerinin vatanı için kurban olması demektir.²¹ Askere gönderilen Türk gençleri davul zurna eşliğinde gönderilmektedir. Bunun anlamı da vatan için seve seve askerlik görevimi yaparım, demektir. Türk genci askere gideceği

²¹ Türk âdetlerinde koçlara yakılan kına Allah’a kurban etmek için, evlenecek kızlara ve erkeklere yakılan kına birbirlerine kurban olmaları içindir.

gün yakınları tarafından ziyaret edilir. Askere gidecek genç, misafirlere hizmet eder. Misafirlerin duasını alır ve onlardan helallik ister. Buradaki amaç ise vatan için gidilen yerden geri gelememe (şehit olma) durumunun da var olmasıdır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu, askerliğin kutsal bir görev olduğunu söyler. Asker, yüreğini halis tutmalı ve görevini layıkıyla yerine getirmelidir. Görevini suistimal ederse ya da yerine getirmezse çok ağır bedeller ödenir:

“Peygamber ocağı kutsal bir görev

Yeter ki halis tut niyeti oğul

Görevini suistimal edersen

Zor olur bedeli diyeti oğul” (Taşbaşı, 2018: 319).

Türklerde askerlik kavramı İslamiyet ile birlikte peygamber ocağı kabul edilmektedir. İslamiyet’e göre Allah uğruna ölenler şehit kabul edilmektedir.²² Türk-İslam sentezinde ise vatani, dini, bayrağı, bağımsızlığı ve toprağı uğruna ölen kişiler şehitlik mertebesine ulaşmaktadır. Âşıkların sözlerine göre, eski Türklerde olduğu gibi günümüzde de Türkler arasında askeri kurumuna verilen kutsallık anlayışı devam etmektedir.

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, Türk’ün şanlı askeri iman gücüyle beslenir ve Allah nidalarıyla cephede savaşır.

“İman gücüyle beslenir,

Allah adıyla seslenir,

İner mevziye yaslanır,

Türk’ün şanlı Mehmetçigi.” (Karadeniz, 2006: 73).

Münevver Tolun (Aslı Bacı)’a göre, şanlı Türk askeri kahramandır. Çelikten yay gibidir. Türk askeri çelik gibi sert ve yay gibi gergindir. Özgürlük için kıyameti koparır:

²² Bkz. Ali İmran Suresi, 169. ve 170. ayetler.

“Şanlı Türk Askeri, Kahraman Mehmet,

Çelikten yay gibi gerilsin de gör.

Koparsa özgürlük için kıyamet;

İleri! buyruğu verilsin de gör.” (Halıcı, 1992: 467).

Münevver Tolun, Türk askerini, Mehmet olarak nitelendirmektedir. Bu ad Türklerin İslamiyet’i benimsemesiyle Hz. Muhammet’in adından türetilmektedir. Saygı duyulan, güvenilen ve sevilen anlamına gelen Mehmet adı Türk askeri için kullanılmaktadır.

“İleri! buyruğu verilsin de gör.” sözüyle Münevver Tolun, Mustafa Kemal Atatürk’e atıf yapmaktadır. Atatürk’ün, Kurtuluş Savaşı döneminde kullandığı: “Ordular ilk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri!” sözünü akla getirmektedir. Düşmanı Akdenize döken Türk askeri hatırlatılmaktadır.

Türkler için askerlik, devletin varlığının sarsılmaz temel kaynağı olarak kabul edilmektedir. Türk milleti için askerî kurum; millî disiplin ocağı, milletin ve devletin varlığını temsil eden iradedir. Türk askeri, Türk toplumunun kültür özelliklerini yansıtmaları ve bu değerleri yaşatmaları nedeniyle toplum içinde askerlik bir eğitim ocağıdır.

Âşık Şeref Taşlıova, sözlerinde Türk askerini gücün ve kuvvetin temsilcisi aslana benzetir:

“İster burda ister şurda,

Türkoğlu kalır mı darda,

Düşmanı bırakmaz yurda,

Mehmetçik aslanı Türk’ün.” (Karadeniz, 2006: 58).

Âşık Hacı Karakılçık’a göre, Türk kadını tarihe adını yazdırmıştır. Türk kadını fedakârdır. Nöbet bekler ve evladını asker yetiştirir:

“Hacım böyle Türk kadını

Tarihe yazmış adını

Asker eder evladını

Nöbet bekler bucağında” (Alptekin, 1993: 94).

Türkler için askerlik aynı zamanda bir eğitim yuvasıdır. Türk töresi ve disiplin anlayışının öğretildiği yerlerden birisi de asker ocağıdır. Türkler arasında askerliğini yapmayan kişi halk arasında yarım insan olarak görülmektedir. Türk gençleri genellikle askerliğini yaptıktan sonra evlendirilir. Bunun sebebi ise askerliğini yapmayan gençlerin henüz olgunlaşmamış kabul edilmesidir.

Türk milletine karşı terör saldırılarının devam ettiğini söyleyen Âşık İsmail, Türk milleti için vaktin kalmadığını söylüyor. Terörün önünü geçmek için Türk askerinin Cudi dağına aştığını anlatmaktadır:

“Durman Türk milleti vakit geçiyor.

Terör bize ateşleri saçıyor.

Şahin kuşu yüksek uçuyor.

Cudi dağlarını aştı Mehmetçik.” (Koçak, 2012: 264).

Türk askerini güvenilen, saygı duyulan anlamına gelen Mehmetçik olarak nitelendiren Âşık İsmail, teröre karşı da Türk milletini uyarmaktadır: “Cudi dağlarını aştı Mehmetçik.”.

Âşıkların sözlerine göre, Türkler yaşadıkları coğrafi bölgenin jeopolitik ve ekonomik özellikleri, sahip oldukları tarihî ve kültürel değerler sebebiyle etrafında bulunan “diğerlerine / ötekilere” karşı kolektif bilinci diri tutmakta ve millî duyguları güçlendirmektedir. Bu nedenle Türk toplumunda, hayatî nedenlerden dolayı, tarihî süreç içinde geçmişten günümüze gelene kadar bir gelenek haline gelen askerlik hizmeti erkekler için zorunludur. Ancak Kurtuluş Savaşı gibi var olmak ile yok olmak arasında kalındığı kritik dönemlerde Türk kadınlarının da askerî alanda Türk erkeklerinden farklı bir tarafının olmadığı görülmektedir. Eski Türk tarihi incelediğinde Türk kadınlarının

düşmana karşı mücadele verdiği, ok attığı ve ata binip kılıç kuşandığı bilinmektedir. Türklerin özünde savaşçı bir millet vardır. Bu nedenle Türk kültüründe her Türk'ün asker doğduğuna inanılmaktadır.

Âşık Devaî'ye göre, Türk milleti yurdunu hiçbir zaman bırakmaz. Hiçbir ferdin ya da milletin Türk milletini yıkmaya gücü yetmez. Türk kadını kucağında azığı ve sırtında mermisiyle fedakâr bir annedir:

“Bilmezler mi Türk bırakır gider mi

Hiçbir ferdin bize gücü yeter mi

Kucağında azık omuzunda mermi

Çilekeş fedakâr bir eşimiz var” (Coşkun, 2009: 183).

“Çilekeş fedakâr bir eşimiz var” sözüyle Türk kadınlarının hem ailesi hem de vatan için ne kadar fadakâr olduklarını anlatan Âşık, Kurtuluş Savaşı'nda Türk kadınlarının vatanını korumak adına Türk askeriyle birlikte düşmana karşı verdiği mücadeleye de atıfta bulunmaktadır: “Kucağında azık omuzunda mermi”.

Türk askerine öğüt veren Âşık Devaî, sözlerinde şerefli Türk askerini güzel vatanın belçisi ve komutanının emrine itaat eden şeklinde tanımlar:

“Askerliğin şerefli

Güzel vatanın bekçisi

Şeref namus nöbetçisi

Komutana itaatli ol” (Coşkun, 2009: 134).

Âşık Murat Çobanoğlu, Türk askerinin / Mehmetçiğin, sınırda nöbet tuttuğunu söyler. Türk askeri, vatan sevgisini kazandığı zaferlerle gösterir. Türk askeri kaynayan kazan gibi taşar. Bir kere çoşarsa kimse onların önüne geçemez:

“Mehmetçik durmadan nöbeti bekler,

Vatan sevgisine zaferler ekler,

Bir kere çoştu mu Türkoğlu Türkler,

Kaynar kazan gibi taşar gideriz.” (Durbilmez, 2014: 391).

Türk milletinin soyuna atıfta bulunan Âşık Murat Çobanoğlu, Türk milletinin tarihteki yaptığı mücadeleleri hatırlatmakta ve Türk milletinin savaşçı ruhunun nereden geldiğine değinmektedir: “Bir kere çoştu mu Türkoğlu Türkler,”.

Türk ordusunu öven Âşık Devaî, sözlerinde PKK terör örgütünün elebaşı Abdullah Öcalan’ı Kenya’dan alıp Türkiye’ye getiren Türk askerinin dünyaya örnek olduğunu ifade eder:

“Türk ordusu örnek oldu dünyaya

Anlatsam sığmaz ki haftaya aya

Birkaç yiğit uzanarak Kenya’ya

İti paketleyip aldı çok şükür” (Coşkun, 2009: 191).

Âşık Kemalî Bülbül, sözlerinde Türk askeri ile Türk milletinin bir ve beraber olduğunu vurgulamaktadır:

“Ordu millet el eleyiz,

Tarih boyu hep böyleyiz.

Ne satılmış, ne köleyiz,

Ne mutlu Türküm diyene” (Halıcı, 1992: 79).

Türkler, var oldukları ilk zamanlardan itibaren savaşmayı iyi bilir. Bunun en önemli sebebi ise Türklerin yaşadıkları coğrafi bölgelerin özellikleri ve bağımsızlık düşüncesidir. Diğer toplumlar arasında da savaşçı bir millet olarak ün kazanmıştır. Türkler; çocuklarının eline çok küçük yaşlarda kılıç, ok ve yay vermiştir. Çocuklar bu savaş aletlerinin kullanımında uzmanlaşmıştır. Bunların yanı sıra at binme konusunda

da yeryüzünün sayılı milletlerinden biri olarak gösterilmiştir. Birçok devlet kuran ve geniş coğrafyalara hâkim olan Türkler, tarihe bakıldığında askerî anlamda dünyanın en köklü milletlerinden biri olmuştur. Askerlik anlayışı Türk kültürünün ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir. Tarih sahnesine asker olarak çıkan Türkler, 21. yüzyılda da “asker millet” olmayı sürdürmekte, söz konusu vatan olduğunda geriye kalan hiçbir şeyin önemli olmadığını her fırsatta göstermiştir (Kafesoğlu, 1987). Türk toplumunda, askerî kültürün önemli bir yerinin olduğu âşıkların şiirlerine de yansımıştır.

Âşık Rıfat Kurtoglu’na göre, Türk milleti doğuştan askerdir. Türk askeri engel tanımaz. Şehitlik inancından ilham alır. Şehitlik inancı Kur’an-ı Kerim’den gelir²³. Gönüllere iman dolar. Türk askeri canını vatan uğruna kurban eder. Süngü tutan eline kına yakar. Türk askerinin yolu İslam’dır. Türk askeri namertlere karşı merttir:

“Türk milleti asker doğar anadan,

Dağları çağları aşar gideriz.

İlham alır Kur’an’daki manâdan,

İman dolar kalbe, taşar gideriz...

“Kınalıdır süngü tutan elimiz,

Tarih şahit haktır bizim yolumuz,

Söylemeye varmasa da dilimiz,

Mertiz namertlere şaşar gideriz...” (Yakar, 2007: 121).

Türk tarihi incelendiğinde Türk milleti, topraklarını korumak için sürekli bir mücadele içindedir. Bu nedenle Türk geleneklerinde her doğan er çocuk, doğuştan asker kabul edilmekte ve bu şekilde de yetiştirilmektedir. Şiirde geçen kına kavramı ise evlilikte eşe kurban olmak, askerlikte ise vatana hizmet için vatana kurban olmak anlamındadır. Bu söz konusu ritüel, eski Türk geleneklerinden gelmektedir.

²³ Kur’a-ı Kerim, Ali İmran, 169.

Âşık Murat Çobanoğlu, Türk milletinin askerinin Kıbrıs'ta düşmana karşı yürüdüğünü söyler. Düşman karşısında duran Türk askerinin Allah diyerek her tarafı inlettiğini ve aslanlar gibi mücadele ederek can verdiğini anlatır:

“Kıbrıs’a yürüdü Türk’ün askeri,

Düşman karşısında duran ordumuz.

Allah sesi her tarafı bürüdü,

Can verdi vatana aslan ordumuz.” (Durbilmez, 2014: 248).

Türk milleti ile Türk askeri arasında derin bir bağ vardır. Bu bağ eski Türklerin devlet geleneğinden gelmektedir. Türk milleti ile asker bir bütündür. Birbirinden ayrı düşünülmemektedir. Bu nedenle toplumsal uzlaşma vardır. Türk halkı tarafından özümsemenin askerlik kurumu işlevsel bir değerdir. İşlevselcilik toplumsal düzene vurgu yapmaktadır. Toplumun ortak olarak paylaştığı normlar ve değerler genel bir ahlak anlayışı tarafından bir arada tutulmaktadır. Türk toplumunun birlik ve beraberliğine büyük katkı sağlayan askerlik inancı Türk ahlak anlayışıyla da örtüşmektedir.

Türkler için “asker” kavramı bağımsızlığı / özgürlüğü ve gücü temsil etmektedir. Türk milleti askerliği özümsemiştir. Bu nedenle Türkler, askerî bir millet olarak nitelendirilmektedir. Bu kavram bütünlüğü temsil etmektedir. Bu nedenle askerlik kavramı Türk milletinin bütünlüğüne seslendiği için işlevselcilik özelliğine sahiptir.

1.1.9. Bayrakta Milliyetçilik

Bir milletin sahip olduğu değerleri ve yaşam tarzını şekillendiren maddi ve manevi unsurları içine alan kültür, her toplumda farklılık göstermektedir. Evrensel kültürden de söz edilmekte ancak her millet kendine özgü kabul, davranış, tutum, alışkanlık, deneyim ve bilgilere sahiptir. Toplamları birbirinden farklı kılan kültürel değerler; bir milletin kendi değerlerini, davranış kalıplarını, simgelerini ve anlam dünyasını oluşturmaktadır. Kültürel değerler milletin analizidir. Örneğin Türk milleti için bağımsızlık anlamına gelen “bayrak”, Türk milletinin varlığının göstergesi ve namusudur (Erdem, 2019: 226).

Türkçe bir isim olan sancak; siyasî yönden bir kuruluşun, en önemli siyasal örgütlenme olan devletin ve milletin kimliğini yansıtan en açık resmî simgedir. Eski Türk devletlerinde ve İslam'ın kabulünden sonraki Türk devletlerinde de muhtelif renklerde bayrakların kullanıldığı bilinmektedir. Bayraklara devleti, boyu ve dini temsil eden tasvir ve figürler konulmaktadır. Bu tasvir ve figürler temsil ettiği devletin ya da boyun bağımsızlığının işaretidir. Bayrakların üzerlerinde: “ejderha, aslan, kaplan, tuğra, hüma kuşu, kurt, hilâl, güneş, yıldız, ay, altı köşeli yıldız (Süleyman mührü), kılıç, çift başlı kartal, geyik ...” tasvirleri bulunmaktaydı. Her bir işaret kendine özgü anlam taşımaktadır. Örneğin çift başlı kartalın bir başı yeri diğer başı ise gökyüzünü göstermektedir. Çift başlı kartalın bakışları yerin ve göğün hâkimiyetine işaret etmektedir. Doğu ve Batı'ya hâkim olmayı da simgeler (Esin, 1972: 313-338).

Âşık Murat Çobanoğlu, Türk evlatlarının vatan için çarpıştığını söyler. Ona göre, vatan uğruna verilen mücadelede şehit olan Türklerin kanı vardır. Akan her kan ile bayrak yenilenir. Bayrak, her damla kanda yeniden al rengini alır. Bayrak, bağımsızlık demektir:

“Türk evladı yükselmiştir şan ile,

Vatan için çarpışmışız can ile,

Şehitlerin akıttığı kan ile,

Bayrak yenilendi, al yenilendi.” (Durbilmez, 2014: 399).

Geçmişte Türk devlet ve topluluklarında bayraklar çeşitli renk ve simgelerle kullanılmıştır (Fevzioğlu, 1992: 5). Türk bayrağı iki renkten oluşmaktadır. İlki al (kırmızı), ikincisi ak (beyaz) tır. Al rengi gün doğumu ve gün batımı sırasında ortaya çıkmaktadır. Millî ve manevi anlamları vardı. Al rengi; vatan, millet ve özgürlük uğruna akan kanı, millî bağımsızlığı, millî mücadeleyi, millî iktidarı ve millî heyecanı temsil etmektedir. Ayrıca birlik, beraberlik, adalet, iyilik, temizlik, türeyiş ve kutluluk anlamlarında kullanılmaktadır. Ak renk ise “renklerin anası, başlangıç, doğurganlık, yaratıcılık, türeyiş, arılık, birlik, beraberlik, yücelik, ululuk ve kutluluk” anlamlarını taşımaktadır. Ayrıca eski Türklerde al renginin; koruma, yenilenme, güç, kudret, cesaret, heyecan, kağanlık, hâkimiyet, savaş, mutluluk gibi anlamları vardır. Al rengi

ateş kültünden gelmektedir. Eski Türklerde “Al kaftan giyme” ritüeli bulunmaktaydı. Bu ritüelde, al rengi kağanlığı temsil etmekteydi. Günümüzde bu gelenek damada al kaftan giydirmeye, geline al kuşak bağlama ve al duvak giydirmeye şekline dönüşmüştür. Türklerde hamile ve yeni doğum yapan kadınlar kendilerini ve bebeklerini korumak için al renkli kıyafetler giymektedir. Burada da al rengi koruyucu bir rol üstlenmektedir (Durbilmez, 2017: 68-71).

Ozan Arif, âşıkların sözlerinin öz ve zengin olduğunu söyler. Dünyada Türk’ün bir benzeri ve denginin olmadığını anlatır. Ay yıldızlı bayrağa rengini veren asil Türk milletinin kanı olduğunu ifade eder. Al bayrağa rengini verenlerin şehitler olduğunu açıklar:

“Âşıklardan çıkar sözün zengini,
Gösterin cihanda Türk’ün dengini,
Ay-Yıldızlı bayrağıma rengini,
Verene kurbandır bu canım benim” (Ozan Arif: 29).

Ay yıldızlı Türk bayrağına kanını verenlere hitap eden Ozan Arif, Türk milletinin şehitlerini ve Türklerin bağımsızlıklarına ne kadar çok düşkün bir millet olduğunu ifade ederek bayrağı ve şehitliği yüceltmektedir: “Verene kurbandır bu canım benim”.

Âşık Mürsel Sinan’a göre, yiğitler aslan gibi kükredi düşmana karşı durdu. Türk milleti coştı, kabına sığmadı. Şehitlerin kanına gökteki ay yıldız yansıdı. Bu görüntü Türk bayrağını ortaya çıkardı:

“Kükredi yiğitler gürledi, coştı
Sığmadı kabına bendini taşı
Şehitler kanına ay-yıldız düştü
Doğdu Türk Bayrağı bir nişan oldu” (Gelekçi, 2007: 429).

Âşık Mevlüt Mertoğlu'na göre, Türkler vatan için canlarını verdi. Bayrak rengini, şehitlerin kanından aldı. Türk milleti yedi düvele ün saldı. Tarihin her döneminde Türkler varlığını korudu:

“Bizler Türk’üz vatan için can verdik

Şehit verdik al bayrağa kan verdik

Yedi düvel tüm dünyaya şan verdik

Ben vatana ben bayrağa aşığım

Tarih boyu sönmeyen bir ışıgım” (Taşbaşı, 2018: 222).

Türk milletinin Türk bayrağına verdiği değeri anlatan Âşık Mevlüt, Türklerin milliyetçilik anlayışına da değinmektedir. Bağımsızlığı temsil eden bayrak için birçok şehit veren Türk milleti bayrağa can katmaktadır: “Şehit verdik al bayrağa kan verdik”. Tarihin her döneminde var olan ve tarihe ışık tutan Türk milletinin vatana ve bayrağa olan bağlılığını söyleyen Âşık Mevlüt, Türklerin millî duygularına yansıyan vatan ve bayrak sevgisine hayran kalmaktadır: “Ben vatana ben bayrağa aşığım”.

Türk bayrağının rengini öven Âşık Mahzuni Şerif, al bayrağa rengini veren şehitlerin kanına atıfta bulunmaktadır:

“Ne güzel yakışmış bayrağın rengi

Bir vatan uğruna eylemiş cengi

Varm’ola dünyada Mehmet’in dengi

Mahzuni soyunu övmüş geliyor” (Irmak, 2014: 52).

Âşık Mürsel Sinan, al bayrağın dünyada eşi benzeri olmadığını söyler:

Bir bak al bayrağın var mı benzeri

Su yüce milletin yüce eseri

Sensiz hiçbir şeyin yok değeri

Sana feda olsun bu can Türkiyem (Gelekçi, 2007: 487).

İnsanlık tarihinin en erdemli duygularından birisi hiç kuşkusuz vatan, millet ve bayrak sevgisidir. Vatan; tarih boyunca, Türk milletinin canından dahi aziz kıldığı en yegâne, mukaddes varlık olmuştur. Türk milleti üzerinde yaşadığı çeşitli coğrafyaları; millî kimlik, kültür ve medeniyet değerleriyle yurt edinmiştir. Vatan ve millet sevgisi Türk milleti için tarihsel süreçte sönmez ve söndürülemez yüce bir inanca dönüşmüştür. Türk milleti için birlik ve beraberliğin, bağımsızlık ve özgürlüğün, Türk kimliğinin ve kültürünün ayrılmaz unsuru, Türk bayrağıdır. Tarihte çok çeşitli bayrak ve sancak kullanan Türk milleti bu konuda oldukça önemli birikime ve zenginliğe sahiptir (Soysal, 2010: 209).

Ozan Nihat’a göre, Türk ırkı yiğit ve kahraman bir millettir. Esaret nedir bilmez. Türk’ün gür sesi; bağımsızlığı ve özgürlüğü temsil eden bayrak içindir. Türklerin kanı, bayraktaki renktir. Türk milletinin canı, bayrağa fedadır:

“Ozan Nihat, yiğit sesi, er sesi

Esaret bilmeyen ırkın hür sesi

Bu ses bayrak için Türk’ün gür sesi

Ay yıldızın alı kanımız bizim

Bayrağa fedadır canımız bizim” (Uğur, 2008: 481).

Bayrağın devletlerin varlığında çok önemli bir yeri ve anlamı bulunmaktadır. Ülkelerin millî marşlarına, şiirlerine, edebî yazılarına konu olan bayraklar, ülke içinde ve dışında bağımsızlığın en önemli temsilcisidir. Ozan Nihat da bu konuya değinerek Türk milletinin bayrağa verdiği anlamı vurgulamaktadır: “Bayrağa fedadır canımız bizim”.

Âşık Türkmenoğlu’na göre, Türk milleti bayraksız ve vatansız yaşayamaz. Bağımsızlık için canlarını feda eder. Türk’ün dili Türkçedir. Türkü, Türk’e aittir. Türk bayrağı için türkü yakılacak kadar değerlidir:

“Bayraksız, vatansız canı neyleriz

Bağımsızlık için feda eyleriz

Türmenoğlu; Türk'üz, Türkçe söyleriz

Türkü yakmaz mıyız Türk bayrağına?" (Durbilmez, 2020: 291).

Bayrak ve vatana aynı değeri veren ve aynı anlamı yükleyen Âşık Türkmenoğlu, Türk milletinin millî duygularını dile getirmektedir: "Bayraksız, vatansız canı neyleriz".

Âşık Türkmenoğlu'na göre, Türkçe, Türklerin dilidir. Türkçe, Türk kimliğidir. Türkçe, Türk kültürüdür. Türkçe, Türklüktür. Türkü ise Türklere ait demektir. Türkü, Türkçe söylenir. Türkü de Türkçe gibi kimlik ve kültür göstergesidir: "Türkü yakmaz mıyız Türk bayrağına?".

Türkü, Türk kültürünü gelecek kuşaklara aktaran üründür. Türk milleti yaşam tarzlarını ve değerlerini türkülere yansıtmaktadır. Türk milletinin bayrağına yüklediği anlam nedeniyle bayrak için türküler yakılmaktadır.

Âşık Nuranî'ye göre, Türk bayrağının dalgalandığı yerde korku yoktur. Barış, huzur, sevgi ve saygı vardır. Türk bayrağı diğer bayraklardan farklıdır. Türk milletini temsil eden al yıldızlı bayrağın farkı her yerde sezilir. Türk bayrağı, Türk milletinin üstünde dalgalanmaya devam edecektir:

"Dalgalandığın yerde olur mu korku

Bayraklar içinde sezilir farkı

Çünkü sen temsil edersin Türk'ü

Dalgalan üstümde şanlı bayrağım" (Durbilmez, 2018: 288).

Âşık İsmail Karşoğlu'na göre, Türk bayrağı şanlıdır. Türk'ün olduğu her yerde dalgalanır. Şehitlerin kanı her yeredir. Şehit kanının olduğu yerde Türk bayrağının rengi vardır. Türk milleti her zaman barış adına mücadele eder:

"Dalgalan sen şanlı bayrak.

Dalgalan Türk'e bakarak.

Al rengini ufka bırak.

Biz hep barış istiyoruz.” (Gümüş, 2010: 195).

Türk bayrağı, Türk devleti tarafından kanunlar çerçevesinde korumaya alınmıştır.²⁴ Türk bayrağında ay ve yıldız tasviri bulunmaktadır. Bu tasvirlerin özellikleri arasında ay ve yıldızın gökyüzünde olması, geceyi aydınlatması ve yön göstermesi yer alır. Bu özellikleri nedeniyle ay ve yıldız kutsiyet yüklenmiştir. Eski Türklerde Gök Tanrı inancı vardı. Türklerin inancına göre Gök Tanrı en yüksek ve en yüce makamdaydı. Bu nedenle gökyüzünde bulunan ay ve yıldızın Gök Tanrı’yı temsil ettiği düşünülmektedir. Ölümsüz olan Gök Tanrı gibi onun adına kullanılan bu tasvirlerinde Türk devletinin ölümsüzlüğünü simgelemektedir. Ayrıca Türklerde yeri ve gökyüzünü yaratan ve buraların tek hâkimi Gök Tanrı’nın dünyaya hâkim olma görevini kendilerine verdiği inancı hâkimdi. Bu nedenle bayraktaki ay ve yıldız tasvirlerinde Gök Tanrı inancının da etkisinin olduğu ileri sürülmektedir (Soysal, 2010: 224).

Ay’ın hilâl şeklini alması, bu şeklin gece ortaya çıkması, Zühre Yıldız’ı denenen yıldızla bir araya gelmesi, hayır ve mutluluk alâmeti olarak nitelendirilmektedir. Ay ve yıldız simgesinin Sümer, Elam, Hitit, Mısır, Sasani gibi birçok uygarlık tarafından da kullanıldığı bilinmektedir (Soysal, 2010: 224).

²⁴ Türk Bayrağı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 3. maddesine göre, “şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır.”

TÜRK BAYRAĞI KANUNU

Kanun Numarası : 2893

Kabul Tarihi : 22/9/1983

Yayımlandığı R. Gazete : Tarih : 24/9/1983 Sayı : 18171

Madde 1- Bu Kanunun amacı Türk Bayrağının şekli, yapımı ve korunması ile ilgili esas ve usulleri belirlemektir.

Madde 2 - Türk Bayrağı, bu Kanuna ekli cetvelde gösterilen şekil ve oranlarda olmak kaydıyla beyaz ay - yıldızlı albayraktır...

Madde 7 - Türk Bayrağı, yırtık, sökülük, yamalı, delik, kirli, soluk, buruşuk veya layık olduğu manevi değeri zedeleyecek herhangi bir şekilde kullanılamaz. Resmi yemin törenleri dışında her ne maksatla olursa olsun, masalara kürsülere, örtü olarak serilemez. Oturulan veya ayakla basılan yerlere konulamaz. Bu yerlere ve benzeri eşyaya Bayrağın şekli yapılamaz. Elbise veya uniforma şeklinde giyilemez. Hiçbir siyasi parti, teşekkül, dernek, vakıf ve yönetmelikte belirlenecek kamu kurum ve kuruluşları dışında kalan kurum ve kuruluşun amblem, flama, sembol ve benzerlerinin ön veya arka yüzünde esas veya fon teşkil edecek şekilde kullanılamaz. Türk Bayrağına sözle, yazı veya hareketle veya herhangi bir şekilde hakaret edilemez, saygısızlıkta bulunulamaz. Bayrak yırtılamaz, yakılamaz, yere atılamaz, gerekli özen gösterilmeden kullanılamaz.

Bu kanuna ve yönetmeliğe aykırı fiiller yetkililerce derhal önlenir ve gerekli soruşturma yapılır.

Âşık Şeref Taşlıova'ya göre, Türk milleti yan yana, beraber aynı gayede yürümektedir. Elleri al bayrağı beraber taşımaktadır. Bağımsızlık düşüncesini beraber dile getirmektedir. Bundan da gurur duymaktadır. Egemenlik, Türk milletine aittir:

“Yan yana yürürüz yolda beraber,

Al bayrak taşırız elde beraber,

Gururla söyleriz dilde beraber,

Millî egemenlik Türk milletinin.” (Karadeniz, 2006: 93).

Âşık Mevlüt Mertoğlu'na göre, kendisi Türkistan topraklarından gelen Türk soyundan gelmektedir. Kökeni al bayrağa namus kavramını yükleyen Türk milletine dayanmaktadır:

“Mertoğlu da aynı soyundan törüyen

Ta Orta Asya'dan kalkıp yörüyen

Al bayrağı namus deyip koruyan

Turan Türkün öz adıdır unutma” (Taşbaşı, 2018: 387).

Bayrağı namus kavramıyla özdeşleştiren Âşık Mevlüt, bayrağa verilen anlamı Türk tarihine ve Türkistan topraklarına dayandırmaktadır. Eski Türk devletlerinde hükümlerlik simgelerinden birisi olan bayrağın, Türkler için ne kadar önemli olduğu diğer topluluklar arasında da bilinmektedir. Örneğin Çin İmparatoru Wen-ti, Doğu Göktürk Hakanı İşbara'nın (587) ölümünden sonra yerine geçen kardeşine davul, tuğ ve bayrak göndermiştir (Kafesoğlu, 1987: 57). Ayrıca eski Türk boylarında, her boyun egemenliğini temsilen kendi kullandıkları bayraklar vardı. Hakanlara mahsus olup, devleti temsilen resmî olarak orduda kanat komutanlarına, küçük kağanlara ve diğer yüksek idare amirlerine, Hakanlar tarafından, tuğlar verilmekteydi. Bu tuğlar üzerinde Türkler için güç, kudret, bağımsızlık gibi anlamlar taşıyan simgeler yer almaktaydı. Bu simgeler arasında kurt başı da kullanılmaktaydı (Anadol vd., 2002: 223).

Âşık İbrahim Koç’a göre, bayrak candan değerlidir. Bayrak, varlığı temsil eder. Bayrak, bağımsızlıktır. Bayrağın dalgalandığı her zaman dilimi özgürlük demektir:

“Bizde bayrak candan yüce.

Dalgalanır gündüz gece.

Ezberlerim hece hece.

Yazsan beni ocağına.” (Gümüş, 2010: 195-196).

Âşık Devaî’ye göre, Türk milleti bütündür ve bağları kopmadığı müddetçe bölünmez. Türklüğün kökeninde bağımsız yaşamak vardır. Asena’dan türeyen ırk, ay ve yıldız simgesi bulunan bayrağa al rengini vermiştir:

“Devaîyem bir bütünüz kendimiz

Bölünmeyiz çiyemeden bendimiz

Ay yıldıza bakıp bulduk rengimiz

Bayrak bensem alı sensin Asena” (Coşkun, 1991: 104).

Asena, Türk mitolojisinde önemli bir motiftir. Asena, dişi bir kurttur. Asena adlı kurttan türeyen Türk ırkına atıfta bulunan Âşık Devaî, al bayrağa rengini veren, Asena’dan türeyen Türk ırkının kanı olduğunu söylemektedir. Türk mitolojisinden yararlanan Âşık Devaî, Türk milletin bilinçaltına hitap ederek Türklerde millî şuur oluşturmaktadır: “Bayrak bensem alı sensin Asena”

Âşık Devaî’ye göre, Türk milleti çelişkiye düşmemeli, bağımsızlığın simgesi al bayrağı gökyüzüne çekmelidir. Türk milleti, dünyada kendi ülküsünden başka bir ülkü tanımamalıdır:

“Nedir bu sendeki çelişki gaye

Al bayrağı yükseltiriz semaya

Gene ülküm hükmedecek dünyaya

Allahıma başkasını tanımam” (Coşkun, 1991: 136).

Âşık Devaî’ye göre, Türk tarihindeki kahramanları, Türk milleti ve vatanı için kanının son damlasına kadar mücadele edenleri unutan, bayrağa rengini veren şehitlerin mezarına gitmeyen Türkler, davasına layık kalmamıştır:

“Unuttum tarihte şan verenleri

Bayrağa renk için kan verenleri

Gözünü kırpmadan can verenleri

Hatırlayıp mezarına gelmedim

Bu kutsal davaya layık olmadım” (Coşkun, 1991: 138).

İnsanlar nesne ve olaylara karşı, onların kendilerine ifade ettiği anlamlara göre hareket etmektedirler. Türk milleti de bayrağa yüklenen anlam çerçevesinde ona büyük bir saygı göstermektedir. Âşıkların şiirlerinden de anlaşılacağı üzere Türk bayrağı; bağımsızlığı, özgürlüğü, vatanı ve toprağı temsil eden millî bir değerdir.

Halk şairi Fuat Çerkezoğlu’na göre, bayrak hürriyet ve istiklaldir. Bayrak rengini şehitlerin kanından almıştır. Dünyada ne olursa olsun bayrak gökyüzünden inmeyecektir:

“Hürriyet doğuşun, istiklâl yaşasın.

Rengin veren şehitler kan kardaşın,

Dünya yıkılsa da eğilmez başın,

Yakışmışsın asumâna bayrağım.” (Halıcı, 1992: 123).

Âşık Beyanî, şiirinde Türk milletinin bayrak uğruna canını vereceğini söyler:

“Efendim tek elden çıkar mı seda,

Şu bayrak uğruna bu millet feda.

Olur olmaz deme işte şüheda,

Biri ölür bini dirilir oğul.” (Halıcı, 1992: 236).

İbrahim Alaaddin Gövsa, Türk bayrağının tarihteki önemine ve rengini şehitlerin kanından aldığına değinerek Türk bayrağına selam durmaktadır:

“Ertuğrul’un ocağında uyandım,

Şehitlerin kanlarıyla boyandım,

Nice düşman kalesine dayandım,

Sana selâm ey şanlı Türk Bayrağı.” (Özsoy, 2007: 10).

İnsan, toplumsal güçler gibi dışsal uyaranlara ya da organik dürtüler gibi içsel uyaranlara karşı basitçe tepki vermemektedir. Bunun yerine nesnelere ve olaylara verilen anlamlar temelinde hareket etmektedir. Bireyler, nesnelerin anlamlarını toplumsallaşma sürecinde öğrenir. Ayrıca insanlar temel ihtiyaçlara ortak anlamlar da yükleyebilir. Ancak yukarıda bahsedilen bayrak örneğinde olduğu gibi birçok örnekte aynı nesnelerin farklı tanımlarının ve anlamlarının olduğu görülmektedir. Bir nesnenin doğası gereğidir ki insanoğlunun nesneye hangi anlamı yüklerse, nesne de bu anlamda nitelendirilmektedir. Türk bayrağında bulunan renklere ve tasvirlerle yüklenen anlamları tamamıyla millî anlamlar içermektedir.

Türkler için bağımsızlığın simgesi Türk bayrağı, Türk halkının tamamında aynı duyguyu uyandırdığı için işlevsel bir anlam içermektedir. Türk toplumu, bayrağın anlamını özümsemektedir. Bu nedenle bayrak Türkler arasında birlik ve beraberlik duygusu da yaratmaktadır. Türkleri birbirine kenetlemektedir. Bayrak, bütünleştirici olduğundan işlevselci bir yapıya sahiptir.

1.1.10.Millette Milliyetçilik

Millete dair birçok tanım ve ölçüt bulunmaktadır. Anadolu sahasında yaşayan Türkler için millet kavramı hem ruh hem gönül hem de zihne dayanan bir bağışaret etmektedir. Türk milletin ortak mazileri, acıları ve zaferleri vardır. Bunları geleceğe taşıyacak

ortak maddi ve manevi değerleri bulunmaktadır. Söz konusu değerler, gerek kutlu günlerde gerekse edebiyat ürünlerinde yaşatılarak Türkler arasında millet bağıını korumaktadır.

Âşık Türkmenoğlu'na göre, Türk gençleri Türk milletini geleceğe taşımaktadır. Türk gençlerinin yönü huzur okyanusuna doğrudur. Türk milleti savaşı öldürmek için değil barış için kullanır. Türk milletinin gayesi kana kan katmak değil kanı suyla yıkamaktır. Barış sağlamak, huzur ve güven vermektir. Türklerin sözünde ve özünde hoşgörü vardır:

“Türk gençleri hep ileri bakarlar

Huzur ummanına doğru akarlar

“Kanı kanla değil, suyla yıkarlar”

Sözünde hoşgörü Türk milletinin” (Durbilmez, 2018: 140; 2020: 327).

Bir milletin kültürü, geçmişinden süzülüp gelen maddi ve manevi değerlerin tümü ve tarihî süreç içerisinde kendine özgü duyuş, düşünüş ve ifade ediş tarzı ile ortaya çıkmaktadır. Atatürk, 10. yıl nutkunda Türk milletinin tarifini şu şekilde yapmaktadır: “Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir.”(Onuncu Yıl Nutku, 29 Ekim 1933).²⁵ Türk milletinin kendine özgü ahlak anlayışı, vatan sevgisi, bağımsızlık tutkusu, toprağa verdiği değer ve diğer milletlerden farklı bir millet anlayışı vardır. Bu Türk milletinin karakteristik yapısından kaynaklı bir durumdur. Türkler kendi inançlarına, maddi ve manevi değerlerine saygı gösteren her millete aynı şekilde saygı göstermektedir. Türkler hoşgörü özelliği bulunan nadir milletlerdendir.

Âşık Hacı Karakılçık, Türk milletinin özgür doğduğunu ve özgür kalacağını söyler. Türk milletinin ordusu ve bayrağı her daim var olacaktır. Türk milleti ordusuna ve bayrağına canını feda eder. Gelecekte Türk bayrağı dalgalanmaya devam edecektir:

“Hacım der, hür doğdum, hür kalacağım

²⁵ Bkz. <https://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/dizeler/onuncu-yil1.html>, erişim tarihi: 24.08.2022.

Yaşasın milletim, ordum, sancağım

Severek canımı adayacağım

Ufkumda bayrağım solmaz be gardaş” (Alptekin, 1993: 148).

“Hür doğdum, hür kalacağım” sözüyle Âşık Hacı Karakılçık, Kurtuluş Savaşı sonrasında Mehmet Akif Ersoy’un yazdığı İstiklal Marşı’nın 3. kıtasının ilk dizesine atıf yapmaktadır: “Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.”

Kemalî Bülbül (Samsunlu Âşık)’e göre, Türk milletinin eseri barışı ve demokrasiyi simgeleyen Cumhuriyet’tir. Millet egemenliğini ve barışı temsil eden Cumhuriyet, Türk milletinin meyvesi, gücü ve kuvvetinin göstergesidir.

“Millî egemenlik Cumhuriyetin,

Kendi eseridir eşsiz milletin.

Barışın meyvası, gücün, kuvvetin,

Türkiye’nde barış, dünyada barış.” (Halıcı, 1992: 78).

Türk milletinin vatan topraklarında ve dünyada barış / huzur istediğini şiirde dile getiren Kemalî Bülbül, Mustafa Kemal Atatürk’ün Milli Mücadele dönemindeki “Yurtta sulh, cihanda sulh” gayesine atıfta bulunmaktadır: “Türkiye’nde barış, dünyada barış.”

Âşık Hacı Yetkin’e göre, Türk ruhundaki ve karakterindeki özgürlük Türk milletinin geleneğinden ve töresinden gelmektedir. Bu gelenek ve töre içinde tarihe yön veren çözüm de vardır:

“Özgürlük ruhu var karakterimde,

Zincirler kırıldı bileklerimde.

Soylu geleneğim, köklü töremde,

Tarihe yön veren nice çözüm var.” (Halıcı, 1992: 506).

Türkler, dünyanın en eski ve en büyük milletlerinden biridir. Son yıllarda Türkistan’da yapılan arkeolojik araştırmalara göre Türk tarihi milattan önce 2750’li yıllara kadar geri gittiği ileri sürülmektedir. Beş bin seneye yakın bir zamandır varlığını sürdüren Türk milleti için bu süreç canlılık, yaşama azmi ve kudretin de bir işaretidir. Milleti millet yapan, insanlar arasındaki iletişimi ve milletin varlığının devam etmesini sağlayan en önemli unsur “dil”dir. Orhun Kitabeleri’nde görüldüğü üzere Türk milleti 8. yüzyılda gelişmiş bir edebî dile sahiptir. Türkler kendi millî alfabeleri ile okuyup yazıyordu. Orhun Kitabeleri’nde yer alan bilgiler doğrultusunda Türk milletinin kendine ait bir dili, hukuk nizamı, inanç sistemi, askerî düzeni ve sanat anlayışı olduğu görülmektedir. Türk milletinin köklü bir kültürün sahibi ve temsilcisi olduğu da anlaşılmaktadır (Kafesoğlu, 1970: 1-2).

Âşık Halil Karabulut, Türk milletinin tarih boyunca esaret altına ve manda himayesine girmediklerini söyler. Vatan hainlerinin yaptıklarının hesaplarını sora sora vatani kurtardığını anlatır:

“Türk Milleti bu güne dek cihanda,

Görmemiştir ne esaret ne manda.

Der Halil’im hainlerin vatanda

Defterini düre düre kurtardık.” (Halıcı, 1992: 279).

Türk milletinin hiçbir dönemde başka bir milletin himayesi ve esareti altına girmediklerini vurgulayan Âşık Halil, Anadolu topraklarındaki hainlere de değinerek millî duyguları güçlendirmektedir: “Defterini düre düre kurtardık.”.

Âşık Fırğanî’ye göre, Türk milleti Kurtuluş Savaşı’nda liderlik yapan Mustafa Kemal Atatürk ile övünmektedir. Türk milleti tarihte sergilediği şerefli duruş ve farklı anlamlar yüklediği namusuyla övünen büyük bir millettir:

“Kurtarıcı önderiyle sevinen,

Türk milleti çok büyük bir millettir.

Şerefiyle namusuyla övünen,

Türk milleti çok büyük bir millettir.” (Halıcı, 1992: 456-457).

Âşık Türkmenoğlu’na göre, iman sahibi Türk milleti durmaz ve doğru yolda devam eder. Ölünceye kadar bu kara toprakları savunur. Al bayrak Türk milletinin namusudur. Türk milleti Çanakkale’de namusunu korumuştur:

“İmanlı Türk halkı bilmez dur, durak

Al kana boyanır bu kara toprak

Türk’ün namusudur gökte al bayrak

Ayı, yıldızı var Çanakkale’de” (Durbilmez, 2020: 297).

Türk milletinin her türlü zor koşulla mücadele edebilecek gücünün olduğunu ve Çanakkale zaferinin buna bir örnek teşkil ettiğini söyleyen Âşık Türkmenoğlu, bayrağı Türk milletinin namusu olarak tanımlamaktadır: “Türk’ün namusudur gökte al bayrak”. Türk milleti inançlarına sahip çıkan ve bu inançları yaşatan bir millettir. Türklerin, millet olarak toprağa verdiği kutsiyet ve sadakat imanlarından gelmektedir. Bu imana sahip Türk milleti, her dönemde bağımsızlık için mücadele ettiği tarihî bigilerde yer almaktadır (İnalcık, 2017).

Ozan Nihat’a göre, Türkiye’de hiçbir vatandaşa karşı, dil, din, ırk ayrımı yapılmaz. Herkes kanun önünde eşittir. Türkiye’de yaşayanların çoğunluğu aynı kökten gelir. Türkiye, Türk milletinin yurdudur. Herkese eşit davranılan Türk yurdunu sevmeyen terk etmelidir:

“Dil, din, ırk farkı yok, haklarımız bir

Kanunlar önünde yüklerimiz bir

Yüzde doksan dokuz köklerimiz bir

Türkiye Türk yurdu, ya sev, ya terk et!”(Uğur, 2008: 487-488).

Türk milletinin ahlak yapısına değinen Ozan Nihat, Türk milletinin saygı kavramına gösterdiği değerdan söz eder: “Dil, din, ırk farkı yok, haklarımız bir”. Ozan Nihat, Türk milletinin insanları inançlarına ya da ırklarına göre ayırmadığını vurgulamaktadır.

Tarihe adını yazdıran cefakâr ve vefakâr Türk millete seslenen Ozan Nihat, Türkleri ecdadını övenler safında birlik olmaya çağırır:

“Cefakâr vefakâr Türk milleti gel

Civanlar safında birlik olalım!

Tarihe şan vermiş büyük ecdadı

Övenler safında birlik olalım!” (Uğur, 2008: 151).

Ozan Arif’e göre, Türkiye’de yaşayan Alevi ve Sünni Türk milletinin üyesidir. Çerkez ve Kürt Türk milletinin ayrılmaz parçasıdır:

“Biri dişli, biri çarktır,

Aynı millet, aynı ırktır,

Alevi Türk, Sünni Türk’tür.

Çerkez, Kürt’ün aşığıyım.” (Ozan Arif: 39).

Ozan Arif’e göre, Türk milletini birlik ve düzenini bozan unsurlar ortadan kalkmalıdır. Türk milleti, kavgaya son vermelidir. Türk milletinin evinde huzur ve yurdunda dirlik olmalıdır:

“Kapanmalı bu milletin yarası,

Ne kavganın, ne döğüşün sırası,

Evde huzur, yurтта dirlik çırası,

Yakmayınca bu memleket düzelmez!” (Ozan Arif: 59).

Kemalî Bûlbûl'e göre, barışın meyvesi, gücün ve kuvvetin göstergesi milletin egemenliği anlamına gelen Cumhuriyet Türk milletinin eseridir:

“Millî egemenlik cumhuriyetin,

Kendi eseridir eşsiz milletin.

Barışın meyvası, gücün, kuvvetin,

Türkiye’nde barış, dünyada barış.” (Halıcı, 1992: 77).

Halk şairi Halil Karabulut’a göre, Türk milleti bu dünyada esaret ve manda himayesi görmemiştir. Türk milleti vatandan hainleri temizlemiştir:

“Türk Milleti bu güne dek cihanda,

Görmemiştir ne esaret ne manda.

Der Halil’im hainlerin vatanda

Defterini düre düre kurtardık.” (Halıcı, 1992: 279).

Âşık Devaî, sözlerinde Türk milletini devletin bekçisi ve fedâkar bir millet olarak nitelendirmektedir:

“Türkmenlerden beri bu yüce devlet

Yaşadı yaşıyor yaşayacak da

Devletin bekçisi fedakâr millet

Yaşadı yaşıyor yaşayacak da” (Coşkun, 2009: 99).

Türk milleti kendi içerisinde uyumlu ve işlevsel ilişkiler geliştirmiş unsurlardan (sosyal yapı, kurum, kültür, rol gibi) oluşan düzenli ve dengeli bir sisteme sahiptir. Bu sistem bir bütünü meydana getiren, birbirine bağlı ve birbiriyle ilişkili unsurlardan oluşmaktadır. Sistemin tüm unsurları, bir düzen içerisinde bütünün sorunsuz bir şekilde işlemesi için çeşitli işlevleri yerine getirmektedir. Bu sistem anlayışında dönemin şartlarına göre durağan gözüke de gelişim ve değişimlerde her zaman dinamik bir yapıya sahiptir. Bu

sistemde Türkler, kendilerini dış etkenlere karşı korumakla kalmadı, aynı zamanda farklı toplumların kültürel değerlerine karakteristik yapılarını bozmayacak şekilde uyum sağlamayı da başarmaktadır. Son dönemde kitle iletişim araçlarının etkisiyle bu sistem anlayışında çözümler de olmaktadır. Bu sistemde en temel ölçüt toplumsal dengeyi sağlamaktır. Toplumun unsurları bu dengeyi korumak, toplumun denge halindeki doğal işleyişini sürdürmek amacıyla işlev görmektedir. Ancak sistemin bütün unsurları her zaman mükemmel bir şekilde birleşmez, zaman zaman bütünleşmedeki sorunlar nedeniyle gerilimler ve toplumsal sapma meydana gelebilmektedir. Nasıl ki bir canlının hayatta kalabilmek için karşılanması gereken temel gereksinimleri varsa, toplumun da mevcudiyetini sürdürebilmesi için karşılanması gereken bazı temel gereksinimleri vardır. Türk milleti bu ihtiyaçları karşılayarak mevcudiyetini sürdürebilmektedir. Bir milletin varlığını devam ettirebilmesi için sözü edilen temel ihtiyaçların karşılanması hükmü, tüm toplumların varlığı için geçerli bir durumdur. Bu işlevsel bir zorunluluktur. Bu işlevsel zorunluluklar arasına bireylerin çevresiyle ilişki kurması, rol farklılaşması, rollerin dağıtılması, iletişimin sağlanması, ortak hedeflerin belirlenmesi, hedeflere ulaşmak için kullanılacak araçların düzenlenmesi, toplumsallaşma, millîleşme, duygusal tavırların düzenlenmesi ve sapkın davranışların kontrol altına alınmasını da eklenebilmektedir. Toplumsal sistemi meydana getiren unsurlar, sistemin bu ihtiyaçlarını karşıladıkları ölçüde varlıklarını devam ettirebilmektedir. Bu bakımdan Türk toplumunu, millet haline getiren ortak geçmiş, gelenek, görenek, töre, bağımsızlık, hoşgörü, saygı vb. unsurlar bütünleştirici ve işlevseldir.

1.1.11. Toprakta Milliyetçilik

Kültür, geçmişten gelen deneyim ve birikimlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan maddi manevi değerler bütünü ve insanın doğada bıraktığı izlerdir. Bireyleri birbirine toplumsal açıdan bağlayan, kişiler arasındaki uyumu sağlayan kültür unsurlarıdır. Duygu birliği, uyum, dayanışma, ortak vicdan ve bir millete ait unsurların tamamı o toplumun kültürünü oluşturur. Bir milletin felsefesi, etik ve estetik değerleri kendine özgüdür. Bunlar başka milletlerden alınamaz (Ziya Gökalp 2007: 7-12).

Bir kültürü oluşturan ve şekillendiren çeşitli etkenler vardır. Bu etkenler kendilerini kültürün alt birimlerinde hissettirir. İnsanların katıldığı, insanlardan doğan hiçbir olguysa kültürün alt birimlerinin dışında tutmak mümkün değildir. Yapılan çalışmalarda kültür

unsurları olarak şunlar yer almaktadır: Örf, âdet, gelenek, görenek, dil, tarih, güzel sanatlar, halkbilimi, inanç, devlet anlayışı, hukuk, ekonomi, edebiyat... Bu sayılanların dışında kültürü etkileyen bir diğer unsur da coğrafyadır. Coğrafyanın yukarıda sayılan kültür unsurlarından farkı, insanların doğrudan bir etkisiyle oluşmamış olmasıdır. Coğrafyanın en önemli farkı kültürün oluşmasına ve şekillenmesine etki etmesidir (Kafesoğlu, 1995). Coğrafi koşulların özelliklerine göre Türkler; tarım ve hayvancılıkla uğraşmış, konar - göçer hayat sürmüş ve mücadeleci bir toplum olmuştur. Bu faaliyetler Türklerin sosyoekonomik gücüne ve kültürüne şekil vermiştir.

Âşık Çatak’a göre, Türk milletinin yarası ünvan, ölümü ise gururdur. Mertçe saldıran düşmana toprak helaldir. Vatanına sahip çıkan Türk milletinin kanı toprağına helaldir:

“Yaramız rütbedir, ölüm nişane

Namert saldırmayan kahpe düşmana

Helâl eyle hakkın sen toprak ana

Kanım helâl sana vatan toprağı” (Yıldız, 2016: 166).

Vatan toprağını “ana” kavramıyla özdeşletiren Âşık Çatak, Türk milletinin toprağına verdiği değeri vurgulamaktadır. Türk milleti için ana, kutsaldır. Ana ile özdeşleşen toprak da kutsaldır. Bu nedenle Türk milletinin vatan toprağına paha biçilmez: “Helâl eyle hakkın sen toprak ana”

“Kanım helâl sana vatan toprağı” sözüyle Âşık Çatak, vatan uğruna feda edilen canlara vurgu yaparak Türk milletinin toprağına kattığı anlamı ifade etmektedir. Vatan, birçok unsuru içinde barındıran bir kavramdır. Bunlardan biri de toprak kavramıdır. Türk milleti için vatan, sadece bir milletin üzerinde yaşadığı toprak parçası olarak nitelendirilmemektedir. Toprak kavramına birçok anlam yüklenmiştir. Toprak, var olmaktır. Toprak, cana can katmaktadır. Toprak, yurt demektir. Toprak, barınak demektir. Toprak, namus demektir. Toprak, aile demektir. Bu nedenle Türk milleti, toprağına canını verecek kadar kıymet vermektedir. Türk milletinin sesi olan âşık, bu nedenle vatan ve toprak kavramını birlikte kullanmaktadır.

Kültürün temel dayanaklar arasında bilim ve toprak bütünlüğü de vardır. Kültür; sosyal, ekonomik, askerî ve siyasî güçlerin temel kaynağıdır. Kültür; insanlar ve toplumlar tarafından oluşturulmakta, aynı zamanda insanları ve toplumları oluşturan bir kaynak olmaktadır. Bilimsel temelli kültür ortamı, vasıflı insana ulaşmaktadır. Toprak bütünlüğü coğrafi ve siyasî güç oluşturmaktadır. Bu güç ise vasıflı insanla birleşerek jeopolitik güç yaratmaktadır. Bu nedenle toprak bütünlüğü ve kültür, bütün tehditlerin karşısında bir güç kaynağıdır (Öksüz, 2018: 171-196). Türkistan kültürüne sahip Türk milleti, Anadolu topraklarıyla kendi kültürünü birleştirmektedir. Böylece Türkiye'nin günümüzdeki sınır sahası jeopolitik bir güç haline gelmektedir. Türklerde devlet “baba”, toprak “ana” rolünü üstlenmektedir. Toprak, Türk kültüründe simgesel bir anlam kazanmaktadır. Ayrıca Türk halkı toprağı namus kavramıyla özdeşleştirmektedir. Böylece toprak, ahlakî bir anlam da kazanmaktadır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu, Türk milleti dostuyla dost olduğunu, düşmanına ise çattığını söyler. Türk milleti, toprağını savunmak için canını ortaya koyan bir millettir. Türk milleti vatan toprağını suyla değil kanla yıkar. Vatan toprağı, anadır. Bunun için Türkiye anavatandır. Türk'ün özünde Turan vardır:

“Dostuna dost düşmanına çatandır

Su yerine toprağı kan katandır

Tek anamız oda ana vatandır

Turan Türkün öz adıdır unutma” (Taşbaşı, 2018: 387).

Türk milletinin toprağı verdiği değeri ve bakış açısını anlatan Âşık Mevlüt, Türk milletinin toprağı özdeşleştirdiğı ana kavramıyla hayat bulduğunu söylemektedir: “Su yerine toprağı kan katandır / Tek anamız oda ana vatandır”.

Türkler, var olmanın değer ölçüsü olarak en başta toprağı kabul etmektedir (Kafalı, 1999: 35). Bu durum Türkleri diğer milletlerden ayıran önemli özelliklerden biridir. Bu bir bakıma tarihî anlamda kalıcı olmaya da etki eden anlayışın ürünüdür. Bu anlayış Türklerin siyasî, içtimaî, iktisadî ve hukukî faaliyetlerine yön vermektedir. Türklerin toprakla olan ilişkilerine, toprak üzerinden ölçülebilen değer anlayışlarına bakıldığında;

topraktan coğrafyaya ve coğrafyadan vatana geçiş süreci gözlemlenmektedir. Bu anlayış bir bilinçlenme süreci olduğunu göstermektedir. Bu gelişim, kültür ve birikim işidir. Türkler, insanoğlu için merteye ve merhale olarak ifade edilen bu anlayışa, oldukça erken sayılabilecek bir zamanda ulaşmıştır (Gümüş, 2013: 1554).

Âşık İbrahim Koç, Türk toprağının çok değerli olduğunu söyler. Güneş, Türk’ün toprağı üzerine doğmak ister. Yağmur, Türk’ün yaprağına düşmek ister. Güneş ve yağmur Türk’ün toprağı ve canı için vardır:

“Doğmak için çırpınıyor.

Güneş Türk’ün toprağına.

Düşmek için can veriyor.

Yağmur Türk’ün yaprağına.” (Gümüş, 2010: 195).

Güneş aydınlığı ve ışığı, yağmur ise suyu ve canlılığı temsil etmektedir. Güneş ve yağmur birlikte varlığı simgelemektedir. Güneş ile yağmur bolluk ve bereket getirir. Âşık İbrahim, güneş ve yağmurun Türk toprağı için var olduğunu anlatarak, Türk toprağına kutsiyet kazandırmaktadır.

Âşık Çatak’a göre, Türk milleti vatan toprağının üstünde değil altında yatanı, kaybolmuş tarihi, toprağın bağına sardığı evladını ve vatan toprağına karışmış kanın sahibini tanımalı ve unutmamalıdır:

“Üstünde ziyade altını tanı

Kaybolmuş isimi, tarihte şanı

Sarmış sinesine şehidi, hanı

Kan ile yoğrulmuş vatan toprağı” (Yıldız, 2016: 166).

Âşık Çatak, sözlerinde toprağı uğruna canını veren Türk şehitlerini anmakta ve Türk milletini şehitlerini unutmaması konusunda uyarmaktadır. Türk milleti bilinçaltında kalan Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı ya da günümüzde Türk milletinin askeri ve

polisiyle birlikte toprak bütünlüğünü korumak amacıyla teröristlere karşı verdiği mücadelelere atıf yapmaktadır. Türk milletine, vatan toprağını nasıl ve hangi şartlarda kazandığını hatırlatan âşık, Türklerin bilinçaltında kalan millî duygularına hitap etmektedir: “Kan ile yoğrulmuş vatan toprağı”.

Âşık İbrahim Koç, Türklerin tarihinin şanla dolu asil bir millet olduğunu söyler. Türk milletini nasıl bir millet olduğunu dostu da düşmanı da bilir. Toprak uğruna ölen şehit, kalan gazidir. Türk toprağı şehitlerin kanıyla var olmaktadır. Osmanlı Devleti, Türk neslidir. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti’nin devamıdır. Türk milleti, aslını ve imanını inkâr etmez. Türk milleti, Allah yolunda İslam’ın bekçisi ve koruyucusudur:

“Türkoğlu Türk derler bize, tarih dolu şanımız.

Dost bilir, düşman bilir hep bellidir unvanımız.

Kalan gazi ölen şehit kanıdır toprağıımız.

Biz Osmanlı’nın oğluyuz Allah’ın aslanıyız.” (Gümüş, 2010: 326).

Türk milleti toprak ve bu uğurda ölen kişileri kutsal kabul eder. Türk topraklarının şehitlerin kanıyla elde edildiğini söyleyen Âşık İbrahim de toprağı kutsal kabul etmektedir: “Kalan gazi ölen şehit kanıdır toprağıımız.”. Türk milletini diğer milletlerden farklı kılan özellikleri arasında toprak kavramı da vardır. Türk kimliğini yansıtan değerleri içinde barındıran toprak kavramının; vatan, devlet, ana, millet, can, canan, var olmak gibi anlamları vardır.

Âşık Murat Çobanoğlu’na göre, cehalet dünyanın dört bir yanını sarmıştır. Türk toprağı şehidinin kanıyla harmanlanmıştır. Bu nedenle Türk’ün dünyada eşi benzeri yoktur. Türk; kimliği, ahlakı, erdemi ve değerleriyle dünyaya bedeldir:

“Cehalete kurmuş ağı,

Aydınlatmış bunca çağı,

Şehit kanıdır toprağı,

Bir Türk dünyaya bedeldir ” (Durbilmez, 2014: 415).

Âşık Coşarî'ye göre, Türk milleti toprakları için canlarını ortaya koymuştur. Şehit olana kadar topraklarından vazgeçmemiştir. Şehit olan ataları sayesinde Türk milleti toprakları üzerinde yaşamaktadır:

“Kanlarıyla yoğurdular toprağı,

Şehit Türk çocuğu atan sağ olsun,

Sizin elinizde zafer bayrağı,

Nöbet tutan tüfek çatan sağ olsun,”(Aşık, 2019: 314).

Âşıkların sözlerinde anlaşıldığı üzere, toprak kavramı birlik ve beraberlik ifade ettiği gibi Türkler için bir namus meselesidir. Türkler için ahlakî bir değer olan namus çok önemli bir kavramdır. Türk milleti toprağı için canlarını vermekten geri durmaz. Toprak, Türklerin hem anası hem de en değerli varlığıdır. Âşıklar, Türk milletinin duygularını dile getirmektedir.

Âşık Çatak'a göre, dünya yüce Türk'ün ününü bilir. Toprak, Türk milleti için namus, ruh, can ve şereftir. Toprak, vatandır. Toprak için şehit olmak erdemdir:

“Cihan bilir yüce Türk'ün şanını

Gerekirse feda eder canını

Namusuna yemin eder andını

Ruhum, kanım, şanım vatan toprağı” (Yıldız, 2016: 166).²⁶

Âşık Şifai'ye göre, asker ocağı kutsaldır. Peygamber ocağıdır. Vatan toprağı, Türk milletinin namusudur. Türk milleti, Türk topraklarında düşman bayrağı açtırmaz:

²⁶ Türklerin İstiklal Marşı'nın 6. kıtasında yer alan; “Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı! / Düşün altında binlerce kefensiz yatanı. / Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır atanı; / Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.” dizelerinde Mehmet Akif Ersoy, Türk toprağının sıradan bir toprak olmadığını vurgulamak adına bu topraklar için binlerce kişinin şehit olduğunu ve şehitlerin kefen dahi giyemeden toprak altında yattığını, vatan toprağı için dünyalar kadar servet de verseler vazgeçilemeyecek kadar çok değerli olduğunu ifade etmektedir.

“Peygamber ocağı asker ocağı

Türk’ün namusudur vatan toprağı

Ay-yıldız yerine düşman bayrağı

Açamazlar, açtırmazık efendi! (Durbilmez, 2018: 208).

Halk şairi Fuat Çerkezoğlu’na göre, her dönemin kahramı, şehidin ve gazinin kanı, Türk ve Müslüman olanın canı Anadolu topraklarındadır:

“Türk-İslâm olanın canı sendedir,

Her dönemin kahramanı sendedir.

Şehidin, gazinin kanı sendedir,

Selâm sana Anadolun gönülden,” (Halıcı, 1992: 122).

Âşık Beyanî, sözlerinde bir karış toprak isteseler dahi verilmemesi gerektiğini söyler:

“Bu toprak üstünde başlar bir yarış,

İsterlerse verme aman bir karış.

Fikirle savaş yap fikirle barış,

Kılıç en sonunda vurulur oğul.” (Halıcı, 1992: 236).

Âşık Murat Çobanoğlu’na göre, Türkiye doğusundan batısına kadar aynı toprak, aynı millet ve aynı devlettir. Bu topraklar bir ve beraberdir:

“Cizre, Mardin, bizim Şırnak,

Adıyaman aynı toprak,

Edirne, Kars yaprak yaprak,

Aynı devlet, aynı millet.” (Durbilmez, 2014:196).

Âşıkların şiirlerinden yola çıkıldığında, Türk milleti tarih boyunca topraklarını düşmanlarına karşı savunarak kendilerinden sonraki nesillerin var olması ve vatan topraklarında yaşamaları için canları pahasına mücadele ettiği anlaşılmaktadır. Bunun bir örneği Kurtuluş Savaşı'nda görülmektedir. Türkler için toprak; var olmayı ve millet olmayı anımsatır. Toprağın bir ruhu vardır ve toprak canlıdır. Toprak aynı zamanda “ana” vazifesi görmektedir. Ana gibi doyurucu, koruyucu ve üretkendir. Aileyi bir arada tutan anadır. Türkleri bir arada tutan da topraktır. Toprağa verilen anlam millî birlik ve beraberliktir. Türkler için toprak; bütünleştirici ve işlevseldir.

1.1.12. Ahlakta Milliyetçilik

Ahlak; bir kişinin, bir halkın, bir toplumsal sınıfın, bir milletin, bir cemaatin, bir grubun, bir kültür çevresinin tarihsel süreçte yaşamına giren ve eylemlerini yönlendiren inanç, örf, âdet, norm, kanun, yasak ve tasarımlar topluluğudur (Özlem, 2004: 17). Toplum, bu birikimine göre değer yargıları oluşturmaktadır. Bu yargıları yaşamın içerisinde kendisini hissettirmektedir. Geçmişten gelen yargı değerleri günümüze uyarlanarak milletin yaşam standardını ve yaşam tarzını etkilemektedir. Ayrıca tarihî deneyimlerden süzülerek gelen ahlakî değerler, kültürle ilişkili olmakla birlikte o toplumun millî kimliğine ait özelliklerini taşımaktadır.

Âşık Devaî, sözlerinde ahlakî değerler içinde yer alan dürüstlüğün Türk milletine Oğuzlardan vasiyet kaldığını söyler:

“Dürüstlük vasiyet bize Oğuz’dan

Kimileri sevmez bu yüzden

Hakim bey insansak iricam sizden

Gel bizlere kalem kırma hakim bey” (Coşkun, 2009: 197).

Ahlak, bir toplumda bulunan moral öğretilerinin felsefesi olarak da tanımlanmaktadır. Bu kavram, Yunanca “ethos” sözcüğünden türetilmektedir. Ethos; alışkanlık, huy, karakter gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Çetin, 2016: 65). Bu bakımdan ahlak, insan davranışlarının en iyi olan biçimi hakkında bir öğretilerdir. Ahlak, insanların gelişimi noktasında önemli değerlerin betimlenmesidir. Kültür ise toplum hayatının ve onun

ürünlerinin bütününe kapsamaktadır. Her kültürün kendine özgü karakteristik yapısı bulunmaktadır. Ahlak ve kültür doğrudan birbirleriyle ilişkilidir. Ahlakî değerler kültürü, kültürel değerler de ahlakı etkilemektedir. Yani ahlak insanî hareketler olarak da tanımlanabilir.

Evrensel ahlak ilkeleri arasında; adalet, merhamet, yardımlaşma, kanunlara uyma ve başkalarına saygı gösterme gibi değerler yer almaktadır. Türk ahlak kaideleri arasında geçmişten günümüze bakıldığında, evrensel ahlak kaidelerin yanı sıra; ırz ve namus anlayışı, aile ve vatan bağı, sadakat, yoksulları giydirme, açları doyurma, cesaret, vicdan, başkalarını hoşgörme, disiplinli çalışma, çalışkanlık, temiz olmak, itaat, şeref, edep, millete sahip çıkma, inançlarına bağlı kalma, başka inançlara saygılı olma, doğruluk, millî birlik / beraberlik, millî bağımsızlık düşüncesi, barış ve şatafattan uzak olmak gibi değerler bulunmaktadır. İslamiyet'in kabulüyle bu özelliklerin daha da pekiştiği kabul edilmektedir. İslamiyet, Türk milletinin manevi duygularını da kuvvetlendirmektedir (Taşkıran, 1943).

Âşık Türkmenoğlu'na göre, Türk halkı edep ve erkân sahibidir. Edepli olmak demek; eline, diline ve beline sahip olmaktır. Bunları bilenler Türk'ü anlar:

“Edep erkân okuyorum yüzünden

Okuyanlar anlar sözünden

Türk halkını seviyorum özümden

Gayli dost hatırı yıkamaz oldum” (Durbilmez, 2020: 68).

Türk ahlak yapısını daha iyi kavrayabilmek amacıyla Türklerin aile ve eğitim anlayışından söz etmek gerekir. Toplumun en küçük birimi olan aile; biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağladığı gibi psikolojik, ekonomik ve sosyal ilişkiler açısından bireyleri birbirine bağlayan toplumun en önemli kurumudur (Sayın, 1990: 2). Aile kurumunun; bireylerin psikolojik doyumlarının karşılanmasında, sosyal ilişkilerde ilk adımların atılmasında, kültür ve ahlak anlayışının gelecek kuşaklara aktarılmasında çok önemli görevleri bulunmaktadır.

Aile içi ilişkilerdeki düzen ve mükemmellik bireyler için önemli iken, bu ilişkilerdeki bozukluklar da bireylerin yaşantılarında çok önemli psikolojik ve sosyolojik sorunlara yol açabilmektedir. Bu nedenle ilişkilerin iyi tutulduğu bir aile, bireyler için bir sığınak ve aynı zamanda sosyalleşme aracıdır. Aile kurumunun önemli özelliklerinden birisi de ahlakî ve toplumsal eğitimin kaynağı olmasıdır. İnsanoğlunun gelişim ve büyüme döneminde biyolojik ihtiyaçlarının özü aile tarafından karşılanmaktadır. Bunun yanında sosyokültürel bir ortamda yetişme, bu ortama uyum sağlama ve sosyal değerleri öğrenme dönemi de yine ilk olarak aile ortamında gerçekleşmektedir. Ayrıca toplumsal bir varlık olarak insanın, yaşadığı toplumdaki bazı ahlakî değerleri öğrenmesi ve bunları özümsemesi de yine ilk olarak aile içinde karşılanmaktadır (Turan, 2015: 435). Geçmişten gelen ahlakî değerlerin yaşatılması ve geleceğe aktarılmasında ailelerin önemli bir işlevi olduğu görülmektedir.

Âşık Şeref Taşlıova'ya göre, Türk ahlak yapısında anne en değerli varlıktır. Dünyanın gerçeklerini anne öğretir. Anne çocuklarının ilk öğretmenidir. Annenin hakkı ödenmez:

“Bildim dünya gerçeğini,

Sen öğrettin her şeyini,

Helal eyle emeğini,

Dilimde destanım anam.” (Karadeniz, 2006: 54).

Türklerde aile kavramı, Hunlardan itibaren, çok köklü ve belirleyici bir sosyal değer yüklenmiştir. Günümüzde yapılan çalışmalarda da aile dokusunun esas itibarıyla devam ettiğini, değişen şartlardan etkilenmekle birlikte duygu ve ilişki ağının gücünü koruduğu görülmektedir. Aynı zamanda aile ve akrabalık bağlarının da günümüzdeki olumsuz gelişmelere rağmen devam ettiği bilinmektedir. Aile ahlakı, Türk milletinin kültürüne özgü ve hassasiyetle korunan çok önemli işlevsel bir araçtır. Bu özelliğiyle kastedilen ahlakî değerlerin ilk aktarıldığı sosyal ortam aile ortamıdır.

Âşık Hasretî'ye göre, Türk kızı utanmayı ve hayâyı bilir. Nikâhı, namusu ve aslını bilir. Evlilik dışı ilişkilere karşıdır. Düğün ile evliliğini herkese duyurur. Kına yakarak geleneklerine sahip çıkar. Türk kızı, töresini yaşatır ve ahlaklıdır:

“Utanmayı bilen, hayâyı bilen

Nikâhı, iffeti, mayayı bilen

Düğünü, töreyi, kınayı bilen

Sen bir Türkiyeli, bir Türk kızsın!” (Durbilmez, 2020: 285) .

Bireyler için inanç ve ahlakî değerlerin kazanıldığı ilk kurumun aile olduğundan söz edilmişti. Çocuk; aile bireylerinin davranışlarını gözlemlemek suretiyle, kendisi için gerekli olan rol model gereksinimini de ilk defa ailede karşılamaktadır. Böylece çocuğun kişilik gelişiminden cinsiyet rollerinin kazanılmasına değin ilk öğrenmeler ailede başlamaktadır. İlk sosyal rol modelleri erkek çocukları için baba iken, kız çocukları için annedir. Baba; gücü, anne; şefkati temsil etmektedir. Türklerde birlik ve beraberlik ifade eden aile kavramı, aile üyelerine yüklenen simgesel ifadelerle; baba “devlet”, anne ise “toprak” ve “vatan” anlamı kazanmaktadır. Baba koruyucu, anne doyurucudur. Bu aile içinde anlam kazanan işlevsel bir değerdir.

Âşık Türkmenoğlu’na göre, Türkler ahlakını kaybetmez ve asla gözünü sakınmaz, cesurdur. Doğru ve dürüst yaşar. Sözünü sakınmaz. Mertlik Türk’ün karakterinde vardır:

“Kayıp etmez özünü

Kırpamaz asla gözünü

Sakınmaz hiç sözünü

Türk evladı mert olur” (Durbilmez, 2020: 259).

Evrensel ahlakî kaideler olduğu gibi, her toplumun da kendine özgü ahlakî birtakım kaideleri de vardır. Aynı zamanda her toplumun yaşadığı coğrafyaya bağlı olarak oluşan şartlara, örf, âdet, inanç ve gruplara bağlı olarak gelişen ahlak kaideleri vardır. Bu kaideler millî bir karaktere sahiptir.

Âşık Kara’ya göre, Türk milleti temiz ve dürüsttür:

“Temizliktir bizde her işin başı,

Dürüstlük fişkirır kaldırsan taşı,

Biliriz sevmenin yoktur bir yaşı,

Dostlar dostça gidip gelsin Vatana.” (Halıcı, 1992: 274).

Âşık Türkmenoğlu sözlerinde, Türk milletinin kimseyi hor görmediğini ve herkese hoşgörüyle baktığını dile getirir. Ona göre, Türk milletinin ahlak anlayışında saygı ve sevgi vardır. Türk milletinde hoşgörü kökeninden gelir:

“Kimseyi hor görmez bakar ilgiyle

Gözünde hoşgörü Türk milletinin

Mayası yoğrulmuş saygı, sevgiyle

Özünde hoşgörü Türk milletinin” (Durbilmez, 2018: 139).

Aile; sevgi, saygı, şefkat, güven ortamının ve benlik algısının kazanıldığı bir ahlakî kurumdur. Aile içinde sağlanan sevgi ve güven ortamının başka bir yerden karşılanması oldukça zordur. Nitekim aile içinde anne, şefkatin ve hoşgörünün temsilcisi olarak kabul edilirken; baba ise, gücün ve otoritenin temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Çocukların kişiliklerinin gelişiminde ailenin çok katkısı bulunmaktadır. Özellikle anne - baba sevgisinden mahrum kalan çocuklar, sosyal yaşamlarında tutarsız davranışlar gösterebilmektedirler (Turan, 2015: 436).

Türklerde ailenin toplumsal ve bireysel anlamda makro ve mikro olmak üzere iki tür işlevi vardır. Ailenin ilk işlevi diğer toplumlarda da olduğu gibi neslin artması, yani toplumun devamlılığının sağlanması ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılması gibi işlevleri makro boyutunu oluşturmaktadır. Çocuğun sosyalleşmesini sağlayan eğitim, koruyuculuk, aile bireylerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılayan psikolojik ve maddi ihtiyaçlarının karşılandığı ekonomik işlevlerde mikro boyutudur. Türk toplumunda ailenin mikro boyuttaki işlevleri arasında yer alan eğitim işlevi ise son derece önemlidir. Çünkü inanç ve ahlak da dâhil olmak üzere çocuğun sosyal hayata ilişkin değerleri ilk

olarak öğrendiği ortam ailedir. Bu nedenle Türk toplumunda ailenin çok önemli ve vazgeçilmez bir yeri vardır. Bunun en önemli sebebi millî bilincin, millî ahlakın, millî birlik / beraberliğin, millî kültürün ve millî eğitimin temeli aile içinde başlamaktadır. Aile birçok toplumsal görevi üstlenmektedir. Bir eğitim kurumu olarak ailenin temel işlevleri arasında çocuğun sosyalleşmesi de vardır. İnsanlar toplumsal bir varlık olduğunu da aile içinde öğrenmektedir. Yani birlik, beraberlik ve dayanışma fikrini ilk olarak aile içi ilişkiler vermektedir.

Türk toplumunun şekillenmesinde Türk ahlak anlayışının önemli bir payı vardır. İyi bir ahlak anlayışına sahip faydalı bireylerin oluşturduğu bir toplum, gelecek nesillere faydalı bir rol model olmaktadır. Ahlak; toplum içinde bireylere hoşgörü, saygı ve sevgi kazandırmaktadır. Böylece ahlakî değerler toplumsal ve millî bir düzen sağlamaktadır. Bu nedenle ahlakî değerler işlevsel özelliğe sahiptir.

1.1.13.İktisatta Milliyetçilik

İktisadi milliyetçilik çok eski dönemlerde politikaları tanımlayan bir terim olarak kullanılmıştır. 19. yüzyılda ise iktisadi milliyetçilik, serbest ticaretin karşıtı “korumacılık” olarak ifade edilmeye başlanmıştır (Yiğenoğlu, 2016: 19).

İktisadî milliyetçilik terimi, dünyanın birçok ülkesinde görülen korumacılığın modern kavramı olmuştur. İktisadî milliyetçilik bir nevi mal, hizmetler, sermaye ve emeğin ülkeler arasında serbest dolaşımına karşı olarak görülmüştür. Buradaki anlamıyla korumacılık dış ülkelerin ekonomisine ve kültürel etkilerine karşı bir tepki olarak da düşünülmüştür. Yani iktisadî milliyetçiler milletlerin iktisadi, sosyal ve kültürel pek çok problemin doğmasından sorumlu gördükleri küreselleşmeyi eleştirmiştir (Yiğenoğlu, 2016: 20). Küreselleşmeye karşı millî ekonominin canlı tutulması bağımsızlığı güçlendiren bir durum olarak düşünülmüştür.

Âşık Müdâmi’ye göre, Türk milleti Atatürk’ün kurduğu millî iktisat yolunda gitmeli ve onun hayâllerini gerçekleştirmelidir. Millî ekonomiye değer vermelidir. Avrupa’nın malını değil yurdunun malı almalıdır:

“Atam kurmuş, yürüyelim izinden,

Kalbinizde, bu hayali geysene,

Biz almayız, Avrupa’nın bezinden,

Öz yurdunda çıkan malı geysene” (Aslan, 1978: 189; Halıcı, 1992: 52).

Türk milletine uyarıda bulunan Âşık Müdâmi, millî ekonominin kalkınması için yerli mallara yönelmek gerektiğini vurgulamaktadır: “Öz yurdunda çıkan malı geysene”.

İktisadî milliyetçilik; tarihî, siyasi ve kültürel milliyetçilik ile paralel geçmişe sahiptir. İktisadî milliyetçiliğin tarihi, küresel kapitalizmin gelişimiyle de ilişkilidir. Kapitalizm, dünya çapında bir piyasa sistemidir. Kapitalizmde üretim ilişkileri sermaye sahiplerine yönelik ekonominin fazlasının organize edilmesiyle ilgilidir. Ülkeler arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi pazar oluşturulmaktadır. Dolayısıyla kapitalizm küreselleşmeye etki etmektedir. İktisadî milliyetçilik ise söz konusu fazlanın olabildiğince millî sınırlar içinde kalmasını sağlamak ile ilgili bir durumdur (Yiğenoğlu, 2016: 21).

Milliyetçilik, ekonomik alanda kalkınma sağlamak için motive edici bir kaynaktır. İktisadî olarak geri kalmış milletlerin geri kalmışlıktan kurtulmasını sağlayacak itici bir güç olarak millet olma bilincini ön plana çıkartmaktadır. İktisadî güçlenmeyi motive eden bir unsur olarak milliyetçilik sömürgeciliğin anti tezi olarak toplumu içsel ve doğal bütünleşmeyi sağlayan millete dönüştürmektedir. Milliyetçilik sömürgeciliğe karşı verilen mücadelede iktisadî kalkınmayı güçlendiren bir olgudur (Erdem, 2020: 45).

Âşık Muhlis Denizer’e göre, Türk milleti okulda verilen eğitim sayesinde avukat, mühendis ve doktor yetiştirdi. Yetişen gençler, hep birlikte gündüz gece demeden çalıştı ve ülke ekonomisine destek sağlayacak sanayiye kurdu. Türklüğün yükselişine tarih şahit oldu:

“Avukat, mühendis, doktorla hoca,

Çalışır birlikte hep gündüz gece.

Tarihle şahittir bu Türklük yüce,

Bu yurda sanayi doldurdu okul” (Halıcı, 1992: 211).

Türklerde iktisadî milliyetçilik konargöçer hayata bağlı olarak hayvancılık üzerine gelişmiştir. Yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte ticari hayata tarım ürünleri de girmiştir. Türklerin Doğu Türkistan’da “çiftçiler” anlamına gelen “Tarancılar” ilini, Batı Türkistan’da ise “tüccarlar” anlamına gelen “Sartlar” ilini kullanmalarından iktisadî kültüre önem verdikleri anlaşılmıştır. Göktürklerin ataları demir işçiliği ile ilgilenmiştir. Türk menkıbelerine göre ilk çadırı Türkler icat etmiştir. İlk arabayı Türk Kankılı Bey yapmıştır. Türklerin giyim kuşam ve yemek kültüründe de ileri seviyede oldukları bilinmektedir (Ziya Gökalp, 1996: 181-182).

Eski Türklerde ekonomik refahın sağlanması ve durumu iyi olmayan halka ihtiyaçlarının eşit bir şekilde dağıtılması Kağan’ın öncelikli göreviydi. Dede Korkut anlatılarında da yer alan Salur Kazan, yılda bir kere tüm beylerin ve halklarının katıldığı bir ziyafet verir ve ziyafetin ardından tüm malını halkın yağmalamasını isterdi. Bu şekilde Salur Kazan, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılamaktaydı. Dede Korkut anlatılarında Kağan’ın milletini gözetmesiyle ilgili Türk kültürüne ait değerler yer almaktadır (Ergin, 2018).

Millî iktisadın kuvvetlendirilmesi amacıyla 1917 yılında İktisadiyat Meclisi kurulmuştur. Ziya Gökalp’ın Ticaret ve Ziraat Nazırının başkanlığında 24 üyeden oluşan İktisadiyat Meclisi’nde, Darülfünun İçtimaiyyat Muallimi sıfatıyla yer aldığı ilk oturumda devletin iktisadî hayata müdahale edebilmesi kararı, ilke olarak kabul edilmiştir. Ziya Gökalp, Millî İktisat Nezareti’nin kurulması, gümrük, demir yolları ve limanların bu bakanlığın denetiminde bulunması gerektiğini ifade etmiştir. Yeni bakanlığın esnaf kuruluşlarını şehir esasından çıkarılarak, millet esasına göre teşkilatlandırmasını önermiştir. Bu bakanlığın diğer bir görevi de sosyal devlet ilkelerini uygulamak olmuştur (Sağlam, 2020: 848).

Türk devleti, millî iktisadî gelişim için tarım sektörüne büyük yatırımlar yapmıştır. Bunun bir örneğine Âşık Murat Çobanoğlu sözlerinde yer vermiştir:

“Güneydoğu’nun yuvası,

Gülecek Harran Ovası,

Mahsul verecek tarlası,

GAP’ı gezip görmelisin.” (Durbilmez, 2014: 313).

Âşık Murat Çobanoğlu, GAP’ın ülke ekonomisine önemini vurgulamaktadır. GAP’ın, Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nin tarım arazilerinin su ihtiyacını karşılamak amacıyla yapıldığını açıklamaktadır. Tarım sektöründe yapılan atılıma değinen âşık, millî ekonominin gelişimine ve öz kaynaklara vurgu yapmaktadır.

İktisadî milliyetçiliğin bir özelliği de öz kaynakları öncelikle milletin yararına kullanmaktır. Millî devletlerle birlikte millî ekonomi devreye girmektedir. Yani millî kalkınma daha çok yerel üretimin artırılması, dışa bağımlılığın azaltılması ve üretilen ürünlerin dış ülkelere satılması demektir. Böylece millî ekonomi güçlenmekte ve ekonomik bağımsızlık öngörülmektedir. Türkler bilimsel ve programlı bir çalışma ile Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu bölgesini kalkındırmak için millî bir proje olan “GAP”ı hayata geçirmiştir. Bu bilimsel projeye âşıkların şiirlerinde değindikleri görülmektedir.

Âşık Veysel’e göre, Türk milleti iftiraya ve kara çalmaya son vermelidir. Birlik ve beraberlik içinde olmalıdır. Birlikte vatan için çalışmalı, eğitime önem vermeli ve ekonomiyi canlandırmak için fabrika kurmalıdır:

“Son verelim iftiraya buhtana

Kardeşane sevişelim can cana

Elbirlikle çalışalım vatana

Çok okul, fabrika kuralım kardaş” (Şatıroğlu, 1971: 67).

Âşık Çırağı’ya göre, Mustafa Kemal Atatürk yurttan fabrikalar kurarak Türk milletinin ekonomik sıkıntılarına çare oldu:

“Yurtta fabrikalar kurdu,

Yok oldu milletin derdi.

Bunu bütün dünya gördü,

Ne mutlu Türküm diyene.”(Halıcı, 1992: 287).

Türk halkı tarafından benimsenen üretimler ülke ekonomisini canlandırmakta, toplumun alım gücünü artırmakta ve refah düzeyini de yükseltmektedir. Millî iktisadın gelişimi ekonomiyi canlandırmakta ve Anadolu insanının bütünlüğüne hizmet etmektedir. Bu hizmet halk arasında millî birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirmektedir. Bu sayede Türk iktisadî milliyetçiliği işlevsel bir hal kazanmaktadır.

Âşık Veysel’e göre, Türk millî ekonomisine can katan ve dağların içinden geçerek ulaşım kolaylığı sağlayan demir ağlarını yaptıran Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletini iş sahibi yaptı:

“Türkiye’yi adalette yaşattı

Dağları deldirdi demir döşetti

Millete bir altın kemer kuşattı

Haşa nankör olman devranımızdan” (Şatıroğlu, 1971: 195).

Türkiye’deki ulaşım alanındaki gelişmeler Türk ekonomisine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte Türkiye’de ulaşım ağı genişlemiştir. Anadolu’nun dört bir tarafında hızlı tren projeleri yapılmaktadır. Türk milletine yapılan bu hizmet, aynı zamanda millî ekonomiyi de canlandırmaktadır.

Âşık Hasretî’ye göre, Anadolu’nun sanayiye kavuşmasıyla birçok ekonomik sorun çözülmüştür. Zor engelleri aşan Türk milleti, millî bilinç sahibi olmuştur:

“Anadolu’m sanayiye kavuştu

Aşılmaz sanılan engeli aştı

Türkçe yazı yazdı, Türkçe konuştu

Tam şuur irade, hizmet getirdi” (Durbilmez, 2020: 247).

Âşık Murat Çobanoğlu’na göre, Türkler akıllı, çalışkan ve güvenilirdir. Türk iktisadî hayatının gelişmesi için fabrikalar açmalıdır:

“Bağımızda bülbül ötsün,

Ey Türk, öğün, çalış, güven!

Fabrika bacası tütsün,

Ey Türk öğün, çalış, güven!” (Durbilmez, 2014: 440).

Türk milletini, millî kalkınmanın sağlanması için çalışması konusunda uyaran Âşık Murat Çobanoğlu, millî üretim sahalarının açılması gerektiğini vurgulanmaktadır: “Fabrika bacası tütsün,”.

Âşıklar sözlerinde Türklerin millî ekonomisini canlandırmak için yaptıkları ve yapılması gereken faaliyetleri sıralamaktadır. Anadolu’da kurulan fabrikalarda ülke ekonomisine ve millî güvenliğe katkı sağlayacak üretim faaliyetleri yer almaktadır. Türkler bilimsel ve programlı bir çalışma ile sınırlarında güvenliğini sağlamak, savunma sanayisini, millî ekonomiyi güçlendirmek ve savunmada da dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla İHA, SİHA, tank, uçak, gemi, helikopter, füze vb. savunma silahlarını üretmektedir. Böylece ülke ekonomisine de katkı sağlanmaktadır. Ülke ekonomisine katkı sağlayan bu üretimler Türk halkına arz edilerek, millî duygular pekiştirilmektedir.

1.1.14. Genel Hususlarda Milliyetçilik

Türk milliyetçiliğinin özünde millî birlik ve beraberliği sağlamak vardır. Millî birlik ve beraberlik; millet olarak birliği, bir arada yaşamayı ve bütünlüğü ifade etmektedir. Millî birlik ve beraberlik, bir arada yaşayan insanları birbirine bağlamaktadır. Milliyetçilik ilkesinin doğal bir sonucu olarak ortak amaçlarda birlikte hareket edilmektedir. Aynı zamanda millî devletin gerçekleşme aracı milliyetçiliğe ait unsurlar olmaktadır.

Türk inkılâbının temel ilkelerinden biri “millî birlik ve beraberlik”tir. Bu ilke milliyetçilik, millî egemenlik ve millî bağımsızlıkla ilişkilidir. Millî birlik ve beraberliğin oluşumunda vatan, dil, tarih, kültür ve ülkü birliğinin önemli rolü ve yeri vardır. İnsanların anlaşma aracı olarak kullandığı dil, birlik ve beraberlik için en kuvvetli basamaklardan biridir. Dil birliği millet olmanın da önemli koşullarındandır.

Kültür, aynı coğrafyayı ve tarihi paylaşan insanlar arasında belli bir süreç içerisinde oluşmaktadır. Bu süreç içerisinde millî benlik de oluşmaktadır. Böylece bir arada yaşayan insanlar arasında maddi ve manevi değerler oluşmakta ve bu değerler sayesinde birlik ve beraberlik bağları güçlenmektedir. Milletın birlik ve beraberlik içinde yaşamasına önemli katkı sağlayan kültür, insan davranışlarının oluşmasında da etkindir. Kültür, bir milletin diğer milletlerden ayırt edici özelliklerini, yani milletin karakteristik yapısını oluşturmaktadır.

Millî birlik ve beraberlik bağımsız bir devletin oluşması için zorunlu bir unsurdur. Bağımsız bir devletin hizmetleri, sağladığı refah ve güvenle insanlar arasında millî birlik ve beraberlik duygusu daha da pekişmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk, Millî Mücadele Dönemi’nde Anadolu’da kongreler düzenlemiş ve genelgeler yayımlamıştır. Bu kongreler ve genelgeler de vatanın bütünlüğü ile millî birlik ve beraberlik vurgusu yapılmıştır. Millî Mücadele Dönemi’nde Türk milletinın bir bütün olarak mücadele etmesi sonucunda bağımsız Türk Devleti kurulmuştur. Türk devletinın içte sağladığı millî birlik ve beraberlik gücü dışta da etkisini göstermiştir. İç politikada sağlanan başarı dış politikaya da yansımıştır.

Ozan Arif’e göre, Türk milleti inanç ve ırk ayrımı yapmamaktadır. Alevi ve Sünni Türk’tür. Birbirini tamamlayan aynı millettendir:

“Biri dişli bir çarktır

Aynı millet aynı ırktır

Alevi Türk, Sünni Türktür

Çerkez Kürdün aşığıyım” (Ozan Arif: 39).

Sözlerinde Anadolu’da birlik ve beraberlik vurgusu yapan Ozan Arif; Türk, Çerkez ve Kürt ayrımı yapmadığını anlatmaktadır: “Çerkez Kürdün aşığıym”.

Türkiye Cumhuriyeti kendi içinde ırk, mezhep ve sınıf ayrımı yapılmamasına çok dikkat etmektedir. Devlet tarafından halk arasında birlik ve beraberliği bozabilecek olay ve durumlara karşı gerekli önlemler alınmaktadır. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 3. maddesinde: “Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür” hükmü yer almaktadır. Devlet bu hüküm ile milletin ve ülkenin birlik ve beraberliğini koruma altına almaktadır.

Âşık Murat Çobanoğlu’na göre, hangi ırktan olursa olsun Anadolu’da yaşayan bütün insanlar eşittir. Türk milleti ırk ayrımı gözetmeden aynı çatı altında farklı etnik gruplarla birlik ve beraberlik içinde yaşamaktadır:

“Sen de aynı ben de aynı,

O da aynı bu da aynı,

Azeri, Kürt, Türk de aynı,

Aynı devlet, aynı millet” (Durbilmez, 2014: 196).

Türk Devleti sınırları içinde ve dışında yaşayan tüm etnik ve dinî gruplara karşı eşit ve adaletli bir şekilde davranmaya özen göstermektedir. Özellikle iç siyasette hiçbir etnik ya da dini gruba karşı olumsuz bir ayrımcılık yapılmamaktadır. Ayrıca Türklerin tarihi incelediğinde millî sınırlar içinde barınan hiçbir gruba karşı Türkler asimilasyon politikası gütmemiştir. Asimilasyon politikası, Türk medenî ahlakına da uygun bir davranış değildir.

Âşık İbrahim Koç’a göre, Edirne’den Ağrı’ya kadar Anadolu topraklarında yaşayan seksen milyon insan bu vatanın evlatlarıdır. Türk, Kürt ve Laz aynı soydan gelmektedir:

“Öğrencisi, öğretmeni kardaştır.

Edirneli Ağrıya yoldaştır.

Türk’ü, Kürt’ü, Laz’ı hep bir soydaştır.

Seksen milyon yurdun evlatlarıyız.” (Gümüş, 2010: 275-276)

Âşık Mevlüt Mertoğlu’na göre, Anadolu’da yaşayan Türk, Kürt, Alevi, Laz, Avşar, Çerkez, Yörük ve Gakkoş eşittir. Bu vatan ve bayrak altında bir ve beraberdir:

“Biz Türküz biz Kürtüz biz Alevi Laz

Biz Avşar biz Çerkez etmem itiraz

Yöröğü efeyi gakkoşu da yaz

Bu millet bu vatan bu bayrak bizim” (Taşbaşı, 2018: 298).

Türk milliyetçiliği fikri, Osmanlı Devleti’nin yıkılma sürecinde Anadolu topraklarında işgal edilmiş yerleri geri almak için sömürgeci güçler ve onların destekçilerine karşı verilen millî mücadelenin tetikleyici ruhu olmuştur. Türk milliyetçiliği, kültürel bir milliyetçilik olarak ortaya çıkmıştır. Amacı ilk olarak Osmanlı Devleti’ndeki halka dil, tarih ve kültür üzerinden bir millî kimlik vererek onları tek millet yapmaktır. Millet haline getirilmek istenen bu halk önce tüm etnik toplulukları kapsayan ümmet anlayışıyla, bu düşünce başarılamayınca da Türklük fikri ile yoğrulmuştur. Anadolu coğrafyası ve bu coğrafya üzerinde örgütlenen Türk topluluğu devleti kurtarmak ve yaşatmak istiyordu. Bu nedenle devlet kavramı bu dönemde daha da önem kazanmıştır. Türk toplumları için devlet olmak, özgürlük ve refah içinde yaşadıkları bağımsızlıkla eş değer bir kavramdır. Türk milliyetçiliğinin değişmeyen unsurunu, Türk milliyetçilerinin Türk etnisitesinden çok, devlet çıkarlarına göre düşünme şekli olarak tanımlandığında bunu bir eksiklik ya da yanlış bilinç değil dönemin ruhuna bağlı rasyonel bir yönelim şekli olarak görülmektedir. Çünkü milletin varlığını devam ettirebilmesi güçlü bir devletle mümkündür (Erdem, 2020: 348).

Âşık Türkmenoğlu’na göre, Türkiye Cumhuriyeti’ne haince yapılan saldırılar Türkmen, Tatar, Çerkez ve Kürt’ün birlik bağını güçlendirir. Anadolu topraklarında yaşayan farklı etnik grupların birlik ve beraberlikleri kuvvetlendikçe Türkler altın çağını yaşacaktır:

Atsa da hainler bize ağını

Yaşayacak Türkler altın çağını

Sağlam tutar ise birlik bağı

Türkmen, Tatar, Çerkez, Kürdümüz bizim” (Durbilmez, 2020: 323).

Farklı etnik gruplar için aidiyet hissi katan “biz” kelimesini kullanan Âşık Türkmenoğlu, Anadolu toraklarında yaşayan tüm insanlara millî aidiyet duygusunu aşılarmaktadır.

Millî Mücadele sonunda, Osmanlı Devleti parçalanmış ve vasfını yitirmiştir. Devlet merkezi Ankara’ya taşınmış, Mustafa Kemal Atatürk’ün Cumhurbaşkanlığında Türk Devleti, yeni döneminde yeni şartlarıyla varlığını devam ettirmeye başlamıştır (Baykara, 1985: 104). Millî mücadeleyi kazanan Türk milleti, Atatürk’ün önderliğinde millet egemenliğine dayanan bir yönetimin temellerini atmış, hukuk düzenini çağdaştırmış, millî tarih ve millî dil çalışmalarıyla millî bilinç oluşturulmuştur.

Âşık Murat Çobanoğlu’na göre, millî birlik ve beraberlik Türkiye Cumhuriyeti’ne güç katmıştır. Millet egemenliğini kuvvetlendirmiştir:

“Millî birlik, beraberlik,

Çok şükür getirdi dirlik,

Varlığımız egemenlik,

Türkiyem Cennet gibidir.” (Durbilmez, 2014: 175).

Âşık Abdülvahap Kocaman’a göre, Türk milleti her türlü provakasyona karşı bölünmez bir bütündür. Türk milletine iftira atamazlar. Anadolu’da birlik ve beraberlik vardır. Türk milleti vatanın hâkimidir:

“Türk milleti bir bölünmez bütündür

Bölemezler bizi bölmek çetindir

Vatan hakimiyet bu milletindir

Milletime çamur atmasınlar haaa” (Kayırhan, 2007: 158).

Toplumsal birlik ve beraberlik için temel koşul olan üst kimlik anlayışının yanında kültürel, sosyal yapı, millî bilinç ve özümseme boyutunu eş zamanlı içeren bir siyasi anlayış gereklidir. İnsanlar arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli olgulardan birisi olan sadakat duygusu yani duygusal bağı bu şekilde oluşturmak mümkündür. Duygusal bağ, milliyetçiliğin iskeletidir.

Farklı grupları bir arada tutan üst kimlik; insanların aynı değerleri paylaşmasına imkân sunarak, farklı etnik ve dinî gruplarla çatışma ortamından uzak bir yaşam imkânı sunmaktadır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'na göre, Türk millete birlik beraberlik içinde bayrağına can verdi. Türk, Alevi, Kürt ve Çerkez Türk milletidir. Türk milleti tarih boyunca birlikte vatani savunmuş ve yaşamıştır:

“Bayrağa kan verdik Alevi bizim

Vatan aşkı yakar Alevi bizim

Türkü Kürdü Çerkez Alevi bizim

Ben vatana ben bayrağa aşığım

Tarih boyu sönmeyen bir ışığım” (Taşbaşı, 2018: 222).

Âşık Türkmenoğlu'na göre, Türkiye’de Sünni ve Alevi diye bir ayrım yoktur. Sünni ve Alevi kardeşler. Bu kardeşliği bozmak isteyenler sözünde durmayan kimselerdir. Türk milletinin gönlünde sevgi ve özünde hoşgörü vardır:

“Türkiye’de Sünnî, Alevî kardeş

Dostluğu bozanlar kalleştir kalleş

Kalplerinde sevgi ısıtan güneş

Közünde hoşgörü Türk milletinin” (Durbilmez, 2018: 139; 2020: 327).

23 Nisan 1920’de millî iradeye dayalı ve millî egemenliğe sahip Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulmuştur. Türk milleti; egemenliğine ve bağımsızlığına sahip çıkmıştır.

Millet egemenliğini ifade eden Cumhuriyet sistemine geçmiştir. Osmanlı Devleti’nden sonra köklü değişimler sonucunda kurulan Türk devleti hakkında Bernard Lewis şunları dile getirmiştir: “Türkiye’de temel değişiklik - İslamî bir imparatorluktan millî bir Türk devletine, bir Ortaçağ teokrasısından anayasalı bir Cumhuriyete, bürokratik bir feodalizmden modern bir kapitalist ekonomiye - birbirini izleyen reformcu ve radikal dalgaları tarafından uzun bir sürede tamamlandı.” (Lewis, 1970: 474).

Âşık İbrahim Kara (Âşık Kara)’ya göre, Mustafa Kemal Atatürk Türk milletinin dostlarına, dostça gidip gelmeleri şartıyla Anadolu’nun kapılarını açmıştır. Milletın egemenliğini ve özgürlüğünü tüm dünyaya bildirmiştir:

“Atamız bizlere böyle buyurdu,

Dostlar dostça gidip gelsin Vatana.

Cumhuriyet, hürriyeti duyurdu,

Dostlar dostça gidip gelsin Vatana” (Halıcı, 1992: 273).

Cumhuriyet, milletin egemenliğini elinde tuttuğu ve bunu temsilcileri aracılığıyla kullandığı siyasal sistemdir. Millî mücadele yıllarında öncelik vatanın kurtulması ve bağımsızlığın elde edilmesi olduğu için bu yıllarda millî egemenlik kavramına Cumhuriyet anlamı yüklenmemiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldığı günden itibaren rejimin adı konulmamış dahi olsa Türk Devleti’nde demokratik bir Cumhuriyet rejimi hakim olmuştur.

Âşık Kemalî Bülbul’e göre, Türk milletinin bağımsızlığının ve siyasi egemenliğinin eseri Cumhuriyet’tir. Barışın ve gücün simgesidir. Cumhuriyet, Türkiye’de ve dünyada barış demektir:

“Millî egemenlik Cumhuriyetin,

Kendi eseridir eşsiz milletin.

Barışın meyvası, gücün, kuvvetin,

Türkiye’de barış, dünyada barış.” (Halıcı, 1992: 78).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu ilk dönemden itibaren milliyetçilik temeli üzerine oturur. Cumhuriyet ve yeni millî devletle birlikte milliyetçilik devletin ana ilkelerinden biridir. Milliyetçilik duygusunun Türk devleti yönetimindeki nüfus tarafından özümsemişi istenmektedir (Ziya Gökalp, 1976).

Âşık Çatak’a göre, Türk milleti birlikte düşmanlarına karşı durdu. Karanlık günleri yok etti. Aydınliğa kavuşmak için birçok yeri fethetti ve Cumhuriyeti kurdu:

“Milletçe el ele verdik

Karanlıkları yok ettik

Sayısız kale feth ettik

Senin için Cumhuriyet” (Yıldız, 2016: 304).

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren milliyetçilik temeline dayandığından söz edilmişti. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk kuruluş döneminde Türk olmayan Müslümanlara Türklüğü benimsetmek istenmiştir. Bunun arka planında millî mücadele döneminde Sivas Ümraniye’deki Ali Şer’in Koçgiri ayaklanması ve Cumhuriyet rejiminin ilanından sonra Şeyh Sait ayaklanması olmuştur. Ancak çoğunluğu Hristiyan olan düşmanlara karşı verilen mücadele de Anadolu sahasında Türk olmayan Müslümanları birbirine kenetlemiştir. Kurtuluş Savaşı’nda Türk kimliği yadsınamaz şekilde ön plana çıkmıştır (Karpat, 2010: 333).

Âşık İhsan Yavuzer’e göre, Türk milletin birlik ve beraberlik içinde yaşaması Türklüğün şanıdır. Türk evladı, kimseye vatanını ezdirmeyecektir:

“Birlik beraberlik Türklüğün şanı,

Artık çiğnetmeyecek vatanımızı,

Sana derim uyan, Türkün evladı!

Küfür şerri almış her yanımızı.” (Gözüok, 2011: 71).

Atatürk'ün liderliğinde kurulan yeni Türk devletinin demokratik niteliği 1921 Anayasası ile pekiştirilmiştir. 1924 Anayasası'nın 88. maddesinde Türk tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Türkiye ahalisinde din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla ıtlak olunur.” Bu tanımlama ile Türklük; ırk ve din kavramıyla değil, vatandaşlık temeli üzerine kurulmuştur. 1961 Anayasası'nda ise Türk tanımı şu şekilde yapılmıştır: “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.” Bu tanımlama da ise ırk ve din kelimelerine yer verilmeden vatandaşlık temeli üzerinde durulmuştur.

Âşık Veysel'e göre, Türk bayrağının altında ikilik yoktur. Vatan sevgisi her şeyin üzerindedir. Anadolu'da yaşayan bütün insanlar bu toprakların evladıdır:

“Birleşiriz bir bayrağın altında

Biz Türklerin ikilik yok aslında

Yanar tutuşuruz vatan aşkında

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız” (Karaçağıl, 2019: 63).

Türk milliyetçiliği Cumhuriyet tarihinin çeşitli aşamalarında insanların sahip oldukları siyasi konum ya da dünya görüşlerine göre farklı anlamlarda (vatandaşlık temelli milliyetçilik, Atatürk milliyetçiliği, Kemalist milliyetçilik, ırkçı milliyetçilik vb.) kullanılmaktadır. Ancak tüm bunların ötesinde, Türk milliyetçiliğini daha çok kendilerini “ülkücü” olarak tanımlayan bir grubun milliyetçilik anlayışını temsil ettiği görülmektedir (Erdem, 2020: 329).

Âşık Hasretî'ye göre, medeniyet Türk milletinden doğmuştur. Türk milleti şerefli ve şanlı bir millettir. Türk'e değer biçilemez:

“Bizden doğdu medeniyet

Şerefli, şanlı cemiyet

Tam bağımsız Cumhuriyet

Bir Türk dünyaya bedeldir” (Durbilmez, 2020: 305).

Âşık Yavuz, Türk milleti için vatanın, bayrağın ve devletin namus olduğunu söyler. Türk milleti bu değerlere sahip çıkmalıdır. Üç kıtaya hükmeden Osmanlı Devleti'nin devamı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için esaretten kurtuluş ve özgürlük anlamına gelen Cumhuriyet, bütünleşme demektir:

“Vatan, bayrak, devlet namusun arın

Sahip çık evladım vah! Deme yarın

Üç kıtayı saran ulu çınarın

Özünde yeşerdi, bu Cumhuriyet” (Saha Arslan, 2018: 236).

Türkiye Cumhuriyeti, demokratik bir yönetim şekline sahiptir. Demokrasi kelime olarak “halk iktidarı” anlamına gelmektedir. Demokrasinin temel ilkelerinden biri kuvvetler ayrılığıdır. Kuvvetler ayrılığı yasama, yürütme ve yargının birbirinden ayrı olması demektir. Bu işleyiş sistemi demokrasinin temel ve ayırt edici bir özelliğidir. Bireyin sahip olabileceği özgürlüklerin ve hakların da bir teminatına işaret etmektedir.

Demokraside üç temel kavram vardır. Bunlar; birey, toplum ve devlettir. Birbirlerine karşı sorumlulukları bulunan bu üç temel kavram hukukî özelliklerin yanı sıra toplumun sosyal yapısı, kültürel değerleri, yani toplumun dokusuna göre şekillenmektedir. Demokrasi, sadece hukukî konuları değil kültürel değerleri de gözeten bir yönetim şeklidir. Demokrasi, var olduğu toplumun değerlerine göre de şekillenmektedir.

Âşık Devaî'ye göre, millet her yönüyle eşit olmalıdır. Mülkün temeli adalettir. Herkes görevini layıkıyla yaptığında demokratik devlet daha da güçlenir:

“Her yönüyle eşit olursa millet

Mülkün temelidir demiş adalet

Demokratla daha güçlenir devlet

Herkes görevini bildiği zaman” (Coşkun, 2009: 155).

Halkçılığın temel ilkesi olan eşitlik ve adaletten söz eden Âşık Devaî, Mustafa Kemal Atatürk'ün ilkelerine atıf yapmaktadır.

Türkiye’de Cumhuriyet’in kurulduğu tarihten günümüze kadar sanayinin gelişmesi, şehir nüfusunun artması, sendikaların kurulması, toplumun siyasal bilincinin artması ve zorunlu eğitimin devreye girmesiyle birtakım olumlu gelişmeler olmuştur. Okuryazar oranı artmış, ilmî araştırmalar yapılmış, millî ekonomi gelişmiş ve kültürel faaliyetlere önem verilmiştir.

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, millî egemenlik anlamına gelen Cumhuriyet, Türkiye’nin bahçesidir. Bu bahçenin gülü de özgürlük, millî birlik ve beraberlik anlamına gelen demokrasidir. Türk milletinin uygarlık anlayışı sevgidir:

“Cumhuriyet bahçe, demokrasi gül,
Şeref der hürriyet şakıyan bülbül,
Yasama sevinci uygarlıkta yol,
Millî egemenlik Türk milletinin.” (Karadeniz, 2006: 94).

Türkiye Cumhuriyeti’nin millî birlik ve beraberliğine katkı sağlayan, millet egemenliğini yansıtan yönetim anlayışı içinde yer alan; demokrasi ve halkçılık toplumsal sistem içinde bütünlüğü ifade etmektedir.

Âşık Hasreti’ye göre, Türklüğün ebedî varlığı olarak Cumhuriyet, demokrasi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk Türklüğün onurudur.

“Ulus olmamızın yüce onuru
Cumhuriyet, demokrasi, Atatürk
Türk’ün Türklüğünün ebedî varı
Cumhuriyet, demokrasi, Atatürk” (Durbilmez, 2020: 253).

Millî birlik ve beraberlik ifade eden halkçılık kavramı, toplumdaki bireylerin eşit haklara sahip olması ve eşit bir şekilde yönetilmesi demektir. Halkçılık aynı zamanda halk kültürünü yaşamak ve yaşatmak anlamında da kullanılabilmektedir.

Âşık Hasreti'ye göre, ilim Türklerdedir. Cumhuriyet ile özgürlüğü, demokrasiyle eşit insan haklarını Türk milleti Atatürk önderliğinde kurmuştur:

“Aslında bizdedir ilim pınarı

Biz kurduk tüm inancı, dinleri

Özgür yaşam, eşit insan hakları

Cumhuriyet, Demokrasi, Atatürk” (Durbilmez, 2020: 253).

Türk devleti, her türlü milliyetçiliğin şüphe ile karşılandığı Soğuk Savaş öncesinde Türk Ocakları'nı kapatarak Cumhuriyet Halk Partisi bünyesinde, Halkevleri şeklinde ve daha içe dönük bir yapısal anlayış ile yeniden örgütlenmiştir. Halkevlerinin yeni devletin sahiplendiği kimliğin pekiştirilmesi için Osmanlı mirasının izlerini silme görevini üstlendiği ileri sürülmüştür. Türk Ocakları'nın temsil ettiği milliyetçilikten vazgeçilmiş ve artık Halkçılık olarak tanımlanan yeni bir siyaset izlenmeye başlanmıştır (Yeşilkaya, 1999: 64-68; Öztürkmen, 1998). Dönemin şartlarına göre toplum içinde birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla devletlerin siyasi ideolojilerinin zaman zaman değiştiği görülmektedir.

Âşık Hacı Karakılçık, Türk milletinin derdine derman olan idare şeklinin Cumhuriyet olduğunu söyler:

“İdaresi, yurdumuzun

Dermanıdır, derdimizin

Türk gençliği, ordumuzun

Özünde Cumhuriyet var” (Alptekin, 1993: 131).

Âşık Devai, sözlerinde Türk Devleti'nin bölünmeyeceğini vurgulamaktadır:

“Bu kutlu sevdanın ulu çınarı

Kolu bensem dalı sensin Asena

Bölünmez vatanım güzel diyarım

Çölü bensem yolu sensin Asena” (Coşkun, 2009:103).

Âşık Edebiyatı’na ait şiirler incelendiğinde Türkiye’de millî birlik ve beraberlik fikrinin; Anadolu’da bu topraklar için mücadele eden, al bayrağı bağımsızlık simgesi olarak gören, Anadolu’yu vatani kabul eden; ırk, dil ve din ayrımı gözetmeyen bütün insanları kapsadığı görülmektedir. Âşıkların sözlerinde Cumhuriyet, demokrasi, halkçılık, millî birlik ve beraberlik duygusu vardır. Bu temaların birleştiği konu Anadolu’daki insanlar arasında bütünlük ilkesidir. Bu nedenle millî birlik ve beraberlik kültürüne ait unsurlar işlevsel bir araç olarak değerlendirilmektedir.

1.2.Türk Milliyetçiliğinin Çatışmacılık Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi

Karl Max ve Max Weber’in fikirleri doğrultusunda çatışma kuramının temelleri atılmıştır. Çatışma kuramı, işlevselcilik kuramın toplumsal sisteme katkı sağlayan kurum, grup ve sınıfların olumlu katkıları ya da bütünleşmeye yardımcı olmalarının aksine toplumsal sistemdeki işleyişte ortaya çıkan hareketi ve çatışmayı analiz ederek incelemektedir. İşlevselcilik kuramında uyum söz konusu iken çatışma kuramında uyum yoktur. Belli bir ideolojinin diğer ideolojilere üstünlüğü söz konusudur. Toplum içinde güçlü olan kesimin diğer zayıf olan kesime üstünlük sağlama çabası vardır. Çatışma kuramında “ortak çıkar, güç ve değerler” vardır. Ortak çıkar toplum içinde yer alan kurum, grup ya da sınıfların kendi ihtiyaçlarını ön planda tutmasıdır. Güç bir grubun ya da sınıfın diğer grup ya da sınıfa karşı gerek ekonomik gerekse siyasî yönden baskın olma durumudur. Değerler ise bir araç olarak kabul görmektedir. Toplumsal değerler toplumun karakterini ve kültürel kimliğini oluşturan unsurlar olarak değil, başka toplumlar karşısında kendi hedeflerini gerçekleştiren bir vasıtaadır. Toplumsal gruplar arasında sürekli bir çatışma olduğu ileri sürülmektedir. Çatışma kuramının amacı diğer kuramlar gibi toplumsal olayları anlaşılır kılmaktır (Özsöz, 2007: 49).

Toplumdaki sınıfları ve grupları diğerlerinden farklı kılan ekonomik ve siyasi güçtür. Bu güce sahip olan sınıfların, güçlerini karşıt gruba karşı kullanması sosyal gruplaşmayı da beraberinde getirmektedir (Özsöz, 2007: 49-50).

Tarihî süreçte meydana gelen değişimi ifade eden kavram sosyolojide “patika bağımlılığı” şeklinde ifade edilmektedir. Patika bağımlılığı; önceki olayların daha sonraki olaylar üzerindeki etkisi demektir. Patika bağımlılığı kavramı bir determinizmi çağrıştırdığı gibi aynı zamanda özgürlüğü de içinde barındırır. Çünkü patika bağımlılığı tarihî bir çatışma zemini oluşturmaktadır. Yaşadığımız toplumsal düzeni evrensel değil, bunun yerine çatışmanın belirli bir çözümüyle oluşan bir yapı olarak kavramak gerekmektedir (Ergut, 2012: 18). Bugünü oluşturan geçmişte yaşanan olaylar ve farklı grupların toplumsal olarak var olmak için verdikleri mücadeleler, aslında siyasi süreçlerdir. Bu süreçler sınıf mücadelesi olabileceği gibi tarihsel sosyolojinin daha geniş perspektifli bakış açısından elitlerin, dinlerin ve farklı toplumsal tabakaların mücadelesi olabilmektedir (Sağlam, 2018; 181-182).

Çalışmanın bu bölümünde özellikle siyasî alanda Türk milliyetçiliğini destekleyen teşkilat ve gruplar üzerinde durulmaktadır.

1.2.1. Politik Kültürde Milliyetçilik

Türk politik kültüründe farklı ideolojileri ve siyasi görüşleri bulunan birçok grup, teşkilat, örgüt ve siyasi partiler yer almaktadır. Bu grupların her biri kendi ideolojilerinin ve siyasi görüşlerinin ülke gelişimine katkı sağlayacağını savunmakta ve diğer gruplardan daha iyi fikirlerinin olduklarını ileri sürmektedir. Bu nedenle bu gruplar arasında siyasi güç, makam ve mevki çatışması söz konusudur. Bu çatışma sonucu yönetimi kazanan siyasi parti; iktidarda kalmak ve güçlü bir toplum yaratmak amacıyla Anadolu’da birlik ve beraberliği kendi fikir çatısı altında sağlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin politik tarihinde Türkçü - milliyetçi ilk siyasi parti Milliyetçi Hareket Partisi’dir. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Türk siyasi tarihinde yerini, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) içinde yaşanan ideolojik ve teşkilat yapısındaki değişikliklerle almıştır. CKMP’nin çekirdeğini Millet Partisi

oluşturmaktaydı. CKMP’ nın başına geçen Alparslan Türkeş, doktrini ve örgütsel faaliyetleri neticesinde partinin adını ve içeriğini değiştirmiştir.²⁷

Âşık Türkmenoğlu’na göre, “Milliyetçi Hareket”e Türk milletinin ülküsü, ilmi, ahlakı, milliyeti ve şahsiyeti emanettir:

“Ülkü, ahlâk, millîyet

İlim, toplum, şahsiyet

Köy, halk, teknik emanet

Milliyetçi Hareket” (Durbilmez, 2020: 261).

Ülkü, Türk milletini en ileri seviyeye taşıyacak gayedir. Bir şeyin gerçekliğini kavramak ilimledir. İyi ve kötü huylar, edep, erkân ve faziletli davranışlar ahlak kapsamına girer. Bir aidiyet hissidir milliyet. Şahsiyet ise karakter ve kişiliktir. Toplumun aynası olan âşıkların sözünde yer alan bu millî ifadeler, Türk milletinin kimliğinin yansımasıdır.

Türk silahlı kuvvetlerinin 27 Mayıs 1960 yılında yönetime el koymasıyla DP hedef alınarak bunlara yönelik özel mahkemeler kurulmuştur. Darbe döneminde çok etkin milliyetçi isimlerden biri olan Albay Alparslan Türkeş, Başbakanlık Müsteşarlığına getirilmiştir. Türkeş, bu dönemde “Türkiye Ülkü ve Kültür Birliği” adı altında bir plan yapmıştır. Türkeş’in Millî Birlik Komitesi’nden tasfiye edilmesi nedeniyle söz konusu plan uygulanamamıştır. Komitede yer alan 13 arkadaşıyla birlikte sürgüne yurt dışına gönderilen Alparslan Türkeş, 1963 yılının şubat ayında Anadolu’ya dönmüştür. Bu süreçte Mustafa Kemal Atatürk’ün ilkeleri ve Ziya Gökalp’ın fikirlerinin etkisiyle geliştirdiği ideolojik fikirlerine 1965 yılının sonlarında *Dokuz Işık* adlı kitabında yer vermiştir (Uzun, 2020: 1090; Özhan, 2001: 40-43).

Türklerin milliyetçi kesimini temsil eden, Türkçü - milliyetçi fikri benimseyen ve felsefesi Atatürk milliyetçiliğine dayanan Milliyetçi Hareket Partisi ve Ülkücüler,

²⁷ Türk siyasetinde Milliyetçi Hareket Partisi’nin tarihi gelişimi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Özhan, 2001; Sanlı, 2017; Doğan, 2019; Erdem 2020: 1089-1117.

rehberleri olan Alparslan Türkeş'in kaleme aldığı *Dokuz Işık* doktrini kabul etmektedir (Türkeş, 1975; Yiğit, 2020: 1066; Özhan, 2001: 43-53).

Âşık Türkmenoğlu'na göre, Türk milliyetçilik hareketinin önemli temsilcisi biri Türkeş önder bir insandır. Türk soyundan gelen Türkeş'in dini İslam'dır. Türkeş, benzeri olmayan bir kahraman ve dillere destan lider savaşçı ruhu vardır:

“Türk oğlu Türk, hem Müslüman

Böyük insan Başbuğ Türkeş

Emsalsiz alp, eşsiz aslan

Dilde desdan Başbuğ Türkeş” (Durbilmez, 2020: 224).

Politik kültürde devlet için daha yararlı olduğu ileri sürülen belli bir ideolojinin diğer ideolojilere karşı üstünlük kurma çabası söz konusudur. Milliyetçi Hareket Partisi ülke yönetiminde, millî bir duruş sergileyen siyasi ideolojilerinin diğer ideolojilerden daha başarılı olacağını ileri sürmektedir. Bu nedenle diğer ideolojik görüşlerle çatışma içerisinde. Milliyetçi Hareket Partisi ideolojik fikirlerinin yer aldığı *Dokuz Işık* adlı eserde ülkenin geleceği için ortak millî çıkar, millî değer ve millî güç elde edeceği savunulmaktadır.

1.2.1.1. Dokuz Işık Öğretisi

Dokuz Işık'ta; “Milliyetçilik”, “Ülkücülük”, “Ahlakçılık”, “İlimcilik”, “Toplumculuk”, “Köycülük”, “Hürriyetçilik”, “Gelişmecilik ve Halkçılık”, “Endüstri ve Teknikçilik” adlı ilkeler yer almaktadır. Bu ilkelerin özünde Türk toplumuna huzur ve bolluk getirecek “Kutsal Devlet” inşası yer almaktadır (Türkeş, 1975; Yiğit, 2020: 1066). Türkiye Cumhuriyeti'nde birlik ve beraberliği kurarak güçlü millî bir devlet inşa etmek isteyen Türkeş, ideallerini gerçekleştirmek için öğretilerini Milliyetçi Hareket Partisi ve Ülkü Ocakları'nın felsefesi haline getirmiştir.

Ozan Nihat'a göre, Alparslan Türkeş'in kaleme aldığı *Dokuz Işık* adlı eseri Türkiye'ye ışık tutar. Ülkücü, vatan sevdalıdır. Vatanı sabırla bekler. Ülkü sevdalıları hiçbir zaman Türklüğünden ve vatan sevgisinden vazgeçmez:

“Dokuz ışık verir ışıklarını

Sabırla beklerler maşuklarını

Dört bucakta ülkü âşıklarını

Allah’ın izniyle yıldırıamazlar” (Uğur, 2008: 202).

Türk milletinin Turan idealini gerçekleştirmek isteyen ülkücülerin milliyetçilik fikirlerini benimsediği *Dokuz Işık* doktrinde yer alan millî konulara atıf yapan Ozan Nihat, millî kalkınma için Alparsalan Türkeş’in fikirlerini işaret etmektedir.

Milliyetçi Hareket Partisi *Dokuz Işık*’ta yer alan millî ideolojik fikirlerin gerçekleştirildiği takdirde devlet yönetiminde diğer parti ve gruplardan daha başarılı olacağını ileri sürmektir. Milliyetçi Hareket Partisi’nin ülke yönetiminde yol gösterici olarak kabul ettikleri *Dokuz Işık* doktrini diğer parti ve grupların ideolojik fikirleriyle çatışma içerisindedir. MHP’yi ve Ülkü Ocakları’nı destekleyen gruplar tarafından *Dokuz Işık* öğretilerinin Türk milleti için diğer ideolojik fikirlerden daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ozan Arif’e göre, ülkücülerin toprağı cihana bedeldir. Yetiştığı yer, ocaktır. Rehberi, dokuz ışıktır:

“Cihandır eşiğimiz,

Ocaktır beşiğimiz,

Dokuzdur ışığimiz,

Ülkücü derler bize.” (Ozan Arif: 139).

Ozan Arif, *Dokuz Işık*’ın yasaklandığı döneme atıfta bulunmaktadır:

“‘Dokuz Işık’ artık yasak olanda,

Demek ki paçamız kızıl yılanda.

Marksist fikirlerin fikrî alanda,

Açtığı yarayı saran kim beyler..?” (Ozan Arif: 87).

Âşık Devaî, “selam dokuz yıldıza” sözüyle dokuz ışığa atıfta bulunmaktadır:

“Turanlık giymiş öze

Selam dokuz yıldıza

Devaîm kurban size

Doğuyoruz yeniden” (Coşkun, 2009: 160).

Türkeş’in milliyetçilikle ilgili fikirlerinin yer aldığı, MHP’nin ve ülkücülerin Türk milliyetçiliğinin öğretisi olarak kabul ettiği *Dokuz Işık* adlı doktrini vurgulayan Ozan Arif, sözleriyle Türk milliyetçilerini tanımlamaktadır.

Milliyetçi Hareket Partisi lideri Alparslan Türkeş’in kaleme aldığı *Dokuz Işık* doktrininde Türk milliyetçilik anlayışının fikirleri yer almaktadır. Bu fikirler şunlardır:

1.2.1.1.1. Milliyetçilik Öğretisi

Alparslan Türkeş, Türk milletine karşı sevgi besleyen, kendini başka ırka değil Türklüğe adayan ve kendisini Türk hissedenden herkesi Türk milliyetçisi olarak kabul etmektedir. Türk milliyetçiliği, Türklere duyulan sevgi ve bağlılıktır. Türk milletinin kuvvetli, şerefli, bağımsız, refah ve mutlu olmasıdır. Türk milletini modern uygarlıkta en ön safa getirmektir. Türkeş, Türk milletinin gelişimi için yapılacak her şeyin Türk ruhuna, Türkçeye ve Türk kültürüne faydalı olması gerektiğini ifade etmektedir (Türkeş, 1975: 15-16).

Âşık Türkmenoğlu’na göre, Türk milleti kimseyi hor gözle bakmaz. Herkese gereken değeri verir. Türk töresinde ve ahlakında saygı ve sevgi esastır. Türk benliğinde hoşgörü hâkimdir:

“Kimseyi hor görmez bakar ilgiyle

Gözünde hoşgörü Türk milletinin

Mayası yoğrulmuş saygı, sevgiyle

Özünde hoşgörü Türk milletinin” (Durbilmez, 2018: 139; 2020: 327).

Ozan Nihat’a göre; Türk milleti için töre, devlet, yurt, vatan, millet, bayrak önemli millî değerlerdir. Bu millî değerleri özümseyen yiğit Türk milleti diğer milletlere karşı cömert ve merttir:

“Töre sensin, devlet sensin, yurt sensin

Vatan sensin, millet sensin, fert sensin

Türk denilen yiğit, cömert, mert sensin

Nihat’ın gönlünde yatansın ey yâr

Ay yıldızlı bayrak vatansın ey yâr” (Uğur, 2008: 372).

Türkeş, Türk milliyetçiliği anlayışıyla sadece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde değil dünyada yer alan bütün Türkleri içine alan bir milliyetçilikten söz etmektedir. Birleşmiş Milletler Anayasası’na göre her millet kendi kendini yönetme hakkına sahip olduğundan Yunanlılar için Enosis, Ruslar için Panslavizm neyse Türkler için de Turan fikrinin aynı şeyi ifade ettiği belirtilmektedir. Dünyanın neresinde olursa olsun her bir Türk’ün değerli olduğu anlatılmaktadır. Türk birliği anlamına gelen “Turan” fikrinin kimseye zarar vermeden Birleşmiş Milletler Anayasası’na uygun şekilde gerçekleştirilmesi gerektiği özellikle vurgulanmaktadır (Türkeş, 1975: 18; Özhan, 2001: 44-45).

Ozan Nihat’a göre, Türklerin artık el ele verip acılarını giderme ve yaralarını sarma zamanı gelmiştir. Türkler, büyük Türk birliğini kurmalıdır. Türk milletinin gözünü açması gerekir. Birlikte hareket etmesi gücü doğuracaktır:

“Gün bugün, el ele verilsin gayrı

Kanayan yaralar sarılsın gayrı

Büyük Türk birliği kurulsun gayrı

Birliktedir kuvvet, güç be milletim

Aç gözünü gayrı, aç be milletim” (Uğur, 2008: 416) .

“Her şey Türk milleti için, Türk’e doğru ve Türk’e göre” ilkesini benimseyen Alparsan Türkeş; mezhepçiliğe, antropolojik ve insan sevgisine dayanmayan her türlü ırkçılığa karşıdır. Milliyetçiliğin akılcı, demokrat ve insan sevgisine dayanması gerektiğini savunmaktadır (Türkeş, 1975; Özhan, 2001: 45).

Ozan Arif’e göre, Türk milliyetçilik anlayışında ırk, etnik ve mezhep ayrımı gözetilmez. Türk milleti mezhepçiliğe ve antropolojik ırkçılığa karşıdır. Anadolu’da var olan insanlar hangi gruptan, mezhepten ya da ırktan olursa olsun Türk milletini temsil eder:

“Biri dişli bir çarktır

Aynı millet aynı ırktır

Alevi Türk, sünni Türktür

Çerkez Kürdün aşığıym” (Ozan Arif: 39).

1.2.1.1.2. Ülkücülük Öğretisi

Türkeş, her insanın öncelikle kendi milleti için çalışması ve kendi milletini yüceltmesi gerektiğini savunmaktadır. Öncelikle yaşadığı toplumun refahını, şerefini ve mutluluğunu ön plana koymaktadır. Bu şekilde gelişen milletin insanlığa da hizmet edeceğini düşünmektedir (Türkeş, 1975: 17).

Ozan Arif’e göre, Türk milleti ülkelerini sevgi ve saygı çerçevesinde gerçekleştirir. Ülkücüler için esas olan sevgidir. Bu durumu zayıflık olarak görenler tarafından Türk’e ve İslam’a karşı bir saldırı olursa ülkücüler gerekli duruşu sergiler:

“Sevgi için geldik doğrudur amma...

Sakın bunu pısrıklık anlama.

Yan bakan olursa Türk’e İslâm’a,

Ezmeye var mısın? Söz mü ülküdaş” (Ozan Arif: 235).

Ozan Arif'in sözlerinde geçen “amma...” sözü diğer milletlere bir uyarıdır. Ozan, bu sözü ile Türk milletine karşı olumsuz bir durum sergilendiğinde işlerin değişeceğini izah etmektedir.

Ozan Nihat'a göre, ülkücüler diğer görüşten insanlara karşı eşit ve adaletli davranır. Ülkücüler; hak ve hakikate inanır özellikle gönül, ahlak, inanç, akıl ve vicdan sahibidir. Bu özellikleri karakterine yansıtan Türk milletinin modern dünyada; refah seviyesinin yükseleceğine, mutluluğunun daim olacağına ve bağımsızlık anlayışının güçleneceğine inanmaktadır:

“Hak ve hakikat sesinin

Alperenler ülkesinin

Gönüllerin tekkesinin

Eşiğidir Ülkücüler” (Uğur, 2008: 255).

Türkeş'e göre Türk milliyetçilerinin ülküsü şu şekildedir: “Türk milletini en kısa yoldan, en kısa zamanda modern uygarlığın en üst seviyesine çıkarmak, mutlu, müreffeh hale getirmek, bağımsız, özgür, kendi haklarına sahip hayata kavuşturmadır” (Türkeş, 1975: 17-18). Türk milletini en ileri düzeyde medeniyet ve en kuvvetli millet haline getirme ülküsünü gerçekleştirmek isteyen Türkeş, Türk milletinin liyakat ve kabiliyetine göre yönlendirilmesi ve Türk milletine imkânların eşit şekilde verilmesi savunmaktadır.

Ozan Nihat'a göre, Türk milliyetçiliğinin millî ilkelerinin yer aldığı *Dokuz Işık* öğretisi, Türk milletinin refah seviyesini yükseltecek ve millî değerleri koruyacaktır. Zor dönemlerde aşılması zor engellerin aşılmasında rehber olacaktır. Bu rehberi uygulayacak olan ülkücülerdir:

“Engeller olsa da zorlu

Hem azimli, hem onurlu

Şu kör devrin dokuz nurlu

İşığdır Ülkücüler” (Uğur, 2008: 256).

Türk milliyetçiliğini ve Turan ülküsünü gerçekleştirmek için önüne çıkabilecek tüm engelleri aşması konusunda ülkücülerini uyaran Ozan Arif, ülkücülerin dostunu ve düşmanını tanıması ve ülkücülerden hak yolunda yürümesi konusunda söz almaktadır:

“İyi tanı düşmanını, dostunu.

Bu hak yolda sezer isen kastını,

Baban olsa bir kalemde üstünü,

Çizmeye var mısın? Söz mü ülküdaş?” (Ozan Arif: 236).

Âşık Devaî, ülkücüyüm diyenlerin hapse atıldığı döneme atıfta bulunur:

“Düşünmeden bir karar varıp da

Çakal sonra cirit atarsa yurтта

Ülkücüyüm diye hapse atıp da

Kollarıma zincir vurma hakim bey” (Coşkun, 2009: 198).

Ozan Nihat’a göre, Türk töresine uyanlar ülkücülerdir:

“Bu Nihad’ı duyanlar

Töremize uyanlar

Ülkücüyüm diyenler

Vakit tamam, Bismillah

Yardımcımızdır Allah” (Uğur, 2008: 242).

Ozan Nihat, ülkücülerin Milliyetçi Hareket Partisi’nin *Dokuz Işık* öğretisine ve üç hilale sahip çıktığını söyler:

“Nihat aşk bağında gülle

Ülkümüze uygun halle

Dokuz ışık, üç hilalle

Yürüyoruz kutlu yolda

Çileleri tatlı yolda” (Uğur 2008: 297).

1.2.1.1.3. Ahlakçılık Öğretisi

Türkeş, Türk ahlakının; Türk milletinin örf, âdet, gelenek, görenek gibi Türk kültür değerlerine, Türk ruhuna ve doğa kanunlarına uygun olması gerektiğini söylemektedir. Türk ahlak yapısının ve Türk milletinin yükselmesine yararlı olan kaidelerin yer alacağını düşünmektedir. Bu şekilde Türk milletinin kendisi için zararlı olan kaidelerden de arındırılacağı ön görölmektedir (Türkeş, 1975: 21).

Ozan Arif’e göre, ölkücöler Türk - İslam felsefesinin koruyucusudur. İslam’ın kölesi, kötölüğün belasıdır. Ölkücöler, Türk milletinin özödür:

“İmanın kölesiyiz,

Köfürün belasıyız,

Türk-İslam kalesiyiz,

Ölkücü derler bize.” (Ozan Arif: 139).

Türk ahlakının; Türk kültürü, Türklük şerefi ve gururu ile İslam’ın iman ve faziletinin sentezi olduğunu ifade eden Türkeş, bunu Türk - İslam ölküsü olarak açıklamaktadır. Türkeş, insanların inançları konusunda özgür olduklarını ve Türkiye’de milliyetçi bir yönetim kurulduğunda devletin her kurumu gibi din ve devlet işlerinin gerektiği gibi düzenleneceğini ifade etmektedir (Özhan, 2001: 46).

Âşık Mürsel Sinan’a göre, Türk milletinin kökeni Türk ve inancı İslam’dır. İnsana insan gibi davranır, farklı inançlara saygı duyar ve herkese karşı eşit davranır. Türk’ün atası üç kıtaya hükmetmiştir. Türk’ün özünde adil olmak vardır:

“Biz Türküz, İslamız yoktur ötemiz

İnsanlığa karşı olmaz hatamız

Üç kıtada at oynatmış atamız

Adil Türk olduğum söylemeyim mi” (Gelekçi, 2007: 489-490).

Âşık Fuat Çerkezoğlu’na göre, Anadolu Türk ahlakının gelişimine katkı sağlayan İslam inancının ve Türk ahlakının yaşatıldığı, Türk kahramanlarının cirit attığı, şehit ve gazi kanıyla yorulmuş topraktır:

“Türk-İslam olanın canı sendedir,

Her dönemin kahramanı sendedir.

Şehidin, gazinin kanı sendedir,

Selam sana Anadolun gönünden.” (Halıcı, 1972: 122).

Ozan Nihat’a göre, Türk - İslam sentezini benimseyen Türk milleti, başka bir millet uğruna mücadele etmez. Başka bir milletin keyfi yerine gelsin diye türkü söylemez. Türk milliyetçileri bütün varlığını Türk ahlakını yansıtan Türk – İslam sentezine adanmıştır:

“Ne Amerika, ne Rusya, ne Çin

Varımız yoğumuz Türk İslam için

Keyfi gelsin diye bir kızıl piçin

Türkü söyleyecek dilim yok benim” (Uğur, 2008: 141).

Türk ahlakında bulunan önemli değerlerinden biri de kendi atalarına sahip çıkmaktır. Türk milleti dünya tarihine, olumlu anlamda, yön vermiş bir millettir. Türk ahlakında ataya hürmet vardır. Bu nedenle Türkler, tarihlerinden şerefle bahsetmektedir.

Âşık Şeref Taşlıova, Türklerin şerefli bir millet olduğunu söyler. Her dönemde adını şeref ve şanla tarihe yazmış bir millettir. Türkler, dünya tarihinde destan yazmış millettir:

“Türklüğün her bir çağına,

Şeref ile şan yazılı.

Tarihlerin yaprağına,

Yüce bir destan yazılı.” (Karadeniz, 2006: 74-75).

1.2.1.1.4. Toplumculuk Öğretisi

Türkeş, toplumculuğu “özel teşebbüs”, “küçük sermayelerin birleşmesi” ve “sosyal yardım ve güvenlik teşkilatı” şeklinde üç ayrı bölümde açıklamaktadır. Türkeş, toplumun kalkınması için özel teşebbüsün desteklenmesi gerektiğini savunmaktadır. Ama bunu yaparken işverenle işçinin karşılıklı haklarının korunması prensibi benimsenmesi ve milletin bundan zarar görmemesi gerektiğini anlatmaktadır (Türkeş, 1975: 21).

Yapılan her çeşit faaliyetin toplumun faydasına olacak şekilde yönetilmesini savunan Türkeş, kapitalizme tamamen ve sosyalizme ise kısmen karşı çıkmaktadır. Kapitalizme patron düzeni olması nedeniyle, sosyalizme ise toplumu sınıflara ayırdığından karşıdır. Ancak sosyal görüş olarak sosyal adalet düzeni, sosyal güvenlik, sosyal yardımlaşma teşkilatı kurulmasını ve fırsat eşitliği ilkesini kabul eder (Türkeş, 1975: 21-25; Özhan, 2001: 47).

Âşık Çırağı’ya göre, yurttan fabrikalar kurulunca Türk toplumunun derdi yok oldu. Ekonomik ve refah düzeyi yükseldi:

“Yurtta fabrikalar kurdu,

Yok oldu milletin derdi.

Bunu bütün dünya gördü,

Ne mutlu Türküm diyene.” (Halıcı, 1992: 287).

Devletin küçük sermayeleri birleştirerek büyük sermayeler oluşturmalarını destekleyen Türkeş, bunun için öncelikle halkın teşvik edilmesi ve cesaretlendirilmesi gerektiğini anlatır. Ancak Türkeş’ e göre daha büyük maliyet gerektiren atom ve füze gibi ilmî araştırmalar devlet tarafından yapılmalıdır. Bu şekilde ekonomik kalkınma daha hızlı olacaktır (Türkeş, 1975: 22).

Türk milletinin sosyal görevlerini yerine getirecek bütün halkı kapsayan bir sosyal yardımlaşma ve sosyal güvenlik teşkilatının kurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Türkiye’de işsiz insanın olmaması, okutulması gereken gençlerin okutulması, Türk halkının yardım ve desteğe ihtiyacının kalmaması ve sorunlarının çözülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Türk milletinin sağlık ve adalet güvenliğinin de sağlanması amaçlanmaktadır (Türkeş, 1975: 22-23).

Türk devleti; Türk halkına boş kaldıkları zamanlarda el işlerini, el sanatlarını öğretecek, halkın Türk kültürünü ve okuma kalitelerini artıracak kurslar açarak tüm zamanını değerlendiren bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Türkeş, 1975: 25).

Âşık Hacı Yetkin’e göre, Türk insanı her vaktini değerlendirir. Destan yakar, türkü söyler ya da dinler. Elleriyle nakış dokur. Fabrikada usta, tarlada reçberlik yapar. Türk insanının özünde insanlığa hizmet etmek vardır:

“Destan yakar, türkü söyler dillerim,

İlmik ilmik nakış dokur ellerim.

Fabrikada usta köyde reñberim,

İnsanlığa hayat sunan özüm var.” (Halıcı, 1992: 506).

1.2.1.1.5. İlimcilik Öğretisi

Bütün olayların incelenmesi, ön yargıdan uzak olunması ve ilim yolunun izlenmesi gerektiğini ifade eden Türkeş, her bir olay incelenirken ilmî yöntemin takip edilmesi

konusuna dikkat çekmektedir. Bu ilim yolu da gözlem, inceleme, araştırma, analiz, deneyim ve doğru sonucu bulmak şeklinde tanımlanmaktadır (Türkeş, 1975: 26).

Âşık Çatak’a göre, eğitimin yaşı yoktur. Hayatın her alanında eğitim vardır. Eğitim, ilime ve sanata yön verir. İlim sahibi olmak için eğitim görmek şarttır. Âlim, ilim sahibidir. Büyükten küçüğe herkes eğitim almalıdır:

“Hayata yön verir sağlık değişir

Zekâ, ilim, sanat onda gelişir

Yönelen bilime âlim yetişir

Yediden yetmişe eğitim vermek” (Yıldız, 2016: 200).

Türkeş, Batı’nın teknolojisinin alınması gerektiğini tavsiye etmekte ama bunun tam tersinin yapıldığını, Batı’nın kültürünün ve davranış biçimlerinin alındığını belirtmektedir. Bu nedenle Türk kültürünün zarar gördüğü anlatılmaktadır. Türkeş, millî eğitim sisteminde bilgiye dayalı bir eğitimin olduğunu bunun yanı sıra çocuklara millî bilinç ve millî kültürün de aşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Türkeş, millî kültürün korunması için millî eğitim sisteminin amacını; Türklük bilincine sahip, Türk milletinin bütün değerlerini üzerinde taşıyan gençler yetiştirmek, Türk gençlerini milletin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarına göre yönlendirmek ve Türk milletinin teknik olarak üreten bir millet olmalı şeklinde ifade etmektedir (Özhan, 2001: 47).

Âşık Veysel’e göre, ilim engin bir okyanustur. Herkes ilimden nasiplenmektedir. İlim sahibi kimseler, Ay’ın çevresinde geziyor. İlim sahibi olmak, gelişimi de beraberinde getirir. Anadolu insanı ilimle uğraşmalıdır. Yolları uzatmamalı yakınlıştırmalıdır:

“Herkes ilim deryasında yüzüyor

Çıkış ayın çevresinde geziyor

Yazık bize yollarımız uzuyor

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız” (Şatıroğlu, 1971: 186; Karaçağıl, 2019: 63).

Âşık Veysel, “Herkes ilim deryasında yüzüyor” sözüyle ilmin önemine dikkat çekmektedir. Herkesin ilimle uğraştığını vurgulayan Veysel, ilmin çok geniş bir yelpazesi olduğunu anlatmaktadır. İlim ile teknoloji gelişmekte, ekonomik kaynaklar kullanılmakta ve millî kalkınma sağlanmaktadır. “Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız” sözüyle de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına aidiyet duygusu yüklemekte ve vatandaşların bu vatan için ilim yolunda çalışması gerektiğini vurgulamaktadır.

Âşık Şekip Şahadaroğlu’na göre, gelişmek için ilime ihtiyaç vardır. Ay’a ve Merih’e ulaşabilmek için ilim sahibi olmak gerekir. Türk milleti dünyaya örnek olmak ve diğer milletlere öncü olmak için ilime yönelmelidir:

“Vara bilmek için Merihe, aya,

İlime, bilime çalışmak gerek.

Örnek olmak için koca dünyaya,

Doğu Batı ile yarışmak gerek.” (Halıcı, 1992: 401).

Âşık Şekip, Türk milletinin her alanda gelişebilmesi için ilime önem vermesi gerektiğini söylemektedir: “İlime, bilime çalışmak gerek.”

Tokatlı Âşık Selmani’ye göre, Türk gençleri için Anadolu ilim ve kültür diyarıdır:

“Kalktıkça kalplerin dumanı sisi,

Yayılır her yana türkü, Türk sesi,

Gençler için ilim, kültür ülkesi,

İller millet, devlet, gençlik der durur,” (Avşar, 2010: 569-570).

Âşık Mevlüt Mertoğlu’na göre, tarih şahittir ki ilim ve irfanın yol göstericisi öğretmendir. Cehalet ilimle son bulur. Cahilliğe ışık tutan öğretmendir. İlim sahibi öğretmen her türlü problemle mücadele eder:

“Tarihler şahittir binlerce yıldır

İlimi irfanı bilir öğretmen

Cehalete ıfık ilime yoldur

Her şeyin hakkında gelir öğretmen” (Taşbaşı, 2018: 310).

Türk milleti, evlatlarını millî duygularla ve millî ahlakla eğiterek insanlığa hizmet eden nesiller yetiştirmek istemektedir. Türk eğitim sisteminde saygı, sevgi, eşitlik anlayışı, bağımsızlık ve hoşgörü önemli bir yer tutmaktadır. Türk okullarında çocukların aidiyet duygusu geliştirilmekte ve Türk milletine yararlı bireyler yetiştirilmektedir. Eğitim sisteminde millî konulara yer verilerek millî bilinç oluşturulmaktadır.

Âşık Devaî’ye göre, Cumhuriyet döneminde yeni çağır açıldı. Okullar açıldı. Bu yolla ilim yayıldı. İlimle birlikte cehalet azaldı:

“Yurda artık yeni çağır açıldı

Cumhuriyet dönemine geçildi

Meclis okul yıllar hızla açıldı

Cehalet gitti de başladı ilim

Tek kurtuluş ya istiklal ya ölüm” (Coşkun, 2009: 151).

Türk milletinin toplumsal, ekonomik ve kültürel alanda gelişmesi ilim alanında ilerlemesiyle doğru orantılıdır. Türk milleti geçmişten bu güne kadar ilime önem vermiş bir millettir. Türklerin ilmî çalışmaları millî yönde geliştikçe, ilmî çalışmalar milliyetçiliğin güçlenmesine de katkı sağlamaktadır.

Âşık Murat Çobanoğlu’na göre, âlim insan, güzel ve anlamlı sözler kullanır. Âlimin sözünü dinlemek ve sözünün özünü anlamak gerekir. İnsan olmanın farkı ilim sahibi olmaktır:

“Âlim kişilerden güzel söz öğren!

İlimsiz bir kimse insan olmaz!” (Durbilmez, 2014: 327).

İlim sahibi olmak, kültürel ve toplumsal konulara hâkim olmaktır. Millî unsurlara sahip çıkmaktır. İnsanlığın ilerlemesi ve teknolojinin gelişimine katkı sağlamaktır. Âşık Murat Çobanoğlu da bu konuya değinmektedir.

2.1.1.6. Hürriyetçilik Öğretisi

Türkeş, hürriyet denilince sadece siyasi hürriyeti değil, Birleşmiş Milletler Anayasası’nda yer alan söz, vicdan, yazı, bilim, sosyal ve ekonomik hürriyeti de kasdetmektedir (Türkeş, 1975: 27).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, hürriyet Türklerle başlamıştır. Türk milleti tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. Türk milleti varlığını, hürriyet düşüncesine borçludur. Türk milletinin on altıncı devleti Cumhuriyet, Türk gençlerininindir:

“Türk’le başlamış hürriyet,

On altıncı büyük devlet,

Sevgilidir Cumhuriyet,

Vatan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 71).

Türklük ve hürriyet kavramını bir arada kullanan ve hürriyeti Türk varlığıyla bağdaştıran Âşık Şeref, Türklüğü yüceltmektedir: “Türk’le başlamış hürriyet,”.

Hürriyetçilik öğretisi gereği insanlar; birbirine karşı saygılı olmalıdır. İnsanların birbirlerinin emeklerine saygı göstermeleri, bir başkasının emeğine ya da kişiliğine hakaret etmemesi ve kişi haklarının korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Böylece şahsiyet sahibi, topluma faydalı ve toplumda refah seviyesi yüksek bireyler yetişeceği düşünülmektedir (Türkeş, 1975: 28).

Âşık Hacı Karakılçık’a göre, esaret altında yaşan hürriyeti anlar. Tutsak olanın yüzü hiçbir zaman gülmez. Hürriyet, kimlik sahibi olmaktır. Hürriyet, özgürlüktür. Hürriyeti

korumak için vatani her şeyden üstün görmeli ve gerekirse canı pahasına mücadele etmelidir:

“Vatanı her şeyden üstün görmeli

Gerekirse canı, başa vermeli

Hürriyeti, esarete sormalı

Tutsaklar dünyada gülmez be gardaş” (Alptekin, 1993: 148).

Âşıkların sözlerinden anlaşıldığı üzere Türk milletinin hürriyet anlayışı, vatanının bağımsızlığıyla ilişkilidir. Türk milleti esareti ve manda himayesini kabul etmemektedir. Siyasi olarak tam bağımsızlığı ilke edinmektedir. Şiirlerde Türk milletinin vatan ya da hürriyet söz konusu olduğunda her şeyi göze alarak bu değerleri korumak için mücadele ettiği yer almaktadır.

Münevver Tolun (Aslı Bacı)’a göre, hürriyet demek vatana sahip çıkmak ve düşmanlara karşı vatani korumaktır:

“Hürriyet menzili, vatan namusu,

Eğilmez başıyla deler kâbusu.

İmanı düşmana kurarken pusu;

Eline zaferi verilsin de gör.” (Halıcı, 1992: 467).

Hürriyet; özgürlük ve bağımsızlık gibi kavramları karşılamaktadır. Şiirlerde Türk milletinin bağımsızlığını elde etmek amacıyla birçok bedel ödediğinden söz edilmektedir. Türk milleti karakteri, hayat anlayışı ve bağımsızlığına olan düşkünlüğü nedeniyle hürriyete birçok millettten daha fazla önem vermektedir.

Âşık İbrahim Koç’a göre, Türk insanı vatanını korumak için doğar. Bir karış toprağını kimseye vermez. Esaret altında yaşayamayan Türk insanının amacı hürriyet, hedefi ise dünyaya barış getirmektir. Hürriyetin simgesi ise ay yıldızlı bayraktır:

“Biz vatan için doğduk, veremeyiz bir karış.

Yarışımız aydınlık, eşi olmayan yarış.

Amacımız hürriyet, hedefimizse barış.

Sembolümüz bayraktır, ayyıldızla kardeşiz.” (Gümüş, 2010: 322).

1.2.1.1.7. Köycülük Öğretisi

Türkeş, Anadolu halkının büyük bir çoğunluğunun köylü olduğunu belirtmiştir. Köylüye ve köylünün kalkınması için köycülüğe önem verilmesi gerektiğini savunmuştur. Anadolu’da kırk binden fazla köy olması nedeniyle her birine öncelikli olarak okul ve sağlık ocağı yapılması gerektiğini ifade eder. Ancak buralarda görev yapacak öğretmen, doktor ve hemşirelerin bunun yanı sıra tarımın modernleştirilmesi için tarım uzmanlarının gönderilmesi ekonomik olarak güç olacağından köy üniteleri oluşturmaın daha uygun olacağını açıklamaktadır (Türkeş, 1975: 29-30).

Köycülük düşüncesiyle Türkeş, köylerin üçer-beşer ünitelere ayrılmasını ve her bir üniteye okul, sağlık ocağı vb. kurumların inşa edilmesi gerektiğini anlatır. Bu kuruluşlar inşa edildikten sonra görev yapacak kişiler atanmalıdır. Türkeş, tarımda ise makineleşme yoluna gidilmesini ve tarımın modern hale getirilmesini savunur. Tarımın modernleşmesi sonucunda işsiz kalan köylülerin ise endüstriye aktarılması planlanmaktadır. Ayrıca toprakların miras yoluyla parçalanmasının tarımsal faaliyetleri olumsuz etkileyeceğinden bununla ilgili önlem alınması gerektiği de vurgulanmaktadır (Türkeş, 1975: 30-32; Özhan, 2001: 49).

Âşık Hacı Yetkin’e göre, Türk insanı vaktini boşa harcamaz. Fabrikada usta, köyde rençberdir. Üretime katkıda bulunan Türk kadınları elleriyle nakış dokur:

“Destan yakar, türkü söyler dillerim,

İlmik ilmik nakış dokur ellerim.

Fabrikada usta köyde rençberim,

İnsanlığa hayat sunan özüm var.” (Halıcı, 1992: 506).

Köylünün boş durmadığını söyleyen Âşık Hacı, Türklerin tarıma önem verdiğini ifade eder: “köyde rençberim”.

1.2.1.1.8. Gelişmecilik ve Halkçılık Öğretisi

İnsanlar içinde bulundukları durumla yetinmeyip, her zaman daha iyisini yapmak ya da daha iyisi olmak istemektedir. Şayet böyle bir durum söz konusu olmasaydı medeniyetler ve uygarlıklar olmazdı. Türkeş, Türk milleti için daha gelişmiş bir düzen isteniyorsa daha fazla çaba göstermek ve millî bilince sahip olmak gerektiğini anlatır. Bunu yaparken de Türk milletinin tarihinden, benliğinden ve kültüründen kopmadan yapmak gayesindedir. Bu amaçla yapılan her türlü işin halk için, halka doğru ve halkla birlikte yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Türkeş, 1975: 34).

Ozan Nihat’a göre, Türk milleti, devleti ve yurdu için ata ocağında buluşup birlikte çok çalışmalıdır. Dünden daha fazla çalışarak her yönde gelişmelidir:

“Ata ocağında buluşmalıyız

Bir olup her yönde gelişmeliyiz

Bugün dünden fazla çalışmalıyız

Devletimiz için yurdumuz için” (Uğur, 2008: 567).

Türkeş, gelişmecilik ve halkçılık ilkelerinin birbiriyle ilişkili olduğunu ifade eder. Bu bakımdan ekonomide, bilimde, teknik alanda daima ileri gitmek ve bunu yaparken de millî ruhu ve benliği gözetmek gerektiğini belirtir (Türkeş, 1975: 35).

Âşık Meydanî’ye göre, gündüz ve gece çalışan ve eğitime önem veren Türk milleti büyük bir millettir. İlim sayesinde Türk yurdu sanayiyle dolmuştur:

“Avukat, mühendis, doktorla hoca,

Çalışır birlikte hep gündüz gece.

Tarihle şahittir bu Türklük yüce,

Bu yurda sanayi doldurdu okul” (Halıcı, 1992: 211).

Türk milliyetçiliğinde “halkçılık” halkın kullandığı Türkçe kelimeleri yaşatmak, gelenekte yaşayan bilgelikleri hissetmek ve düşünebilmek amacıyla atasözlerini ve deyimleri kullanmak, geleneksel kılık kıyafete, yemek kültürüne, töreye bağlı inançlara, ahlakî duygulara, örf ve âdetlere sahip çıkmak, bunları yaşatmak ve bunlara saygı göstermek, tarihe sahip çıkmak, Türk kağanlarından yöneticiliği, Alplerden erliği, Korkut Ata’dan ozan - baksı geleneğini, Yunus Emre’den dervişliği, Nasreddin Hoca’dan halk nükteciliğini öğrenmektir (Ziya Gökalp, 1996: 49-50).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, Türk kimliği Türkçe ile gelişmektedir. Türkçe, Türklerin hafızası ve benliğidir. Türkçenin gelişiminde Halk Edebiyatı etkilidir. Âşığın ve ozanın sözünde Türkçe name ve anlam vardır. Sözlerinde millet, devlet ve gençlik yer alır. Öz Türkçe kullanan âşık ve ozanların sazı ve sözü Türkçe ve Türk birliğinin gelişimine katkı sağlamaktadır:

“Halk Edebiyatı Türkçenin özü,

Âşığın şairin ozanın sözü,

Name mana yüklü çalarsan sazı,

Teller millet, devlet, gençlik der durur,” (Karadeniz, 2006: 569).

1.2.1.1.9. Endüstricilik ve Teknikçilik Öğretisi

Türkeş, Türk devletinin kalkınması ve gelişmiş ülkelerinin seviyesine ulaşabilmesi için sanayileşmesi, fabrikaların kurulması ve eğitimde bu alanlarda hizmet edecek teknik elemanların yetiştirilmesini savunmaktadır. Ayrıca bunun en kısa zamanda planlamasının yapılması gerektiğini ifade etmektedir (Türkeş, 1975: 36-37).

Âşık Ali Çatak’a göre, Türk milleti birlikte gece gündüz çalışmalıdır. Ancak bu şekilde gelişmiş milletlerin seviyesine gelebilir ve onlarla mücadele edebilir:

“Gece gündüz çalışalım

Dünya ile yarışalım

Bu kervana karışalım

Gelin birlik olak kardaş” (Yıldız, 2016: 295).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, çalışan insan her zaman başarılı olur. İşini doğru yapan insanın yüzü de ak olur. Çalışan ve teknik alanda eğitim alan insan verimli olur:

“Çalış ki her zaman ak olsun yüzün

Girdiğin toplumda tutulsun sözün

Gaflette yatmasın açılsın gözün

Güzel yetiş iyi öğren adam ol” (Karadeniz, 2006: 101).

Endüstri ve teknik alanda gerçekleştirilecek atılımla kalkınmanın sağlanacağı ve bu sayede dışa bağımlılığın azalacağı anlatılmaktadır. Sanayileşmeye önem verilerek tarım kentlerinin oluşturulması ve köylerde fabrikaların kurulması amaçlanmaktadır (Türkeş, 1975: 37).

Âşık Veysel’e göre, Türk milleti el birliğiyle çalışmalıdır. Okul açmalı ve sanayi kurmalıdır. Sanayi kurarak endüstrinin ve okul açıp teknik eleman yetiştirerek vatanın gelişimine katkıda bulunmalıdır:

“Son verelim iftiraya buhtana

Kardeşane sevişelim can cana

Elbirlikle çalışalım vatana

Çok okul, fabrika kuralım kardaş” (Şatıroğlu, 1971: 67; Karaçağıl, 2019: 54).

1.2.2. Türkçülük / Turancılık Kültüründe Milliyetçilik

Türk kavramı, bir milletin adıdır. Millet kavramı aynı dili kullanan, ortak tarihe ve kültüre sahip insanları kapsamaktadır. Türkçülük kavramı ise Türk diline ve Türk kültürüne sahip çıkmak anlamındadır. Burada politik ya da siyasî bir görüşten ziyade bilimsel, felsefî ve kültürel birliktelik kastedilmektedir. Türkçülüğün uzak hedefi Turancılıktır. Turancılık ise Türkçe konuşan Kırgız, Kıpçak, Özbek, Tatar, Yakut ve Oğuz gibi farklı coğrafyalarda yaşayan Türk boylarını Türk kültür birliği şemsiyesi

altında toplamaktır. Bunun için Türk dünyasında Türk halk bilimiyle ilgili birçok kültürel çalışmaların yapıldığı da görülmektedir (Ziya Gökalp, 1996: 29-31). Farklı coğrafyalarda yaşayan Türkleri birbirlerine yakınlaştıran, bir köprü vazifesi gören ortak halk biliminin ve özellikle sözlü kültür ürünlerinin olduğu bilinmektedir (Durbilmez, 2019: 19).

Âşık Edebiyatı'nda Türkçe ve Türk kültürüne ait değerler şiirlere yansımaktadır. Âşık Mürsel Sinan Uğursu'ya göre, Dedem Korkut Türk kültürünün simgesi, ozan - baksı geleneğinin temsilcisi ve Türklerin bilge kişisidir. Türk milletinin umudu Türkçedir. Türkçülerin gayesi Türk birliğini kurmaktır:

“Ag sakallı Dedem Korkut

Türk dilinde sönmez umut

Türk Dünyası tek bir vücut

O zamanın âşığıyım” (Gelekçi, 2007: 283).

“Türk Dünyası tek bir vücut” sözüyle ülkücülerin “Kızıl Elma”sı Turan’ı dile getiren Âşık Mürsel, Türk bilgesi Dedem Korkut ile Türk dünyasının kültürünü işaret etmektedir. Dünyadaki Türkleri bir araya getirecek ve Türk tarihine ışık tutacak en önemli unsurun Türkçe olduğunu vurgulamaktadır.

İlk Türk adıyla kurulan devlet Göktürk’tür. 1071 tarihinde Malazgirt muharebesiyle Türkler, Ön Asya ifadesiyle tabir edilen Anadolu’ya gelerek bu coğrafyanın Türk vatani olarak tanınmasını sağlamıştır. 11. yüzyılda Anadolu’nun Türkler tarafından fethedilmesiyle bu bölge Avrupalılar tarafından “Türkiye” adıyla anılmaya başlamıştır (Lewis, 2010: 3).

Osmanlı Devleti döneminde Türk kelimesi konargöçer hayat süren Türkmen ve köylüler için telaffuz edilmiştir. Bu dönemde Türklük ve İslamiyet o kadar iç içe geçmişti ki Türk adı İslam ile birlikte kullanılmıştır. Türk topluluklarını ifade ederken Müslüman kelimesi telaffuz edilmiştir. Avrupa, İslam’ı Türklük ile özdeşleştirmiştir. Bu nedenle Müslümanları Türk olarak görmüştür. Osmanlı Devleti’nin son dönemine kadar Türkler de kendilerini öncelikle Müslüman olarak tanımlamıştır. 19. yüzyılda Avrupa’daki

Türkoloji çalışmaları ve Rus İmparatorluğunda Ruslaştırmaya yönelik eğitim politikalarından kaçarak, Türk kimliğini tepki olarak üreten Türk soylu topluluk üyelerinin, Osmanlı Devletine gelmesiyle Türk kimliği düşüncesi açığa çıkmaya başlamıştır (Erdem, 2020: 333).

Âşık Şeref Taşhova, sözlerinde Türk doğduğunu ve ecdadının soyunun da Türk olduğunu vurgulamaktadır:

“Şeref’i sorarsan işte ben buyum

Türk doğdum Türklüktür ecdadım soyum

Boynumu vursalar değişmez huyum

Vatan derim bayrak derim yurt derim” (Karadeniz, 2006: 104).

Ozan Arif’e göre, çocuklar yetim kalsa, analar saçını yolsa bile Türk - İslam düşmanı kim olursa olsun onu vurana Türk sevdalıları canını vermelidir:

“Beşikte gardaşım hep yetim kalsa,

Süt emdiğim anam saçını yolsa,

Türk-İslam düşmanı babam da olsa,

Vurana kurbandır bu canım benim” (Ozan Arif: 30).

Türklüğü varlık ve yokluk meselesi olarak gören Ozan Arif, Türk düşmanı kendi canından biri dahi olsa gereğini yapacağını söyleyerek Türklüğü yüceltmektedir.

Türk kimliğini “anam Türk”, “babam Türk” sözleriyle vurgulayan Tokatlı Âşık Selmani’ye göre, Türk milleti vatanının bekçisidir. Türk milleti vatanı uğruna can verir:

“Anam Türk atam Türk, Türk evladıyım,

Canım kanım kurban vatan uğruna,

Devletin bekçisi kol kanadıyım,

Canım kanım kurban vatan uğruna,” (Avşar, 2010: 216).

“Anam Türk atam Türk, Türk evladıyım,” sözüyle sadece kendisinin değil Türk milletinin duygularını dile getiren Âşık Selmani, Türklük vurgusuyla Türk milletinin hem kimliğine hem de atalarına atıf yapmaktadır.

Türk milletinin düşüncelerini ifade eden Âşık Veysel’e göre, Türklük gurur verici bir kimliktir. Bu kimlik ve karaktere sahip olmak büyük bir murattır. Atası ve kökeni Türk’tür. Türkler, temiz bir millettir. Türkler için vatan uğruna şehit olmak ve şehit adını soyadında taşımak iftihadır:

“İftihar ettiğim büyük Muradım

Türk oğluyum temiz Türk’tür ecdadım

Şehit ismi yazılsaydı soyadım

Kanım ile mezarımın taşına” (Şatıroğlu, 1971: 184; Karaçağıl, 2019: 37-38).

Ziya Gökalp, Darulfünun’da Türkiyât adını verdiği Türkoloji’yi kurmayı amaçlamıştır. Aynı dönemde Yeni Mecmua ve Millî Tettebular Mecmuası’nda hem Türk tarihi hem de Türk morfolojisi üzerine incelemeler yapılmıştır. Türkçülük faaliyetleri II. Meşrutiyetin ilanından sonra dernek ve dergiler de devam etmiştir. İlk dernek Türk Derneği’dir. Bu dernek önce Sebilürreşad adını almış Sırat-ı Müstakim dergisinde yayın hayatına atılacağını duyurmuştur. Bu derneğin kurucuları arasında; Yusuf Akçura, Veled Çelebi, Necip Asım, Ahmed Mithat, Emrullah Efendi, Bursalı Mehmet Tahir, Ahmet Hikmet, Korkmazoğlu Celal, Akyığıtoğlu Musa ve Fuad Raif Bey yer almıştır (Sarınay, 1994: 94-95).

Türk Derneği’nin nizamnâmesinde; Türkçe hakkında Doğu ve Batı’da yazılmış eserlerin toplanacağı, Türkçenin geçirdiği safhaların inceleneceği ve dilin sadeleştirilmesinin çarelerinin aranılacağı bildirilmiştir. Bu konuda sosyoloji, etnoloji ve arkeoloji ile iştigal edilecekti. Eski Türk eserleri ihyâ edilecekti. Derneğin bu çalışmalarının asıl amacı; Türkçeyi savunmak, Türkçe eserler yayımlamak ve Türkçenin bilim dili olmasını sağlamaktır. Bunun için devlet tarafından yayımlanan resmî tebligatların halkın anlayacağı sade bir Türkçe ile yazılması ve Türkçe karşılığı bulunan

yabancı kelimeler yerine Türkçe kelimelerin kullanılması için yöneticilerle görüşmeler yapılması amaçlanmıştı (Okay, 2006: 17-19)

31 Ağustos 1911 yılında Türk Yurdu Cemiyeti kuruldu. Bu cemiyetin kurucuları arasında Mehmet Emin Yurdakul, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Ali ve Yusuf Akçura yer almıştır (Sarınay, 1994: 112). Türkçülerin en önemli kuruluşu Türk Ocağı ise 23.03.1912’de kurulmuştur. Bu kuruluşun ilk üyeleri arasında Ziya Gökalp, Müfide Ferit, Hüseyin Ragıp, Yusuf Akçura, Ahmed Ağaoğlu, Halide Edip, Ömer Seyfettin, Enis Behiç, Mehmet Emin Yurdakul ve Hamdullah Suphi gibi birçok önemli kişi bulunmuştur (Tanyu, 1981: 76-77).

19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan ve 20. yüzyıl başlarında geliştirilen Türkçülük akımıyla birlikte Türk milliyetçiliğinin inşası sürecinde katkıda bulunan aydınlar, iktidarın kaynağına yeni bir meşruiyet kazandırma arayışlarını ikinci planda tutmuştur. Türk milliyetçiliğinin inşasında öncelik millete değil devlete verilmiştir. Türk milliyetçiliğin doğması ve gelişimine katkı sağlayan aydınlar bürokratik zihniyeti temsil etmişlerdir. Türk milliyetçiliğin önemli bir temsilcisi olan Nihal Atsız, aydın bürokratların katkısıyla doğan ve gelişen Türk milliyetçiliğini ve devletin sınırlarını çizdiği milliyetçilik anlayışını hem eleştirmiş hem de bu düşüncüyü aşan bir milliyetçilik fikrine sahip olmuştur (Sanlı, 2020: 865).

Türkçülük fikrinin en önemli temsilcilerinden Atsız, Türk milliyetçiliğinin adı olarak benimsediği Türkçülüğü, ülküsüyle birleştirmiştir. Atsız’ın, Türkçülük ülküsünü tanımlaması şu şekildedir: “Türkçülük büyük Türk ilinde Türk uruğunun kayıtsız şartsız hâkimiyeti ve istiklali ile Türklüğün her yönden bütün milletlerden ileri ve üstün olması ülküsüdür.” (Atsız, 1997: 12). Türk ırkının üstünlüğüne inanan Atsız: “Millî menfaatleri şahısların üstünde tutan, millî mukaddesata ve maziye saygı gösteren, vazife ahlakı yüksek olan, haksızlığa savaşta pervasız olan bir insan” olarak tanımladığı Türkçünün “emperyalist olmayacağını” ileri sürmektedir (Atsız, 1997: 21). Atsız, her Türk’üm ya da milliyetçiyim diyen Türk’ün de Türkçü olamayacağını ifade etmektedir. Öncelikle Türkçü olabilmek için samimi olunması gerektiğini düşünen Atsız, dış Türklerle ilgilenmeyen ve sadece Türkiye’nin bütünlüğü ve güvenliği konusunda Türk milletine bağlı kalan kişileri milliyetçi saymaktadır. Ancak bu kimselerin Türkçü fikrin savunucuları olamayacağını dile getirmektedir (Atsız, 1997: 26).

Ozan Nihat’a göre, esaret altındaki Türkler, bağımsızlığına kavuştu. Türk dünyası bu durumu sevinçle karşıladı. Türkler arasında birlik ve beraberliği kuracak Oğuz soyu, Turan ülküsünü gerçekleştirmek için yola koyuldu:

“Nihat, güneş doğdu esir illere

Türk Dünyası döndü coşkun sellere

Oğuz nesli boy boy düştü yollara

Birlik beraberlik yoluna doğru

Büyük ülke Turan iline doğru” (Uğur, 2008: 390-391).

Turancılık fikri esas itibariyle Osmanlı Devleti’nin çöküş dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde Turancılık fikri, Osmanlı aydınları arasında sınırlı kabul görmüştür. Bunun en önemli sebebi ise Osmanlı aydınlarının Turancılık ile ilgileri siyasî değil kültürel, sosyal ve tarihî düzeyde kalmasıdır.

Âşık Mevlüt Mertoğlu’na göre, Türk milletinin beş bin yıllık bir mazisi vardır. Aynı soydan aynı kandan gelen Türklerin ülküsü Turan’dır. Turan, Türk’ün özüdür. Türk milleti bunu unutmamalıdır:

“Beş bin yıllık değişmeyen simgemiz

Turan Türkün öz adıdır unutma

Aynı soydan aynı kandan genimiz

Turan Türkün öz adıdır unutma” (Taşbaşı, 2018: 387).

Turan kavramı ve düşüncesinin Batı’nın sömürgecilik politikaları döneminin bir etkisi olarak ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Bu söyleme göre Bunsen, Turan dilleri kavramını kullanan ilk tarihçi ve bu kavramı güncelleştiren ise dilbilimci Max Müller’dir. Max Müller, yapmış olduğu “Arî” ve “Turanî” dil sınıfıyla iki ayrı ırka tekabül ettiğini ileri sürmüştür. Turan olarak tarif edilen bölgeye; kültürel, siyasî ve tarihsel bir anlam katılması 19. yüzyılda yapılan Türkoloji çalışmaları aracılığıyla

olmuştur. 1830’lu yıllarda Osmanlı belgelerinde “Turan” kelimesi; Tatarların, Moğolların, Özbeklerin ve Türkistan halklarının ülkesi olarak yer almıştır. (Özdoğan, 2001: 394). Bu topraklar Türkistan olarak da tabir edilmektedir. Türkistan toprakları kurulacak Türk birliğinin merkezi olarak kabul edilmektedir. Türk atalarının bu topraklar üzerinde çok emeği bulunmaktadır. Türk soyu Türkistan topraklarından dünyaya dağılmıştır. Atalara duyulan saygı ve toprağa verilen değer nedeniyle birleşme merkezi de Türkistan kabul edilmektedir.

Âşık Türkmenoğlu’na göre Türk milletinin atası ve nesli bellidir. Türk insanı, milletini düşünür. Milletiyle birlikte hareket eder. Türk milletinin yeri yurdu bellidir. Anadolu toprakları kahraman Türklerle doludur:

“Türk oğlu Türklerik soyumuz belli

Milleti düşünür ferdimiz bizim

Seherimiz belli, köyümüz belli

Gahramanla dolu yurdumuz bizim” (Durbilmez, 2018: 276).

Türklüğüyle övünen Âşık Türkmenoğlu, Anadolu’da yaşayan Türk milletinin soyunun dayandığı Türkistan topraklarına atıf yapmaktadır.

Halk şairi Ayşe Çağlayan, sözlerinde öz Türk olduğunu vurgulamaktadır:

“Ayşe der anneyim has Türküm özden,

Kusurluysam özür dilerim sizden,

Öğretmelerin de isteği bizden,

Çocuklar tertemiz gelsin anneler.” (Halıcı, 1992: 103).

Ziya Gökalp şiirleri ve bilimsel çalışmalarında Turancılığı ilmik ilmik işlemiştir. Onun çalışmalarında Turancılık bir millet olma meselesi olarak görülmüştür. Türk dilini sadeleştirirken diğer Türk toplumlarının da anlayacağı şekilde genel bir Türkçeye doğru gitmek gerektiğini savunmaktadır. Türkçülük fikrinin aşamalarını şu şekilde dile

getirmektedir: İlk aşama “Türkiyecilik”, ikinci aşama “Oğuzculuk” ya da Türkmencilik ve üçüncü aşama ise “Turancılık” fikridir. Gökalp’a göre o günkü durum Türkiyecilikti. Türkçülüğün uzak mefkûresi olarak Turan’ı görmekte ve Turan kelimesiyle bütün Türk boylarını içine alan Büyük Türkistan’ı kasdettiğini ifade etmektedir (Ziya Gökalp, 1996: 19-22).

Hüseyinzâde Ali, 1904’te Türk gazetesinde Ahmet Turanî takma adıyla yazdığı yazılarda tüm Türklerin Cengiz Han ve Timur’un mirasından gurur duymaları gerektiğini savunmuştur. Ona göre, dünyada yaşayan Türkler birbirlerini tanımalı ve kültürel bağlar kurmalıdır. “Turan” şiirinde açıkça Macarlar ile birlik çağrısında bulunan, Turan kavramı içine Macarları da dâhil eden az sayıdaki milliyetçiden biridir (Özberk, 2019: 247):

...Sizlersiniz ey kavm-i Macar bizlere ihvan / Ecdâdımızın müşterek
menşei Turan, / Bir dindeyiz, hepimiz hakperestan. / Mümkün mü ayırsın bizi
İncil ile Kuran? / Cengizleri titretti şu âfâkı serâser / Timurları hükmetti şehin
şahlara yekser / Fatihlerine geçti bütün kişver-i kayser... (Uca, 1997: 168).

Türkçülük ve Turancılık fikrini benimseyen önemli aydınlardan biri olan Zeki Velidi Togan, Rusya’dan gelen diğer vatansever Türk aydınları gibi genellikle “Türk Yurdu”, “Yurt Bilgisi” ve “Orhun” gibi Türkçü dergilerde yazılar yazmaya önem vermiştir. Togan, Türkler arasında kültürel birliğin sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Aslında Rusya’dan gelen diğer aydınların da genel düşüncesi bu yöndedir. “Türk” tanımı içinde, Türk dilinde konuşan ve hatta bazı durumlarda dilini unuttuğu halde millî bilinci muhafaza edenleri de saymakta, bunlar arasındaki en bilinçli kısmın Türkiye Türkleri olduğunu öne sürmektedir. Ona göre; Türk milliyetçiliği tarihten gelen soy birliğini, milleti teşkil eden unsurlardan sayılıyorsa da diğerlerine üstünlük iddiasında bulunan antropolojik ırk prensibini hiçbir zaman kendi millî teşekkülünde etkili bir faktör olarak almamıştır. Bu görüşünü: “Bugün dahî İngiliz, Arap, Zenci ve Çerkezlerden Türk harsına tereddütsüz ve nihaî olarak iltihak edenleri milletimiz kendisinden sayar.” (Togan, 1977: 40), şeklindeki ifadesiyle desteklemektedir. Togan’ın faaliyetlerini belirleyen temel ülküsü, Türklerin birliğini sağlayacağına inandığı “Türkistan” fikridir. 10-22 Eylül 1922’de Taşkent’te düzenlenen Umûmî Türkistan Kongresi’nde “Türkistan”ın orta, batı ve güney olmak üzere üç bölgeden meydana gelen bir

federasyon olabileceğini, Başkurdistan'ın “Küçük Başkurdistan” denilen doğu kısımlarının da Türkistan'ın batı tarafına dâhil edilebileceğini öngörmüştür. Kazanlıların ise Başkurtların batı kısımlarını da içine alarak bir “İdil-Ural Cumhuriyeti” kurmaları gerektiğini belirtmiştir. Bunların hayata geçirilmesinin ardından Doğu Türkistan, İdil-Ural ve “Türkistan”ın “Büyük Türkistan Konfederasyonu” adı altında birleşebileceğini de düşünmüştür. Togan, ilk önce “Büyük Türkistan Konfederasyonu” içinde görmemekle beraber Doğu Türkistan'ın doğusundaki Çin hâkimiyetinde olan Müslüman Türklerin, İdil-Ural'ın batısında yer alan Müslüman olmayan Çuvaşların, yine Müslüman olmayan Altay Türklerinin de bu yapıya dâhil edilebileceğini söylemiştir. Buradaki kabilelerin kaynaşmasının ve birliğin sağlanmasının umumi, millî ve edebî bir dilin ortaya çıkmasıyla mümkün olacağını belirtmiştir (Togan, 1977: 40; Çaycıoğlu, 2021: 58).

Rusya'daki Türkler arasında Pan-Türkçülüğün doğuşu 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Pan-Türkçülük, Türk milliyetçiliğinin yeniden doğuş sürecini başlatan hareketlerden biridir (Karpas, 2010: 121). Pan-Türkçülüğün en önemli temsilcisi olan Yusuf Akçura bu anlayışla; dil, tarih ve gelenek gibi kültürel değerlerle birlikte kan ve ırk gibi maddi bağlarla Türk Dünyası'nı bölünmez bir varlık olarak görmektedir. Akçura, Türk terimiyle; Azerbaycanlılar, Kırgızlar, Kazaklar, Yakutlar, Tatarlar ve diğer Türk kökenli olan toplumları kasdetmektedir. Akçura, 16 Eylül 1919 yılında İstanbul'da Türk Ocağı konferansında yaptığı konuşma ile Türkçülüğü, “Demokratik Türkçülük” ve “Emperyalist Türkçülük” olarak ikiye ayırmaktadır. Emperyalist Türkçülüğün; Avrupa milletleri gibi savaşçı bir anlayış olduğunu, bunun yerine demokratik Türkçülüğün benimsenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Demokratik Türkçülük ile kastedilen Türkler için talep edilen hakların, diğer milletler için de eşit derecede olmasıdır (Akçura, 2007: 15-18). Akçura; Türk Dünyası'nı kültür, dil, gelenek ve din açısından bir bütün olarak görüyordu. Ancak eğitim, kültür ve ekonomi bakımından farklılıklar olduğunu da ifade etmekteydi (Akçura, 2009).

Turancılık ülküsünü benimseyen, Türkçü kimliğiyle ön planda duran ve 1944 milliyetçilik olaylarının başaktörü olan fikir adamı Nihal Atsız'dır. Atsız, Turancılık fikrine Türklerle akraba milletleri de içine alan bir sistem düşünmekteydi. Turancılığın

sosyolojik temelinin olmaması nedeniyle öncelikli olarak sosyokültürel birleşmenin gerçekleşmesinin daha uygun olacağını düşünmekteydi (Atsız, 1992: 36).

Türk milletinin hislerini dile getiren Âşık Devaî, bedenine zarar verseler, hatta canına dahi kasdetseler Türklüğünü asla reddetmez. Nesli Türk soyudur. Ona göre,Türkiye Türk'ün olduğu her yere ulaşır. Dünyada birçok imanlı Türk vardır:

“Kanlara boyansa bedenim kürküm

Âşık Devaîyem Türk oğlu Türküm

Her an her ufukta ses veren ülküm

Binlerce imanlı kardaşım var” (Coşkun, 2009: 182).

Türk milletinin bilinçaltına seslenen Âşık Devaî, Türk kimliğini vurgulayarak millî şuur oluşturmaktadır. Aynı dili konuşan ve aynı kültüre sahip kişileri “kardaş” olarak nitelendirmektedir.

Alparslan Türkeş’in siyaset sahnesine çıkıp, Milliyetçi Hareket Partisi’ni kurması Turancılık fikri için bir dönüm noktası olmuştur. Türkeş, 1944 Türkçülük hareketinin önde gelen isimlerinden biridir. Türkeş ile birlikte Turancılık fikri siyaset sahnesinde yer almıştır. Önceleri aydınlar ve bürokratlar tarafından benimsenen fikir, siyaset sahnesinde de yerini almıştır. Türkeş’e göre Turancılık fikri, Türkiye Cumhuriyeti’ne zarar değil pek çok yarar sağlayacaktır. Bu ideal gençleri heyecanlandıracak, çok çalışmaya yönlendirecek ve ülkenin kalkınması için büyük atılımların yapılmasına ön hazırlık sağlayacaktır. Bu fikir iki temel üzerinde durmaktadır: Birincisi Türkiye’yi bağımsız ve güvenli bir devlet haline getirmektir. İkincisi esir Türk halklarının bağımsızlığının, İnsan Hakları Beyannamesi’nin ön gördüğü şekilde, kendini yönetme haklarına hâkim olmasıdır. Ayrıca Türkeş, Türk milliyetçilik anlayışında Türk-İslam sentezi fikrini ön plana çıkarmıştır (Türkeş, 1975; Vurucu, 2020: 985; Öznur, 1999: 168-174).

Türk - İslam sentezinden söz eden Ozan Arif’e göre, Türk milletinin dilinde ve gönlünde Kur’an-ı Kerim var oldukça Türk yurdu asla yıkılmaz. Türk ülküsü Turan’dır. Türkler bir ve beraberdir:

“Dilde ve gönülde oldukça Kur’an,

Olmaz Arif olmaz Türk yurdu viran.

Yaşasın Türkoğlu, yaşasın Turan

Bizimle yürüdü, bizimle gardaş.” (Ozan Arif: 220).

Ozan Nihat’a göre, Türk milletinin yönü Türk birliğine dönüktür. Türk milletinin menzili Kur’an-ı Kerim’in rehberliğinde Türk birliği Turan’dır:

“Nihat der, menzile varana kadar

Büyük Türk Birliği kurana kadar

Kur’an ışığında, Turan’a kadar

Bu yolda değişmez yönümüz bizim” (Uğur, 2008: 511).

1961 yılında Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü kurulmuştur. Bu enstitüyle Türk dili, Türk kültürü ve Türk tarihiyle ilgili birçok akademik çalışma yapılmıştır. Turan Yazgan tarafından kurulan Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İsmail Gaspıralı’nın “Dilde, Fikirde, İşte Birlik” ilkesine uygun hareket ederek Türk Dünyası’nın stratejik bölgelerinde eğitim kurumları açılmıştır. Türk Dünyası’nı birleştirecek tek bir alfabe ve yazı dilinin oluşturulması, Rusça kelimelerin yerine Türkçe kelimelerin kullanılması ve Türkçenin Türk Dünyası’nda kullanımının yaygınlaştırılması gerektiğini savunulmuştur. Vakıf “Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi”, “Türk Dünyası Tarih Dergisi” ve “Sosyal Bilimler” adlı üç dergi ile akademik çalışmalarına devam etmektedir (Yazgan, 2010).

Âşık Yavuz’a göre, Mustafa Kemal Atatürk’ün son ülküsü Turan’dır. Bir an önce farkına varıp vakit kaybetmeden bu ülküyü gerçekleştirmek gerekir:

“Atatürk Ülküsü'nün son hedefiydi Turan

Uyanıp silkinmek var, dur durak yok, sükût yok

Asır birleşme asrı kaybedecek vakit yok.

Kralların makamı “BOP”cularla doluyor.” (Saha Arslan, 2018: 328).

Politik kültürde milliyetçilik, özellikle Türkçülük ve Turancılık fikri, sosyolojik kuramlar açısından bakıldığında toplumsal gruplar arasında sürekli bir mücadelenin olduğu görülmektedir. Aynı grup içerisinde yer alan kişiler belli bir ideal etrafında birleşmektedir. Grubun ortak bir çıkar duygusu vardır. Grup kendi değer ve düşüncelerini diğer gruplara kabul ettirmek ister. İşte burada belirleyici olan konu güçtür. Amaç diğer grupları da içine alarak bir üst kimlik etrafında birlik ve beraberliği kurmaktır.

Toplum içindeki gruplar sürekli bir çatışma içerisinde yer almaktadır. Anadolu sahasında Türkçü – Turancı grup ile farklı siyasi görüştekiler ve etnik gruplar arasında sürekli bir çatışma yaşanmaktadır. Bu çatışmanın şekilleri dönemin özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Toplumda çatışma örneklerine bakıldığında bunlar arasında fikir, siyaset, sosyal, kültürel, ekonomik, bedensel vb. çatışmalar görülmektedir. Bu çatışmalar bazı dönemlerde daha da sertleşmektedir. Burada amaç karşı tarafı ikna etmek, grubun etkisini azaltmak ya da grubu kendi tarafına çekmektir. Her çağın hâkim fikirleri her zaman hâkim sınıfın fikirleri olmuştur. Ülkücülerin Turancılık ideali son dönemlerde siyasi destek ile daha da ileri boyuta geçmiştir. Türkiye ile diğer Türk devletleri arasında eğitim, sosyokültürel, ekonomik ve askerî alanlarda iş birliği yoluna gidildiği de görülmektedir.

Çatışma kuramının en dikkat çeken yönlerinden birisi, Türk milliyetçilerinin de ülkü edindiği, ideal toplum görüşüdür. Çoğu çatışma kuramcısı ideal bir toplum düzeninin olacağına inanmaktadır. Toplumu; güçlü ve belirgin bir topluluk ile sömürülen ve güdülen kitle olarak ayırıp mevcut toplumsal düzeni mantık dışı kategoriye koyarak ideal düzenle karşılaştırmaktadır. İnsan bilinci maddi ve manevi ilişkilere bağlı olduğundan, toplum mülkiyet ve fikir esasına göre baskı yapanlarla baskıya maruz kalanlar arasında bölünmüştür. Özellikle maddi üretim araçlarını elinde bulunduran kesim zihinsel üretim araçlarını da elinde bulundurmaktadır. Maddi hayatın üretim şekli toplumsal, zihinsel ve siyasal yaşam sürecini belirlemektedir (Özsoy, 2007).

Turancılık ülküsünü benimseyen Türk milliyetçileri tarafından öncelikle Türkiye’de Türkçülük düşüncesini hem siyasiler hem aydın kesim hem de halk içinde

kuvvetlendirmek; bununla birlikte bağımsız diğer Türk toplumlarıyla sosyokültürel, ekonomik ve siyasi ilişkileri artırarak dünyada ideal bir Türk toplumu yaratmak istenilmektedir. Bu ülküyü benimseyen Milliyetçi Hareket Partisi, hem içeride hem dışarıda Türkçülük ve Turancılık ülküsünün propagandasını yapmaktadır.

Âşık Yavuz’a göre, Türk devletleri içinde en güçlü devlet Türkiye’dir. Düşmanlar hem içten hem de dıştan Türkiye’yi bölmek, parçalamak ve yıkmak istese de başarılı olamamıştır. Bu konuda birçok deneyim kazanan Türkiye, Turan ülküsünde öncüdür:

“En güçlü halka biziz, Turan denen zincirde

Dik durursak yıkamaz bizi topta, hançer de

Çok deneyim yaşadık hem dışta hem içerde

Hangi gafıl diyor ki, böl, parçala, yok et yok.” (Saha Arslan, 2018: 327).

Âşık Devaî, sözlerinde Turan idealine değinmektedir:

“Turanlık giymiş öze

Selam dokuz yıldıza

Devaîm kurban size

Doğuyoruz yeniden” (Coşkun, 2009: 160).

Ozan Nihat’a göre, Türklerin hedefi Turandır. Türk birliğini sağlamaktır:

“Hedefimiz açık, Turan’dır Turan

Yolumuzda rehber Sünnet ve Kur’an

Gurbet diyarında yükselir her an

Ulm’deki Ülkücü erlerin sesi

Bozkurtlar emeği Ülkü Sitesi ” (Uğur, 2008: 176-177).

Turah hedefini dile getiren Ozan Nihat’a göre, Türklerin el ele verip büyük Türk birliğini kurma zamanı gelmiştir:

“Gün bugün, el ele verilsin gayrı

Kanayan yaralar sarılsın gayrı

Büyük Türk birliği kurulsun gayrı

Birliktedir kuvvet, güç be milletim

Aç gözünü gayrı, aç be milletim” (Uğur, 2008: 416) .

Beş bin yıllık geçmişten söz eden Ozan Nihat, Turan idealini dile getirir.

“Hediyedir Türk’ten Türk’e bu destan

Dinleyen, işiten kullara selam

Bir uçtan bir uca büyük Türkistan

Turan diyarında illere selam

...

Kazak’a, Özbek’e, Kırgız’a selam

Gök Oğuz, Trakya, Kıbrıs’a selam

Öyle bir çınar ki, ulumu ulu

Tam beş bin senelik hatıra dolu”

Âşık Şeref Taşlıova, üç kıtaya ve geniş bir coğrafi alana hükmeden Türklere atıfta bulunur ve Turan ülküsünden söz eder:

“Bir başım Kosova biri Çaldıran

Bir ucum Çamlıbel bir ucum Harran

Bir ucum Ötüken bir ucum Turan

Şimdi ıssız pek telaşlı ovayım” (Karadeniz, 2006: 102).

Türkçülük ve Turancılık ülküsünü benimseyen Türkler tarafından yapılan propagandalar kışkırtıcı olmaktan çok, üst kimlik olarak kabul edilen Türk kimliği etrafında bütünleştirici bir propaganda. Burada sanatçıların, akademisyenlerin ve siyasetçilerin söylemleri önemli rol oynamaktadır. Turancılığı hem sosyokültürel hem de bir kimlik çatısı altında toplamak için (üst kimlik) ırkî anlam da propaganda yapılmaktadır. Ancak burada sosyokültürel değerlerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Buna bağlı olarak bütünleştirici bir propaganda faaliyeti yürütüldüğü de ifade edebilir. Bu birlik ve beraberliğin sağlanması için insanları kenetleyecek bir kimlik etrafında birleştirmek gerekmektedir. Bu nedenle gerek tarihî süreç gerekse kültürel değerler ön plana koyulduğunda üst kimlik olarak Türk kimliği kabul görmektedir. Bununla birlikte bazı Türkçü düşünürler, sanatçılar ve siyasetçiler tarafından ise sadece kan bağı politikası yürütülmektedir. Bunlara göre asıl olması gereken sosyokültürel bağ değil kan bağıdır. Bu da toplum içinde bulunan farklı etnik gruplar arasında bir çatışma ortamına götürmektedir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti’nin yürütmüş olduğu politika gereği, diğer Türk topluluklarıyla sosyokültürel ve ekonomik birlikteliğe daha çok önem verilmektedir. Bu nedenle kan bağına bağlı bir Turancılık ülküsü yerine sosyokültürel bir birlikteliğe bağlı Turancılık fikri daha fazla rağbet görmektedir.

1.2.3. Ülkücülükte Milliyetçilik

Ülkücülük fikrinin ilk temsilcileri arasında Ziya Gökalp ve Nihal Atsız vardır. Ziya Gökalp “ülkü”yü “mefkure” olarak tanımlamıştır. Türkçü fikir adamı Atsız ile birlikte “ülkü” kavramı bugünkü anlamında kullanılmaya başlanmıştır. 1944’te Türkçülük olayları ile birlikte ülkücülük politik bir tavır ve düşünce olarak karşımıza çıkmıştır (Yiğit, 2020: 1066-1667).

“Ülkü” kavramı “söz verme”, “yemin”, “hedef” ve “amaç” gibi anlamlara gelmektedir. Ülkücülük anlayışının siyasi izdüşümü olan MHP’nin lideri Alparslan Türkeş (Yiğit, 2020: 1068) *Dokuz Işık* adlı doktrininde ülkücülüğü şu şekilde açıklamaktadır:

Ülkücülük Türk milletini en ileri, en medeni ve en kuvvetli varlık haline getirme ülküsüdür. Türk milleti için tasarladığımız ideal nedir? Her şeyden önce Türk milletinin ahlakta, maneviyatta, insanlık duygularında en yüksek seviyede bulunması, yaşaması ve ilimde, teknikte dünyanın en ileri girmiş bir varlığı haline gelmesi ve ekonomik açıdan kalkınmış, tarımını modern tekniğe göre geliştirmiş ve modern sanayi kurmuş, refahlı bir toplum haline gelmesi, Türk toplumu için bir Türk milliyetçisinin düşüneceği ülküsünün esaslarından mühim bir kısmını teşkil etmektedir. Türk milliyetçiliğini, ülkücülüğünün sınırları içinde sade bunlar mı vardır? Sade bunlar değil başka düşünceler, başka hedefler de vardır. Bu hedefler Türk milletinin hiç kimseden merhamet dilenmeyecek, lütuf dilenmeyecek bir duruma gelmesi, kendi gücüyle ayakta duran, kendi gücüyle varlığını koruyabilen ve sözünü dünyanın her yerinde saydırabilen bir varlık haline gelmesi düşüncesidir.” (Türkeş, 1975: 95). Türkiye, bu açıklamayla hem Türk milliyetçilik anlayışını hem de politik idealini dile getirmektedir.

Ülkücülük aynı zamanda sevmek, saygı duymak, Türk milletine sadakatle bağlı kalmak, Türk milletinin refahı ve huzuru için her zaman çalışmak demektir (Yiğit, 2020: 1068).

Ozan Nihat’a göre, Allah yolunda giden ve ilim sofrasında bulunan ülkücülerdir:

“Yaratan'a giden yolun

Âşığıdır Ülkücüler

İlim sofrasında kulun

Kaşığıdır Ülkücüler” (Uğur, 2008: 255).

Ozan Nihat’a göre, Türkiye’nin kötü ve karanlık günlerinde onurlu duruş sergileyen, *Dokuz Işık* öğretisini rehber kabul eden ve her türlü engelle başa çıkan ülkücüler, Türk milletinin ışığıdır:

“Engeller olsa da zorlu

Hem azimli, hem onurlu

Şu kör devrin dokuz nurlu

İşığdır Ülkücüler” (Uğur, 2008: 255).

Ülkücülük, Turan idealini gerçekleştirme hedefini benimsemekle beraber Türk milleti için sevgi, saygı, sadakat, fedakârlık ve en iyisini amaç edinmektir. Bu amaçla kurulan Ülkü Ocakları, Türk gençlerinin millî ve manevi değerlere sahip çıkmaları ve bu değerleri zenginleştirmeleri için çaba göstermektedir. Aynı zamanda gençlerin ilim, inanç, tarih, sosyal, siyasi ve ekonomik anlamda gelişimine katkı sağlamak için de kurulmuştur. Ülkü Ocakları’nda Türk milliyetçilik davasını korumak ve yüceltmek adına yemin ritüeli uygulanmaktadır. Bu yemin şu şekildedir:

Allah’a, Kuran’a, vatana, bayrağa ve silaha yemin olsun! / Şehitlerim, gazilerim emin olsun! / Ülkücü Türk gençliği olarak; Komünizme, faşizme, kapitalizme ve her türlü emperyalizme karşı mücadelemiz devam edecektir! / Kavgamız; son nefer, son nefes, son damla kana kadardır! / Kavgamız; milliyetçi Türkiye’ye, Turan’a kadardır! / Başbuğumuz emin olsun! / Yılanlardan olmayacağız! / Satanlardan olmayacağız! / Kaçanlardan olmayacağız! / Yıkılmayacağız! / Başaracağız! / Başaracağız! / Başaracağız! / Tanrı Türk’ü korusun ve yüceltsin! (Yiğit, 2020: 1071).

Yeminden anlaşılacağı üzere Ülkücüler; Türk milliyetçiliği, vatan ve bayrak için komünizme, faşizme, kapitalizme ve her türlü emperyalizme karşı mücadele edeceklerinden, millî bir devlet ve Turancılık idealinden söz etmektedir. Bu yeminde Türkçülük ve Turancılık idealini gerçekleştirmek için diğer grup ya da örgütlerle çatışmadan geri durulmayacağı ifade edilmektedir. Yeminin ilk cümlesindeki: “Allah’a, Kuran’a, vatana, bayrağa ve silaha yemin olsun!” ifadesinde Türk milliyetçiliğinin ana fikri olan Türk - İslam sentezinin vurgulandığı görülmektedir.

Âşık Hasreti’ye göre, ülkücü milliyetçi ve dincidir. Ülkücü serseri ve sapık düşüncelere karşıdır. Allah adına yapılan mücadele de kalıcıdır. İslamiyet yolunda canını verendir. Ancak ülkücü cemaatçi ve tarikatçı değildir:

“Ülkücüyüm, milliyetçi, dinciylim

Sapık supuk serseriye kinciylim

Hakk’a giden yolculara hancıyım

Tekkeci olamam, dedeci olamam” (Durbilmez, 2020: 261).

Âşık Hasreti, “Ülkücüyüm, milliyetçi, dinciyim” sözüyle Alparslan Türkeş’in Türk milliyetçilik fikrinde benimsediği Türk - İslam sentezine atıf yapmaktadır. “Tekkeci olamam, dedeci olamam” sözüyle dini kendi amaçları ve hırsları için kullanan kesimleri kasdetmektedir. Hiçbir ülkücünün İslam inancını menfaati için kullanmayacağını anlatmaktadır.

Ozan Arif’e göre, ülkücüler vatanı korumuştur. Dört bin ülkücü vatan için canını vermiştir. Türk milletine ve vatanına âşık olan ülkücüdür:

“Vatana kanat gerdik,

Uğrunda neler gördük,

Dörtbin de şehit verdik,

Ülkücü derler bize.” (Ozan Arif: 139).

Ozan Arif, “Ülkücü derler bize.” sözüyle Türk milletinde aidiyet hissi uyandırmaktadır. Kendisini ve bu vatan uğruna mücadele eden kesimi ülkücü olarak tanımlayarak Türk milletinin bilinçaltına hitap etmektedir.

Ozan Arif, ülkücülük dert bile olsa bu duruma âşık olduğunu söyler:

“Arif dönmüş bir bülbüle

O âşıktır bağda güle

Ülkücülük dertse bile

Ben bu derdin aşığıyım.” (Ozan Arif: 40).

Ülkücüler devleti korumak için sadece komünist ve bölücülerle mücadele etmenin yeterli olmayacağını bilmektedir. Ülkücüler bunun yanı sıra; demokrasinin, ekonominin, hukukun, adaletin işlevsel hale getirilmesi ve ahlakî değerlere sahip çıkılması gerektiğini savunmaktadır (Türkeş, 1979: 48).

Ozan Arif’e göre, ülkücüler devleti baba gibi görmektedir. Ülkücüler kendilerini de Türk Devleti’nin öz evladı olarak tanımlamaktadır. Ozan Arif, Türk Devleti’ni korumak

için lkclerin birçok ehit verdiğini ancak Türk Devleti’ni yönetenlerin memleket sevdalısı lkclere tuzak kurduğunu söylemektedir:

Değişti mi yoksa devletin huyu?

Baba evladına kazar mı kuyu?

Dörtbin ehit ile getirdik suyu.

Söyleyin testi yi kıran kim beyler..? (Ozan Arif: 87).

Ozan Nihat’a göre, lkcler herkese eşit ve adaletli davranır. lkcler hak ve hakikate inanır. lkcler; gönül ve ahlak sahibi, inançlı ve vicdanlıdır:

“Hak ve hakikat sesinin

Alperenler lkesinin

Gönüllerin tekkesinin

Eşitidir lkcler” (Uğur, 2008: 256).

Ozan Nihat’a göre, Türk milletinin her türlü sorununu lkc hareket çözer:

“Ozan Nihat gördüğümü

Teslim edin her düğümü

zlmeyen kördüğümü

zer lkc hareket” (Uğur 2008: 415).

lkcler farklı ideolojilere karşı kendi ideolojilerini savunmakta ve sürekli çatışma içinde kalmaktadır. Bu çatışmadan galip çıkarak sadakatle ülkesine bağlı, kültürüne sahip çıkan, her türlü inanç ve etnik gruba sevgi ve saygıyla bakabilen Türk gençliği yetiştirmek isteniyor. lkcler, bunun mümkün olması için izlenecek yolun ilim ve tarih bilincinden geçtiğini izah ediyor. lkcler, bu yöntemi kullanarak önce ırk ve inanç ayrımı gözetmeksizin Türkiye Cumhuriyeti’nde st kimlik altında birlik ve

beraberliği sağlamayı, daha sonra dünyadaki bütün Türkler arasında kültürel, tarihî ve ekonomik bir bağ kurmayı amaçlıyor.

1.2.4. Soyda/Irkta Milliyetçilik

Köklü bir geçmişe sahip Türk milletinin beyaz ırk mensubu olduğu ileri sürölmektedir. Bununla birlikte Tevrat'ta anlatılan eski geleneklerden yola çıkılarak Türk ırkı, Yafes'in soyundan türeyen beyaz ırka dayandırılmaktadır. Beyaz tenli olmalarının yanı sıra Türklerin "koyu parlak gözlü, değirmi yüzölü (ay yüzölü, badem gözlü), endamlı, sağlam yapılı kadın ve erkekleri" ile İran Edebiyatı'nda da adından söz ettirdikleri bilinmektedir. Bu edebiyatta Türklerin "güzöl insan" anlamında kullanıldığından söz edilmektedir (Kafesoğu, 1995: 46).

Türkiye'de ırkçılık kavramı antropolojik ya da kan bağı şeklinde yorumlanmamasına rağmen bölücü faaliyette bulunan gruplar ve dış güçler tarafından ırk kavramı kan bağı şeklinde açıklanarak Anadolu'da yaşıyan Türk, Kürt ve Çerkezler arasında ayrımcı söylemlerde bulunmaktadır. Ancak Mustafa Kemal Atatürk'ün bu tür söylemlerin önüne: "Kendini Türk hissedenden herkes Türk'tür" fikri ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası'nın 3. maddesinde: "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür" hükmüyle ırk ve din kelimelerine yer verilmeden vatandaşlık temeli üzerinde durularak geçilmiştir.

Âşık Hasretî'ye göre, Türkler ilim sahibidir. Türkler farklı inançlara saygılıdır. Özgür yaşam ve insan hakları Türklerdedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti, eşit hak ve ödevleri savunmaktadır. Türkiye'nin özünde bağımsızlık ve özgür yaşam vardır:

"Aslında bizdedir ilim pınarı

Biz kurduk tüm inancı, dinleri

Özgür yaşam, eşit insan hakları

Cumhuriyet, Demokrasi, Atatürk" (Durbilmez, 2020: 253).

Âşık Hasretî, “Cumhuriyet, Demokrasi, Atatürk” sözüyle Mustafa Kemal Atatürk’ün millet egemenliğine dayalı yönetim şeklini benimseyen, hak ve hürriyet ilkelerini savunan Türkiye Cumhuriyeti’ne atıfta bulunmaktadır.

Anadolu’da aşırı milliyetçi kesim tarafından ırk birliğine dayalı bir anlayış benimsenmektedir. Elbette geçen yüzyıllarda meydana gelen savaş, doğal afetler, göç ve farklı ülkelerle yapılan ticarî ilişkiler neticesinde yapılan evliliklerle saf bir ırktan söz etmek mümkün değildir.

Ozan Nihat’a göre, Türk milleti esaret bilmeyen özgür bir ırktır. Türkler yiğit ve er bir ırktır. Türk ırkı bağımsızlığına düşkündür. Bağımsızlığı için her türlü mücadeleye girer. Bağımsızlığının simgesi al yıldızlı bayraktır. Türk ırkının olduğu yerde bayrağı vardır. Bayrak, Türk ırkı için candır:

“Ozan Nihat, yiğit sesi, er sesi

Esaret bilmeyen ırkın hür sesi

Bu ses bayrak için Türk’ün gür sesi

Ay yıldızın alı kanımız bizim

Bayrağa fedadır canımız bizim” (Uğur, 2008: 480).

Ozan Nihat, sözlerinde Türkoğlu Türk olduğunu ve soyunun asil olduğunu söyler:

“Bilmeyen öğrensın işte ben buyum.

Türkoğlu Türk’üm ben, asildir soyum

İlkokulda derdik, “Türk’üm, doğruyum.”

Bu sözünde sadık kalanlar nerde” (Uğur, 2008: 143).

Âşık Selmani'ye göre, Türk ırkının kanı bağımsızlığının simgesi bayrağa rengini vermiştir. Bayrak, Türk ırkını birbirine bağlayan simgedir. Bayrak, özgürlüktür. Türk ırkı, bayrak uğruna canından vazgeçer:

“Al bayrağın rengi ırkımın kanı,

Ben de ay yıldızın ağı gibiyim,

Uğrunda vererek bu tatlı canı,

Kayımca sarılan bağı gibiyim,” (Avşar, 2010: 393).

Türk milletinin milliyetçilik anlayışını yansıtan âşıkların Türk ırkını anlatan söylemleri de bulunmaktadır. Âşıkların sözlerinde Türk ırkının asil bir ırk olduğu anlatılmaktadır. Türk milletinin vatanı ve bayrağı uğruna kanlarının sonuna kadar mücadele eden bir ırk olduğundan söz edilmektedir.

Âşık İbrahim Koç'a göre, Türk ırkı asil bir ırktır. Kanı asil bir kandır. Türk bayrağı rengini asil Türk kanından alır. Türk ırkının atası kahramandır. Türk ırkının ne kadar güçlü bir ırk olduğunu dünya bilir:

“Biz Türk'üz dünya bilir aslandı soyadımız.

Kanımız asil kandır, kahraman ecdadımız.

Dedemiz şehit oğlu, şehittir evladımız.

Canımız kadar aziz kandandır bayrağımız” (Gümüş, 2010: 331).

Türk milliyetçilerinin birçoğu kendilerini bir ırk milleti olarak tanımlamak yerine daha çok kültür milleti olarak tanımlamaktadır. Kültür niteliği taşıyan hiçbir millet mozaik bir yapıya sahiptir denilemez. Burada sözü edilen mozaiklik, farklı kültürlerin bir araya gelmesi olarak tanımlanmaktadır. Türk kültürünün unsurları, Türklerin uzun yıllar yaşadığı üç kıtayı kapsayan coğrafyanın özelliklerini ve zenginliklerini almıştır. Türk milliyetçiliğini benimseyen âşıkların birçoğu şiirlerinde Türk, Kürt, Laz ve Çerkez'i farklı bir ırk olarak değil, zengin Türk kültürünün unsurları olarak görmektedir (Kösoğlu, 1996: 41).

Ozan Arif'e göre, Alevi ve Sünni Türk ırkından gelir. Çerkez ve Kürt, Türk milletinin parçasıdır. Bunların herbiri biribirini tamalayan değerlerdir:

“Biri dişli bir çarktır

Aynı millet aynı ırktır

Alevi Türk, sünni Türktür

Çerkez Kürdün aşığıyım.” (Ozan Arif: 39).

Ozan Nihat'a göre, Türkiye Türk yurdunun merkezidir. Anadolu topraklarında yaşayan Alevi, Sünni, Kürt, Laz ve Çerkez'in Türk soyundan gelir. Anadolu'da gönül birliği vardır:

“Türk yurdu Türkiye, büyük merkez bir

Alevi Türk, Sünni Türktür, herkes bir

Hepsi Türk kökünden, Kürt, Laz, Çerkez, bir

El ele el ele, gönül gönüle” (Uğur, 2008: 485).

Halk şairi Mansur Alyansoğlu, Türk çocuğunun Türk'ün soyundan geldiğini söyler:

Türk çocuğu Türk'ün soyu kardaşı,

İstemez savaşı, sever barışı.

Gelip geçmektedir ömür güneşi,

Vatan hizmetini ister gençlikten (Halıcı, 1992: 41).

Yurdunun Anadolu olduğunu anlatan Âşık Şeref Taşlıova, soyunun yüce Türk soyundan geldiğini söyler:

“Sevgi pınarından çağlayan suyum

Sevmek ve sevilme inancım huyum

Anadolu yurdum yüce Türk soyum

Karşı âşık Şeref Taşlıova'yım" (Karadeniz, 2006: 102).

Âşık Mevlüt Mertoğlu, soyunun Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nden geldiğini söyler:

“Biz Selçuklu Osmanlının evladı

Budur bizi bize katan Sevdamız

Bize hak Resulü dua eyledi

İslam'dır gönlüde yatan Sevdamız" (Taşbaşı, 2018: 376).

Anadolu topraklarında aşırı milliyetçi kesim Türklerin tek bir soy, aynı kan ve ırkı temsil ettiğini savunmaktadır. Vatanına ve kültürüne sadakat ile bağlı kalan milliyetçiler ise bu toprakları benimseyen ve bu toprak için canını verecek her kesimden insanı aynı millettten görmektedir. Âşıkların sözüne göre, Türklerde ırk kavramı daha çok kan ve soy bağından ziyade vatana sadakat ve Türk kültürüne bağlılığı ifade etmektedir. Bu konuda da farklı görüşte olan grup ve siyasi partiler yer almaktadır. Bu da ideolojik çatışmaya dönüşmektedir.

1.3. Türk Milliyetçiliğinin Simgesel Etkileşimcilik Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi

Simgesel etkileşim ilk çıktığı dönemlerde toplumu birey açısından incelemekteyken günümüzde sosyal hayatın tüm yönlerini kapsayan bir kuram haline gelmiştir. Toplumsal etkileşim ve sosyal sorunlara yönelen, insanın öznel deneyimleriyle birlikte davranışın nesnel yönlerini araştırmayı amaçlayan bir kuramdır. Bu kuramın ortaya çıkmasına katkıda bulunan en önemli isimlerden biri olan Mead; akıl, benlik, kimlik, kültür ve sosyal yapı gibi olguların temel kaynağını toplumsal süreç ve bu süreçte oluşan etkileşim olarak değerlendirmektedir (Yikebali, 2018: 39-41).

Simgesel etkileşim kuramına göre toplum içindeki bireylerin aralarındaki sosyal ilişki ve bu ilişki sürecinde oluşan davranış biçimleri simgeler aracılığıyla sağlandığı ileri sürülmekte ve böylece toplumsal etkileşimin güçlendiği düşünülmektedir. Simgesel etkileşim kuramı insanların kendi aralarındaki ilişkiye de atıfta bulunmaktadır. Toplum içinde birey davranışını sergilemeden önce davranışının toplum içinde nasıl bir tepkiyle karşılaşacağını bilerek ona göre bir davranış sergilemekte ya da davranışını biçimlendirmektedir. Nesnelere, soyut ya da somut varlıklara atfedilen anlam sosyal bir süreçte şekillenmektedir. Toplumsal gerçeklik durağan olmayan bir süreçtir. Bireylerin gelişimi toplumsal bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. Bu süreç içerisinde bireyler toplum içinde bir rol alırlar. Bu rol alma görevi, bireyin kendisini başkasının yerine koyma işlemidir. Bir çeşit empati kurma şeklidir. Mead, simgesel etkileşimcilikte benlik olgusu üzerinde durmaktadır. Benlik bireyin kendisine dışarıdan bir nesne olarak bakması ve kendisini topluma göre düzenlemesidir (Doğan ve Oral, 2020: 41).

Simgesel iletişim ile sağlanan toplumsal etkileşimin eyleme dönüşmesi zihinsel bir oluşum sürecidir. Bireyler toplumsal etkileşim, tarihî süreç ve kültürel değerler neticesinde birtakım olgulara, nesnelere ya da varlıklara anlamlar yüklemektedir. Bu simgeler herkes için aynı şekilde anlaşılmayabilir. Bireyler simgelere farklı anlamlar verebilir. Bunun sebebi bireylerin yetiştiği toplumsal grupların düşünce yapısıyla ilişkilidir (Doğan ve Oral, 2020: 41).

Töre, inanç, örf, âdet, gelenek ve görenek gibi kültürel değerler aracılığıyla toplum kendisini, çevresini, varlığını ve evrenin döngüsünü nasıl algıladığını ifade etmektedir. İnsanlar çevrelerinde gördüğü, duyduğu ve hissettiği varlıklar arasında derin bir ilişki kurmaktadır. Bu varlıklarla ilgili olumlu ya da olumsuz anlamlar yüklenerek çeşitli kabul ve davranışlar sergilemektedir. Bu varlıklar zamanla anlamsal yoğunluk kazanarak simgesel inanç kalıplarına dönüşmektedir. Süreç içinde bu simgesel kalıplar toplum tarafından özümsemekte ve toplum arasında yaygınlaşmaktadır. Bu da toplumun karakteristiğini yansıtan bir kimlik özelliğidir. Ayrıca içselleştirilen simgelerin toplumun psikolojik ve sosyolojik özelliklerini de yansıttığı ifade edilebilir (Durbilmez, 2017: 63-64). Simgesel etkileşimin en önemli özelliği ise dil gibi önemli bir iletişim aracı olmasıdır.

Simgeler insanların toplumsal dünyada karşılaştıkları olayları ya da durumları adlandırmalarına, sınıflandırmalarına ve hatırlamalarına olanak vermektedir. Böylece insanların sosyal hayatı anlamasına ve iletişim kurmasına fırsat verir. Simgeler, insanların çevreyi algılama yeteneklerini geliştirir. Simgeler ile düşünme yeteneği geliştirilir. Her bir simge bir durumu, bir olayı, bir milleti ya da bir inancı anlatmak için kullanılır. Bu simgelere verilen anlamlar insanların zihinsel gelişimine de katkı sağlamaktadır. Simgeler aracılığıyla Türk halkında tarih ve Türkçülük bilinci güçlendirilmektedir. Simgeler, Türkler arasında birlik ve beraberlik ruhunu ortaya çıkarmaktadır. Türk toplumlarının kolektif hareket etmesine katkı sağlamaktadır.

Simgelerin işlevsel bir görevi de vardır. Sosyolojik kuramlar içerisinde yer alan işlevsel kuramın en önemli özelliği bütünleştirici bir kuram olmasıdır. Kızıl Elma, Bozkurt, Ergenekon, Bayrak gibi Türklük bilincine ithaf edilen simgelerin, Türk milleti içinde bütünleştirici bir etki yarattığı görülmektedir. Türklerin içselleştirdiği bu simgeler Türklük ruhunu diri kılmaktadır.

Tarih, deneyim, kültür ve iletişim toplum içinde simgelerin oluşmasında etkili olmuştur. Bu bölümde Türklerin tarihî süreçte elde ettikleri kazanımlar ve kültürel değerleri aracılığıyla anlam yükledikleri, âşıkların şiirlerine yansıyan Türk milliyetçiliğiyle ilgili: “Kızıl Elma”, “Bozkurt”, “Ergenekon”, “Bayrak”, “Tarihî Kimlikler” ve “Tanrı Dağı” simgeler üzerinde durularak tahlil edilmektedir.

1.3.1.Kızıl Elma

Türkler için “Kızıl Elma”, “ideal” anlamında kullanılmaktadır. “Kızıl Elma” genel anlamda cihan hakimiyetinin simgelemektedir. Özel anlamda ise Türklerin her nerede olursa olsun elde ettikleri zafer olmaktadır. “Kızıl Elma”, hakimiyet simgesidir. “Kızıl Elma” simgesine tarih boyunca birçok anlam yüklenmektedir. Bu nedenle “Kızıl Elma” simgesi sadece Türk milliyetçileri için değil, Türk tarihi ve kültürü için de çok önem arz etmektedir (Yiğit, 2020: 1006).

Türklerin “Kızıl Elma” söyleminin mitolojik ve edebî birçok anlamı bulunmaktadır. Türk mitolojisinde kızıl renk hem gökyüzü hem de yeryüzünde yer alan unsurlarla ilgilidir. Olumlu ve olumsuz anlamlar içermektedir. Güneşin doğuşu ve batışını

simgelemektedir. Genel anlamda güç, şiddet, yoğunluk, heyecan, cesaret, koruyucu, mutluluk, kağanlık gibi anlamlar içermektedir. Kızıl, ateş rengidir. Türklerde “Al Ruhu” ve “Al Ateş” adıyla bilinen bir tanrının varlığından söz edilmektedir. Türk kağanları için al / kızıl renk iktidar anlamına gelmektedir. Evli kadınlar için kızıl renk koruyucu anlamında da kullanılmaktadır. Türklerin bağımsızlık simgesi, rengini Türklerin kanından alan albayrak kızıl / al rengindedir (Yiğit, 2020: 1008-1009; Durbilmez, 2017: 68-70; Çoruhlu, 2017: 258-260).

Eski Türkçede almıla şeklinde kullanılan elma, kutsal kabul edilmekte ve elmanın şifa verdiği inanılmaktadır. Türk halk hikâyelerinde soyun devamını sağlayan bir simge olarak karşımıza çıkmaktadır. Âşık Kul Sabri ve Âşık Ummanî rüyalarında elma yiyerek bade içtikleri ve kavimlerinin dilini öğrenerek ilim sahibi olduklarından, ayrıca Âşık Zülâlî, Âşık Er Mustafa, Âşık Kara’nın ise elma çekirdeği yiyerek âşıklığa başladıklarından söz edilmektedir (Yiğit, 2020: 1009).

Saltukname’den Evliya Çelebi’ye kadar birçok eserde yer alan “Kızıl Elma” simgesini Ömer Seyfettin, Aka Gündüz, Hüseyin Nihal Atsız, Dilaver Çelebi, Mim Kemal Öke, Orhan Şaik Gökyay gibi Türk Edebiyatı’nın yazar ve şairleri de yeni anlamlarda kullanmıştır (Yiğit, 2020: 1006). Genel kabul ise “Kızıl Elma”: “Erişilmesi istenen ülkü ve elde edilmesi amaçlanan muhayyel yer” (Gökyay, 2002: 559) olarak tanımlanmaktadır.

“Kızıl Elma” Türklerde mitolojik inançlara ve töreye dayanmaktadır. Yenisey Yazıtları’na göre Kızıl Elma; Barlık suyu boyunca yerleşen Oğuzların sürekli batıya doğru ilerlemesidir. Oğuzlarda “Kızıl Elma” doğudan batıya doğru fetihler gerçekleştirmektir (Yiğit, 2020: 1006-1007).

“Kızıl Elma” Türk milleti tarafından her dönem yeniden belirlenen hedef ve yeni bir anlamdır. “Kızıl Elma” elde edilince değişmekte ve yeni bir “Kızıl Elma” belirlenmektedir. Bu şekilde Türk toplumunun ekonomik, kültürel, siyasî ve askerî alanda daha ileriye götürülmesi amaçlanmaktadır. “Kızıl Elma” Türkistan’da yaşayan Eski Türkler için, Ergenekon’dan dışarı çıkmak ve eski yurtlarını yeniden ele geçirmektir. Oğuzlar için “Kızıl Elma”, hangi yöne gidilirse gidilsin hedefleri ve kazandıkları zaferleri temsil eden bir simgedir. Türkistan’dan batıya doğru gelişen ve bu

yerlerin fethedilmesini sağlayan gücün de “Kızıl Elma” simgesi olduğu düşünülmektedir. Osmanlı Dönemi’nde ise “Kızıl Elma” Türk cihan hakimiyetidir. Bu bakımdan “Kızıl Elma” fethedilmek istenilen yer anlamında kullanılmaktadır (Gökyay, 2002: 560).

Ozan Arif’e göre, Türk milletinin dilinde ve gönlünde Kur’an-ı Kerim vardır. Türk inancıyla Türkleri bir araya getirecek ve Türk ülkücünün “Kızıl Elma”sı Turan gerçekleşecektir:

“Dilde ve gönülde oldukça Kur’an,

Olmaz Arif olmaz Türk yurdu viran.

Yaşasın Türkoğlu, yaşasın Turan

Bizimle yürüdü, bizimle gardaş” (Ozan Arif: 218).

Türkler, geçmişte Altaylardaki kızıl elmayı mukaddes kabul edip onun şerefine bayram düzenlemekteydi. Bazı kaynaklarda Ağaç Bayramı olarak geçen “Kızıl Elma Bayramı”nın kışın en soğuk olduğu zamanda, 25 Aralık’ta kutlandığı anlatılmaktadır. 21 Aralık’ta en uzun gecenin yaşandığı ve ardından gündüzün geceyi yendiği gün olarak görülmesiyle 25 Aralık Kızıl Elma Bayramı’nın kutlandığı gün kabul edilmektedir. Kızıl Elma Bayramı gününün gecesinde Türklerin sabaha kadar dallarında kızıl elmanın olduğu ağacın etrafında İnderbay adı verilen halk oyunu oynayarak güneşi geri dönmeye çağırdıkları ve en özel dileklerini bu gecede diledikleri anlatılmaktadır (Gültepe, 2007: 71).

Ozan Nihat’a göre, Türk - İslam yolunda birlik ve beraberliği sağlamak kahramanlıktır. Türkler birlikte barışa, dirliğe ve huzura erecektir. Türk milletinin “Kızıl Elma” sı Türk birliğidir. Türk milletinin “Kızıl Elma”sı barış, huzur ve dirliktir:

“Türk İslam yolunda erliğe doğru

Millî beraberlik, birliğe doğru

Barışa, huzura, dirliğe doğru

El ele el ele, gönül gönüle” (Uğur, 2008: 485).

Türklerin İslamiyet’i kabul etmesiyle birlikte “Kızıl Elma” İslamiyet’i dünyaya yaymak fikrine dönüşmüştür. Türklerin güçlenmesiyle birlikte İslam mefkuresi “Nizam-ı Âlem” ideali “Kızıl Elma” olmuştur. Türkistanlı alperenlerin “Kızıl Elma”sı Anadolu’yu fethetmek olmuştur. 1071 yılında Alparslan, Malazgirt savaşı ile Anadolu’nun kapılarını açmıştır. Fatih Sultan Mehmet’in “Kızıl Elma”sı İstanbul’u fethetmekti. 1453 yılında İstanbul’u fethettikten sonra “Kızıl Elma” Roma’yı fethetmek olmuştur. Yavuz Sultan Selim de İslam dünyasında hilafeti kazanarak “Kızıl Elma” hedefine ulaşmıştır. Kanuni Sultan Süleyman’ın “Kızıl Elma”sı ise Budin ve Viyana’yı fethetmek olmuştur. Hayatının sonuna kadar bu amacını gerçekleştirmek için mücadele etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün “Kızıl Elma”sı Anadolu’da millî ve bağımsız bir devlet kurmak olmuştur. Atatürk bunun için mücadele etmiş ve Türkiye Cumhuriyeti’ni kurmuştur (Yiğit, 2020: 1007-1008). Türk milliyetçilerinin “Kızıl Elma”sı ise önce Türkiye Cumhuriyeti’ni ekonomik, sosyal, siyasî ve askerî alanda dünyada en ileri seviyeye getirmek ve sonra dünyadaki diğer Türklerle birlik kurarak Turan hayâlini gerçekleştirmektir (Türkeş, 1975).

Âşık Ali Çatak’a göre, Alparslan’ın “Kızıl Elma”sı Bizans’ı mağlup edip, Anadolu topraklarına yerleşmektir. Allah, Alparslan’a rehber oldu, güç ve kuvvet verdi. Türk ordusu, Allah Allah nidalarıyla Bizans ordusunu mağlup etti:

“Allah “Alparslan” a harpte yol verdi

Bükülmeyen bilek, çelik kol verdi

Bizans’ın ordusu çöktü, bel verdi

Allah Allah sesi duyuldu birden” (Yıldız, 2016: 247).

Âşık Abdulvahap Kocaman’a göre, Türk Hakanı Fatih Sultan Mehmet’in “Kızıl Elması” İstanbul’un fethidir:

“Edirne’de savaş topu döktüren

Öküzlerle İstanbul’a çektiren

Koca Bizans surlarını yıktıran

Fatih Sultan Mehmet Han'dan örnek al" (Kayırhan, 2007: 181).

Âşık Yavuz'a göre, Kurtuluş Savaşı'nın mimarı Mustafa Kemal Atatürk'ün "Kızıl Elma"sı Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmaktır:

"Yollar yürüyenin, dağlar aşanin

Âşık Yavuz kurbanıdır ondaki şanın

O Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın

Sözünde yeşerdi bu Cumhuriyet." (Saha Arslan, 2018: 236).

2018 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Suriye'nin Afrin kentine yönelik düzenlediği Zeytin Dalı Harekâtı'na katılan bir asker, kendisine yöneltilen "İstikâmet neresi?" sorusuna "Kızıl Elma" yanıtını vermiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da bir konuşmasında bu askerin sözlerini hatırlatıp: "Evet, bir kızıl elmamız var. Biz o hedefe doğru gidiyoruz." demiştir. "Kızıl Elma" ile neyin kastedildiği o günlerde tartışma konusu olmuştur. Bu konuyla ilgili Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, şu yorumu yapmıştır: "Bugün, 2018 yılında "Kızıl Elma", Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün vatandaşlarıyla beraber barış, huzur, refah içerisinde ve bağımsız bir şekilde yaşaması hedefidir."²⁸

Âşık Yavuz'a göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriye'deki "Kızıl Elma"sı bölgesel barışı sağlamaktır:

"Kimi Alparslan kimi Şah-ı Merdan bakışlı.

Tadı gelsin diyerek aşkın da zaferin de.

Bölgesel barış için mehmetçikler Afrin'de.

Kahpeler göz diktikçe İslâmın dirliğine." (Saha Arslan, 2018: 326).

²⁸ (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53944335>) erişim tarihi: 06.04.2022.

Türk tarihî ve edebî eserleri arasında yer alan *Saltukname*, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, *Peçevi Tarihi* ve *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi*'nde "Kızıl Elma" kazanılan bir yer ya da kazanılması amaçlanan bir ülke olarak tanımlanmaktadır (Yiğit, 2020: 1007-1013).

Türkçülüğün önemli isimlerinde biri Ziya Gökalp, "Kızıl Elma" manzumesinin: "Oğlum Türk fatihleri / İsterdi istila etmek her yeri / Fethe lakin bir tek hedef tanırdı, / Orayı kendine İrem sanırdı, / ... / Yaklaşmadı; çünkü o mev'ûd ülke / Değildi hariçte bir mevcut ülke. / Kızılelma yok mu? Şüphesiz vardır; / Fakat onun semti başka bir diyardır...", *Zemini mefkûre*, seması hayal..." dizelerinde yeryüzünde ulaşılması güç bir ülkeyi tarif etmektedir. Ayrıca 1913 yılında *Türk Yurdu* dergisinde "Kızıl Elma" isimli manzum hikâyesinde; kızıl elma tam bağımsızlığın elde edilemediği dönemde Bakü, Kazan ve İstanbul yerine Lozan'a yakın bir yerde ilim ve fen yuvası olarak kurulan okuldur. Bu okula bütün Türk gençleri akın etmekte ve öğrendikleri ilim ile Türk toplumlarını fen, ziraat, sanat ve ticaretle yeniden inşa etmektedir. Bu şekilde Türkler gelişmekte ve yayılmaktadır (Ziya Gökalp, 1976: 9-30). "Kızıl Elma" burada fethedilecek bir yer değil elde edilecek ilim ve bu ilimle yola çıkılarak her alanda geliştirilmek istenen Türklerdir.

Ömer Sefyettin'in Türk askerinin devletine bağlılığını ve padişahına sadakatini anlattığı *Kızıl Elma Neresi* adlı hikâyesinde "Kızıl Elma"; Hint, Çin, Viyana ya da Roma'yı fethetmek değildir. "Kızıl Elma", millî değerlerini yaşatan bağımsız bir vatan kurmak; vatana ve padişaha sadakatle bağlı kalmaktır. Bununla birlikte Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olan padişahın Türk milletini götürmek istediği yer olarak da tarif edilmektedir (Özdemir, 2008: 505-506).

Nihal Atsız, Türkçülük ve Turan ideolojisini savunan önemli isimlerden biridir. Atsız, *Kızıl Elma Dergisi*'nin ilk sayısında; dünyadaki bütün Türkleri tek bir bayrak altında toplamak ve her alanda diğer milletlerden üstün hale getirmek olduğunu ifade etmektedir (Atsız, 1947: 3-4).

Âşık Mevlüt Mertoğlu'na göre, beş bin yıldır millet olan Türklerin "Kızıl Elma"sı Turan'dır:

“Şiarımız turandır Kızılelma ülkümüz

Ana vatan deriz ya bizim sıcak kürkümüz

Beş bin yıldır söylenir Türklük denen türkümüz

Al bayrağın yanında sancak tutar geliriz

Şayet konu vatansa seve seve ölürüz” (Taşbaşı, 2018, 433).

Atsız *Yolların Sonu* adlı şiir kitabında bulunan: “Adalar Denizinden Altayların Ötesine Kadar Bütün Türk Gençliğine” ve “Kader” (Yiğit, 2020: 1017), başlıklı şiirlerinde “Kızıl Elma”yı; Türk gençlerinin her türlü zorluklara göğüs gererek Türkleri bir araya getirmek, büyük ve güçlü bir Türk devleti kurarak Turan ülküsünü gerçekleştirmek şeklinde tarif etmektedir.

Ozan Nihat’a göre, Türklerin gayesi birlik ve beraberliği sağlamaktır. İslamiyet’in rehberliğinde Türk milletinin “Kızıl Elma”sı Turan’dır:

“Hedefimiz açık, Turan’dır Turan

Yolumuzda rehber Sünnet ve Kur’an

Gurbet diyarında yükselir her an

Ulm’deki Ülkücü erlerin sesi

Bozkurtlar emeği Ülkü Sitesi ” (Uğur, 2008: 176-177).

1.3.2. Bozkurt / Kurt

Halk kültürü ürünleri incelediğinde mitolojik dönemden günümüze kadar birçok kültürde olduğu gibi Türk kültüründe de özel anlamların yüklendiği simgeler vardır (Durbilmez, 2017: 201). Bu simgeler arasında güç / kuvvet, özgürlük / bağımsızlık, liderlik, aile, rehber gibi özellikleri simgeleyen “bozkurt / kurt” da yer almaktadır.

Bozkurt / Kurt; güçlü, dayanıklı, lider, yol gösterici ve özgürlüğüne düşkün bir hayvandır. Bu nedenle bozkurt, Türk toplumlarında gücün ve bağımsızlığın simgesidir.

Proto-Türklerde kurdun totem olarak kabul edildiği, Hunlarda ata kültürünün bir unsuru olduğu, zaman içerisinde ata ve kağanlık simgesi durumuna geldiğinden söz edilmektedir (Çoruhlu, 2017: 203-205).

Türk mitolojisi ve Türk tarihi incelediğinde burada kasdedilen kurt motifinin “Bozkurt” olduğu anlaşılmaktadır. Türk mitolojisinde geyik “alageyik”, at “kırat” ve kurt da “bozkurt” olarak yer almaktadır. Türk tarihinde önemli bir simge haline gelen “Bozkurt”un mitolojik bir unsur olarak ele alınması ayrıca önem arz etmektedir. Özellikle Türkistan topraklarında halk anlatılarında kurt, mitolojik bir unsurdur. Bozkurt, Türk toplumlarında kutsal bir tamga unsuru olarak da görülmektedir. Oğuz boylarında bu inanç hâkimdi. Bu motif Göktürklerde tuğ ile sancakların tepesinde yer alan bir devlet simgesi haline gelmiştir. Türk destanlarında kurt simgesinin gökten inme, ışıktan olma, türeme ve yol gösterme gibi hususları dikkat çekmektedir. Özellikle kurttan türeme Türk anlatılarında önemli bir yere sahiptir. Bu simge dünyanın doğusundan batısına kadar tüm Türk toplumlarının anlatılarında en merkezî rolü oynamaktadır. Türk toplumlarının destanlarında birçok ortak simge bulunmaktadır. Ancak en belirgin simge kurttur (Çelik, 2020: 991-994).

Türk destanlarının ana motifi “Bozkurt” tur. Oğuz Kağan, Ergenekon ve Türeyiş destanları başta olmak üzere Dede Korkut Hikâyeleri’nde ve diğer edebî anlatılarda da “Bozkurt” simgesine rastlanılmaktadır. Örneğin Türeyiş destanında Lin adlı bir memleket tarafından Göktürkler katledilmiştir. Göktürklerden sadece on yaşında elleri ve ayakları kesilerek bir bataklığa atılan çocuk kalmıştır. Bu çocuk dişi bir kurt tarafından kurtarılmıştır. Kurdun, kurtardığı çocuktan on yavru doğurduğuna inanılmaktadır. Göktürklerin soyunun bu kurttan türediği anlatılmaktadır. Bu anlatıda “Kurt” türeyişin simgesidir. Oğuz Kağan Destanı’nda, Oğuz Kağan’ın çadırına gökten güneş gibi bir ışık girmektedir. Bu ışığın içinde gök tüylü ve gök yeleli bir kurt inmiştir. Bu kurt, Oğuz Kağan’a ve askerlerine yol göstermiştir. Oğuz Kağan ve askerlerin zor durumlarında kurt kurtarıcı rol oynamıştır. Bu anlatıda ise kurt; ışık, rehber ve kurtarıcı simge olarak görülmektedir. Ayrıca bu anlatıda kurdun gökyüzünden ışık ile inmesi kutsallığını da simgelemektedir (Çetinkaya, 2020).

Türk milletinin kadim bir geçmişe sahip olduğunun kanıtlarından biri olan Orhun Yazıtları’nda kurt şu şekilde yer almaktadır: “Tanrı kuvvet verdiği için babam kağanın

askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş.” (Ergin, 1994: 13). Bu yazıtta kurt simgesi gücü temsil etmektedir.

Kurt simgesi Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde özellikle Halk Edebiyatı ürünlerinde yer almaktadır. Osmanlı döneminde yaşayan ve Türk Halk Edebiyatı’nın önemli isimlerinden olan Dadaloğlu’nun Hasan Paşa ile Kozanoğlu’nu konuşturduğu bölümde kurt simgesi yer almaktadır: “Ben Kozanoğlu’yum yapamam bunu / Aslım kurt eniği sen seni tanı / Adam evreniyim yutarım seni / Her senede üç beşini yutmam var” (Sakaoğlu, 1986: 110). Bu bölümde kurt simgesi türeme olarak ifade edilmektedir. Türk tarihine ve kültürüne atıf yapılmaktadır.

Diğer toplumlar tarafından da Türkleri ifade etmek için “Bozkurt” simgesinin kullanıldığından söz edilmektedir. Söz gelimi İran Şehnamesi’nde kurt bakışlı olarak tasvir edilen Türkler; Çin, Arap ve Süryani kaynaklarında kurt soylu olarak tanımlanmaktadır (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 1977: 460-461).

Bozkurt hem devlet hem de halk tarafından sıklıkla kullanılan bir simge haline gelmiştir. İnsanlar doğum yapmadan önce ya da yaptıktan sonra, hastalıklarda, savaşlarda, birçok ritüelin gerçekleştirilmesinde kurt simgesini kullanmıştır. Kurdu kanı, kılı, postu, yağı ve kemikleri kötülüklerden korunma ve kurtulma aracı olması bakımından halk inançlarında kendisine özgü yer edinmiştir (Çelik, 2020: 994).

Cumhuriyet Dönemi’nin ilk yıllarından itibaren günümüze kadar Bozkurt simgesinin siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik²⁹ anlamda birçok yerde Türklüğün ifadesi olarak kullanıldığı görülmektedir. Özellikle Türk siyasal hayatında Bozkurt simgesinin, Türk milliyetçiliği fikrini benimseyen Milliyetçi Hareket Partisi ve Ülkü Ocakları tarafından varlığı ve anlamı daha da etkin bir şekilde devam ettirildiği görülmektedir. Milliyetçi Hareket Partisi’nin kurucu lideri Alparslan Türkeş ve ikinci lideri Devlet Bahçeli’nin konuşmalarında dinleyicilere hitaben “Bozkurtlarım” sözünü ve elleriyle “Bozkurt” simgesini ifade eden şekli kullandıkları görülmüştür / görülmektedir. Ülkü Ocakları ise “Bozkurt Yuvası” olarak ifade edilmekte ve hem parti hem de ocak üyeleri kendilerini

²⁹ Türkiye’nin millî akaryakıt şirketi olan Petrol Ofisi’nin ilk amblem olarak ağızdan ateş çıkan bir kurt motifini seçmiştir (Çelik, 2020: 997).

Bozkurt olarak tanımlamaktadır. MHP ve Ülkü Ocakları Bozkurt’u Türklüğün simgesi olarak kullanmaktadır.

Bozkurt simgesi, köklü bir geçmişe sahip Türklerde sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik hayatın pek çok alanında kendini gösterdiği, fertlerin kutsiyet, tarihî ve kültürel anlamlar atfettiği bir simge olarak varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Türk kültüründe kullanılan “Bozkurt” simgesi Türk birliği ve beraberliğinin sağlanmasında önemli bir araçtır. Bu simge ile Türk dünyasında Türklük bilincini uyandırmak ve Türkler arasında tarih, sosyal ve kültürel etkileşim ile Turan’ı gerçekleştirmek amaçlanmaktadır.

Türk milliyetçiliğin önemli bir simgesi olan “Kurt” motifi Anadolu sahası âşıklarının diline de yansımaktadır. Âşıklar şiirlerinde kurt motifini güç, yol gösterici ve türeyiş olarak ele almıştır:

“Kurt / Bozkurt” ve “Demir Dağ” simgesini birlikte kullanan Ozantürk, Ergenekon Destanı’na atıfta bulunmaktadır. Kurt / Bozkurt, Türk milletinin Ergenekon’dan çıkışına rehber olmuştur. Kurt / Bozkurt, liderdir. Kurt / Bozkurt, yol göstericidir. Kurt / Bozkurt, geride sürüsünü bırakmaz. Kurt / Bozkurt, esaret bilmez. Kurt / Bozkurt, bağımsızdır. Türk milletinin de lider özellikleri vardır. Türkler, milletine sahip çıkar. Ailesini korur. Türkler bağımsızlıklarına düşkün bir millettir. Kurt / Bozkurt ile Türk milletinin karakterleri benzerdir. Bu nedenle birçok Türk anlatısında Kurt / Bozkurt’a yer verilmektedir:

“Kurt ulur,

At şahlanır; kurt ulur...

Erir demirden dağlar.

Türk boyları kurtulur...” (Durbilmez, 2018: 159).

Âşık İbrahim Koç’a göre, atası kurttur ve Türk milletinin soyu Kurt / Bozkurt’tan gelmektedir:

“Bana babamı sorma.

Ben kurdun yavrusuyum.

Bana ters bakıp durma.

Ben öz Türk'ün nesliyim.” (Gümüş, 2010: 178).

Âşık İbrahim Koç, “Ben kurdun yavrusuyum.” sözüyle *Türeyiş Destanı*'na atıfta bulunmaktadır. Türk milletinin bilinçaltına hitap eden Âşık İbrahim, Türklerde millî şuur oluşturmaktadır.

Âşık Türkmenoğlu'na göre; Bozkurt / Kurt, Türk milletinin gücünü, kudretini ve soyunu temsil etmektedir. Türk milletinin atası Bozkurt / Kurt'tur. Bozkurt / Kurt'un yavrusuda Bozkurt / Kurt'ur:

“Türkmenoğlu ver canı

Candan çoh sev vatani

Damarında Türk ganı

Gurt yavrisı gurd olur” (Durbilmez, 2020: 258).

Âşık Türkmenoğlu, kurdu “Gurt yavrisı gurd olur” sözüyle Türk anlatısı *Türeyiş Destanı*'na gönderme yapmaktadır.

Âşık Devaî, sözlerinde Türk mitolojisinde önemli bir yeri olan dişi kurt Asena'ya atıf yapmakta ve kendisini bozkurt olarak nitelendirmektedir:

“Sen bana ilacım dermanım derdin

Sen benim canımsın bedenim yurdum

Sen bir Asena kurt bense bozkurdun

Gözü bensem eli sensin Asena” (Çoşkun, 2009: 103).

Âşık Devaî, sözlerinde ülkücülerin ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin simgesi kurt şeklinden söz eder:

“Daha dün her şeyden emindim emin

Elleri kurt yapar ederdim yemin

Hatalı tek suçlu var ise benim

Çünkü geçmişimi örnek almadım

Bu kutsal davaya layık olmadım” (Çoşkun, 2009: 103).

Âşık Devaî, sözlerinde geçen bozkurtlar simgesi Türk milliyetçilerini işaret etmektedir:

“Devaîm güvercin attı havaya

Yavruları fesat gelmez yuvaya

Şükür bozkurtlarım indi ovaya

Yurt yeniden gülleniyor efendim” (Coşkun, 2009: 142-143).

Ülkü erlerini bozkurt olarak tanımlayan Ozan Nihat’a göre, Bozkurt’un sözü namustur:

“Nihat’ım sarsılmaz ülkümün özü

Çünkü namus bilir her Bozkurt sözü

Başbuğum’un ruhu, manevi yüzü

Vatan ağlar iken, güler mi dostum” (Uğur, 2008: 447).

Ozan Ârif, sözlerinde ülkücüleri “Bozkurt” olarak nitelendirmektedir:

“Zindanda Bozkurt terler,

Çakallar neden hürler?

Korksunlar diktatörler,

Ülkücü derler bize.” (Ozan Ârif: 139).

1.3.3. Ergenekon

İnsanların özünde yaratıldığı çevreyi ve kendisini anlama / anlamlandırma çabası vardır. İnsanlar ihtiyaçlarını karşılamak, toplum içinde birbiriyle ilişkilerini korumak ve sürdürmek için tarihî süreçte kültürel sembeler üretmektedir. Böylece insanlar aralarındaki duygusal iletişim bağıını kuvvetlendirmektedir.

Türklerin mitten destana geçiş evresinin Göktürkler dönemine rastladığı ifade edilmektedir. Bu dönemde mitolojik unsurların destansı anlatılara dönüşmeye ve Türk topluluklarında önemli bir yer tutmaya başladığı anlatılmaktadır (Çetinkaya, 2020: 1000). Bu anlatılar; Türklerin tarihî ve edebî özelliklerinin yanı sıra Türk toplum hayatının siyasî, sosyal, kültürel, coğrafi ve ekonomik özellikleri hakkında bilgiler aktarmaktadır. Anlatıların içeriğinde yer alan ve insanların belli anlamlar yüklediği özel sembeler yer almaktadır. Bu sembeler toplum hayatına yön vermekte ve toplumda duygusal etkileşimi kuvvetlendirmektedir. Türk tarihinde önemli yeri olan ve Türk kültürüne hizmet eden “Ergenekon” anlatısı aynı zamanda Türklerin millî bir simgesidir.

Türklüğün simgesi *Ergenekon* anlatısının özeti şu şekildedir: Moğol boyları Türk boylarının bir bölümü olarak kabul görmektedir. Bu iki kavmin de çehreleri ve dilleri birbirine benzemektedir. Bu kavimlerin Nuh Peygamber’in oğlu olan Bulca Han’ın soyundan türediği ileri sürülmektedir. Bulca Han, Türk kavimlerinin atası kabul edilmekteydi. Bir süre sonra Moğol boyları ile Türk boyları birbirine düşman olmuştu. Söylenenlere göre Türk boyları, Moğollara karşı galip gelmiş ve onları öldürmüştü. Bu mağlup edilen boylardan iki kadınla, iki erkekten başka kimse kalmamıştı. Bu iki ev halkı da Türkler gelir de bizi öldürür diye, sarp ve kayalık bir yere kaçıp saklanmıştı. Bu saklandıkları yerin etrafı hep dağlar ve ormanlar ile örtülüydü. Dimdik dağlarla çevrili olan bu yerin, girilip çıkılacak bir geçidinden başka bir yeri de yoktu. Bu geçitten bile bin bir güçlük ve zorlukla girilip çıkılırdı. Dağların orta yeri ise, dümdüz ve çayırılık bir ovaydı. Bu ovanın adına da Ergenekon³⁰ derlerdi. Düşmanın kılıcından kurtularak sağ kalan bu iki kişinin adı, Negüz ve Kıyan idi. Onlar senelerce o güzel ova içinde yaşadılar ve yavaş yavaş soyları da çoğalmaya başladı. Birbirleri ile evlenerek

³⁰ Kon sözünün manası, “dağ beli, geçit” demektir. Ergene ise “sarp” anlamına gelen bir sözdür (Ögel, 1993: 62).

çoğaldılar. Bölüm bölüm ayrıldılar. Böylece meydana gelen oymaklar, ayrı ayrı adlar almaya başladı. Bu oymaklara obak denirdi. Her obak, belirli bir kan birliğinden ve soyundan olurdu. Bu dağların arasında sıkışarak çoğalmaya başlayan halk, artık bu dağ ve ormanlıklar içinde yaşayamaz hâle gelmişti. Çünkü buralar onlara çok dar geliyordu. Yaşamak da artık çok güçleşmişti. Dağlar arasındaki tek geçitten geçmek de yine çok zordu. Hepsi bir araya gelip, bu dar geçitten nasıl geçeceklerini düşünmüştü ve kurtuluş için bir yol aramıştı. Bu geçitte bir demir madeni vardı. Bu madeni işletir ve onları eriterek, sürekli demir çıkarırlardı. Başka bir yol bulamayınca, bu demir kapıyı eritip, oradan çıkmaya karar verdiler. Hepsi bir araya gelip, ormandan odun topladı ve eşeklerle yük yük kömür getirdiler. Körükler de yaptılar. Bu körükleri yapmak için de yetmiş at ve öküz kestiler. Topladıkları dağ gibi odun ve kömürleri geçidin önüne yığdılar. Körükleri öyle dizdiler ki ateş yanıp da körükler üflenmeye başlayınca, dağ hemen eriyerek delinecekti. Ateş yakılmış, körükler işlenmiş ve geçit de eriyip parçalanmıştı. Bu sırada, birçok demir elde edilmişti. Böylece halk gruplar halinde bu dağdan ayrılmıştır (Sakaoğlu ve Duymaz, 2002: 208-209).

Bu anlatıda dikkat çeken simgeler arasında “Ergenekon”, “demir dağ” ve “demircilik” vardır. Ergenekon, Türklerin simgesel yurdudur. Özellikle Güney Sibiry ve Altay Dağları bölgesindeki Türk toplulukları arasındaki birçok anlatıya konu olmuştur. Türk milliyetçilerinin Turancılık idealinde önemli bir bölge olan Ötüken’in de böyle bir dağın yakınında olduğuna inanılmaktadır.

Ozantürk’e göre, Göktürklerin yurdu dört tarafı sarp dağ ve demirle dolu Ergenekon’dur:

“Dört tarafı sarp dağ, demirle dolu

“Ergenekon” bir yurt; Gök-Türkler dolu...

Doğar yürekte gün; kaçır kar, dolu...

Karı, fırtınayı terkin bayramı

Yüzyıllardır Nevruz Türk’ün bayramı” (Durbilmez, 2019: 159).

Türk mitolojisinde demir dağ simgesi önemlidir. Eski Türk inançlarında dağ kültü vardır. Dağların insanları koruduğu ve kolladığına inanılmaktadır. Zor durumda kalan insanlar dağa sığınmaktadır. Ergenekon anlatısında da zor durumda kalan insanlar demir dağa sığınmaktadır. Ayrıca dağ, yerin dağılmasını engelleyen bir nesne olarak da tanımlanmaktadır. Nitekim Kaşgarlı Mahmut da: “Yir basrukı tag, budun basrukı beg.” (Yeryüzünü tutan dağ, millet tutan beydir) demektedir. Eski Türk düşüncesine göre gökyüzünü, yeryüzünü ve yer altını bir arada tuttuğuna inanılan demir kazıktan söz edilmektedir. Demir kazık yeri ve göğü tutan direk olarak tasavvur edilmektedir (Bayat, 2017: 291-292).

Türklerin ilk ana yurdu olarak kabul edilen Altay Tanrı Dağları, Türkler için kutsal bir bölgedir. Türkler için Tanrı Dağları atalarının inanç ve kültür merkezidir. Tanrı Dağı simgesini Milliyetçi Hareket Partisi’nin kurucu lideri Alparslan Türkeş, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden Milliyetçi Hareket Partisine geçiş sürecinde 8-9 Şubat 1969 kongresinde millî ülküsünü açıklamıştır:

İçimizde Tanrı Dağı’ndan taşıdığımız Ergenekon settini eriten ateş, gönlümüzde, zihnimizde Hira Dağı’ndan doğan güneşin ışığı var. Biz Müslüman Türk’ün öz nizamını, milli nizamı temsil eden hareketiz. İslam imanı ve fazileti, Türklük gurur ve şuuru, Türk harsı ile 21. Yüzyıl medeniyeti feza, atom, elektronik çağın yeni Müslüman Türk medeniyeti; davamız budur. Bu gaye ile iktidara talibiz... (Öznur, 1999:168-174)

Türkler için önemli iki simgeden söz eden Türkeş, Türklerin ilk yurdu olarak kabul edilen Tanrı Dağı’na ve İslamiyet için önem arz eden Hira Dağı’na atıf yaparak, Türk - İslam sentezi fikrini ön plana çıkarmıştır.³¹

Türkler için demircilik mesleği kutsaldır. Göktürklerin başlıca zanaatı olmakla beraber hemen her Türk kavminin bir demircisi vardır. Bumin ve İstemi kardeşlerin de kabileleri ile birlikte demircilik ile uğraştıkları efsane ve kayıtlarda paralel şekilde yer bulmuştur. Türkler arasında demirin işlev ve kutsallığı demirciyi de bir zanaatkar haline getirmiştir (Ögel, 1993: 66-67).

³¹ “Tanrıdağı kadar Türk, Hira Dağı Kadar Müslümanız” sözünün sahibinin, CKMP’nin İslamileşmesi sürecine katkısı olan kişi Osman Yüksel Serdengeçti’dir (Kurnaz, 2012: 578; Turhan, 2016: 23-27; Öznur, 1999: 168-174).

Ozan Nihat, demircilerin örste demir döverken Türklerin ilk yurdu Ergenekon'u, gökyüzünde dolunay görüldüğünde ise Türklere yol gösteren kurdu hatırlatır:

“Demirciler örste demir düğerken

Ergenekon denen yurdu görürsün

Dolunay ufuktan göğē ağarken

Türk' e yol gösteren kurdu görürsün” (Uğur, 2008: 505-506).

Ergenekon simgesi, Türk atasını, yurdunu ve birliğini ifade etmektedir. Türkler arasında kolektif millî bilinç oluşturmak amacıyla simgesel etkileşim aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye’de politikada, edebî ürünlerde ve toplumun kültür hayatında “Ergenekon” simgesine sık sık atıf yapıldığı görülmektedir. Bu şekilde Türklerin millî hafızası canlı tutularak Türkler arasında millî bilinç oluşturulmaktadır.

Âşık Müdamî’ye göre, Türklerin anayurdu kabul ettiği Ergenekon’da Türklerin atası Mete, Bumin ve Alparslan gibi kahraman yiğitlerin çıkmasını sağlayan Tanrı’ya şükretmek gerekir:

“Tanrıya bin şükür, anayurdumdan,

Çok izzetli, Ali şanlar yaratmış.

Ergenekon ceyranından Kurdundan

Mete, Bumin, Alparslan’lar yaratmış” (Aslan, 1978: 208).

1.3.4. Bayrak

Simgeler; dinî, siyasî ve ideolojik anlamlara gelecek şekilde kullanılmaktadır. Ülkelerin en önemli simgelerinden biri bayraktır. Türklerin ay - yıldız motifinin bayrak ve sancaklarda yer aldığı görülmektedir. Türkler için bayrağın hem dinî, hem siyasî hem de ideolojik anlamları bulunmaktadır. Türkler için en önemli anlamı ise bağımsızlıktır.

Âşık Murat Çobanoğlu’na göre, Türk’ün bayrağı şerefli ve yücedir. Tarihte çağ açmıştır. Şehidin kanı bayrağın rengidir:

“Şeref der yücedir Türk’ün bayrağı,

Çünkü tarihlere o açmış çağı,

Ona kanım olsun Kur’an yaprağı,

Başka kapı açanlara ne deyim?” (Durbilmez, 2014: 411).

Âşık Murat Çobanoğlu’nun sözlerinde yer alan Türk bayrağı; Fatih Sultan Mehmet’in çağ kapatıp çağ açtığı İstanbul’un fethini ve İslam’ı Haçlılara karşı canı pahasına koruyan Türk milletini temsil etmektedir.

Türkler için bayrak; İslam, vatan, toprak, millet, bağımsızlık, can ve şeref ile eş değerdir. Türk bayrağı rengini şehitlerin kanından almaktadır. Hilâl şekli İslamiyet’i, yıldız şekli ise Türklüğü simgelemektedir. Tarihî süreç içerisinde hilâl ve yıldız motiflerini kullanan pek çok devlet yer almaktadır. Bu motiflere farklı zamanlarda farklı toplumlar tarafından birbirinden ayrı anlamlar yüklenmektedir. Antik Mezopotamya toplumlarında Ay tanrısının simgesini, mevcut durumda ise siyasî ve kültürel açıdan İslam dünyasını ve coğrafyasını temsil etmektedir (Gök ve Kutlu, 2005: 273).

Eski Türklere göre ay; insanlara iyilik getiren, onları koruyan güçlü varlık demektir. Türk Dil Kurumu’na göre hilâl, “ayın ilk günlerinde aldığı yay biçimi ve yeni ay” olarak, yıldız ise “çekirdeğinde oluşan füzyon sonucu ortaya çıkan enerjiyi uzaya ışınım biçiminde yayan, ışıklı gök cisimlerinden her biri. / Bir noktadan çevreye beş veya daha fazla çıkıntısı olan çok köşeli şekil: Türk bayrağındaki yıldız beş ışınlıdır.”³² şeklinde tanımlanmaktadır. Türkler İslamiyet’i kabul etmeleriyle birlikte bayraklarında hilâl, İslam simgesi haline gelmektedir. Ay - yıldız İslam devletlerinde ilk olarak Arap–Sasani sikkelerinin ön ve arka yüzünde görülmektedir (Soysaldı ve Çatalkaya Gök, 2020: 138).

Âşık Türkmenoğlu’na göre, iman sahibi Türk milleti, toprakları canı pahasına korumuştur. Bayrağının rengini şehidinin kanından almıştır. Bayrak, namustur. Türk milleti için namus ne verilecek ne de satılacak bir şeydir. Namus; onur ve şereftir.

³² <https://sozluk.gov.tr/> erişim tarihi: 01.08.2021.

Çanakkale’de al yıldızlı bayrak vardır. Türk bayrağın olduğu yer Türk milletinin namusudur. Çanakkale, Türk milletinin namusudur:

“İmanlı Türk halkı bilmez dur, durak

Al kana boyanır bu kara toprak

Türk’ün namusudur gökte al bayrak

Ayı, yıldızı var Çanakkale’de” (Durbilmez, 2020: 297).

Eski Türklerde kün - ay kavramını Göktürk ve Uygurlar da kullanmıştır. Bu kavramlar Gök Tanrı inancıyla ilgilidir. Sonraki dönemlerde hükümdarlık simgesi olarak da kabul edilmektedir. Türklerde hâkimiyet ve bayrağın simgesi olan bu hilâl ve yıldız kut inancına da dayandırılmaktadır (Gök, 2005: 287). Türk bayraklarında hilâl: “gece güneşinin batıdan doğuya taşınmasını ve onun yeni bir güneş gibi doğmasını” (Mollaoğlu, 1995: 543-545) ifade eder. Hilâl şeklini alan ayın, Zühre Yıldızı denilen yıldızlar ile bir araya gelmesi, “hayır ve saadet alameti” olarak nitelenir (Soysal, 2010: 222).

Türk mitolojisine göre Hun ve Göktürk anlatılarında güneşe ve aya saygı gösterildiğinden söz edilmektedir. Yıldızlar; geceleri vakti öğrenmek, yön bulmak, mevsimlerin gelişini ve tabiat olaylarını tahmin etmek için kullanılmaktadır (Ögel, 1993: 487). Güneş doğunun ve güneyin, ay da batının ve kuzeyin simgesi olmuştur. Türklerde ay, solda; güneş ise sağdadır. Ay ile güneşin insanoğlunu her zaman gözetiminde tuttuğuna ve onları kötü yola sapmaktan koruduğuna inanılmaktadır. Ay soğukun, güneş de sıcakın simgesidir. Mısır’daki Türk - Memlük efsanesinde Ay - Ata ve Ayva Hatun ile türeyiş anlatılmaktadır. Anadolu’daki “Ay - Dede” kültü bu inanışa dayanmaktadır. Cengiz Han’ın atalarında olduğu gibi aydan türeme efsaneleri de vardır. Özellikle Batı’da Venüs, Ön Asya ve Yakutlarda Zühre adı verilen Tan - Çoban - Çolpan veya Erte - Sabahyıldızı Türklerde de güzellik simgesidir. Kırgızlarda Zühre’ye ayın kızı, Anadolu’da “Ak yıldız” denmesinin sebebi bu yıldızın doğuşunun aydınlığın habercisi olmasına bağlanmaktadır (Ögel, 1995: 187-204). Bu mitolojik inanışlardaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi güneş, ay ve yıldız Türkistan topraklarından gelen simgesel anlamlar kazanmaktadır (Soysaldı ve Çatalkaya Gök, 2020: 138).

Türkiye Cumhuriyeti'nin bayrağı kırmızı zemin üzerine beyaz renkli hilâl ve beş kollu yıldızla süslüdür. Bu ay - yıldız kutsal Türk devletinin bağımsızlık simgesidir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı forsu da 16 kollu güneş ve çevresinde 16 adet beş kollu yıldızla simgelenmektedir. Her bir yıldız tarihte kurulan Türk devletlerini, güneş ise Türkiye Cumhuriyeti'ni simgelemektedir.³³ Bayrak simgesiyle Türk tarihinin Türkiye Cumhuriyeti kurum ve kuruluşlarında, özellikle en üst düzeyde temsil edilmektedir. Türk tarihi ve millî bilincinin bu simgede yaşatıldığı görülmektedir.

Ozan Nihat'a göre, esaret bilmeyen Türk ırkının bağımsızlık simgesi, rengini Türk kanından alan al bayraktır. Bayrak için Türk milleti canını vermekten geri durmaz:

“Ozan Nihat, yiğit sesi, er sesi

Esaret bilmeyen ırkın hür sesi

Bu ses bayrak için Türk'ün gür sesi

Ay yıldızın alı kanımız bizim

Bayrağa fedadır canımız bizim” (Uğur, 2008: 481).

Türk milleti için bayrağın önemi son dönemde yaşanan birkaç örnek olayla daha iyi açıklanabilir: İlki Türklerin yavru vatan olarak kabul ettiği Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti topraklarında gerçekleşmiştir. 14 Ağustos 1996 tarihinde Magosa sınır kapısında Türklere karşı protestolar başlamıştır. Daha sonrası protestolar sınır kapısına dayanmıştır. Bir müddet sonra protestolar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti topraklarına geçerek sınırdan asılı olan Türk bayrağını indirmeye çalışan Rum Solomos Solomou, Türk askerinin “Dur” emrini ve uyarı ateşini dinlemeyip, eylemine devam etmiştir. Protestocu Rum, bayrağı direktten indirmek üzereyken Türk askeri tarafından boynundan vurularak öldürülmesiyle eylem son bulmuştur.³⁴

İkinci olay Türkiye sınırlarında gerçekleşmiştir. Antalya'da bir kişi, polis merkezi bahçesindeki bayrağı indirmeye çalışmıştır. Polis memuru, durumu fark edince önce

³³ Bkz. <https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanligi/resmi-simgeler/logo/>, erişim tarihi 14.03.2022

³⁴ Olayın ile ilgili video için bkz. <https://www.dailymotion.com/video/x1z08v9>, erişim tarihi: 14.03.2022.

zanlıya gerekli uyarılarda bulunmuş, ancak zanlı bu uyarıları dinlemeyince polis memuru onu engellemek için zanlıya ateş etmiş ve zanlıyı bacağından vurmuştur.³⁵

Üçüncü olay ise Şanlıurfa'nın Birecik ilçesine hâkim bir tepede bulunan Türk bayrağını indirmeye çalıştığı iddia edilen kişi, polis ekiplerince yakalanır. Olayı duyan vatandaşlar tarafından linç edilmek istenen kişi, polis ekiplerinin havaya ateş açması sonucu öfkeli kalabalığın arasından kurtarılır.³⁶

Âşık Mevlüt Mertoğlu'na göre, Türk bayrağına saygısızlık yapanlara Türk milleti gereken cevabı vermiştir:

“Bizler Türk’üz biz birliği överiz

Biz sancağa yan bakanı döveriz

Biz seversek Allah için severiz

Hak için düşmana çatan sevdamız” (Taşbaşı, 2018: 376).

Türk bayrağına karşı yapılan saldırılar ile ilgili birçok örnek verilebilmektedir. Bu tür girişimler karşısında Türk milleti çok ağır şekilde karşılıklar vermiştir. Bunun sebebi de yukarıda söz edildiği gibi Türk milleti için bayrak; namus, şeref, vatan, bağımsızlık gibi bir milletin varlığını gösteren simgesel bir etkileşim aracı olmasıdır.

Mehmet Çakırtaş, Türk bayrağına yan bakanın gözünü oyacağını ve bayrağın namus ve şeref meselesi olduğunu söyler:

“Sana yan bakanın gözünü oyarım,

Seninle süslenir eşsiz diyarım.

Sensin namus ile şerefim, arım,

Tarihte çok şanslı zaman bayrağım.” (Özsoy, 2007: 36).

³⁵ <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/antalya/karakolun-bahcesindeki-turk-bayragini-indirmeye-calisti-10297367>, erişim tarihi: 14.03.2022.

³⁶ <https://www.sabah.com.tr/video/yasam/turk-bayragini-indirmeye-kalkisan-kisiyi-lincten-polis-kurtardi-video> erişim tarihi: 14.03.2022.

Âşık Türkmenoğlu, “doğmaca söyleme ve atışma” karşılaşmasında Meydânî’ye söylediği sözlerinde Türk bayrağını bir hainin indirdiğini ancak Türk milletinin bayrağına sahip çıkıp İstiklal Marşı ile Türk bayrağını göndere çektiğini anlatmaktadır:

“İndirdi salondan bir hain çıkıp

Sahip çıkmaz mıyız Türk bayrağına?

İstiklal Marşıyla göndere çekip

Şevkle bakmaz mıyız Türk bayrağına?” (Durbilmez, 2020: 291).

Meydânî “doğmaca söyleme ve atışma” karşılaşmasında Âşık Türkmenoğlu’na söylediği sözlerde bayrağın rengini Türk şehitlerinin al kanından aldığını ve Türk bayrağına duyulan saygıyı vurgulamaktadır:

“Türklüğün simgesi, şöhreti, şanı

Canımdan ileri severim onu

Üzerinde rengi şuheda kanı

Boyun bükmez miyiz Türk bayrağına?” (Durbilmez, 2020: 43).

Türk bayrağını bayrakların en güzeli olarak tanımlayan Âşık Ali İzzet Özkan, bayraklar içinde Türk bayrağının başlangıcı olmayan bayrak olduğunu söyler:

“Bayrakların en güzeli,

Türk bayrağı, Türk bayrağı.

Sancakların en ezeli,

Türk bayrağı, Türk bayrağı.” (Halıcı, 1992: 347-348).

Mustafa Ünal, Türk bayrağını vatanın süsü, asırlardır sure gelen Türk varlığı ve şehidin son örtüsü olarak tanımlamaktadır:

“Vatan toprağının solmaz süsüsün,

Asırlar ardımdam gelen sesisin,

Can veren şehidin son örtüsüsün,” (Özsoy, 2007: 28).

Gözünü açtığından beri Türk bayrağını yâr diye bildiğini söyleyen İbrahim Sağır’a göre Türk bayrağı; namus, şeref ve şehitlerin kanıdır:

“Gözüm açtım seni bildim yar diye,

Namus diye, şeref diye, ar diye,

Al renginde şehit kanı var diye,” (Özsoy, 2007: 30).

Türk bayrağının namusu olduğunu söyleyen âşıklardan biri de Âşık Mürsel Sinan’dır:

“Mürsel Sinan vatan benim yarımdır

Anam, babam, bacım, yavrularımdır

Al bayragım namusumdur, arımdır

Dalgalsın yurdun her bir yerinden

Birlik olsak daglar oynar yerinden” (Gelekçi, 2007: 354-355).

Zahit Genç, yeryüzünde bir Türk var oldukça Türk bayrağının inmeyeceğine dair Türk milletinin and içtiğini söyler:

“Gökkubbe çökmeden ay yıldız sönmeden,

And içti bu millet sözünden dönmez.

Bir Türk var oldukça bu bayrak inmez.” (Özsoy, 2007: 34).

Türk bayrağı rengini şehitlerin kanından aldığı söylenir. Âşık Devaî de Türk bayrağının simgeleri ay ve yıldızla bakarak bayrağın rengini bulduğunu ifade ederek şehitlerin kanına atıfta bulunmaktadır:

“Devaîyem bir bütünüz kendimiz

Bölünmeyiz çiynemeden bendimiz

Ay yıldıza bakıp bulduk rengimiz

Bayrak bensem alı sensin Asena” (Coşkun, 2009: 104).

Âşık Devaî, sözlerinde bağımsızlık ve iktidarın simgesi olan al bayrağı göğeye yükselteceğini söyler:

“Nedir bu sendeki çelişki gaye

Al bayrağı yükseltiriz semaya

Gene ülküm hükmedecek dünyaya

Allahıma başkasını tanımam” (Coşkun, 2009: 136).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre Türk milletinin ay yıldızlı şanlı Türk bayrağı mukaddestir:

“Şanlı geçmişin çağın var,

Ay yıldızlı bayrağın var,

Mukaddes bir sancağın var,

Türk’ün şanlı Mehmetçigi.” (Karadeniz, 2006: 74).

Âşık Şeref Taşlıova, Türk bayrağını kahraman Türk ordusunun sancağı olarak tarif eder:

“Ebedi sönmeyen ocağım olan

Kahraman orduma sancağım olan

Üstünde ebedi durağım olan

Vatan derim bayrak derim yurt derim” (Karadeniz, 2006: 104).

Ozan Nihat, bayrağı Türk milletinin ruhu ve özü olarak tanımlamaktadır. Al yıldızın rengindeki al, şehidin kanı olduğunu söyler:

“Bayraktır milletin ruhu ve özü

Onunla süslenir mavi gökyüzü

Patlatırız ona yan bakan gözü

Ay yıldızın alı kanımız bizim

Bayrağa fedadır canımız bizim” (Uğur, 2008: 480-481).

Ozan Nihat’a göre, bayrak; birlik ve beraberlik sağlar, hem gazi hem de şehitleri temsil eder, millet, devlet ve vatandır:

“Bizi bir arada tutandır Bayrak

Hem gazi, hem şehit yatandır Bayrak

Millettir, devlettir, vatandır Bayrak” (Uğur, 2008: 480-481).

1.3.5. Tarihî Kimlikler

Türk tarihindeki kahramanlar, Türk milletine ve kültürüne yaptıkları hizmetler ile Türklüğün simgesi haline gelmiştir. Türk milliyetçileri tarafından Türk birliği ve beraberliğinin sağlanmasında bu kişiler önemli bir millî simge olarak kullanılmaktadır. Türk milliyetçileri, Türk milletinin millî bilincini ve millî hafızasını açık tutmak için Türk tarihine iz bırakan isimlerden yararlanmaktadır.

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, Türk tarihinde Hun Devleti’nin bilinen ilk kağanı Teoman; Hunlarda modern devlet anlayışını geliştiren, orduda onluk, yüzlük, binlik ve tümen sisteminin kurucusu, Türk topluluklarını bir çatı altında toplayan ve Teoman’ın oğlu Mete Han (Atalay, 2014: 107); gücü ve siyasî hâkimiyetiyle Avrupa’da ün salmış Avrupa Hun Devleti’nin lideri Attila; 1071 yılında Malazgirt Muharebesi’yle Anadolu’nun kapılarını Türklere açan Alparslan; üç kıtaya hükmeden Osmanlı Devleti’nin kurucu lideri Osman Bey ve 1453 yılında henüz 21 yaşındayken İstanbul’u fethederek çağ kapatıp çağ açan Osmanlı Devleti’nin lideri Fatih Sultan Mehmet gibi Türk kahramanları Türk gençlerine örnektir:

“Teomanlar Mete Hanlar,

Attilalar Alpaslanlar,

Osmanlar Fatih Sultanlar,

Meydan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 71).

Ozan Nihat’a göre, Türk kağanı Oğuz Han, Alparslan ve Fatih Sultan Mehmet gibi liderlerin örnek alınarak Türk birliğinin kurulması gerekir:

“Ne der ise desin küfrün mektebi

Bizim önderimiz son büyük

Nebi Oğuz Han, Alparslan, Fatihler gibi

Kağanlar safında birlik olalım” (Uğur, 2008: 151).

Türk tarihinin önemli isimlerine şiirlerinde yer veren âşıklar, Türk milletinin hafızasına ışık tutmaktadır. Böylece millî tarih bilinci yaratılmaktadır. Âşık şiirinin üçüncü dizesinde: “Nebi Oğuz Han, Alparslan, Fatihler gibi” sözüyle Türklerin kahraman ve yiğit atalarından söz etmektedir. Oğuzhan, Türk mitolojisinde Türk milletinin en eski atalarından biridir. Oğuz Kağan Destanı’nın kahramanıdır. Bu nedenle Türklüğün simgesidir. Alparslan ise Türklere Anadolu’nun kapılarının açıldığı 1071 Malazgirt Savaşı’yla özdeşleşmiştir. Alparslan, Türk milleti için Anadolu’nun simgesidir. Fatih Sultan Mehmet, 1453’te İstanbul’un fethiyle anılmaktadır. Türk milleti için Fatih Sultan Mehmet, İstanbul ve Ayasofya Camii’nin simgesidir.

Âşık Murat Çobanoğlu’na göre, Türk tarihinin kritik döneminde Türklere Anadolu’nun kapılarını açan, dünyaya ün salmış Türk lider Alparslan’dır:

“İsmi yayılınca bütün cihana,

Dehşetle bir korku düştü düşmana,

Kılıcının ucu batınca kana,

Her yana velvele saldı Alpaslan” (Durbilmez, 2014: 307).

Osmanlı Devleti’nin lideri Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul fethine ve Anadolu’nun kapılarını Türklere açan Büyük Selçuklu Devleti’nin lideri Alparslan’a atıf yapan Ozan Arif, Türk milletinde tarih şuuru oluşturmaktadır:

“Kapı gibi, çağlar açıp kapatan,

Cennet Mekân Fatih Sultan Mehmet Han,

Yeniden kükredi bugün Alparslan,

Bizimle yürüdü, bizimle gardaş.” (Ozan Arif: 218).

Âşık Devaî, Osmanlı Devleti’nin atası Orhan, kurucu lideri Osman, İstanbul’u fetheden Fatih Sultan Mehmet ve önemli lideri Sultan Murat’ın her bir zaferinin Türk milletinin dileği olduğunu söyler. Osmanlı Devleti, Türk devletidir. Tarihte yaşadı, şimdi yaşıyor ve gelecekte de yaşamaya devam edecektir:

“Orhan’ı Osman’ı Fatih’i Murad’ı

Her zaferin sonu Türk’ün muradı

Bin asır geçse de Osmanlı adı

Yaşadı yaşıyor yaşayacak da” (Coşkun, 2009: 99).

Âşık Veysel’e göre, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu lideri ve birçok alanda Türklüğe hizmet etmiş Mustafa Kemal Atatürk, Türklerin vatanının kurtarıcısı olmuş ve Türk milletini ihya etmiştir:

“Atatürk’tür Türkiye’nin ihyası

Kurtardı vatanı düşmanımızdan

Canını bu yolda eyledi feda

Biz dahi geçelim öz canımızdan (Şatiroğlu, 1971: 192; Karaçağıl, 2019: 42).

Âşık Veysel, sözlerinde Türk ve Atatürk vurgusu yapmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletine yapmış olduğu hizmetlerden dolayı Türk milleti için Türklüğü simgelemektedir.

Kemalî Bülbül (Samsunlu Âşık), “Yurtta barış dünyada barış” ilkesini benimseyip, dile getiren Mustafa Kemal Atatürk olduğunu söyler. Bu ilkenin koruyucusu ise Türk milletidir. Mustafa Kemal Atatürk, barışın simgesidir:

“Büyük ATATÜRK’ün dediği gibi,

Türkiye’nde barış, dünyada barış.

Milletimdir bu ilkenin sahibi,

Türkiye’nde barış dünyada barış” (Halıcı, 1992: 79).

Âşık Çırağî, Mustafa Kemal Atatürk’ün atasının ve kendisinin Türk olduğundan söz eder. Türk olmak ve Türk’üm demek ayrıcalıktır:

“Mustafa’dır Atatürk’tür,

Ecdadı Türk kendi Türktür.

Kemal ismi çok büyüktür,

Ne mutlu Türküm diyene!” (Halıcı, 1992: 287).

“Ne mutlu Türküm diyene!” sözüyle Âşık Çırağî, Türk milletin bilinçaltına Türk olmanın gurur verici bir duygu olduğunu aşılacaktır. Bu duygu da diğer dizelerde vurgulanan Atatürk ile özdeşleştirilmektedir.

Âşık Şeref Taşlıova, sözlerinde Kurtuluş Savaşı’nın lideri Mustafa Kemal Atatürk’ün vatana özgürlük kapısını açtığını anlatır:

“Kahraman Mustafa Kemal,

Samsun’a doğru aldı yol,

On dokuz Mayıs’ta bir gül,

Açıldı vatan yazılı.” (Karadeniz, 2006: 74).

Âşık Şeref Taşlıova, sözlerinde Anadolu topraklarını savaşarak Türk devletini kuran Mustafa Kemal Atatürk’ten söz eder:

“Biri savaş yaptı bizi kurtardı,

Biri bin bir tür meyveler verdi,

Biri üzerinde bir devlet kurdu,

Biri Anadolu, biri Atatürk.” (Karadeniz, 2006: 78).

Çanakkale Savaşı’nda yaklaşık 275 kilo gramlık top mermisini sırtlayıp topun namlusuna yerleştirerek boğazdan geçmeye çalışan düşman gemisine ağır hasar veren Türk kahramanı Seyit Onbaşı’ya atıf yaparak bir Türk’ün bin kişiye bedel olduğunu anlatan Âşık Mevlüt Mertoğlu, Türk’ün gücüne ve kudretine değinmektedir:

“Bir Seyid Onbaşı bir top mermisi

O mermiyle battı düşman gemisi

Dedik bine bedel Türk’ün birisi

Anlatayım sana Çanakkale’yi (Taşbası, 2018: 216).

Mustafa Kemal Atatürk’ün ülkenin ekonomik gelişimi için fabrikalar kurduğunu ve kadınlara eşit haklar vererek insan haklarına önem verdiğini söyleyen Âşık Hasretî, Mustafa Kemal Atatürk’ü Türklüğün, hak ve hürriyetin simgesi olarak tanımlamaktadır:

“Yurda fabrikalar kurdun

Dertlinin halini sordun

Kadına eşit hak verdin

Yücemizsin Gazi Paşam” (Durbilmez, 2020: 261).

Âşık Şeref Taşlıova'ya göre, *Ateşten Gömlek*, *Yeni Turan*, *Sinekli Bakkal*, *Handan* gibi eserleriyle Türk Edebiyatı'na ve kültürüne hizmet eden Halide Edip Adivar; 1877-1878 yıllarında Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 93 Harbi olarak bilinen savaşta Ruslara karşı Erzurum'da mücadele eden kahraman Türk kadını Nene Hatun ve millî mücadele döneminde ön sıralarda mücadele eden kahraman Türk kadını Kara Fatma gibi birçok alanda Türklüğe hizmet eden Türk kadını vardır:

“Halide Edip Adivar,

Nene Hatun'dan yadigâr,

Örnektir Kara Fatmalar,

Büyük gücüm Türk kadını.” (Karadeniz, 2006: 71).

Türk milleti kadını ve erkeğiyle bir bütündür. Erkek ve kadınlar arasında ikilik yoktur. Türk kültüründe erkek kadına, kadın da erkeğe saygıda kusur etmez. Türk kadınları, erkekleriyle birlikte topraklarını savunmuştur. Türk kadınları, Türk erkekleri gibi kılıç kuşanmış, kalkan kaldırmış, ok atmış ve at binmiştir. Bunun birçok örneği vardır. Özellikle Çanakkale Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda Türk kadınlarının rolü yadsınamayacak derecede önem arz etmektedir.

Türk tarihinde Türk milleti için önemli işler yapmış isimler âşıkların şiirlerinde can bulmaktadır. Türk milletinin nereden geldiği, atalarının kimler olduğu ve bu kahramanların Türk milleti için neler yaptığı şiirlerde anlatılarak Türk tarih bilinci oluşturulmaktadır. Türk milletinin nasıl bir millet olduğu hatırlatılmaktadır. Âşıklar, Türk milletinin bilinçaltında kalan değerleri gün yüzüne çıkartarak Türk milletine millî bilinç aşılamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİYETÇİLİK KURAMLARINA GÖRE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN İNCELENMESİ

Milliyetçilik anlayışının, dönemin şartlarına göre değişkenlik gösterdiği gibi dönemin özelliklerine de uyum sağlayabilen bir yapısı vardır. Bu nedenle tek tip milliyetçilikten söz etmek doğru değildir. Milliyetçilik ülkeden ülkeye, toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir. Örneğin farklı ırkların yer aldığı Fransa’da milliyetçilikten söz ederken ırkî milliyetçilikten söz edilemez. Ya da birkaç dili resmî dil olarak kabul eden İsviçre’nin milliyetçilik anlayışını dil ile açıklamaya çalışmak doğru olmayacaktır. Ancak dil kavramının bir millet için hayatî bir öneme sahip olduğunu da belirtmek gerekir. Bu nedenle İsviçre’deki millet ve milliyetçilik anlayışının incelenmesi farklı bir bakış açısıyla olmalıdır (Özkırımlı, 2019: 255). Aynı şekilde Türk milliyetçilik anlayışını tek tip bir milliyetçilik şeklinde açıklamaya çalışmak Türk milliyetçiliğinin anlaşılması için yeterli olmayacaktır. Bu nedenle Türk milliyetçilik anlayışını daha iyi anlayabilmek için milliyetçilikle ilgili farklı kuramlardan faydalanılmaktadır. Âşık Edebiyatı’nda yer alan Türk milliyetçilik anlayışını yansıtan şiirler; aynı soydan geldiğini, ortak dil, inanç, kültür ve tarihi paylaştığını ileri süren “ilkçi kuram”; milliyetçiliğin çağın toplumsal bir gerekliliği olduğunu savunan, milliyetçiliği sosyal, siyasal ve ekonomik gelişimlere ve değişimlere etki eden modernleşme süreci ile birlikte değerlendiren “modernist kuram”; milletlerin etnik köken ve kültür özelliklerini inceleyen “etnik-simgencilik” (Özkırımlı, 2019) ve milliyetçiliğin yeniden üretildiğini savunan “banal milliyetçilik” yaklaşımlarına (Bilig, 2002) göre incelenmektedir.

Söz konusu milliyetçilik kuramlarına geçmeden önce Türkiye’de yer alan mikro ve makro milliyetçilik anlayışından da söz etmekte fayda vardır. Türkiye’de mikro milliyetçilik anlayışına farklı bir bakış açısıyla bakıldığında bunun bir ayrımcılık değil, yerel bölgelerin kültürel değerlerine sahip çıkması ve bu değerleri yaşatması olarak

görmek daha doğrudur. Ön plana çıkarılan yerel değerler Türk kültürüne çeşitlilik ve zenginlik katmaktadır.

Türk devletini, milletini koruyan ve bu uğurda canlarını veren yiğit Yozgat insanlarından söz eden Âşık Türkmenoğlu, Yozgat insanını överek mikro milliyetçilik yapmaktadır:

“Yiğitlerin harman olduğu yerdir

Vatan, bayrak için öldüğü yerdir

Bütün Türkiye’nin bildiği yerdir

Devleti, milleti koruyor Yozgat” (Durbilmez, 2018: 90; 2020: 337).

İlim, irfan yuvası ve Mevlana’nın hocası Seyit Burhanettin’in bulunduğu Kayseri ilini öven Âşık Hasretî, ilim ve irfan yuvası şeklinde Kayseri ilini öne çıkararak mikro milliyetçilik yapmaktır:

“Sende yatar Mevlana’nın hocası

İlim irfan dolu âlimler hası

Seyit Burhaneddin gönül aynası

Bir gizli hikmettir sırrın Kayseri” (Durbilmez, 2020: 251).

7 Mart 1920 yılında Kadırlılı kahraman Türk çetelerinin yurtlarındaki düşmanlara karşı kazma ve kürek ile mücadele ettiğini anlatarak Kadırlı’nın yiğit Türklerinden söz eden Âşık Abdülvahap Kocaman, memleketini savunan Kadırlıların mücadelesi anlatılarak mikro milliyetçilik yapmaktadır:

“Kahraman çeteler demir bilekli

Aslan çehreli çatal yürekli

Kimisi kazmalı kimi kürekli

Düşmanlara mezar eşti Kadırlı” (Kayırhan, 2007: 167).

Mikro milliyetçilikte yerel düzeyde Türk devleti ve milleti için yapılan mücadeleler ön plana çıkmaktadır. Âşıkların sözlerinin içeriğinde yerel milliyetçilik olsa da şiirlere anlamsal olarak bakıldığında Türk devletinin ve milletin genelini kapsadığı görülmektedir.

Makro milliyetçilik ise yerel milliyetçilikten daha kapsamlı ve daha geneli ifade eder. Örneğin birçok Türk milliyetçisinin ülküsü olan Turancılık, dünyadaki bütün Türklerin birlik ve beraberliğini anlattığı için makro bir milliyetçilik anlayışına girmektedir.

Esaret altındaki Türk ülkelerin bağımsızlığını kazandığını, Türk dünyasının mutlu olduğunu ve Oğuz neslinin Türk milletinin birlik ve beraberlik ülküsü Turan'ı kurma vaktinin geldiğini anlatan Ozan Nihat, dünya üzerindeki bütün Türkleri kapsayan bir idealden bahsettiği için makro milliyetçilik yapmaktadır:

“Nihat, güneş doğdu esir illere

Türk Dünyası döndü coşkun sellerle

Oğuz nesli boy boy düştü yollara

Birlik beraberlik yoluna doğru

Büyük ülke Turan iline doğru” (Uğur, 2008: 391).

Doğu ve Batı'ya hükmeden ve haçlılarla mücadele eden Türk milletinden söz eden Âşık Çatak, makro milliyetçilik yapmaktadır:

“Doğu-Batı tümü bizden soruldu

Kaleler feth olundu, haçlı kırıldı

Türklüğün mühürü zulme vuruldu

Gazilik, şehitlik sırrına erdik” (Yıldız, 2016: 208).

Âşıkların şiirlerinde Türk toplumlarının birlik ve beraberlik içinde hareket etmesini sağlayabilmek amacıyla tarih bilinci oluşturulmaktadır. Tarih bilinci milletlerin; geçmişini, yaşam şeklini, yaşam felsefesini, ahlakî yapısını, inancını, kültürel

değerlerini, öngörüsünü, idealini vb. maddi ve manevi unsurları anlamasını sağlamaktadır. Bu şekilde Türk toplumları arasında sosyokültürel, ekonomik ve siyasî bir bağ kurulması amaçlanmaktadır.

Türk millî kültürü içerisinde önemli bir yeri olan Âşık Edebiyatı ürünleri aracılığıyla sürekli gündemde tutulan milliyetçilik duygusu, Türk toplumlarının millî karakterlerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaktadır. Millî karakter, millî kimliğin yansımasıdır. Millî kimlik, bir milletin özüdür. Bilinçaltında kalan değerlerin gün yüzüne çıkartılmasına katkı sağlayan şiirlerin, Türk milletinin birlik ve beraberliğine katkısı yadsınamayacak kadar çoktur.

2.1. İlkçi Kuramı

İlkçi kuramına göre milletler, doğal ya da eskiçağlardan beri var olan yapıdır. İlkçi kelimesinin terim anlamını incelediğimizde İngilizcede “başlangıçtan beri var olan” ve “ilk yaratılan ya da geliştirilen” demektir. Kelimeyi ilk kullandığı düşünülen İngiliz tarihçi Edward Shils terimi, aile içi ilişkilerden söz ederken kullanmıştır. Aile üyeleri arasındaki bağlılığın birbirleriyle sürekli iletişim halinde olmalarından değil, kan bağına yüklenen, kelimelerle ifade edilmesi güç anlamdan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Shils’e göre bu bağ, “ilk olma” niteliği taşır, yani her şeyden önce yaratılmış ve hep varmış gibi idrak edilir (Özkırımlı, 2019: 74-75).

İlkçilik türdeş bir kategoriye belirlemek için değil benzer yaklaşımları nitelemek için kullanılan genel bir terimdir. İlkçilik kuramı, milliyetçiliği üç yaklaşımla incelemektedir:

2.1.1. Doğalcı İlkçi

İlkçilik kuramı milliyetçiliğinin ilki “doğalcı” bakış açısıdır. Bu bakış açısının ilkçiliğin en aşırı yorumu olduğu düşünülmektedir. Bu görüşte etnik kimlik; konuşma yeteneği, koku alma, hissetme, tat alma, görme duyuları ya da kadın / erkek cinsiyeti kadar doğaldır. Bu görüşü savunanlara göre kişilerin ait oldukları etnik topluluk önceden bellidir. Grup içinden olmayan kimseler dışlanmaktadır. Milletlerin doğal sınırları vardır. Bireyler doğduklarında sahip oldukları aile gibi bir etnik gruba üyedir. Ayrıca her şeyin bu kadar açıkça belli olduğu doğalcı bakış açısında milletin belli bir “kökeni,

görevi, ahlakı, kültürü ve karakteri” vardır. İlkçilik, milletler ile etnik grupları birbirinden farklı olarak görmemektedir (Özkırımlı, 2019: 75-77).

İlkçi bakış açısının bu aşırı versiyonunu tamamiyle benimsemeyen araştırmacılardan Smith, milletlerin varlığının eski çağlara kadar gittiğini ve milliyetçiliğin de bu devirlere dayandığını kabul etmesine rağmen milleti, doğal bir düzenin unsuru olarak görmemektedir. Milletlerin İlkçağlara dayanan kadim bir geçmişlerinin olduğunu ve geçmişten bu güne fazla değişikliğe uğramadan, biçimsel farklılıklar olsa bile millî özün hep aynı kaldığı savunulmaktadır. Bu yaklaşıma “eskilci” denilmektedir. Bazı araştırmacılar bu terimin karşılığı olarak “kadim” kelimesini kullanırken Özkırımlı eski zamandan kalan anlamına gelen “eskil”i kullanmayı tercih etmiştir. Eskilcilere göre milletlerin ortak bir tarihi, dili, kültürü ve paylaştığı coğrafyası vardır. Tarihî süreçte gelişen teknolojik ve siyasî gelişmeler savaş, göç gibi olumsuz durumlar nedeniyle milletin genel görünüşünde değişiklikler olabileceği, ancak milletin karakteristik ve öz yapısının değiştirilemeyeceği savunulmaktadır (Özkırımlı, 2019: 77-82).

Türk milliyetçileri arasında köken, nesil, karakter vb. olgulara dayandırılan milliyetçilik anlayışının Anadolu âşıklarının sözlerine yansıdığı görülmektedir.

Kökeninin ve atasının Türk olduğunu söyleyen Tokatlı Âşık Selmani’nin bu fikri, ilkçilik bakış açısının eskilci yaklaşımı içerisinde yer aldığı düşünülmektedir:

“Anam Türk atam Türk, Türk evladıyım,

Canım kanım kurban vatan uğruna,

Devletin bekçisi kol kanadıyım,

Canım kanım kurban vatan uğruna,” (Avşar, 2010: 216).

Türk milletinin kurduğu ilk Türk devleti Göktürk devletine atıfta bulunan Âşık Şeref Taşlıova’nın bu fikri, ilkçilik bakış açısının doğalcı yaklaşımı içerisinde yer aldığı düşünülmektedir:

“Medeniyet ırasını yakan biz,

Asya ile Avrupa’ya bakan biz,

Dünyada ilk devlet kuran hakan biz,

Esirlik görmedik yaşıımızda hey!” (Karadeniz, 2006: 91).

Anadolu topraklarında yaşayan Türklerin soyunun Türkistan topraklarına dayandığını söyleyen Âşık Türkmenoğlu’nun fikri, ilkçilik yaklaşımı tarafından benimsenen soy birliğine işaret etmektedir:

“Türkoğlu Türklerik soyumuz belli

Milleti düşünür ferdimiz bizim

Seherimiz belli, köyümüz belli

Gahramanla dolu yurdumuz bizim” (Durbilmez, 2018: 276).

Türk milletinin aslının Türkistan topraklarında kadim bir geçmişe sahip Oğuz boylarından geldiğini ve Türk gençlerinin bununla gurur duyması gerektiğini söyleyen Âşık Şeref Taşlıova’nın fikrinde ilkçilik anlayışının içeriğinde yer alan köken, soy, mukadderat ve karakter gibi olgulara rastlanılmaktadır:

“Asya’dan gelmiş aslımız,

Oğuz boyundan neslimiz,

Cihanda yoktur mislimiz,

Bu şan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 71).

Kökenini Altaylardan gelen Oğuz Türklerine dayandıran Âşık Abdulvahap Kocaman’ın fikri, ilkçilik anlayışının içeriğinde yer alan köken, soy ve karakter gibi olgulara rastlanılmaktadır:

“Altaylardan geldim Oğuzlardanım

Sanki Alparslan’ım de Cengiz Han’ım

Her nereye gitsem Türk’dür unvanım

Sürseler de Müslümanım Türk’üm ben” (Kayırhan, 2007: 182).

Eskilcilerin millet olma anlayışını benimseyen Türk milliyetçileri, Türkiye Cumhuriyeti’ni yüzyıllardan beri var olan bir birlikteliğin günümüzdeki uzantısı olarak görmektedir. Değişen tek şeyin Türk milletinin büründüğü biçim olduğunu, karakterinin ve millî özünün aynı kaldığını savunmaktadır. Türk milleti kendisini; kökeninin Türkistan topraklarında Oğuz soyuna dayanan ortak bir kültürü, tarihi, dili ve toprağı paylaşan insanların oluşturduğu topluluk olarak tanımlamaktadır. Türk milletinin tarihî süreçte bazı dönemlerde gerilemeler yaşadığını da kabul etmektedir. Fakat bu gerileme dönemlerine rağmen millî özün yok edilemeyeceği düşünülmektedir. Milleti yöneten kesimin ellerindeki araçlar, kontrolleri altındaki teknoloji değişse de milleti oluşturan temel özelliklerin değişmeyeceği düşünülmektedir.

Hürriyet fikrinin Türk milleti ile başladığını ve on altıncı Türk devleti Türkiye Cumhuriyeti’nin diğer Türk devletlerinin devamı olduğunu ve özellikle Türkiye Cumhuriyeti’nin aslının Türkistan topraklarında kurulan ilk Türk devletine dayandığını söyleyen Âşık Şeref Taşlıova’nın fikri ilkçilik yaklaşımının eskilci bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“Türk’le başlamış hürriyet,

On altıncı büyük devlet,

Sevgilidir Cumhuriyet,

Vatan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 71).

Türkleri tarihinden, öz benliğinden ve soydaşlarından uzaklaştırmak isteyenlerin olduğu hususunda uyarı ve Türk milletinin karakterinden ve kimliğinden söz eden Ozan Nihat’ın fikri, eskilci bakış açısını yansıtmaktadır:

“Tarihi kökünden sökmek isterler

Gerçeği sapıtıp bükmek isterler

Türk’ün benliğini yıkmak isterler

Müslüman Türkleri bozdurmayalım

Soydaşlarımızı ezdirmeyelim!” (Uğur, 2008: 229).

Türklerin geçmişten bugüne özünde ve sözünde mertlik olduğunu söyleyerek Türk milletinin özündeki karakterden söz eden Âşık Devaî’nin fikri, ilkçilik yaklaşımının eskilci bakış açısında yer alan özün değişmeyeceği anlayışını yansıtmaktadır:

“Azerbaycan Kırım Musul ve Kerkük

Biliyor bilecek yaşayan her Türk

Sözüyle özüyle mert olan her Türk

Yaşadı yaşıyor yaşayacak da” (Coşkun, 2009: 99).

Soyunun Oğuz Türklerine dayandığını, huyu ve suyunun Oğuzların devamı Osmanlı Devleti’nin kağanlarından geldiğini söyleyen Âşık Abdülvahap Kocaman’ın fikri, ilkçilik yaklaşımı içinde eskilci bakış açısında yer alan karakter ve soy özelliklerini yansıtmaktadır:

“Oğuz Türklerinden bizim soyumuz

Yavuz’dan Fatih’den gelir huyumuz

Yiyip ekmeğimiz içip suyumuz

Terörün methini etmesinler haaa” (Kayırhan, 2007: 156).

Kökeninin Türk olduğunu vurgulayan Âşık Veysel’in fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı kökenden gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“İftihar ettiğim büyük Muradım

Türk oğluyum temiz Türk'tür ecdadım

Şehit ismi yazılıydı soyadım

Kanım ile mezarımın taşına" (Şatıroğlu, 1971: 184; Karaçağıl, 2019: 37-38).

2.1.2. Biyolojik İlkçi

İlkçi kuramın ikinci bakış açısı biyolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre etnik bağlılıkların temelini "genetik özelliklerde" ve "içgüdülerde" arayan "sosyobiolog" çalışmalar oluşturur. Bu yaklaşımın kökeninde "üreme, çoğalma" vardır. Buna göre, insanlar kendilerine yakın olan akraba, hısım, aynı boy, kavim ve kabileden kişilerle üreme yolunu seçmektedir. Kendine yakın olanı seçmek içgüdüsel bir davranıştır. Yakın olanı belirlemede en temel ölçüt ise kan ve kültürel bağlıdır. Bu şekilde üreme yöntemi ile insanların etnik gruplarına ya da milletlerine daha güçlü duygular besledikleri ileri sürülmektedir (Özkırımlı, 2019: 81-83).

Türk milletinde aynı kan, kabile, boy ya da benzer kültürel değerleri benimseyenler arasında evlilik bağı ile kurulan ilişkiler neticesinde çoğalma söz konusudur. Bu şekilde çoğalmanın tercih edilmesinin en temel sebebi ise Türkler için evliliğin çok önemli bir müessese olmasıdır. Aile, toplumun temel direğidir. Saygı, sevgi ve eğitim ilk olarak aile de başlamaktadır. Bu bilince sahip Türk milleti, Türklük değerlerini toplum içinde yaşatmak istemektedir. Evlenecek kişiler ve bu kişilerin aileleri Türk töresini bilmelidir. Türk karakterine uygun hareket etmeleri gerekir. Bununla birlikte evlenecek kimselerde aranan temel özellikler arasında kültürel denge ve yakınlık da vardır. Türk kültüründe şöyle bir söz kullanılır: "Huyu huyuma, suyu suyuma benzesin." Bu sözden de anlaşılacağı üzere karakteri karakterime, soyu soyuma, kökü köküme, kültürü kültürüme uygun olsun denilmektedir. Türk milleti için gelenek ve görenekler çok önemli değerlerdir.

Soyunun kurt soyundan geldiğini ve öz Türk olduğunu söyleyen Âşık İbrahim Koç, Göktürklerle ve Uygur Türklerine atıfta bulunmaktadır. Kurt; Türkler için yol gösterici, kurtarıcı ve türemenin simgesidir. Türk anlatılarında kurt, Tanrı tarafından gökten ışık ile indirilen kutsal bir varlıktır. Âşık İbrahim'in sözlerinde geçen kurt simgesi, Türklerin bilinçaltında kalan Göktürklerin *Bozkurt* ve *Ergenekon* ile Uygur Türklerinin *Türeyiş*

anlatılarını gün yüzüne çıkartmaktadır. Türklerin aynı kan, soy ve kabileden türediklerini vurgulayan Âşık İbrahim'in fikri, milliyetçilik kuramının ilkçilik yaklaşımı içinde yer alan biyolojik bağı yansıtmaktadır:

“Bana babamı sorma.

Ben kurdun yavrusuyum.

Bana ters bakıp durma.

Ben öz Türk'ün nesliyim.” (Gümüş, 2010: 178).

Türk doğduğunu ve ecdadının soyunun da Türk olduğunu karakterinin değişmeyeceğini vurgulayan Âşık Şeref Taşlıova'nın fikri, ilkçilik yaklaşımının soy ve karakteri içeren doğalcı bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“Şeref'i sorarsan işte ben buyum

Türk doğdum Türklüktür ecdadım soyum

Boynumu vursalar değişmez huyum

Vatan derim bayrak derim yurt derim” (Karadeniz, 2006: 104).

Türk milletinin karakterini İstanbul'u fetheden Fatih Sultan Mehmet ve Hilafeti Osmanlı Devleti'ne getiren Yavuz Sultan Selim'in aldığını, Balkanlar ve Çin'den Viyana'ya kadar hükmeden Türklerin aynı soydan geldiğini söyleyen Âşık Abdülvahap Kocaman'nın fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı soydan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“Türk oğluyum Oğuzlardan soyum var

Fatihlerden Yavuzlardan huyum var

Tunalardan Volgalardan suyum var

Çin'den Viyana'ya varanlardanız.” (Kayırhan, 2007: 154).

Türk milletinin beş bin yıllık bir mazisi olduğunu, aynı soy ve aynı kandan geldiğini söyleyen Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı soydan ve kandan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“Beş bin yıllık değişmeyen simgemiz

Turan Türkün öz adıdır unutma

Aynı soydan aynı kandan genimiz

Turan Türkün öz adıdır unutma” (Taşbaşı, 2018: 387).

Neslinin asil kandan geldiğini söyleyen Âşık İbrahim Koç'un fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı nesil ve kandan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“Selçukludan beri gelir aslımız.

Asil kanla donatılmış neslimiz.

Viyana'ya, Yemen'e gider sesimiz.

Cenkten cenge kosan kır atlıyım ben.” (Gümüş, 2010: 253).

Dünyanın Türkleri tanıdığını, kanının Türk kanı olduğunu, atalarının vatan uğruna şehit olduğunu ve bayraklarının rengini Türk kanından aldığını söyleyen Âşık İbrahim Koç'un fikri, ilkçilik yaklaşımının içinde yer alan kan bağına içeren biyolojik bakış açısının özellikleri arasındadır:

“Biz Türk'üz dünya bilir aslandır soyadımız.

Kanımız asil kandır, kahraman ecdadımız.

Dedemiz şehit oğlu, şehittir evladımız.

Canımız kadar aziz kandandır bayrağımız” (Gümüş, 2010: 331).

Türk çocuğunun Türk'ün soyundan geldiğini ve kardeşi olduğunu söyleyen Halk şairi Mansur Alyansoğlu'nun fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı soydan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“Türk çocuğu Türk’ün soyu kardaşı,

İstemez savaşı, sever barışı.

Gelip geçmektedir ömür güneşi,

Vatan hizmetini ister gençlikten” (Halıcı, 1992:41).

Öz Türk olduğunu söyleyen halk şairi Ayşe Çağlayan’ın fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı soydan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“Ayşe der anneyim has Türküm özden,

Kusurluysam özür dilerim sizden,

Öğretmelerin de isteği bizden,

Çocuklar tertemiz gelsin anneler.” (Halıcı, 1992: 103).

Üç kıtaya hükmeden Türk devletlerine atıfta bulunarak günümüz Türk gençliğine tarihteki Türklerle kan bağıını işaret eden Âşık Şeref Taşlıova’nın fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı kandan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“Üç kıtanın her yerinde,

Eserin vardır derinde,

Asıl kudret damarında,

Bu kan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 72).

Türk milletinin aynı ırk, aynı kan ve aynı soydan geldiğini söyleyen Âşık Abdulahap Kocaman’ın fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı ırk, soy ve kandan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

“Aynı ırksın, aynı kansın, aynı soy,

Aynı dilden, aynı dinden, aynı boy.

Gel oğlum elini vicdanına koy,

Ulubatlı er Hasan'dan örnek al!" (Halıcı, 1992: 312).

Türk kanı vurgusu yapan Âşık Devaî'nin fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı kandan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

"Hayran imiş şu İstanbul insanı

O Maykıl Ceksın denilen popçuya

Sevgi duymaz taşır ise Türk kanı

O Maykıl Ceksın denilen popçuya" (Coşkun, 2009: 106).

Türklerin soyunun Osmanlıya dayandığını söyleyen Âşık Devaî'nin bu fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı soydan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

"Ecdadımız Osmanlı bu yurdu güzel kurdu

Düşman gelince yurda ona Osmanlı vurdu

Dik durdu bu milletim haksızdan hesap sordu

Eğilmez başımızı yoksa eğiyor musun

Türk'ün onuruyla oynandı uyuyor musun (Coşkun, 2009: 183).

Türk gençlerine kendi soylarını hatırlatan Âşık Şeref Taşlıova'nın fikri, ilkçilik yaklaşımının aynı soydan gelmeyi içeren biyolojik bakış açısı içinde değerlendirilebilir:

"Teomanlar Mete Hanlar,

Attilalar Alpaslanlar,

Osmanlar Fatih Sultanlar,

Meydan senin Türk gençliği.

...

Yavuz Sultan Selim Han'ın,

Muhteşem bir Süleyman'ın,

Torunu Mimar Sinan'ın,

İman senin Türk gençliği," (Karadeniz, 2006: 71).

2.1.3. Kültürel İlkçi

İlkçilik yaklaşımının üçüncü bakış açısı ise etnik çalışmalarda kültür ve inanç bağılıklarını ön plana çıkartan "kültürel ilkçi" çalışmalarıdır. Bu yaklaşıma göre din, dil ve ortak tarihe olan bağıllık önemlidir. Kültür, inanç ve tarih gibi bağıllık ifade eden ve toplumu diğer toplumlardan ayıran bu unsurların "her şeyden önce var olduğuna" inanılmaktadır. Bu unsurlara olan bağıllığın tamamen doğal olduğu ve kişisel çıkarların söz konusu olmadığı ileri sürülmektedir. Bağıllıktan anlatılmak istenen ise duygu ve heyecandır (Özkırımlı, 2019: 82-83).

Kültürel ilkçi yaklaşımında söz konusu temel unsurlar; ortak dil, inanç, tarih ve kültürdür. Bu unsurlara insanlar karşılıksız bağılıdır. Bu bağıllıkta duygu ve heyecan söz konusudur. Ortak dil, inanç, kültür ve tarih Türk milletini birbirine bağlayan milliyetçilik duygusunu ve heyecanını yaşatan ana unsurlar arasındadır. Bu duygu ve heyecan insanlar arasındaki ortak bağı güçlendirmektedir.

Türk kültürünün önemli bir değeri olan türkü; Türk milletinin tarihini, dilini, inancını, âdet, gelenek ve göreneklerini içinde barındırmaktadır. Türküde sosyal, siyasî ve ekonomik hayata ait değerler de anlatılmaktadır. Türklerin geçmişten günümüze gelen bütün değerleri türkülerle yaşatılmaktadır. Atalarının Türk olduğunu ve Türk'e özgü olan türküyü söylediklerini anlatan Âşık Veysel'in fikri, ilkçilik kuramının kültürel ilkçilik yaklaşımı içerisinde değerlendirilebilir:

"Türklerdir bizim atamız

Halis Türküz kanı temiz

Şarkı gazeldir hatamız

Türküz türkü çağırırız” (Şatıroğlu, 1971: 187; Karaçağıl, 2019: 64).

Türk dünyası kültürü ve tarihine ait birçok unsur destanlarda yer almaktadır. Manas Destanı da Türk kültür dünyasının “maddi kültürü, din ve inanışları, sözlü edebiyat ürünleri, düğün, eğlence ve yarışma kültürü, avcılık, onomastik, halk hekimliği” gibi birçok unsurunu içinde barındırmaktadır (Durbilmez, 2003: 154-176; Albayrak, 2022: 336). Manas Destanı’nı Türk kültürüne açılan bir yapıt olarak nitelendiren Âşık Hasretî’nin fikri, kültürel ilkçiliğin bakış açısına girmektedir:

“Kültüre açılan kapıdır bize

Eserdir, mimardır, yapıdır bize

Ecdat varlığına tapıdır bize

Ulu bir bilimdir Manas Destanı” (Durbilmez, 2020: 243).

Türkçe; Türk milletinin hafızası, tarihi, sosyolojisi ve felsefesidir. Dilin varlığı milletin varlığına işarettir. Dil, işlevi nedeniyle milleti birbirine bağlayan en önemli millî değerdir. Türkçenin Türk olmanın, millî kültürün, millî vatanın ve ilmî araştırmaların temelini oluşturan özelliklere sahip olduğunu söyleyen Abdülvahap Kocaman’ın fikri, kültürel ilkçiliğin bakış açısına girmektedir:

“Türkçe Türk olmanın kaidesidir

Vatan bahçesinin gülüdür

Türkçem millî kültürün bir abidesidir

İlmî araştırma dalıdır Türkçem” (Kayırhan, 2007: 184).

Dedem Korkut, Türk dünyası kültürünün bilge kişisi ve ozan / baksı geleneğinin kurucusudur. Dedem Korkut anlatıları, nesilden nesile anlatılmakta ve tarihî süreçte bu anlatılar çeşitlenmektedir. Bu anlatılar içinde Türklere ait töre, âdet, gelenek, görenek ve inanışlar yer almaktadır (Durbilmez, 2015: 165-179; Albayrak 2022: 355). Türk kültürünün simgesi Dedem Korkut’tan söz eden Âşık Mürsel Sinan’ın fikri, kültürel ilkçilik içinde değerlendirilebilir:

“Ag sakallı Dedem Korkut

Türk dilinde sönmez umut

Türk Dünyası tek bir vücut

O zamanın âşığıyım” (Gelekçi, 2007: 283).

Türklerin vatan ve millet aşkı imanlarıyla birleşmiştir. Bu nedenle Türkçülük ve Türk milliyetçiliği manevi duyguları da içinde barındıran bir anlayışa sahiptir.

İnanç kavramı, milleti birbirine bağlayan bir değerdir. İnanç; milletin azim ve kararını tetikleyen bir güçtür. Her türlü imkânı bulunan düşmana karşı Türklerin sadece gönüllerindeki inançları ile mücadele ettiklerini ve iman sahibi bir millet olduğunu söyleyen Âşık Türkmenoğlu’nun fikri, kültürel ilkçiliğin özelliklerini içermektedir:

“Denizde, karada, havada düşman

Düşmanın elinde her türlü imkân

Düşmanda imkân var Türklerde iman

Bekledi askerler avn-i Yezdan’ı” (Durbilmez, 2018: 86).

Âşıkların sözünden yola çıkıldığında millet olmanın ve milliyetçiliği yaşatmanın önemli kaideleri arasında ortak tarihî geçmiş ve tarihî bilince sahip olmak vardır. Türk milleti geçmişine sahip çıkmakta ve gençlerine de Türk tarihini aktarmaktadır. Böylece Türkler arasında tarih bilinci de yaşatılmaktadır.

Tarih, insanlar arasında duygu ve heyecan yaratmaktadır. Millî tarih ise millî bilinç oluşturmaktadır. Türk tarihinde birçok kahramanlık yapmış önemli bir yere sahip isimlerden söz eden ve her bir Türk askerinin tarihteki Türk kahramanlarıyla aynı karaktere sahip olduğu duygusunu Türk milletine aşılayarak Türkler arasındaki duygusal bağı kuvvetlendiren Âşık Sıddıka’nın fikri, kültürel ilkçilik bakış açısında değerlendirilebilir:

“Tarihe göz at da tanı Türkleri

Alpaslan, Yıldırım, hem Fatihleri

Kemal Paşa olur her Türk askeri

Gülsün yavru vatan, Kıbrıs Türkleri” (Durbilmez, 2018: 226).

Türk mitolojisinde önemli bir yere sahip Türk bilgisi Dede Korkut’tan Türk tasavvufunda önemli bir yere sahip Yunus Emre’ye, Hacı Bektaş’tan Dadaloğlu’na kadar Türk milletinin kültürünü yansıtan önemli adlardan ve kökeni Türk mitolojisine dayanan kurt ve hilal simgesinden söz eden Âşık Devaî’nin fikri, kültürel ilkçilik bakış açısında değerlendirilebilir:

“Dede Korkut Yunusla da sözümdü

Hacı Bektaş Dadaloğlu sazımdı

Kurt simgemdi hilal ise gözümdü

Nedense şahlanıp sazım çalmadım

Bu kutsal davaya layık olmadım” (Coşkun, 1991: 139).

Kültürün en önemli unsuru olan dili vurgulayan Âşık Şeref Taşlıova’nın bu fikri, kültürel ilkçilik bakış açısında değerlendirilebilir:

“Hep öz Türkçe konuşurum,

Milletimin diliyim ben.

Çiçeklerle tanışırım,

Yamaçların gülüyüm ben.” (Karadeniz, 2006: 57).

Türk milletine ait kültürel değerlerin aynı olduğunu ve Türklerin özünün değişmediğini söyleyen Ozan Nihat’ın fikri, kültürel ilkçilik bakış açısında değerlendirilebilir:

“Kopuzu, curası, sazı aynıdı

Değişen kabuktur, özü aynıdır

Töresi, sohbeti, sözü aynıdı

Hasretle söyleşen dillere selam” (Uğur, 2008: 456).

Türk kültürüne ve Türkçeye atıfta bulunan Ozan Nihat’’ın fikri, , kültürel ilkçilik bakış açısında değerlendirilebilir:

“Destanımız Türkçe, sazımız Türkçe

Sohbetimiz Türkçe, sözümüz Türkçe

Türkoğlu Türk’üz biz, özümüz Türkçe

Aman bozulmasın diliniz gençler” (Uğur, 2008: 563-564).

Türkçülük fikrini benimseyen en önemli isimlerden Atsız, Türk milliyetçiliğiyle köken, kan, soy, tarih ve kültür bağıını ön plana çıkartmaktadır. Türk milletinin çok eskiden beri tarih sahnesinde var olduğunu ve Türklerde milliyetçilik anlayışının da bu tarihe eşlik ettiğini ileri sürmektedir. Atsız, Türkiye Cumhuriyeti’ni; yaklaşık 3000 yıllık bir geçmişe sahip bir milletin, yani 22 asırdan beri aralıksız var olan Türklerin kurduğu bir devlet olarak açıklamaktadır. Atsız, Türkistan’da Türklerin Çinlilere karşı millî kimliklerini koruma mücadelesi verdiğini ve bu mücadelenin açık milliyetçi tavırlar içerdiğini ileri sürmektedir (Atsız, 1997).

2.2. Modernist Kuram

Modernist kuramcılar, milletlerin ve milliyetçiliğin son birkaç yüzyıla ait olgular olduğunu ileri sürmektedir. Modern çağda ortaya çıkan “kapitalizm, sanayileşme, merkezi devletlerin kurulması, kentleşme, laikleşme” gibi süreçlerle birlikte milletler ve milliyetçiliğin de ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu dönemde gerçekleşen siyasi olaylar, ekonomik koşullar ve toplumsal değişimler sürekli bir değişkenlik göstermiştir. Bu değişkenlik gösteren durumlar nedeniyle milliyetçilik zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle milliyetçilik fikrinin milletleri oluşturduğu ileri sürülmektedir

(Özkırımlı, 2019: 96-97).

Milliyetçiliğin gelişiminin bazı modernistler ekonomik şartlara, bazıları siyasi değişime, bazıları ise sosyokültürel gelişime bağlı olduğunu savunmaktadır (Özkırımlı, 2018: 96-179). Milliyetçiliğin açıklanmasında tek bir etkenin ön plana çıkartılması yeterli değildir. Söz konusu ekonomik, siyasi ve sosyokültürel değişimler birbirini tetikleyen unsurlardır. Birinin değişimi ya da gelişimi diğerlerini de etkilemektedir. Bu nedenle milliyetçiliğin gelişimini tek bir etken ile açıklamak doğru olmayacaktır. Söz konusu değişim ve gelişimler nedeniyle milliyetçilik ön plana çıkmıştır. Bu, bir nevi neden sonuç ilişkisidir.

Siyasî ve millî değerlerin birbiriyle uyumlu bir dinamizme sahip olmasını milliyetçiliğin temel ilkesi olarak gören Gellner, milliyetçiliğin modern çağda ortaya çıktığını ileri sürmektedir. İnsanlık tarihinin geneline bakıldığında siyasi oluşumların birçoğunun milliyetçilik unsurları ile uyumlu olarak yapılmadığı görülmektedir. Bu görüşü benimseyenlere göre feodal yapılarda ve imparatorluklarda son birkaç yüzyıl öncesine kadar idareciler millî konularla ilgilenmemekteydi. Daha çok yöneticilerin milleti hangi ölçüde adaletli ve dürüst yönettikleri önemliydi. Son birkaç yüzyılda, modern dönemde, meydana gelen olaylar nedeniyle sosyolojik bir ihtiyaç olarak milliyetçiliğin ortaya çıktığı iddia edilmektedir (Özkırımlı, 2019: 149).

Fransız İhtilali ile birlikte krala değil millete ve millî devlete bağlılık anlayışı yaygınlaşmıştır. Vatan ve millet uğruna ölen kişiler için törenler düzenlenmeye başlanmıştır. Bu dönemde millî bir uyanış gerçekleşmiş ve millî bayrak, millî marş, millî bayram, millî tatil gibi millî simgeler ortaya çıkmıştır. Eğitime ağırlık verilerek millette millî bilinç oluşturulmuştur. Aynı şekilde İngiltere ve İspanya'da bir devletin çatısı altında yaşayarak paylaşılan ortak kader ve amaçlar sayesinde milletin oluştuğu düşünülmektedir. İtalya ve Almanya'da da millî kültürün oluşturduğu millet, belli bir süreç sonunda kendi devletini kurmuştur (Feyzioğlu, 1985: 356).

Milliyetçiliğin son birkaç yüzyılda meydana gelen siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler neticesinde ortaya çıktığını savunan modernist kuramcılar, imparatorlukların yıkılmasını da buna bağlamaktadır. Türklerde milliyetçilik anlayışının yeniden uyandığı / canlandığı dönem Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına denk gelmektedir. Osmanlı

Devleti'nde, Batı'da popüler olan ve Osmanlı Devleti'nin Müslüman olmayan halk arasında da yayılan milliyetçiliğin devlet nezdindeki ilk yansıması devleti ayakta tutabilmek, birlik ve beraberliği pekiştirmek amacıyla ortaya çıkan ilk ideoloji "Osmanlıcılık" fikridir. "Osmanlıcılık" fikri Osmanlı Devleti'nin hükmettiği topraklardaki farklı etnik grupları bir arada tutmak ve parçalanmayı önlemek amacıyla Osmanlı Devleti'nin yöneticileri ve aydınları tarafından geliştirilmiş bir düşüncedir. Balkanlardaki Müslüman olmayan toplumlarda 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Yunanlılarla başlayan ve özellikle aynı yüzyılın ikinci yarısından itibaren diğer Ortodoks Hristiyan toplumlarda devam eden millî ayaklanmalar olmuştur. Bu ayaklanmalar sonucunda Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki topraklarında bölünmeler meydana gelmiştir. Balkanlardaki bölünmeler nedeniyle "Osmanlıcılık" fikri yerini Osmanlı Devletin'de nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Müslüman halkı birlik ve beraberlik içinde tutmak için "İslamcılık" fikri almıştır. Osmanlı Devleti'nin nüfusunda Müslümanları bir arada tutmak amacıyla geliştirilen bu fikir, siyasi amaçlar doğrultusunda iç birliği sağlamak amacıyla benimsenmiştir. Ancak bir müddet sonra İngiltere, Fransa gibi Avrupa kıtasında yer alan devletlerin baskısı ve girişiyle Arap toplumlarında isyan çıkmıştır. Bu ayaklanmalar ve savaş nedeniyle Osmanlı Devleti'nden kopmalar olmuştur. Yine devletin birliğini ve bütünlüğünü korumak amacıyla Balkan toplumları tarafından benimsenmeyen Osmanlıcılık ve Arap toplumlarının Osmanlı Devleti'ne bağlı kalması için yürütülen İslamcılık fikri yerine Anadolu'da birlik ve beraberliği sağlamak için Türkçülük fikri benimsenmiştir. 19. yüzyılın başından itibaren açıkça savunulmaya hatta örgütlü yapılar oluşturmaya başlayan Türkçülük / Türk milliyetçiliği hareketi şüphesiz birden bire değil her siyasi - ideolojik hareket gibi kendisini doğuran siyasi, sosyal ve ekonomik şartların uzun süreli etkileşimi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu yüzden kendisinden önceki sosyal ve siyasi hareketlerin içinde hazırlık dönemi geçirmiştir. Söz konusu dönüşüm Türkçülük fikrinin açığa çıkmasını sağlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Genç Osmanlılar, Osmanlı Devleti'nin topraklarında Türk, Türk halkı ve Türk ırkı gibi doğrudan Türk milliyetçiliğiyle ilgili kavramları ilk kullananlardır. Genç Osmanlıların en önemli üç temsilcisi Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemal'in eserlerinde Türk milliyetçiliğinin doğuşunu etkileyen kültürel ve entellektüel izler bulunmaktadır (Karpata, 2010: 110). Bir vatan olarak Türkistan tabiri ve milliyetçi bir ideoloji olarak vatanı kurtarma söylemi bu

dönemde Namık Kemal tarafından kullanılmıştır. Genç Osmanlılar hareketinin üyelerinden biri olan Şinasi, Türkçe kelimelerin daha fazla olduğu şiirler yazmıştır. Şinasi, Türkçeye verdiği önem sayesinde dil ve edebiyat alanında Türkçülüğün önemli isimleri arasında yerini almıştır. Ahmet Cevdet Paşa'da Türkçenin ilk dil bilgisi kitabını yazmıştır³⁷ (Özberk, 2019: 167-190). Vatan ve millet kavramlarını ilk kullanan isimlerden biri Namık Kemal'dir. Özellikle dil konusunda milliyetçi bir duruş sergilemiştir. Namık Kemal roman ve tiyatro eserlerinde sade bir Türkçe kullanmaya özen göstermiştir.³⁸ Ahmet Vefik Paşa ise resmî görevinin yanı sıra Türk kültürüne eserlerinde de hizmet etmiştir. Türk milletinin şerefini ve onurunu yükseltme ülküsünü benimsemiştir. Harbiyede edebiyat ve tarih dersleri veren Süleyman Paşa'nın en önemli eseri Tarih-i Âlem'de Türk tarihinin ilkçağ bölümü yer almaktadır. Bu bölümde Türk ırkının kahramanlıklarından ve Türk tarihinden saygı ile söz edilmektedir. Tanzimat döneminde dil ve sözlük çalışmalarıyla ön plana çıkan Şemseddin Sami, en önemli eseri *Kamûs-ı Türkî*'de Türkçenin zenginliğini ortaya koymaktadır. *Türk Derneği* ve *Türk Yurdu*'nun kurucu üyelerinden olan Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Türk milletinde millî bir bilinç oluşturmak amacıyla yazdığı 18 hikâyeden oluşan "Çağlayanlar" adlı eseriyle Turancılık edebiyatı akımına katkı sağlamıştır. Türk Ocağı'nın kurucuları arasında yer alan Mehmet Emin Yurdakul, millî edebiyatın öncü isimlerindendir. Mehmet Emin Yurdakul'un, "Türkçe Şiirler" adlı eseri milliyetçi kesim tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Türk bilimine önemli hizmetleri bulunan Kilisli Muallim Rifat, Türkçenin yabancı kelimelerden arındırılmasını ve sade bir Türkçenin kullanılması gerektiğini savunmuştur. Kilisli Muallim Rifat'ın, Dede Korkut Destanı'nın ve Divân-ü Lügât'it Türk'ün derleyicisi ve ilk yayımlayıcısı olduğu ileri sürülmüştür. Sade Türkçeyi savunan Ömer Seyfettin, Türklerde milli bilinç oluşturmak, birlik ve beraberliği kuvvetlendirmek için millî duygulara yer verdiği birçok hikâye yazmıştır. Türk dili ve edebiyatına büyük hizmetleri olan ilim insanı M. Fuat Köprülü "Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar" adlı eseriyle dikkatleri üzerine çekmiştir (Yılmaz, 2020: 701-712).

³⁷ Bkz. *Kavâid-i Türkî*

³⁸ Namık Kemal'in eserleri için bkz. Tiyatro eserleri: *Vatan Yahut Silistre*, *Zavallı Çocuk*, *Akif Bey*, *Kara Bela*... romanları: *İntibah* ve *Cezmi*.

Türk milletinin birçok millete karşı direndiği, birlik ve beraberlik içinde Türkiye Cumhuriyeti’ni kurduğu ve Türkiye’nin bağımsız bir devlet olarak kalacağını söyleyen Âşık Türkmenoğlu’nun fikri, milletlerin ve milliyetçiliğin son birkaç yüzyıla ait olgular olduğunu ileri süren modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Araştır tarihi iyi incele

Göğsümüzü gerdik yedi düvele

Kurduk Türkiye’yi verip el ele

Gelmez elbet yere sırtımız bizim” (Durbilmez, 2020: 321).

Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde millî mücadeleyi başlatan Türkçü aydın ve askerî kesim halk ile birlikte hareket etmiştir. Millî bilince sahip aydın ve askerler Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri’ni millî bir hareket biçiminde örgütleyerek cemiyetlerin hedeflerini çizmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün liderliğinde 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasına giden bu yolda Türk milliyetçi hareketinin önü de açılmıştır (Özberk, 2019: 259).

Âşık Çatak’a göre, Osmanlı Devleti’nin dağılmasıyla millî bir devlet kurmak için harekete geçen Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk milletine gösterdiği yol doğrudur. Türk milleti sahip olduğu toprakları korumak için canı pahasına mücadele etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün liderliğinde Türk milletinin kurmuş olduğu Türkiye Cumhuriyeti’ne atıf yapan Âşık Çatak’ın fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Atatürk göstermiş en doğru yolu

Kan ile yuğruldu bu Anadolu

Muhammed ümmeti Allah’ın kulu

İslâm Türk’tür şeref payımız bizim” (Yıldız, 2016: 242).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte Türk tarihi ve kültürü üzerine çalışmalar hızlandırılmıştır. Bu dönemde Türkiye’ye gelen ilim insanı Zeki Velidi Togan, İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi’nde tarih dersleri vermeye başlamıştır. *Umumi Türk*

Tarihine Giriş (Togan, 1946) ve *Tarihte Usul* (Togan, 1969) adlı eserleri ve fikirleriyle Türk milliyetçiliğine hizmet etmiştir. Türklük bilincinin yayılmasına hizmet etmiş, siyasetçi, devlet adamı ve edebiyatçı Türk Ocakları'nın kurucularından ve uzun yıllar başkanlığını yapan Hamdullah Suphi Tanrıöver, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında Türk kültür ve eğitim anlayışının gelişmesine büyük katkılarda bulunmuştur. Türk milliyetçiliği fikrinin gelişimine katkı sağlayan ve *Üç Tarz-ı Siyaset* adlı eseriyle bilim insanlarının dikkatini çeken Yusuf Akçura; Türkçülük faaliyetlerinde bulunan Türk Derneği, Türk Yurdu ve Türk Ocakları'nın kuruluşunda etkin bir rol almıştır. Millî bir devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne Türk milliyetçiliği ve Türk kültürüne yazdığı eserlerle katkıda bulunmuştur.³⁹ Türk milliyetçiliğinin önde gelen fikir insanı ve Türk sosyolojisinin kurucusu olarak kabul edilen Ziya Gökalp; Türkçülüğe, Türk diline, edebiyatına, medeniyetine, kültürüne, ahlakına, töresine ve Türk devlet yapısına katkı sağlayacak birçok çalışmalar yapmıştır. Türk milletine ve Türkçülüğe çalışmalarıyla katkı sağlayan Gökalp, *Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak* adlı eserinde Türk milletinin bu fikirleri iç içe yaşadığını ve bu değerlerin ayrıştırıcı değil birleştirici olduğunu vurgulamıştır. Türkçülük ve Turan ideolojisinin önemli isimlerinden biri de Hüseyin Nihal Atsız'dır. Atsız gerek siyasî gerekse ilmî ve edebî alanda Türk milliyetçiliğini savunmuş ve Türk ırkına karşı hassasiyeti vardır. Atsız, Türk'ün Türk'ten olacağını, her Türkçüyüm diyen Türk'ün de Türkçü olmayacağını ve Türkçü olabilmek için samimi olunmasını savunur (Atsız, 1997: 22). Bu isimlerle birlikte Türk milliyetçiliği ve Türk kültürü ile ilgili İbrahim Kafesoğlu, Nevzat Kösoğlu, Mümtaz Turhan, Erol Güngör, Galip Erdem⁴⁰ ve Mehmet Eröz'ün akademik ve ilmî alanda önemli çalışmaları bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti yıkıldıktan sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk milliyetçiliğine yönelik birçok alanda çalışmalar olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin milliyetçilik anlayışını siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanda gösteren ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk; modern çağa uyum sağlayarak Türk Devleti'nin gelişimi için özellikle millî konulara karşı daha duyarlı hareket etmiştir. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışında ayrımcılık ve ırkçılık söz konusu değildir. Akılcı,

³⁹ Bkz. *Asri Türk Devleti ve Münevverlerine Düşen Vazife, Muâsır Avrupa'da Siyasi ve İçtimai Fikirler ve Fikrî Cereyanlar, Cihan Harbi'nde İştirakimiz ve İstikbalimiz, Türkçülük: Türkçülüğün Tarihi Gelişimi, Türk Yılı 1928, 1329 Türk Dünyası, Yeni Türk Devleti'nin Öncüleri* vd.

⁴⁰ Türk milliyetçiliği hakkında yazmış olduğu eserler için bkz. Erdem, 2008; 2015.

çağdaş, modern, geleceğe dönük, demokratik, birleştirici, yüceltici, insanî ve barışçı bir milliyetçilik anlayışına sahiptir.

Türk milletinin din, mezhep, ırk ayrımı yapmadığını söyleyen Âşık Yavuz, Cumhuriyet'in ilanıyla tüm vatandaşlarına eşit hak ve hürriyet veren Türk Devleti'ne atıf yapmaktadır. Âşık Yavuz'un fikri modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“İslam dışı inancı yermem lakin din demem

İnancım gereğidir şaşkınlara, dön demem

İrk ayrımı gözetmem,”biz” var iken ben demem

Ayrım yapan özdeki” insani gen” den olur.” (Saha Arslan, 2018: 307).

Ozan Nihat, “Cumhuriyet Bayramı'nda” ifadesiyle Türk milletinin Kurtuluş Savaşı'nda verdiği mücadele neticesinde elde edilen yönetim şekline değinmektedir. Cumhuriyet'in kuruluşundan söz eden Ozan Nihat'ın fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Ta yürekten Türk'üz deriz

Vatan için hep neferiz

Gene biriz, beraberiz

Cumhuriyet Bayramı'nda” (Uğur, 2008: 568).

Türk Devleti'nin 29 Ekim'de onuruyla kurulduğunu söyleyen Âşık Mürsel Sinan'ın bu fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Onurla kuruldu bir Türk Devleti

Zafer ile müjdeledik milleti

Yirmi Dokuz Ekim Cumhuriyeti

Kurduk, ilan ettik hür vatan oldu” (Gelekçi, 2007: 429).

Türk milletinin yeni bir millî devlet kurduğunu söyleyen Âşık Şeref Taşlıova'nın fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Çağladı aktı duruldu,

Millî hedefe varıldı,

Yeni bir devlet kuruldu,

Türk adı unvan yazılı.” (Karadeniz, 2006: 75).

Mustafa Kemal Atatürk 20 Mart 1923 yılında Konya ilindeki konuşmasında Türk milliyetçiliğinin geç uyanışı ile ilgili şu sözleri sarf etmiştir:

“Biz, milliyet fikirlerini tatbikte çok gecikmiş vebu fikre çok ilgi göstermemiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla faaliyetle telâfiye çalışmalıyız... Çünkü tarih, hadiseler ve müşahedeler, insanlar ve milletler arasında, hep milliyetin hâkim olduğunu göstermiştir...” “Özellikle bizim milletimiz, milliyetini ihmal edişinin çok acı cezalarını çekmiştir. Osmanlı İmparatorluğu içindeki çok çeşitli toplumlar hep millî inançlarına sarılarak milliyetçilik idealinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu, sopa ile içlerinden kovulunca anladık. Kuvvetimizin zayıfladığı anda bizi hor ve hakir gördüler. Anladık ki, kabahatimiz kendimizi unutmuş olduğumuzmuş. Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak, ilk önce biz kendi benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti; hissî, fikrî ve fiilî olarak bütün davranış ve hareketlerimizle gösterebiliriz; bilelim ki millî benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avıdır” (Feyzioğlu, 1985: 360).

Türk milletinin bağımsızlığını kazanarak 23 Nisan 1920’de millî bir devlet kurduğunu, Atatürk’ün Türk milletine Cumhuriyeti armağan ettiğini ve devlet egemenliğinin Türk milletinin kendisine ait olduğunu söyleyen Âşık Şeref Taşlıova'nın fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Bin dokuz yüz yirmi uğurlu yılı,

Yirmi üç nisanda attı temeli,

Bu sevgiyle bütünleştirdi emeli,

Milli egemenlik Türk milletinin.

...

İstiklâl kazandı kurdu bir devlet,

O'ndan armağandır bu Cumhuriyet,

Ezelden yakışmış Türk'e hürriyet,

Milli egemenlik Türk milletinin.” (Karadeniz, 2006: 93).

Mustafa Kemal Atatürk Türk milliyetçiliğini şu şekilde tarif etmiştir:

Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir... Türk milleti millî birlik ve beraberlik içerisinde güçlükleri yenmesini bilmiştir...

Türk'ün haysiyeti, onuru ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür.

Bizim milletimiz vatani için, hürriyeti ve egemenliği için fedakâr bir millettir.

Bu millet kılı kıpırdamadan dava uğruna canını vermeğe razı olmasaydı ben hiçbir şey yapamazdım.

Bu memleket tarihte Türk'tü, halde Türktür ve ebediyen Türk olarak yaşayacaktır.

Türklük esastır. Bu mevcudiyeti tarih içinde tespit edilecek Türk medeniyeti ile öğünmek yerinde olur. Fakat, bu öğünmeye layık olmak için bugün çalışmak lazımdır. (Fayzioğlu, 1985: 379-380).

Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Devleti'ne fabrikalar kurarak Türk milletinin refah seviyesini yükselttiğini, bunu bütün dünyanın gördüğünü ve Türk olmanın bir ayrıcalık olduğunu söyleyen Nuri Cihan Karataş (Âşık Çırağı)'ın fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Yurtta fabrikalar kurdu,

Yok oldu milletin derdi.

Bunu bütün dünya gördü,

Ne mutlu Türküm diyene.” (Halıcı, 1992: 287).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün yaptığı faaliyetler neticesinde Türk milletini dünyaya duyurduğunu ve yücelttiğini söyleyen Âşık Fırganî’nin fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Gaziyiz şehidiz bu bizde emel?

Döner mi geriye o nurlu Cemal?

Duyurdu dünyaya Mustafa Kemal,

Türk milleti çok büyük bir millettir.” (Halıcı, 1992: 456).

Mustafa Kemal Atatürk, Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) ve Türk Dili Tedkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu)’ni kurarak Türk milliyetçiliğine hizmet etmiştir. Bununla birlikte siyasi, ekonomik ve eğitim alanlarında da millî faaliyetlerde bulunarak millî bilinci canlı tutmaya çalışmıştır. Atatürk ilkelerinde de Türk milletinin birlik beraberliğini, refahını, demokrasi anlayışını, eğitimini, ekonomiyi, hak ve hürriyetleri, eşitlik anlayışını, bağımsızlığı, milletin egemenliğini, akılcılığı ve çağdaşlık anlayışını güçlendirmeyi amaçlamıştır.⁴¹

Kurtuluş Savaşı’nda Türk milletinin genç - yaşlı, öğrenci - âlim bir araya gelerek, Anadolu’daki düşmaları yendiğini ve birlikte Türkiye’yi kurduğunu söyleyen Âşık Devaî’nin fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Yurdun her yanında düşman görüldü

Kimi esir düştü kimi vuruldu

Memlekette dirlik birlik kuruldu

⁴¹ Atatürk’ün milliyetçilik anlayışıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Feyzioğlu, 1985.

Birleşti genç-yaşlı öğrenci-âlim

Tek kurtuluş ya istiklal ya ölüm” (Coşkun, 1991: 150).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte meclisin, okulların açıldığını, cahilliğin yerini ilmin aldığını ve Türk milleti için bağımsızlığın her şeyden önce geldiğini söyleyen Âşık Devaî’nin fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Yurda artık yeni çağır açıldı

Cumhuriyet dönemine geçildi

Meclis okul yıllar hızla açıldı

Cehalet gitti de başladı ilim

Tek kurtuluş ya istiklal ya ölüm” (Coşkun, 2009: 152).

Türklerle birlikte hürriyetin başladığını, Türkiye Cumhuriyeti’yle Türklerin on altıncı bağımsız Türk devletini kurduklarını, Türk milliyetçiliğinin ve Cumhuriyeti’nin özünde sevgi olduğunu ve vatanın Türk gençlerine emanet edildiğini söyleyen Âşık Şeref Taşlıova’nın fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Türk’le başlamış hürriyet,

On altıncı büyük devlet,

Sevgilidir Cumhuriyet,

Vatan senin Türk gençliği.” (Karadeniz, 2006: 71).

Osmanlı Devleti’nin yıkılmasıyla Anadolu’da kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk milliyetçiliği düşüncesi üzerine inşa edilmiştir. 1921 Anayasası’nda Türkiye Cumhuriyeti’nin demokratik anlayışı vurgulanırken 1924 Anayasası’nın 88. maddesindeki: “Türkiye ahalisinde din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla itlak olunur.” ifade Türk milleti; etnik, inanç ve mezhep ayrımı yapılmadan, vatandaşlık temeli üzerine kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları

arasında ayırım yapmadan milletin birlik ve beraberliği için mücadele etmiştir. Atatürk'ün Türk milliyetçiliğinin ana teması da bunun üzerine kurulmuştur.

Modern dönemde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde milliyetçilik anlayışının şekillenmesinde Türk aydınlarının ve Mustafa Kemal Atatürk'ün büyük katkıları olmuştur. Türk milliyetçiliğinde ırk ve etnik ayrımı yapılmadan; kültür, tarih ve dil birlikteliği, hak ve hürriyet, eşitlik, çağdaşlık, akılcılık, saygı, sevgi, milletin egemenliği ve vatandaşlık bağı ön plana çıkmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda mücadele eden Türk, Kürt, Alevi ve Çerkez'in bu vatanın vatandaşı olduğunu söyleyen Âşık Mevlüt Mertoğlu'nun fikri, modernist kuramın içerisinde değerlendirilebilir:

“Biz Türküz biz Kürtüz biz Alevi Laz

Biz Avşar biz Çerkez etmem itiraz

Yöröğü efeyi gakkoşu da yaz

Bu millet bu vatan bu bayrak bizim” (Taşbaşı, 2018: 298).

Osmanlı Devleti nüfusunda bulunan farklı ırk ve inançlara sahip milletleri kendi himayesi altında tutmak amacıyla milliyetçilik fikrini benimsememiştir. Osmanlı Devleti dağılma sürecine girdiğinde Türk milliyetçiliği fikri benimsenmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda Türk milleti, bilinçaltında kalan millî duygularını dışa vurmuştur. Âşıkların sözlerinde Türk milletin, milliyetçilik duygusunun yeniden bu dönemde canlandığı görülmüştür.

2.3. Etno-sembolizm Kuramı

Etno-sembolizm kuramı milliyetçilik analizinde etnik kökene ve kültüre önem vermektedir. Etno-sembolizm kuramını benimseyen John Amstrong, Anthony D. Smith ve John Hutchinson ilkçi kuramı kısmen reddederken modernist kuramın açıklamalarını ise yetersiz bulmaktadır. İlkçi kuramın özellikleri arasında yer alan milletlerin ve milliyetçiliğin oluşumunu kendiliğinden gerçekleştiren yapılar olarak kabul etmesi fikrini etno-sembolizm kabul etmemektedir. Etno-sembolizm milliyetçiliğin doğal bir

yapı olamayacağını ve sadece modernleşmenin de etkisiyle millî kimliklerin şekillenmeyeceğini ileri sürmektedir. Bu kurama göre milliyetçilik yoktan var olamaz. Etno-sembolizm kuramını savunan araştırmacılar da millî kimliklerin kökeninin geçmişten gelen mitler, gelenek, görenek, töre, inanç ve diğer kültürel değerler ve simgelerin etkisiyle bugünün milliyetçiliğinin oluşturulduğunu savunmaktadır. Bu bakımdan günümüzdeki milliyetçiliği modern çağın bir ürünü olarak gören etno-sembolcüler ilkçilerin yaklaşımından ayrılır. Ayrıca milliyetçiliği modernleşme sürecinde gelişen kapitalizm anlayışı ve endüstrileşme ile açıklamaya çalışan kuramların yetersiz olduğunu, bununla yetinilmemesi gerektiğini savunan Etno-sembolizm bu tür bir yaklaşımın etnik bağlılıkların kalıcılığını kabul etmemek olduğunu ileri sürmektedir. Etno-sembolizm kuramı bugünün milletlerinin kökeninin modern çağdan daha da geçmiş bir tarihte aranması ve “bugünün milletlerini etnik atalarıyla aynı yerde değerlendirilmesi gerektiği” görüşünü benimsemektedir. Günümüzde var olan milletler etnik toplumların devamı olarak görülmektedir. Bu nedenle milletleri ve milliyetçiliği çözümleyebilmek için etnik geçmişlerin dikkate alınması gerekmektedir (Özkırımlı, 2019: 190-191).

Etnik kimliklerin tarihte yer alan göçler, istilalar, savaşlar, etnik gruplar arası evliliklere karşın özlerini yüzyıllar boyu korudukları iddia edilmektedir. Bu yaklaşıma göre millî kimliğin ve milliyetçiliğin oluşumunda en önemli etkenler arasında ortak hafıza, mitler, dil, kültür ve simgelerin varlığı olduğu ileri sürülmektedir (Özkırımlı, 2019: 191).

Mitolojik dönemden günümüze belirli anlam, kavram, düşünce ve değerleri anımsatan özel işaretlere simge adı verilmektedir. Örneğin bir harf, tuğra, resim, arma, mühür belli bir şekilde gösterilir. Bunlar bizzat kendisinin değil ifade etmek istediği anlamsal değerin kısaltılmış şeklidir (Gök ve Kutlu, 2005: 267-268).

Simgeler sadece nesnelerin anlamlandırılması değildir. Simgeler insanların karşılaştıkları varlıkları adlandırmalarına, sınıflandırmalarına ve hatırlamalarına olanak sağlayan insanların maddi ve manevi dünya ile iletişimlerinin kurulmasına olanak veren değerlerdir (Albayrak, 2022: 338). Simgeler aynı zamanda duygular ve sosyal normlarla da ilgilidir. Milletin anlamlandığı ve millet için anlam kazanan değerler simgelerle ifade edilmektedir. Bu simgeler ideolojik anlamlar da içermektedir. Türk milleti için “bozkurt”, “Ergenekon”, “bayrak”, “Dede Korkut” gibi değerler ortak millî

kültür, millî bilinç ve millî hafıza oluşturmada önemli simgelerdir. Ayrıca bu simgelere siyasal ideolojik anlamlar da yüklenmektedir.

Ozantürk, sözlerinde Kurt / Bozkurt” simgesini vurgulamaktadır. Kurt simgesi kurtarıcı ve yol gösterici kutsal bir varlık olarak ifade edilmektedir.⁴² Kurt simgesi aynı zamanda Milliyetçi Hareket Partisi’nin siyasi ideolojisinin simgesidir. MHP’nin ilk lideri Alparslan Türkeş eliyle bozkurt işareti yaparak Türkçülüğü işaret etmiştir. Bu simge günümüzde de MHP, Ülkü Ocakları ve Türk milliyetçileri tarafından kullanılmaktadır. Ozantürk, şiirdeki: “Kurt ulur, / At şahlanır; kurt ulur...” ifadesinde Türk tarihine ve kültürüne de işaret etmektedir. Kurt; proto-Türk toplumlarında bir totemdir. Asya Hun devrinde ata kültü olarak kabul görmüştür. Türkistan topraklarında yapılan kazılarda anıtlar ve mezar taşları üzerinde, şaman elbisesi ve şamana ait malzemeler de tanrı-kurt tasvirlerine rastlanılmıştır (Çoruhlu, 2017: 203):

“Kurt ulur,

At şahlanır; kurt ulur...

Erir demirden dağlar.

Türk boyları kurtulur...” (Durbilmez, 2018: 159)

Kurt simgesini vurgulayan Âşık Türkmenoğlu’nun sözlerinde geçen “kurt” simgesi Türklerin atasını simgelemektedir. Ayrıca Türk milletinin *Ergenekon* ve *Türeyiş Destanı*’na atıf yapmaktadır. *Ergenekon Destanı* ilk Türk adıyla kurulan Göktürk devletini simgelemektedir. *Türeyiş Destanı* ise Türk milletinin ilk yerleşik hayata geçtiği ileri sürülen Uygur Devleti’ni simgelemektedir:

“Türkmenoğlu ver canı

Candan çoh sev vatani

Damarında Türk ganı

Gurt yavrısı gurd olur” (Durbilmez, 2020: 258).

⁴² Ayrıntılı bilgi için aynı eser “Türk Milliyetçiliğinin Simgesel Etkileşimcilik Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi” başlığı altında “Bozkurt/Kurt” bölümüne bakınız.

Kurtla ilgili zamanla gelişen hayvan-ata kavramı devlet, hükümdarlık gibi unsurların simgesi haline gelmiştir. Gök ve yer unsurlarıyla ilgili çeşitli anlamlar kazanan kurt simgesi gücü de temsil etmektedir (Çoruhlu, 2017: 203).

Kurt simgesiyle türeyişi vurgulayan Âşık İbrahim Koç, Uygur Türklerinin *Türeyiş Destanı*'na atıfta bulunmaktadır:

“Bana babamı sorma.

Ben kurdun yavrusuyum.

Bana ters bakıp durma.

Ben öz Türk'ün nesliyim.” (Gümüş, 2010: 178).

Türk kozmolojisinde “kurt”, Gök Tanrı inancına bağlı olarak aydınlığı ve buna bağlı unsurların simgesi olarak görülmektedir. Kültigin Yazıtı'nın doğusundaki: “Tanrı güç verdiği için babam hakanın ordusu kurt gibi imiş” ifadesi de bu inanca kanıt niteliğindedir (Çoruhlu, 2017: 205).

“Ergenekon” ve “demir” simgesini vurgulayan Ozan Nihat, “Ergenekon” kavramıyla Türklerin ata yurdunu, “demir” kavramıyla Türklerin zanaatkârlığını işaret etmektedir.⁴³ Ergenekon ayrıca Türk milliyetçilerinin ideolojik simgesidir. Türklerin ata topraklarını temsil ettiği için Turancılık fikrine işaret etmektedir:

“Demirciler örste demir düğerken

Ergenekon denen yurdu görürsün

Dolunay ufuktan göğe ağarken

Türk'e yol gösteren kurdu görürsün” (Uğur, 2008: 505-506).

Türk mitolojisinde kurt simgesinin türeyişi simgelemekle birlikte yol gösterici ve kurtacı gibi özellikleri de vardır. *Oğuz Kağan Destanı*'nda gök kurt bir ışıkla ortaya

⁴³ Ayrıntılı bilgi için aynı eser “Türk Milliyetçiliğinin Simgesel Etkileşimcilik Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi” başlığı altında “Ergenekon” bölümüne bkz.

çıkıştır. Buradaki ışık, tanrısallığın işareti ve tanrının habercisi olarak kabul edilmektedir (Çoruhlu, 2017: 205).

“Ergenekon” ve “kurt” simgesini vurgulayan Âşık Müdamî sözlerinde Türk milletinin soyundan gelen Türk kağanlarına atıf yapmaktadır:

“Tanrıya bin şükür, anayurdumdan,

Çok izzetli, Ali şanlar yaratmış.

Ergenekon ceyranından Kurdundan

Mete, Bumin, Alparslan’lar yaratmış” (Aslan, 1978: 208).

“Ergenekon” ve “demir” simgesini vurgulayan Ozantürk, Türk milletinin atası olarak gördüğü Göktürklerin yurdunun Ergenekon olduğunu anlatmaktadır. Türk milletinin ata yurdunun Ergenekon olduğunu açıklamaktadır:

“Dört tarafı sarp dağ, demirle dolu

‘Ergenekon’ bir yurt; Gök-Türkler dolu...

Doğar yürekte gün; kaçır kar, dolu...

Karı, fırtınayı terkin bayramı

Yüzyıllardır Nevruz Türk’ün bayramı” (Durbilmez, 2019: 159).

Türk bayrağı simgesini vurgulayan Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, Türkler için bayrak namusun, şeref ve bağımsızlığın simgesi demektir.⁴⁴

“Şeref der yücedir Türk’ün bayrağı,

Çünkü tarihlere o açmış çağı,

Ona kanım olsun Kur’an yaprağı,

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için aynı eser “Türk Milliyetçiliğinin Simgesel Etkileşimcilik Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi” başlığı altında “Bayrak” bölümüne bkz.

Başka kapı açanlara ne deyim?” (Durbilmez, 2014: 411).

Bağımsızlığın göstergesi bayrak simgesini vurgulayan Ozan Nihat’a göre, Türk şehitlerinin kanından rengini alan Türk bayrağı, Türklerin canı ile eş değerdir:

“Ozan Nihat, yiğit sesi, er sesi

Esaret bilmeyen ırkın hür sesi

Bu ses bayrak için Türk’ün gür sesi

Ay yıldızın alı kanımız bizim

Bayrağa fedadır canımız bizim” (Uğur, 2008: 481).

Türk kültüründe âşıkların piri Dede Korkut (Durbilmez, 2003: 219-232; Durbilmez, 2015: 165-179; Durbilmez 2016: 483-505, Albayrak, 2022: 329) kabul edilmektedir. Türk kültürünün simgesi Dedem Korkut’u vurgulayan Âşık Mürsel Sinan’a göre Dede Korkut Türk kültürünün bilge kişisidir:

“Ag sakallı Dedem Korkut

Türk dilinde sönmez umut

Türk Dünyası tek bir vücut

O zamanın âşığıyım” (Gelekçi, 2007: 283-284).

Üç hilali Türk - İslam simgesi⁴⁵ olarak kullanan Ozan Nihat’a göre Türk milleti haç sembolünü taşıyan Haçlı ordusu karşısında yılmadan mücadele etmiştir:

“Düşman gene Haçlı, sembolü haçtı

Üç hilale imha savaşı açtı

Karası, kızılı hücumla geçti

⁴⁵ Üç hilal simgesi Milliyetçi Hareket Partisi’nin bayrağının da simgesidir. Üç hilal Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını işaret etmektedir.

Allah’ın izniyle yıldırıamazlar” (Uğur, 2008: 202-203).

Türklerin millî kimliklerinin ve karakterlerinin oluşumunda geçmişten gelen mitler, kültürel değerler, simgeler, inançlar ve tarihî sürecin etkili olduğu görülmektedir. Âşık Edebiyatı’na ait ürünlerde Türk milletinin milliyetçiliğini ifade eden simgeler yer almaktadır. Bu simgeler aracılığıyla insanlar arasında kurulan iletişim, insanlarda millî bilincin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

2.4. Banal Milliyetçilik

Milliyetçiliğin ve milletin yeniden üretimi “banal milliyetçilik” olarak nitelendirilmektedir. Michael Bilig tarafından üretilen banal milliyetçilik; bir millete gündelik hayatın sıradanlığı içerisinde, farkında olmadan millet olduklarının devamlı olarak hatırlatılmasıdır. Bu hatırlatmayı sağlayan bayrak, millî bayramlar, millî kavramlar, para, posta pulu, tabelalar vb. unsurlar banal işaretler olarak ifade edilmektedir. Bu kuram özellikle “hatırlatma”, “unutma”, “gündelik millî kelimeler”, “biz” ve “öteki” kavramları üzerinde durmaktadır (Bilig, 2002: 10-40).

Banal milliyetçilik gündelik hayat içinde bir millete, millet olduğu fark ettirilmeden hatırlatılmasıdır. Gündelik hayatın rutin işleri içinde sıklıkla yer alan millî göstergeler belli bir süreç sonunda görünmez olmakta ve unutulmaktadır. Hatırlatma o kadar sıklıkla yapılmaktadır ki millî göstergeler artık sıradanlaşmaktadır. Bu sıradanlaşma Bilig tarafından banal olarak nitelendirilmektedir. Ama sıradan hayatın içinde görünmez olan ya da kısa süreliğine unutilan millî göstergeler milliyetçiliğin yok olması anlamına gelmemektedir. Millî göstergeler aracılığıyla yapılan hatırlatmalar insanlar için gündelik hayatta o kadar alışılmış ve sürekli ki bir müddet sonra bu göstergeler algılanmamaktadır. Bu konuyla ilgili *Michael Bilig*, bayrak örneğini vermektedir: “...bilinçli olarak ateşli bir tutkuyla sallanan bayrak değil, kamu binasının önünde fark edilmeden dalgalanan bayraktır.” (Bilig, 2002: 19). Kamu binalarındaki bayraklar, milletin gündelik hayatında sıradan millî göstergelerden biridir. Bu bayrak, “düşüncesiz bayrak” olarak nitelendirilmektedir (Bilig, 2002: 53). Her gün bir valilik binasının ya da bir okul binasının önünde duran bayrak bir süre sonra “alelade bir beze” dönüşmekte ve hem sigesel hem de fiziksel olarak unutulmaktadır. Bu unutma işlemi bayrağa verilen değer ya da bayrağın anlamının kaybolduğu anlamına gelmemektedir. Bilig’e göre;

“sıradan günlerde, günlük olarak banal milliyetçiliğin tanıdık gel gitleri alçalıp yükseldikçe milletlik unutulmaz.”(Bilig, 2002: 18). Hatırlatma ve unutmaya maruz kalan millî göstergelere yüklenen anlamların da banallık kazandığı ifade edilmektedir. Türkiye’de okulların bütün sınıflarının duvarında “İstiklal Marşı” ve “Gençliğe Hitâbe” asılı durmaktadır. Bunlar neredeyse görünmez olacak kadar unutulmaya yüz tutmuşken, devleti yönetenler tarafından bunların yasaklandığı anda yeniden hatırlanacak ve insanlarda milliyetçilik duygusu yeniden canlanacaktır. Bunun en önemli nedeni millet olma duygusuyla bağdaştırılan millî göstergeler, birçok fedakârlık yapılacak kadar değerli ve kutsal kabul edilmektedir. İşte bu algı da banal milliyetçilik ile fark ettirilmeden bilinçlere işlenmektedir. Vatan tehlikede olduğunda ise insanların bu uğurda canlarını vermekten çekinmeyen bir asker gibi yetiştirilmesi milliyetçiliğin banal işlevleri arasında sayılabileceği ileri sürülmektedir (Akyıldız, 2017: 21).

Halk Şairi Eşref Tonbulluoğlu’na göre, hiçbir maddi imkâna sahip olmasa da esaret altında yaşamaktansa bağımsızlığın, hürriyetin, vatanın, toprağın ve bir milletin simgesi olan bayrağın gölgesinde yaşamak daha iyidir:

“Bir bayrağın gölgesinde yaşıyak

İstersek yanalım ister üşüyek

Derdimizi sırtımızda taşıyak

Türk’e Türk’ten başka kimse dost olmaz” (Avşar, 2018: 717).

Gündelik hayatta sürekli karşımıza çıkan ancak o an hatırlanamayan birçok millî göstergeye ait unsur ve kavram bulunmaktadır. Bunlar banal unsurlar olarak nitelendirilmektedir. Özellikle siyasetçiler bu gösterge ve kavramları sık sık kullanmakta ve aidiyet duygusunu insanlara hissettirmektedir. Günlük hayatta unutulduğu ya da sıradanlaştığı düşünülen ama aslında milletin kökeninde, mitolojisinde ve kültüründe yer alan söz konusu millî göstergeler ve kavramlar yeri ve zamanı geldiğinde hatırlanmakta / hatırlatılmaktadır. Millî kimlik bir an da oluşan bir durum değildir. Günlük hayatta yer alan birçok millî gösterge ve söylem fark edilmeden ve fark ettirilmeden bir sonraki kuşağa aktarılmaktadır. Bir önceki kuşakla bir sonraki kuşak arasında bağ kurulmaktadır.

2.4.1. “Biz” ve “Öteki” Olgusunda Banal Milliyetçilik

Banal milliyetçiliğin en önemli unsuru aidiyet hissidir. Millet olma hissi öncelikle millete olan aidiyeti sağlamakla mümkündür (Akyıldız, 2017: 22). Bu yüzden banal milliyetçilikte “biz” ve “öteki” zamirleri vurgulanmaktadır. Böylece kolektif millî bilinç oluşturulmaktadır (Bilig, 2002: 68-80).

Âşık Devaî’ye göre, “Biz Türküz” diyenler, kendi kanından ve canından olan kişileri yalnız bırakmaz. Hakkı ve adaleti gözetir. Bu ülkenin vatandaşı olan kişi asla bölücü olamaz:

“Hakkın adaletin temel taşıyım

Biz Türküz diyenin öz kardaşıyım

Madem bu ülkenin vatandaşıyım

Ben ne bölücüyüm ne de Ermeni

Soyum sopum Türktür bilsinler beni” (Coşkun, 2009: 123).

Âşık Devaî’nin “Biz Türküz” söylemi dikkat çekmektedir. Bu şekilde bir söylem aidiyetlik hissi vermektedir. Kişinin bir millete ait olduğu ve bir milleti sahiplendiği görülmektedir. Sözlerde yer alan “bölücü” kavramı burada “öteki” unsur olarak kullanılmakta ve “biz” kavramını güçlendirmektedir. Ermeni kavramı da “biz” kavramının karşısında öteki / düşman olgusudur.

Banal milliyetçilik kuramına göre düşman olgusu yaratılarak biz olgusu güçlendirilmektedir. Millî algı yaratılmaktadır. “Biz Türkler”, “Türküz”, “vatanımız”, “yurdumuz”, “bayrağımız”, “milletimiz”, “varlığımız” gibi kavramlar özellikle “biz” yani birinci çoğul eki kullanılarak sahiplik, sahiplenme, sahiplenilme ve aidiyet duygusu aşılması banal milliyetçilik olarak açıklanılmaktadır (Akyıldız, 2017: 24).

Âşık Veysel sözlerinde aitlik hissi veren ve sahiplenme duygusu katan “bizim” kavramını kullanmaktadır. “Biz” sözüyle Türk milletini kasteden Âşık Veysel, “Bizim”

kavramıyla işaret ettiği vatani, milleti, toprağı, bayrağı ve ülke içindeki her şeyi sahiplenmektedir:

“Vatan bizim ülke bizim el bizim

Emin ol ki her çalışan kol bizim

Ay yıldızlı bayrak bizim mal bizim

Söyle Veysel övünerek överek” (şatıroğlu, 1971: 183; Karaçağıl, 2019: 36).

Ozan Nihat, sözlerinde “biz” kavramını birlik ve beraberlik için kullanmaktadır. “Biz” kavramıyla birlikte kullandığı “bölücü” sözünü “teki” kavramı yerine kullanmaktadır:

“Ozan Nihat, bölmek isterler bizi

Sen, Mevln gibi sardın herkesi

Yrk’, Türkmen’i, Kürt’, Çerkez’i

Sendedir Dadaş’ı, Laz’ı, Efe’si

Bozkurtlar emeği lk Sitesi” (Uğur, 2008: 177).

Ozan Nihat, sözlerinde Türk ve Kürt’ kardeş olarak tanımlar. Aynı tarihi paylaştıklarını ve yollarının bir olduğunu söyler. Türk ve Kürt söylemini “biz” kavramıyla kullanır. “Biz” kavramı birlik ve beraberlik için kullanmaktadır:

“Kıblemiz Beytullah, yönümüz birdir

Allah bir, kitap bir, dinimiz birdir

Kürt, Türk ayrılamaz dnmz birdir

Bu yol kardeşlik ve birlik yoludur” (Uğur, 2008: 371).

Ozan Nihat, Türkmen, Çerkez ve Kürt’ “bizim” sözüyle birlikte kullanmaktadır. Bununla birlikte vatan ve yurt kavramlarını da “bizim” sözüyle kullanmaktadır.

Anadolu topraklarında birlik çağrısında bulunan Ozan Nihat; Türkmen, Kürt ve Çerkez’e aidiyet duygusu aşlamaktadır:

“Nihat’ım, ayrılık kalmasın, bitsin

Şüpheler tarihe müracaat etsin

İstemeyen varsa, defolsun gitsin

Türkmen bizim, Çerkez bizim, Kürt bizim

Bu mukaddes vatan bizim, yurt bizim” (Uğur 2008: 390).

Ozan Arif, vatan ve millet uğruna canlarını seve seve vereceklerini ve vatan için birçok kişinin bunu yapacağını anlattığı sözlerinde kullandığı “biziz” sözüyle Türk milletini işaret etmektedir. Ayrıca “biziz” vurgusu vatani ve milleti sahiplenmektir. Özellikle Milliyetçi Hareket Partisi ve Ülkü Ocakları’nın görüşlerini benimseyen kişilere aidiyet duygusu aşılanmakta ve söz konusu Türk milliyetçilerinin Milliyetçi Hareket Partisi’nin ilk lideri Alparslan Türkeş’in emrinde olduklarını ifade etmektedir:

“Vatanın, milletin sahibi biziz.

Başbuğ`um emrinde, emrindeyiz biz.

Bu yolda bir ölür bin diriliriz.

Başbuğ`um emrinde, emrindeyiz biz.” (Ozan Arif: 133).

Abdülvahap Kocaman, sözlerinde Türk milletine başka bir milletin dost olmayacağını ve Türklerin kendi işlerini her ne şartta olursa olsun yine kendilerinin yapacağı vurgularken “bizim” aidiyetlik kelimesini kullanmaktadır. Vatan, millet ve yurt kavramlarını “bizim” sözüyle birlikte kullanarak millî hissi vermektedir:

“Vatan bizim, millet bizim, yurt bizim

Türk’e Türk’ten başka kimse dost olmaz

Yara bizim, yaran bizim, dert bizim

Türk’e Türk’ten başka kimse dost olmaz” (Kayırhan, 2007: 717).

Abdülvahap Kocaman, millî gösterge olarak kullanılan ve Bilig tarafından banal milliyetçiliğe ait bir kavram olarak nitelendirilen “biz” olgusunu sözlerinde pekiştirmektedir. Türk’ün Türk’ten başka dostu olamayacağı ifadesi ise “öteki” kavramını ortaya çıkartmaktadır. Türk “biz”, diğer milletler ise “öteki” kavramıyla karşılanmaktadır. Öteki, dost değildir. O halde bu dizelerde “dost” kavramının zıttı “düşman / öteki” kavramı ortaya çıkmaktadır. “Düşman” kavramı, millî hisleri canlı tutmak amacıyla kullanılmaktadır.

Kemalî Bülbül sözlerinde devlet, ordu ve Türk yurdunun Türk milletinin olduğunu söyler. Bunu da söylerken “bizim” aidiyetlik bildiren sözünü kullanır:

“ Devlet bizim, ordu bizim,

Ne mutlu Türküm diyene.

Canımız, Türk yurdu bizim,

Ne mutlu Türküm diyene” (Halıcı, 1992: 78).

Âşık Mevlüt Mertoğlu, sözlerinde “biz” kavramıyla Türk milletinin etnik, mezhep ve soy ayrımı yapmadığını anlatmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının tamamına millet aidiyeti aşılamaktadır:

“Biz Türküz biz Kürtüz biz Alevi Laz

Biz Avşar biz Çerkez etmem itiraz

Yöröğü efeyi gakköşü da yaz

Bu millet bu vatan bu bayrak bizim” (Taşbaşı, 2018: 298).

Âşık Ali Taş’a göre, Türk milleti sevdiğine sadık kalmakta ve Allah’ın sözlerine sahip çıkmaktadır. Âşık Ali Taş’ın sözlerinde yer alan “biz” kavramıyla Türk milletine aidiyet hissi vermektedir:

“Sevdiğine sadık kalan yar bizde.

Hakkın gizli hazinesi var bizde,

Türkiyem, Türkiyem, güzel Türkiyem,

Kıymetini bilmeyene ne diyem? Hediye” (Halıcı, 1992: 438).

Banal milliyetçiliğin bir diğer önemli unsuru da “öteki” olgusudur. Bu olgu milletin aidiyet hissini kuvvetlendirmektedir. Her şeyin zıttıyla anlam bulduğu bu dünyada “biz” olgusu da karşısı “öteki” ile anlam kazanmaktadır. Banal milliyetçilikte “öteki” yani “düşman” olgusu vardır. Düşman olgusu milleti bir arada tutan ve milletin milliyetçilik duygusunu, vatan ve toprak sevgisini pekiştiren bir durumdur. Düşman aynı zamanda milleti birbirine bağlayan ve birlikte hareket etmesini sağlayan bir olgudur. Örneğin gündelik hayatta “öteki” kavramı okullarda özellikle tarih derslerinde; siyasiler tarafından mecliste, TV programlarında ya da siyasi arenalarda; akademisyenler ya da araştırmacılar tarafından yayımlanan eserlerde ya da konferanslarda; gazeteci ya da haber muhabirleri tarafından gazete ya da TV programlarında aidiyet duygusunu güçlendirmek için kullanılmaktadır.

Ozan Arif’e göre, Türk’üm diyeni vurdular. Herhangi bir suçu olmayan Türk milletini hem vurdular hem de Türk milletinden hesap sordular:

“Türk'üm dedik; çekip çekip vurdunuz.

Bizi vurup bizden hesap sordunuz.

Ölümden öteye köy mü kurdunuz?

Korkum yok... Korkum yok...

Korkum yok sizden.” (Ozan Arif: 55).

Ozan Arif, sözlerinde kullandığı “biz” kelimesinin karşısında “siz” kelimesi bizden olmayan ve öteki kavramını karşılamaktadır. “Biz” sözü Türk milletinin millî duyguları harekete geçirmekte ve “siz” sözü de millî duyguları güçlendirmektedir.

Âşık Mevlüt Mertoğlu'na göre, Türk milletinin düşmanı doğuda Ermeni, batıda Yunan'dır. Türk milleti savaştan zaferle Ermeni ve Yunan yenilgiyle ayrıldı. Türk milleti Cumhuriyet'i mertçe kurdu:

“Doğudan Ermeni Egeden Yunan

Bize zafer oldu onlara hüsrân

Mertoğlu ölmedik giremez düşman

İşte böyle kurduk Cumhuriyeti” (Taşbaşı, 2018: 237).

Âşık Mevlüt Mertoğlu, sözlerinde zafer “biz”, hüsrân “öteki” kavramıyla kullanmaktadır. “Öteki”lerine rağmen Cumhuriyeti “biz” birlikte ve beraber kurduk ifadesiyle “biz” olgusu millî egemenlikle birlikte kullanılarak millî hissi pekiştirmektedir.

Ozan Nihat, sözlerinde “öteki” olgusu bölücü faaliyetlerde bulunan teröristlerdir. “Sabrımız kalmadı” sözünde Türk milletine aidiyetlik hissi katan birinci çoğul ekini kullanmaktadır:

“Bölücülük, terör, yetsin be yetsin

Sabrımız kalmadı, bu iş tez bitsin

Kahpelik yapanlar defolsun gitsin

Hınzırları yurttan sür be Mehmedim” (Uğur, 2008: 453).

Türkiye Cumhuriyeti'ni bölmek ve parçalamak isteyen, içten / dıştan saldırılarda bulunan birçok terör örgütü bulunmaktadır. Bu örgütlerin ülke içinde ve dışında Türkiye'ye karşı birçok faaliyeti bulunmaktadır. Anadolu'da Türk ve Kürt, Türk ve Laz, Türk ve Çerkez, Sünni ve Alevi, Sünni ve Yezidi gibi ırka ve mezhebe dayalı bölücü faaliyetler yürütülmektedir. Türk milliyetçileri için bölücü faaliyetler yürüten terör örgütleri “öteki” olgusunu karşılamaktadır.

Âşık Yavuz’a göre, Türk - Kürt diye bir sorun yoktur. Emperyalist güçler-Türkiye’yi bölmek amacıyla terör faaliyeti yürütmektedir:

“Kürt-Türk sorunu değil bu terör hezimetdir

Emperyalist güçlerin gayesine hizmettir

Yaz kalemim yazdıkça barışları azmettir

Belki de huzurların sebebi senden olur” (Saha Arslan, 2018: 307).

Türkiye Cumhuriyeti’nin coğrafi açıdan jeopolitik bir gücü bulunmaktadır. Asya ile Avrupa’yı birbirine bağlayan bir köprü görevi görmektedir. Ayrıca Anadolu’nun tarıma ve hayvancılığa elverişli alanlarının bulunması da birçok devletin dikkatini çekmektedir.

Âşık Devaî’ye göre, Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki teröristler köy bastılar ve halka zarar verdiler. Asker ile polis el ele verip bu topraklardan terörü temizlediler:

“Doğuda ne canlar öldü bakale

Köy bastı caniler koptu velvele

Asker polis devlet verip el ele

Terörün hakkından geldi çok şükür” (Coşkun, 2009: 191).

Âşıkların sözlerinden anlaşıldığı üzere, Türkiye’ye karşı terör örgütlerine yapılan destekler neticesinde Anadolu’da birçok insan öldürülmüştür. Türk devleti, milletiyle birlikte terör örgütlerine karşı devletin bütünlüğünü, milletin birlik ve beraberliğini korumaktan geri durmamıştır. Terör örgütlerine karşı amansız bir mücadele veren Türk devleti milletin de millî duygularına cevap vermektedir. Türk devleti, terör örgütlerine karşı “biz” aidiyet duygusunu beslemektedir. Böylece Türk milleti yaşadığı toprakları sahiplenmekte ve bu topraklara sadakat bağıyla bağlanmaktadır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını her ne pahasına olursa olsun koruyacağını göstererek Türk milletin güvenini kazanmaktadır. Türk milletine verilen güven duygusu milletin devletiyle olan bağına da kuvvetlendirmektedir. Türk milliyetçilik anlayışının önemli bir unsuru da devlet ile millet arasında uyumlu bir ilişki geliştirmektir. Şiirlere göre, Türk

milliyetçilik anlayışında devletin milletine, milletin de devletine karşı sorumlulukları bulunmaktadır.

Âşık Devaî'ye göre, Anadolu'da yaşayan Alevi, Sünni, Türk ve Kürt vatani uğruna birlikte mücadele etmiştir. Bölücü değiller, bütündür:

“Bütünüz Alevi Sünnisi Kürdü

Vatani uğruna sırt sırta verdi

Şehit dedem bile şöyle diyordu

Ben ne bölücüyüm ne de Ermeni

Soyum sopum Türk'tür bilsinler beni” (Coşkun, 2009: 123).

Ozan Nihat'a göre, bölücülük faaliyeti yürüten teröristler ve iki yüzlülük yapanlar Türk askeri tarafından vatandan sürülmelidir:

“Bölücülük, terör, yetsin be yetsin

Sabrimız kalmadı, bu iş tez bitsin

Kahpelik yapanlar defolsun gitsin

Hınzırları yurttan sür be Mehmedim” (Uğur, 2008: 453).

Âşıkların sözlerine göre, Türkler tarih boyunca düşmanlarına karşı saygısını her sahada göstermiştir. Ancak Türkleri bölüp yönetmek isteyenler, Türklere bu saygıyı göstermemiştir. Bu nedenle Türk milleti özellikle terör örgütlerine karşı gereken tepkiyi göstermektedir. Terör örgütlerine boyun eğmemektedir. Bu konuda devlet ile ilişkisini artıran millet, bölücü faaliyette bulunanlara karşı millî bir duruş sergilemektedir. Terör örgütlerine gösterilen tepki, Türk milletinin birlik ve beraberlik duygusunu artırmaktadır.

Abdulvahap Kocaman sözlerinde Oğuz Türklerini övmekte, Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yaşayan ve bu toprakların ekmeğini yediği halde bölücü faaliyet yürütenleri ise uyarmaktadır:

“Oğuz Türklerinden bizim soyumuz

Yavuz’dan Fatih’den gelir huyumuz

Yiyip ekmeğimiz içip suyumuz

Terörün methini etmesinler haaa” (Kayırhan, 2007: 157).

Âşık Türkmenoğlu’na göre, Türk milletinin kötülüklerden ve karanlıktan kurtularak aydınlığa kavuşması için Türkiye Cumhuriyeti’ni bölmek isteyenlerin ölmesi gerekir:

“Bölücüler ölmeli

Türk’ün yüzü gülmeli

Gayrı bahar gelmeli

Şubat gider, Mart olur” (Durbilmez, 2020: 259).

Âşıkların sözlerine göre, Türk milliyetçileri bölücü faaliyet gösteren her türlü gruba ve teröriste karşı birlikte hareket etmektedir. Âşıkların şiirlerinde Türk milliyetçilerinin Anadolu’da yaşayan insanlar arasında Türk, Kürt, Laz ve Çerkez gibi soy ve ırk ayrımının yapılmadığı; ayrıca Sünni, Alevi ve Yezidi gibi inançların da ayrımının yapılmadığı, vatana sadakat ve gönül ile bağlı olan her kesimin bu topraklarda yaşayabileceği vurgulanmaktadır. Türkiye sınırlarında yaşayan Türk milliyetçileri her türlü bölücü terör faaliyetlerine karşı birlik ve beraberlik çağrısı yapmaktadır. Bu nedenle milliyetçiler bölücü faaliyette bulunan yurt içi ve yurt dışındaki gruplarla çatışma içerisinde.

Âşık Devaî’ye göre, Türk ve Kürt’ün tek suçu kardeş olmasıdır. Ermeniler bölücülük faaliyeti yürütmektedir.

“Türk Kürt kardeşken birlikmiş suçu

Bölmeye çalışan Ermeni piçi

Bütün inananın yanıyor içi

Bilir artık bunu her aklıselim

Tek kurtuluş ya istiklal ya ölüm” (Coşkun, 2009: 153).

Âşık Devaî’nin sözlerinde geçen Türk ve Kürt “biz” kavramını, Ermeniler ise “öteki” kavramını karşılar.

Ozan Nihat’a göre, Türk Devleti vatandaşları arasında ayrım yapmamakta, herkese eşit hak ve hürriyet tanımaktadır. Ancak vatana ihanet eden bölücülerin Türk yurdunu terk etmeleri gerekmektedir:

“Devletten uzanan şefkat yüklü kol

“Mensubumsun” diyor, “ne olursan, ol!”

Gayen bölücülük ise, tez defol

Türkiye Türk Yurdu, ya sev ya, terk et!” (Uğur, 2008: 487).

Ozan Nihat’a göre, Anadolu’da terör ve bölücü örgüt faaliyetleri milliyetçiliğin ideolojik fikirlerini gerçekleştirmesine engel teşkil etmektedir. Bu olumsuzluklar Türkiye Cumhuriyeti’nin hem ekonomik hem de sosyal anlamda gelişimini yavaşlatmaktadır. Türk milliyetçileri terörün bitmesi ve halkın birlikte hareket etmesiyle Türk Devleti’nin kalkınacağını ve güçlü bir devlet haline geleceğini düşünmektedir. Türkiye’de vatandaşlar arasında Türk’ün Kürt’e, Kürt’ün Türk’e, Türk’ün Çerkez’e, Çerkez’in Türk’e ya da Kürt’ün Çerkez’e, Çerkez’in Kürt’e karşı takındığı olumsuz bir durum yoktur. Karşılıklı kız alıp verme gibi konular da mevcuttur. Bu şekilde akrabalık ilişkileri de gelişmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasında hiçbir ayrım gözetmeksizin eşit hak ve hürriyetleri vatandaşlarına tanımıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 10. maddesindeki: “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” ifadesiyle bütün vatandaşlarının hak ve hürriyetlerini kanunla koruma altına almıştır.

2.4.2. Gündelik Hayatta Banal Milliyetçilik

Gündelik hayatta belli bir zaman sonrasında sıradan hale gelerek unutulmaya yüz tutan, kamu binalarında kullanılan ve millî bir gösterge olan “bayrak” banal milliyetçiliğin en iyi örneği olarak kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra haftada bir okutulan “İstiklal Marşı”, okullarda duvara asılan “Gençliğe Hitâbe” ve “Atatürk portresi” ve okullarda her sabah okutulan, sonradan müfredattan kaldırılan, “Andımız” banal milliyetçiliğin içeriğinde değerlendirilmektedir (Akyıldız, 2017: 24-28). Türkiye’de okullarda her sabah okutulan ve öğrenciler için sıradan hale gelen “Andımız”ın müfredattan kaldırılması özellikle Türk milliyetçileri tarafından tepkilere sebep olmuştur. Millî tepkilere sebep olan “Andımız”da: “Türküm, doğruyum, çalışkanım. İlkem, küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, milletimi, özümden çok sevmektir. Ülküm, yükselmek, ileri gitmektir. Ey büyük Atatürk! Açtığın yolda, gösterdiğin hedefe durmadan yürüyeceğime ant içerim. Varlığım Türk varlığına armağan olsun. Ne mutlu Türküm diyene!” ifadeleri yer almaktadır. Burada Türklük bilinci, kimliği, ahlakı, çağdaşlığı, akılcılığı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Atatürk’ün ilkelerine işaret edilmekte, bu millî yoldan dönülmeyeceği, millî değerler uğruna and içilmesi ve Türk olmanın gururu anlatılmaktadır.

Gündelik hayatta her sabah okulda okutulan, öğrenciler, öğretmenler ve halk tarafından sıradanlaşan “Andımız” ile farkına varılmadan insanlarda millî bilinç, kimlik ve karakter oluşturulmaktadır. Ne zaman ki *Andımız*ın okutulması okullarda yasaklandı, o zaman sıradanlaşan ve unutulan anlamı yeniden gündeme geldi.

Ozan Nihat, sözlerinde ilkokullarda her sabah okutulan “Andımız”a atıf yapmaktadır. “Andımız” gündelik hayatta sıradanlaşmışken, müfredattan kaldırıldığında tekrar “Andımız” kavramının anlamı hatırlatarak millî duygulara hitap etmektedir:

“Bilmeyen öğrensin işte ben buyum.

Türkoğlu Türk’üm ben, asildir soyum

İlkokulda derdik, “Türk’üm, doğruyum.”

Bu sözünde sadık kalanlar nerde” (Uğur, 2008: 143).

Abdülvahap Kocaman, sözlerinde yer alan ‘‘Tekbir’’ İslamiyet inancını Allah’ı hatırlatmakta, ‘‘kan’’ ifadesi toprağı ve bayrağı, ‘‘İstiklal Marşı’’ bağımsızlığı işaret etmektedir. ‘‘Biz’’ olgusu Türk milletini, düşman ise ‘‘teki’’ olgusunu nitelemektedir. ‘‘Biz’’ olgusuyla Türk - İslam sentezine atıf yapmaktadır:

‘‘Tekbir seslerimiz inetti arşı

Kanımızla yazdık İstiklal Marşı

Bizden kat kat üstün düşmana karşı

Kale gibi durduk Çanakkale’de’’ (Kayırhan, 2007: 155).

Âşık Selmani, sözlerinde millî bir his yaratan al bayrak, sancak, vatandaş, kan, beraberlik, birlik ve dirlik ifadelerini aidiyet ekiyle birlikte kullanmıştır. Bu şekilde gündelik hayatta sık sık kullanılan ifadelere aidiyet duygusu yüklenmiştir. Zamanla bu yüklenen duygular sıradanlaşmakta ancak kaybolmamaktadır. Ne zaman ki kritik bir dönem ya da savaş esnasında yeniden bu duygular canlanmaktadır / uyandırılmaktadır:

‘‘Al bayrak al sancak şeref şanımdır,

Vatandaşlarımın canı canımdır,

Damarda dolaşan kanı kanımdır,

Beraberlik birlik dirlik zlemim,’’ (Avşar, 2010: 381).

2.4.3. Millî Kavramlarda Banal Milliyetçilik

Gündelik hayatta sık sık kullanılan ancak halk tarafından sıradan hale gelen Türk, devlet, vatan, yurt, toprak vb. kavramlar millî göstergelerdir. Zamanı geldiğinde bu kavramlar asıl anlamlarını yeniden kazanmaktadır. Hafızalarda yeniden canlanmaktadır. Bu kavramlar anlamlarını tarihî bir süreçte almıştır. Bu kavramların mitolojik bir kökeni, kültürel bir değeri ve tarihi bir anlamı vardır.

Ozan Arif'in sözlerinde kullandığı “Türk” ve “Ay - Yıldızlı bayrak” gibi millî kavramlar gündelik hayatta sıradanlaşmaktadır. Sözlerde geçen bayrağın rengi ve kurban ifadeleriyle vatan uğruna ölen şehitlere atıf yapılmaktadır:

“Âşıklardan çıkar sözün zengini,

Gösterin cihanda Türk`ün dengini,

Ay-Yıldızlı bayrağıma rengini,

Verene kurbandır bu canım benim” (Ozan Arif: 29).

Abdülvahap Kocaman, sözlerinde gündelik hayatta sık sık kullanılan ve sıradan hale gelen Türkiye, vatan, yurt, millet, ordu kavramları aitik ekiyle kullanarak millî aidiyet hissi uyandırmaktadır:

“Türkiye’dir vatanımız yurdumuz

Ah olmasa içimizde kurdumuz

Yaşasın da milletimiz ordumuz

Boşuna dünyaya gelmedik gardaş” (Kayırhan, 2007: 701).

Âşık Çatak’ın sözlerinde kullandığı namus, ruh, kan, şan, vatan ve toprak gibi gündelik hayatta sürekli kullanılan kavramlar millî duygulara hitap etmektedir:

“Cihan bilir yüce Türk`ün şanını

Gerekirse feda eder canını

Namusuna yemin eder andını

Ruhum, kanım, şanım vatan toprağı” (Yıldız, 2016: 166).

Âşık Devaî vatan, millet ve bağımsızlığı ifade eden millî unsur “bayrak”tan söz etmektedir. Âşık Devaî’ye göre, düşmanlar durmadan Türk köylerini ve karakollarını basarak birçok Türk’ü öldürmüştür. Ancak Türk milleti bağımsızlığının simgesi bayraktan asla vazgeçmemiştir:

“Aralıksız köy karakol bastılar

Bazen orak çekiç yurda astılar

Ama millet dedi bayrağım

Tek kurtuluş ya istiklal ya ölüm” (Coşkun, 1991: 152).

Âşıkların kullandığı kavramlar, tarihî süreçte kültürel değerler ve inançlarla yoğrularak derin anlamlar kazanmaktadır. Her ne kadar gündelik hayatta söz konusu derinliği ifade etmeseler de kırılma anlarında milletin uyanmasını, bilinçlenmesini ve hatırlamasını sağlamaktadır.

2.4.4. Kültür ve Millî Bayramlarda Banal Milliyetçilik

İnsanlar tarafından normal karşılanan ve sıradanlaşan birçok kültürel değer ve millî bayramlar içeriğinde yer alan millî göstergeler ve işaretler, banal milliyetçilik olarak nitelendirilmektedir. Örneğin zamanla adı sıradan hale gelen ancak anlamı büyük olan “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı”, “19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı”, “15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü”, “30 Ağustos Zafer Bayramı”, “29 Ekim Cumhuriyet Bayramı” Türk milletinin egemenliğini ve bağımsızlığını hatırlatmaktadır. Bu millî bayramlarda milletin birlikte yaptığı etkinlikler ve kullanılan simgeler millî hafızayı canlandırmaya yöneliktir. Nevruz ve Hıdrellez kültürü gerek içeriğinde yapılan etkinlikler gerekse kutlama yapan kişilerin kullandığı simgeler, giydiği elbiseler, oynadığı oyunlar; Türk kimliğinin, tarihinin, bağımsızlığının ve kültürünün göstergesidir (Akyıldız, 2017: 36-54). Türklerin bilinç altında kalan millî değerleri, simgesel göstergeler aracılığıyla gündemde tutulmaktadır. Türk milleti bu kutlamaları her yıl yaptığı için kutlamalar sıradanlaşmaktadır. Örneğin herhangi bir millî bayramın ya da kutlamanın yasaklandığı söylendiğinde hafızalarda kalan millî duygular yeniden harekete geçecektir.

Âşık Yavuz, sözlerinde Türk milletinin uyandırıldığı ve Mustafa Kemal Atatürk’ün Samsun’a çıkarak Kurtuluş Savaşı’nı başlatmak için harekete geçtiği günü “On Dokuz Mayıs”ı vurgulamaktadır. Tarihî ve millî bir anlam bulunmaktadır. Her yıl düzenli

olarak kutlandığından dolayı banal milliyetçiliğin yaklaşımı içerisinde değerlendirilebilir:

“Solgun dudaklara, müjde balının.

Sürüldüğü andır On Dokuz Mayıs.

Türk düşmanlarına gidiş yolunun.

Görüldüğü andır, On Dokuz Mayıs.” (Saha Arslan, 2018: 234).

Ozan Nihat, sözlerinde Türk milletinin Hıdırellez kutlamalarına atıf yapmaktadır. Hıdırellez kutlamalarında yapılan geleneksel faaliyetler her yıl düzenli olarak yapıldığından rutin hale gelmektedir. Bu nedenle banal milliyetçilik içerisinde değerlendirilebilir:

“Öz ile sıcaktır aramız bizim

Aslına bağlıdır yöremiz bizim

Milli kültürümüz, töremiz bizim

Hıdırellez kültür bahar bayramı” (Uğur, 2008: 340).

Ozantürk, sözlerinde Türklerin kültür bayramı Nevruz’u vurgulamaktadır. Nevruz, diğer millî bayramlar ve kutlamalar gibi her yıl yapılmaktadır. Türk milleti millî bayramlarda ve kültür bayramlarında Türk kimliğini, özünü, ahlakını, geleneğini, göreneğini, örf ve âdetlerini yaşatmaktadır. Söz konusu bayramlar Türk milletinin analizidir. Bu bayramlarda Türk tarihi, coğrafyası, kültürü, hayat felsefesi, karakteri ve kimliği vardır. Düzenli olarak yapılan her iş rutin bir hal aldığı gibi bu bayramlarda yapılan faaliyetler de aynı şekilde rutin bir hal almaktadır. Kritik dönemlerde bu durum değişmektedir. Hafızalarda yeniden millî duygular canlanmaktadır. Bilinçaltında kalan duygular hatırlanmaktadır. Geçmişten bu güne kadar düzenli yapılan bu faaliyetler sonraki dönemlerde de yapılmaya devam edecektir. Bu nedenle kuşaktan kuşağa aktarılan değerler millî ruhu canlı tutmaktadır:

“İdil, Tuna, Fırat; Sırderya boyu...

Birlik arzusunda her bir Türk boyu

Dur bilmez bu sevda bir ömür boyu

Bu bayram bu yüce ırkın bayramı

Yüzyıllardır Nevruz Türk'ün bayramı” (Durbilmez, 2018: 160).

Âşık Veysel sözlerinde Türk kültürünün önemli bir değeri, Türk’e özgü, kültür ve kimlik taşıyıcısı “türkü”yü vurgulamaktadır. Günlük sözlerde kullanılan türkü sıradan hale gelmektedir. Her zaman her yerde söylenmektedir. Bu olumsuz bir durum değildir. Sadece rutin bir hal almıştır. Bu nedenle banal milliyetçilik içerisinde değerlendirilmektedir. Türkü, özünü kaybetmemiştir. Türk kültürünün birikimidir. Bu nedenle Türk milliyetçilerinin sesidir. Herkes tarafından söylenmesi farkına varılmadan ve fark ettirilmeden milletin oluşumuna ve yaşatılmasına katkı sağlamaktadır:

“Türklerdir bizim atamız

Halis Türküz kanı temiz

Şarkı gazeldir hatamız

Türküz türkü çağırırız” (Şatıroğlu, 1971: 187; Karaçağıl, 2019: 64) .

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME, TEKNOLOJİ, KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI ve MİLLİYETÇİLİK

Toplum zaman içerisinde değişen ve gelişen bir yapıya sahiptir. Son dönemlerde değişim ve gelişime etki eden başlıca faktörler arasında küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve kitle iletişim araçları yer almaktadır. Bu nedenle toplum sistemi içerisinde yer alan unsurlar belli bir dengeyi gözetmek durumundadır.

Küreselleşme terim olarak “bütünsellik” ve “homojenlik” kavramlarını ifade etmektedir (Aydemir ve Kaya, 2007: 263). Küreselleşme sözcüğünün birbirinden farklı birçok tanımı bulunmaktadır. Küreselleşme ile ilgili yapılan tanımlamalarda en çok üzerinde durulan ortak konu ekonomidir. Küreselleşme ülkelerin tek bir pazar üzerinde bütünleşmesi olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşmenin etkinleşmesi ve yayılmasında teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesinin ve ekonomik bağımlılığın artmasının etkisi vardır. Ancak küreselleşme ekonomi gibi tek bir olgu üzerine dayanmamaktadır. Küreselleşme siyaseti, milleti, teknolojiyi ve kültürü de içine alan bir kavramdır. Bu nedenle küreselleşme bazı araştırmacılara göre millî sınırları ortadan kaldıran bir süreç, bazı araştırmacılara göre çok uluslu şirketlerin iktisadî gücünü artırmak amacıyla kullandığı propaganda aracı, bazı araştırmacılara göre ise ekonomik ve kültürel bütünlüğü yakalayıp milletler arasındaki farkı ortadan kaldırarak tek bir düzen sağlamaktadır (Albeni ve Eroğlu, 2002: 18). Küreselleşme, milletlerin sahip olduğu maddi ve manevi değerlerinin kendi sınırlarını aşarak evrensel olması, ayrılıkların ortadan kalkarak milletler arasında bütünlük ve uyumun sağlanmasıdır. Küreselleşme sadece ekonomiyi değil, dünyadaki siyasi anlayışı, kültürel faaliyetleri, insan haklarını, inanç, eğitim, sağlık, iklim ve çevre değişikliğini de içine almaktadır. Ekonomik anlamdaki küreselleşmeden sonra en etkili küreselleşme konularından biri de kültürdür. Küreselleşmenin kültürel yönü, teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi ve sosyal iletişim ağlarıyla birlikte toplumların karşılıklı iletişiminin, etkileşiminin ve paylaşımının

sürekli olarak artmasıyla ilişkilidir. Bununla birlikte vatandaşlık kimliği gibi genel kimlik yapılarının yanı sıra etnik, dinî, sosyal ve siyasal kimlikler de girmeye başlamaktadır. Popüler kültürün etkisinin artması, iletişim şekillerinin çoğalması ve yayılmasıyla milletlerin birbirine benzeme süreci de hızlanmaktadır. Dünyanın hemen her yerinde ABD bayrağı taşıyan T-shirtlerin giyilmesi, İngilizcenin ticaret, ekonomi, sosyal medya ve eğitim dili olarak kullanılmasıyla evrensel bir dil haline gelmesi, yılbaşı kutlamalarının evrensel hale gelmesi, insanların aynı müzikleri dinlenmesi gibi durumlar kültürel açıdan bir küreselleşmenin yaşandığının kanıtıdır (Köse, 2003: 3-4; Sağlam, 2007: 8-9).

Ozan Nihat’a göre, küreselleşme Türk kültürünü etkisi altına almaktadır. Türk oyunları değişmekte ve Türk milleti artık atalarından farklı bir karaktere bürünmektedir:

“Müjde edin gayrı Peter’e, Hans’a

Bizim köylüler de başladı dansa.

Oyunlar caz ile dans oldu bu gün

Osmanoğlu Hasan Hans oldu bu gün” (Uğur, 2008: 470).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, küreselleşme Türk ahlak yapısını olumsuz etkilemektedir. Türk milletin ataya karşı saygısı azalmakta, insanlar inançlarının ritüellerini yerine getirmemekte ve eşe, dosta, akrabaya güven kalmamaktadır:

“Evlat, babasına etmez itaat,

Sofra besmelesiz, kalktı kanaat,

Dosttan dosta, kalmamıştır sadakat, .

Ahbabımız kalles, eşimiz bozuk.” (Karadeniz, 2006: 79).

Âşık Şeref Taşlıova’ya göre, Türk milleti moda denen hastalığa tutulmuş, kötülerin safına katılmış ve düşleri bozulmuştur:

“Moda denen hastalığa tutulduk,

Yurttan göçtük, gurbet ele atıldık,

Kötülerin safına katıldık,

Hayalimiz böyle, düşümüz bozuk.” (Karadeniz, 2006: 79).

Milliyetçilik, bazen imparatorlukları parçalayarak devletçikler ortaya çıkarmış, bazen de parça devletçikleri birleştirerek merkezî devletler oluşturmuştur. 15. ve 17. yüzyıllar arasında coğrafi keşiflerin, 18. ve 19. yüzyıllarda ihtilallerin, Rönesans, Reform ve Sanayi Devrimi'nin ve 20. yüzyılda modernleşmenin etkisiyle milliyetçilik güç kazanmıştır. Küreselleşmenin ise her şeyden önce ekonomik süreç ile başladığı düşünülmektedir. Ancak Batı düşüncesinde liberalizm olarak değerlendirilen küreselciliğin bir siyaset olarak ortaya çıktığı ileri sürülmektedir (Kıvılcım, 2013: 225-226).

Türk milliyetçilerinin küreselleşmenin millî değerlerini ve milliyetçilik üzerindeki etkisini kavradıkları düşünülmektedir. Küreselleşme öncesinde milletleri birbirinden ayıran vazgeçilmez özlerin varlığı, millî karakter, millî kültür unsurları milliyetçi söylemlerin temel kanıtı olarak göze çarpmaktadır (Kösoğlu, 2006).

Küreselleşmenin bu kadar hızlı yayılmasının en temel nedeni teknolojiyle birlikte iletişim ve ulaşım araçlarının gelişerek yaygınlaşmasıdır. Bu şekilde mekânlar arasındaki uzaklık fark etmeksizin insanlar arasında etkileşim artmaktadır. Bu nedenle insanların yaşam tarzları birbirine benzemekte, tercihleri ve değer yargıları birbiriyle uyum sağlamaktadır. Milletleri farklı kılan maddi ve manevi değerler zayıflamakta, ekonomik gücü ve iletişim ağını yönetenler dünyanın geneline etki etmektedir (Eşkinat, 1998: 7-13).

Millî devletler için iki unsur önem arz etmektedir. Bunlardan ilki vatandaş hakları, eşitlik ve özgürlüktür. Bunları devletler yerine getirmekle yükümlüdür. Buna karşın devletler vatandaşlarından bazı görevlerini yerine getirmelerini istemektedir. Bu görevler arasında vatanın savunulması, vergi ve kanunlar karşısında itaat yer almaktadır. Bu görevler vatandaşlara kanunlar önünde eşitlik, insan hakları, özgürlük, can ve mal güvenliği içinde yaşamak gibi bazı temel hakları vermektedir. Millî devletlerin görevlerinin bir diğeri de vatandaşlarını ekonomik refah içinde yaşatmaktır.

Ekonomik faaliyetlerin sonucunda elde edilen refahın paylaştırılmasında adaletin gözetilmesi gerekmektedir. Millî devletler, vatandaşlarına karşı görevlerini yerine getiremezse vatandaşları tarafından olumsuz tepkiler almaktadır. Bu olumsuzluklar vatandaşların devlete karşı sorumluluklarını yerine getirmede isteksizliğe yol açmaktadır. Bu yüzden millî devletler ekonomik faaliyetlerini ve adalet anlayışını küresel güçlerden bağımsız olarak yönetememektedir. Sonuç olarak devlet ile millet arasındaki güven ilişkisinin azalmasıyla küreselleşmenin millî devletler üzerinde söz konusu alanlarda etkisinin artmasına neden olmaktadır (Rattansi ve Westwood, 1997). Teknolojinin gelişmesi, iletişim ağının artması ve iletişimin hızlanmasıyla mekân uzaklığının kalmadığı günümüzde milletlerin küreselleşmeye karşı direnci kırılmaktadır. Böylece kültürel farklılıklar azalmakta ve küresel kültür oluşmaktadır. Bu nedenle milletlerin kimliğini oluşturan kültürü, hayat tarzı, ahlakî değerleri, dilleri ve giyim kuşam farklılıkları benzeşmeye başlamaktadır.

Ozan Nihat’a göre, Türkçe küreselleşme karşısında olumsuz etkilenmektedir. Türkçe eski gücünü kaybetmektedir:

“İmkânlar hep olanakla bozulmuş

Eserin yerine yapıt yazılmış

Güzelim Türkçeye mezar kazılmış

Tatlı sohbet için dil mi kaldı ki?” (Uğur, 2008: 171).

Âşık İbrahim Koç’a göre, son dönemlerde Türk kadınlarının giyim kuşam kültürü değişmektedir. Türk töresi ve âdeti artık eskisi gibi yaşatılmamaktadır:

“Öyle deme kardaş asır değişti.

Şimdi hep kadınlar pantul giyorlar.

Eski aded, töre havaya uçtu.

Şimdi telefonda öptüm diyorlar.” (Gümüş, 2010: 217).

Küreselleşmenin, birçok Batılı araştırmacıya göre millî devletler üzerinde kimi

tahrip edici etkileri vardır. Bu anlamda Rattansi küreselleşmenin pek çok etkisinin yanı sıra millî devletlerin “kültürel sınırlarının sınırsız” sayıda ihlal edildiğini söylemektedir. Bu durumu da çeşitli kültürel “kozmpolitiklerin var olduğu” süreçler ile açıklamaktadır (Rattansi ve Westwood, 1997: 39).

Bir yandan küresel bütünleşme, diğer yandan yerellikte ortaya çıkan farklılaşmalar artık millî devletlerin toplumsal sorunları çözme yeterliliğini yitirmeye başladığının işareti olarak yorumlanmaktadır. Bu söylem artık; “milli devletler büyük sosyal problemleri çözemeyecek kadar küçük, küçük sosyal problemleri çözmeye değmeyecek kadar büyüktür” şeklinde ifade edilmektedir. 21. yüzyıla birlikte gelen küresel dönemde millî devlet, Türkkan’a göre iki yönden saldırıya uğramaktadır: Birinci saldırı etnik kimliğin millî devletten daha önemli olduğu yönündeki eğilimin güçlenmesi ve ayrılıkçılığa dönüşmesidir. İkinci saldırı ise uluslararası kuruluşların millî devletin egemenlik haklarını sınırlamaya dönük girişimidir (Türkkan, 2006).

Eroğlu’na göre küreselleşme süreci, toplumlar arasında var olan kültürel özü daha da yoğunlaştırarak, toplumların mensup oldukları kültür sistemleri arasında da temasın artmasını sağlamaktadır. Ancak küreselleşmenin merkezini, gelişmiş ekonomilere sahip olan ve kendi kültürlerini yeterince güçlü gören toplumlar olarak görmektedir. Bu toplumlar küreselleşmenin sonuçlarından fazla etkilenmezler. Zira güçlü kültürleri onların bireysel kimliklerini de yeterince güçlendirmiştir. Buna karşılık birey ve toplumların sahip olduğu kimliklerin, “birey üstü ve toplum üstü” seçkinler grubu tarafından belirlendiği toplumlarda, küreselleşme bireysel ve toplumsal kimlik çelişmelerine neden olmaktadır. Bir anlamda küreselleşme, millî kimlikleri kolayca aşındırmaktadır (Eroğlu, 1999: 149).

Âşık İbrahim Koç’a göre, Türk milleti âdet ve töresinden ödün vermektedir. Türk milleti âdet ve töresine sahip çıkmalıdır. Türk olduğunu unutmamalı ve yabancılaşmaya karşı durmalıdır:

“Ödün verme adedinden özünden.

Esirge töreni, sakın gözünden.

İnanıp da bir gavurun yüzünden.

Vazgeçme ha, sen bir Türk'ün oğlusun.” (Gümüş, 2010: 255).

Küreselleşme bir yandan millî devletlerin egemenlik sınırlarını tartışılır hale getirirken diğer yandan da etnik milliyetçilikleri kontrol altında tutmayı öngörmektedir (Yazıcıoğlu, 1998: 153).

Birbirine zıt ve uyumsuz varlıklar birçok ortamda aynı anda var olmaktadır. Kültürel gelişim süreci de bu şekildedir. 19. yüzyıldan itibaren etnik ve kültürel kimlik duygusu artarak devam ederken diğer taraftan ise küreselleşme süreciyle birlikte kültürlerin tikelliği, yerel kültürün öneminin vurgulanması, milletler üstü bir kimlik inşa çabası ve çok kültürlülük söylemlerinin önem kazanması bu zıt durumlardan bazılarını oluşturmaktadır. İnsanların sahip oldukları kimlikleri oldukça tekçi bir değerler dizisi tarafından şekillendirilmişse de insan hiçbir zaman tek bir perspektife bütünüyle esir olmamıştır. Modern toplum kuramına göre farklı milletlerin inşa edilmesi adına kullanılan milliyetçilik ideolojisi, farklılıkların tasfiye edilerek tekil kimliklerin oluşturulmasını amaç edinmekteydi. Bu nedenle “asimilasyon” politikasıyla çok türüllüğü giderecek siyaset yürütülmektedir. Fakat modernliğin bu tikelci kimlik siyaseti özellikle çoğulculuk siyasetinin yerine bırakacağı aşamadan sonra geçerliliğini yitirmeye başladığı düşünülmektedir. Çoğulcu toplum tasarımı ortaya koyan postmodern kuramın bir zamanlar modernliğin yıkmaya çalıştığı değerler arasında olan gelenek, töre gibi kültür ürünleri, kendi ırkına ve köklerine bağlılık, milliyet, toplum gibi bir kısım unsurları hor görmekten çıkararak tam tersine dönüştüren bir süreci başlattığı ileri sürülmektedir (Şan, 2020: 100-102) .

Âşık Türkmenoğlu'na göre, insanların karakteri bozulmakta ve zaman değişmektedir. İnsanlara yapılan iyilikler unutulmaktadır. Yoksulun emeği zayi olmaktadır. Haklı olanın hor görüldüğü ve haksız olanın da değer gördüğü bir zaman yaşanmaktadır. Hırsız, yaptıklarıyla efendi olmaktadır. Türk milleti bu ahlakî bozukluğun karşısında aslını, neslini ve kendisini korumalıdır. Kültürel değerlerine sahip çıkmalı ve yaşatmalıdır:

“İnsanlar bozuldu, değişdi zaman

Yapılan iyilik zây oldu şimdi

Yoksul insanların ekmeği yavan,

Yolsuzluk yapanlar bey şimdi

...

Türkmenoğlu sözüm olsun yadigâr

Aslını, neslini, bilsin insanlar

Bazısı aslını ediyor inkâr

Soysuzluk geçerli soy oldu” (Durbilmez, 2018: 125).

İnsanlar tarihin ilk dönemlerinden itibaren, temel ihtiyaçlardan kaynaklı, birlikte yaşamak zorunda kalmaktadır. İnsanlar toplum içinde yaşamını sürdürmek ve ihtiyacını karşılamak için iletişim kurmak zorundadır. İnsanlar iletişim yoluyla kendi varlığını ve toplumsal ilişkileri anlamaktadır. İletişim yüz yüze ve teknolojik aletlerle sağlanmaktadır. İletişimin ana unsuru dildir. Dil çevrenin tanınmasında ve tanımlanmasında, düşüncelerin ifadesinde ve anlaşılmasında önemli bir araçtır. İletişim araçları arasında yer alan dil; simgeler, jestler, mimikler, görseller ve bunlara verilen anlamların aktarılmasını sağlayan çeşitli kültürel ve teknolojik araçlar, toplumun materyal ilişkilerini sürdürmek için kullanılmaktadır. Kitle iletişim araçları arasında TV, radyo, basın, internet, dergi, gazete, sinema gibi iletişim araçları 19. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkmıştır. Kitle iletişim araçları sosyal üretim ve yeniden üretimin ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir. İnsanlığın ilk dönemlerinden itibaren var olan kültürel iletişim araçları ise sosyal bir yapı altında gerçekleştirilmektedir. Kitle iletişimi her bireyin kendisiyle ve çevresiyle kurduğu iletişimden farklılaşır. Kitle iletişimi ticarî kurum ve kamu kurumu şeklindeki örgütlenmelerin yanı sıra insanların iş ve eğitim dışında sosyal medya, haber ve eğlence içeriğiyle kurumlaşmaktadır. Kitle iletişim araçlarıyla millete sunulan içeriğin hazırlanması büyük ekonomik yatırıma ve iş bölümüne dayanmaktadır. Bu yapı sonucunda internet, TV, radyo, gazete, dergi, sinema vb. teknolojik aygıtlarla önceden belirlenen ve belli bir amaca hizmet eden mesajlar ve görüntüler topluma iletilmektedir. Günümüzde kitle iletişimi güçlendirmek amacıyla uydudan da yararlanılmaktadır. Söz konusu araçlarla haberin ve eğlencenin

yayılmasında zaman ve mekân farklılıklarının önemini en aza indirmektedir. İnsanlar arasında gerçekleşen yüz yüze iletişim teknolojik gelişmelerle iletişim araçları farklılaşmış ve gelişmiştir. Bir mektup e-maile, radyodaki bir program görsel programa ya da televizyona, bir telgraf telefona, bir tiyatro sinema türündeki iletişim araçlarına dönüşmüştür. Bu farklılaşma ve gelişme küreselleşmeyi de hızlandırmaktadır (Yaylagül, 2006: 9-12).

Geçmiş dönemlerde insanlar, zamanlarının önemli bir kısmını aile içinde değerlendirmekteydi. Ancak ekonomik ve sosyal anlayışın değiştiği bu dönemde çocukların ve gençlerin zamanlarını geçirebilecekleri kişiler ve mekânların azalmasına, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin zayıflamasına neden olmuştur. Bu süreçte çocuklar ve gençler eğlence mekânlarını tercih etmekte, sosyal medyaya bağlanmakta ve sosyal yaşantıdan uzaklaşmaktadır (Doğan, 2010: 25).

Küreselleşmenin Türkiye’yi ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel düzeyde birçok ülkeye nazaran daha çok etkilediği ileri sürülmektedir. Bunun sebepleri arasında Türkiye’nin ekonomik ve jeostratejik konumu yer almaktadır. Ülke içinde ekonominin zayıflaması küresel ekonominin etkisini artırmaktadır. Türkiye, Asya ile Avrupa’yı birbirine bağlayan Batı ile Doğu, Kuzey ile Güney arasında köprü vazifesi görmektedir. Türkiye, Avrasya’nın merkezinde olması nedeniyle küreselleşmenin etkisi altında kalmaktadır (Aytekin, 2013: 32).

Ozan Nihat’a göre, fakirlik artmakta, Türklerde azim ve gayret azalmakta, Türk milletinin birliği bozulmakta ve Türk töresi unutulmaktadır. Türklük şuuru zayıflamakta ve Türk ahlak yapısı bozulmaktadır:

“Yokluk, kıtlık, hepsi almış yürümüş

Azim, gayret, birlik, töre erimiş

...

Tek vücudu kırk parçaya böldüren

İcat edenini zevkle güldüren

Beyin zehirleyen, ahlâk öldüren

Kokuşmuş gazların dersi verilsin!” (Uğur, 2008: 174-175).

Türkiye’de son dönemlerde küreselleşmenin yayılmasında etkili olan araç ise kitle iletişim kanallarıdır. Küreselleşme; internette sosyal medya, televizyonlarda yayınlanan programlar ve diziler aracılığıyla özellikle çocuklar ve gençler arasında kabul görmektedir.

Ozan Nihat’a göre, Türkiye’nin tarihi ve kültürü üzerinde birtakım oyunlar oynanmakta ve Türklerin geçmişiyle bağlantıları kopartılmak istenmektedir:

“Türkiye’mi sarmış bir kızıl bulut

O bulut ister ki, geçmişi unut

Çokları kürsüde vermişti umut?

Umut tüccarları filanlar nerde?” (Uğur, 2008: 143).

Türk milletinin giyşim kuşam ve edep anlayışının değiştiği söyleyen Ozan Nihat, edep ve hayâ konusunda Türk milletine uyarıda bulunmaktadır:

“Nerede Zeybek’im, nerde Dadaş’ım?

Öldü mü edepli, kıskanç yurttaşım

Kıçlar, başlar açık, ne bu gardaşım

Ar hayâ sahibi yüzler ağladı” (Uğur, 2008: 218).

Âdet ve törenin yozlaştığını söyleyen Ozan Nihat, yardımlaşmanın azaldığını ve sıcak muhabbetin kalmadığını anlatır:

“Âdetler töreler yozlaştı gayrı

Yardımlaşma falan azlaştı gayrı

Sıcak muhabbetler buzlaştı gayrı

Ağustos ayında üşüyor millet” (Uğur, 2008: 278).

Ozan Nihat, Türk kültürüne ait oyun ve çalgılar yerine pop, aranjman ve diskonun aldığını söyler:

“Genci, ihtiyarı, gelini, kızı

Kendine mal etmiş dans ile cazı

Unutmuş davulu, zurnayı, sazı

Pop, aranjman, disko, coşuyor millet” (Uğur, 2008: 279).

Kültürel iletişim zamanla teknolojik gelişime ayak uydurmakta, farklı coğrafi bölgelere teknolojiyi kullanarak ulaşmaktadır. Sözlü, yazılı ve görsel kültürel değerler kitle iletişim araçları ile birçok kesime ulaşmaktadır. Farklı coğrafi bölgelerde yaşayan ama birbirini göremeyen insanlar arasında kültürel değerlerin yaşatılmasında da kitle iletişim araçlarının büyük öneme sahip olduğu görülmektedir. Küreselleşmenin Türk kültürüne etkisini azaltmak ve Türk kültürünü gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla Türk milliyetçiliğinin değerlerini yaşatan Türk kültürünün önemli ürünlerinden biri olan Âşık Edebiyatı ürünleri de kitle iletişim araçlarıyla günümüzde yaşatılmaya devam etmektedir. İletişim araçları sayesinde Âşık Edebiyatı ürünleri insanlar arasındaki millî duygu ve harekete etki etmektedir. Böylelikle Âşık Edebiyatı’nda verilmek istenen değerler ve mesajlar topluma ulaşmaktadır. Bu yolla topluma iletilen kültürel unsurlar bilinçli ya da bilinçsiz olarak insanlar tarafından anlamlandırılmakta ve yaşatılmaktadır.

Âşık Devaî’ye göre, Türk milletinin görgü ve adâbı bozulmuştur. Özü bozulmuş Türk milletinde yozlaşma başlamıştır. Türkü yerini caz almıştır. Karakteri ve ruhuyla dünyaya örnek olan Türk nesli azalmıştır:

“Görgü kural bizde usul bozulmuş

Caz başlamış özde fasıl bozulmuş

Güven duyduğumuz nesil bozulmuş

Ne hale gelmişiz vay anasını” (Coşkun, 199: 116).

Âşık Devai'ye göre, Türkiye'de giyim kuşam, kültür, sanat ve ilim anlayışı olumsuz anlamda değişmektedir. Türk töresi, örf, âdet ve geleneklerine uygun olmayan giyim kuşamlar kullanılmaktadır. İletişim kanalarından biri olan TV ekranlarına Türk kimliğini yansıtmayan kimseler çıkmaktadır. Türk karakterine uygun olmayan davranışlar övünür hale gelmektedir. Türk milletinin hoşgörü ve merhamet duygusu azalmaktadır. Ataya saygı gösterilmemektedir. Türk ahlakı olumsuz yönde değişmektedir. Türk milletini ileri taşıyacak Türk gençlerine olan güven azalmaktadır:

“Moda diye göbek bacak açanlar

Sanat diye ekranlara geçenler

Övünür nesile zehir saçanlar

Ne hale gelmişiz vay anasını”

...

“Merhamet kalmamış duygu kalmamış

Yarına güvenli kaygı kalmamış

Anaya babaya saygı kalmamış

Ne hale gelmişiz vay anasını” (Coşkun, 2009: 116-117).

Âşık Devai, sözlerinde küreselleşmenin ve teknolojiyle birlikte gelişen kitle iletişim araçlarının özellikle sosyal medya ve TV programlarında Türk kültürüne uygun olmayan yayınlarının Türk ahlak yapısını, töresini olumsuz etkilediği ve Türk gençlerini millî duygulardan yoksun bıraktığını vurgulamaktadır.

Âşık Devai'e göre, Türk kültüründen uzaklaşan Türk nesli, Michael Jackson'a dinlemeye koşarak gitmektedir. Türklerin atası Fatih Sultan Mehmet uyansa kendi neslinin geldiği bu hale şaşırır:

“Fatih ki uyansa bu nesle şaşar

Tabi İstanbul'da yiğit de yaşar

Kimisi gene de şafakta koşar

O Maykıl Ceksın denilen popçuya” (Coşkun, 2009: 106).

Âşık Devaî’e göre, bin yıllık Türk töresi bozulmuştur. Türk milleti bir an önce uyanıp kendine gelmezse bu töre elden gider:

“Bozuldu bin yıllık töre

Bu acı nasıl dınecek

Işık yakılmazsa köre

Bu acı nasıl dınecek” (Coşkun, 2009: 127).

Âşık İbrahim Koç’a göre, Türk ahlakının ve töresinin en önemli değerleri arasında yer alan atalara hürmetin, sevgi ve saygı anlayışının kalmadığı bir dönem yaşanmaktadır:

“Küçükte saygı yok, büyükte sevgi.

Kalmadı dünyada yiğide övgü.

Gördük ki babayı oğlu dövdü.

Böyle bir zamanın içine geldik.” (Gümüş, 2010: 244).

Âşık Murat Çobanoğlu’na göre, Türk kimliğini yansıtan birçok değer değişmektedir. Öyle bir dönem gelmiştir ki evlat babayı tanımamaktadır:

“Ne kötü zamana kaldık!

Oğul babayı tanımaz.

Bu dünyanın ters işleri,

Oğul babayı tanımaz.” (Durbilmez, 2014: 184).

Ozan Nihat, sözlerinde Türk gençliğine uyarıda bulunur ve özüne dönmesini gerektiğini anlatır:

“Türk gençliği, uyan artık, özünü

Bilmiyorsan, yazık sana, çok yazık

Kan ağlayan vatanımın gözünü

Silmiyorsan, yazık sana, çok yazık” (Uğur, 2008: 228).

Ozan Nihat, sözlerinde Türk kadınının Hak çizgisinden ayrıldığını, özünden saptığını ve pis modaya uyduğunu söyler:

“Hak çizgiden sapa sapa

Benliğinden kopa kopa

Pis modaya tapa tapa

Türk kadını güçleniyor” (Uğur, 2008: 286).

Küreselleşme ve beraberinde gelişen teknolojiyle birlikte çeşitlilik kazanan iletişim araçları zaman ve mekân olgusunu tanımadan insanları birbirine yakın kılmakta ve insanlar arasında etkileşimi etkin hale getirmektedir. Böylece küreleşmenin etkisi ve hızı artmaktadır. Özellikle ekonomik gücü zayıf toplumlarda daha etkili olmaktadır. Türk kültürünü de etkisi altına alan küreselleşmenin Türkleri diğer milletlerden ayıran farklılıkları ortadan kaldırdığı, Türklerin karakterlerini ve özlerini unutmalarına sebep olduğu Âşık Edebiyatı’nın ürünlerine yansımaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Türk kimliği; Türk milletinin karakterinde, hafızasında ve hayat felsefesinde bulunmaktadır. Türk milletinin kimliğinin oluşumunda tarihî süreçte oluşan ve gelişen mitolojik unsurlar, kültür, dil, inanç, sosyal etkileşim ve coğrafi koşullar etkili olmuştur. Söz konusu unsurların toplum içinde yaşatılması Türklerde ortak bilinç oluşturmuştur. Türk milletinin sahip olduğu bu ortak bilinç millîlik ve öz benliklerini korumalarında yardımcı olmaktadır. Millîlik, aitlik hissidir. Millîlik farklılıktır. Öz benlik de karakterdir.

Türk milletinin kimliği diğer milletlerden farklı kılan özellikleridir. Türk milletinin farklılıkları millî karakterlerini yansıtır. Bu özellikler arasında dünyayı algılama şekilleri, hayatı anlamlandırma biçimleri, vatan, devlet, toprak ve bayrak kavramlarına verilen anlam, gelenek, görenek, örf, âdet, töre gibi yaşatılan kültürel değerler vardır. Türk milletinin yaşadığı coğrafi özellikleri, tarihî geçmişi ve büyük medeniyetlerle olan ilişkileri de Türk kimliğinin çok yönlü ve zengin olmasını sağlamaktadır. Doğu ve Batı'yı buluşturan bir coğrafyada yaşayan Türkistan'dan gelen Anadolu Türkleri, farklı coğrafi bölgelere ait özellikleri içinde barındırmaktadır. Bu özellikleri sayesinde Türk kimliği; Batı ve Doğu'nun kültürünü anlayan ve yorumlayan olgun ve hoşgörülü bir yapıya sahiptir.

Dünya'da milliyetçiliğin 18. yüzyılda İngiltere'nin sömürüsüne karşı Amerika'nın bildirisiyle, Fransa halkının devleti yöneten krala karşı direnişiyle ve 19. yüzyılda millet egemenliğini savunan Avrupa'daki milletlerin ayaklanmaları sonucunda ortaya çıktığı ileri sürülmektedir (Gürses, 1998: 25). Buna karşın milliyetçiliğe ait özelliklerin Türklerde, Çin yazıtlarında yer alan Asya Hun Devleti Kağanı Çi-Çi'nin, Çin'e karşı sergilediği millî duruşla M.Ö. var olduğu görülmektedir. Türklere ait 7. yüzyılda yazılan Orhun Kitabeleri'nde Türk milletinin özellikleri, hayat felsefesi ve vatan kavramı ile ilgili bilgiler de yer almaktadır. Ayrıca bu kitabelerde kullanılan Türkçe, gelişmiş bir dile ait özelliklere sahiptir. Türk milletinin tarihi gelişiminde

Türkçenin önemi yadsınamaz. Dil, bir milletin en önemli millî unsurlarından biridir. Dil, milletin kimliğinin ve karakterinin oluşumuna katkı sağlamakta ve kültürel değerlerini gelecek kuşaklara aktarmaktadır (Kafesoğlu, 1970: 11).

Türk milletinin mitolojik değerlerini, millî felsefesini, karakterini ve kültürünü oluşturan birçok değerın Anadolu sahasında yetişen âşıkların şiirine yansımaktadır. Toplumun kültürel değerlerini sözlerinde yaşatan Anadolu âşıklarının şiirlerinde, Türklerin milliyetçilik anlayışına ait değerlerin var olduğu görülmektedir. Âşıkların şiirlerinde Türklerin millet aidiyetini oluşturan duygular yer almaktadır. Sosyal hayatı ve günlük olayları dile getiren âşıkların şiirlerinde Türk milletinin üslubu vardır. Üslup, bir bütünlük ifade etmektedir. Üslup; konuşulan dilde, yenilen yemekte, giyim/kuşamda, yapılan işte, inançta, törede, gelenek ve görenekte, bayram ve törende, kanun ve nizamda bulunmaktadır.

Türk milletinin üslubunu ifade eden âşıklar, milletin gören gözü olduğu gibi yol göstericisi ve bilge kişisidir. Âşıkların şiirlerinde sosyolojik kuramlardan Türk milletinin birliğini ifade eden “işlevsellik”; ortak çıkar, güç ve değerlerin yer aldığı, ideolojik gruplaşmaların söz konusu olduğu “çatışma” ve tarihsel süreçte anlamlandırılan, toplumsal etkileşimi güçlendiren, bir millete aidiyet duygusu veren ve derin anlamlar kazanan varlıklar aracılığıyla “simgesel etkileşimcilik” kuramını içeren özellikler yer almaktadır.

Türklerin millî kimliğinin ve karakterinin oluşmasında önemli unsurlardan birisi kültürdür. Kültür, bütünlük ifade eder. Kültür, toplumun birlik ve beraberliğini sağlayan unsurlardan oluşmaktadır. Her bir unsur birbirine bağlıdır ve her bir unsurun alt grupları vardır. Türk kültürünün alt unsurlarından biri de âşıklık gelenekleri ve ürünleridir. Âşıklar, ürünlerinde Türk kültürüne ait birçok unsura anlam katmaktadır. Âşıkların şiirlerinde yer alan birlik ve beraberliği ifade eden Türk milliyetçilik anlayışı için önem arz eden kültür ve kültüre ait unsurlar arasında dil, inanç, tarih, töre, bayram ve törenler vurgulanmaktadır.

Âşıkların sözleri; Türk kültüründe yer alan hoşgörü, saygı ve sevgiye dayanmaktadır. Türk kültürü atalardan kalan bir yadigârdır. Bu yadigârda dil, töre, gelenek, görenek, inanç, âdet, bayram, köken, sanat vb. unsurlar vardır. Bu unsurlar, Türk milletinde ortak

bilinç oluşturmaktadır. Şiirlerde özellikle Anadolu'nun bir kültür ülkesi olduğundan söz edilmektedir. Kültürsüz insan cahil olarak nitelendirilerek Türk milletinin kültüre ne kadar önem verdiği anlatılmaktadır. Şiirlerde anlatılan Türk kültürüne ait her bir unsur milleti birbirine bağlayan, bütünleştirici anlamlar ifade eden ve kolektif bilinç oluşturan değerlerdir. Ayrıca şiirlerde Türk milleti, kültürüne ait birtakım değerleri kaybettiği için âşıklar tarafından uyarılmaktadır. Türk milletinin özellikle günümüzde yaşadığı kültürel değişimlere dikkat çekilmekte, aslını ve kökenini unutmaması, âdet, gelenek ve göreneklerini yaşatmaları konusuna değinilmektedir. Türk kültürü, içinde barındırdığı söz konusu değerlerden dolayı bütünlük ifade eden işlevsel bir araç olarak düşünülmektedir.

Âşıkların şiirlerinde geçen: “Gençler için ilim, kültür ülkesi”, “Gelenek var, görenek var, töre var”, “Türkü dinler, türkü söyler Türkoğlu”, “Kültürsüz insanın küllü yalandır”, “Sevgi bizde, saygı bizde, ar bizde” vb. ifadelerde Türk kültürünün önemine dikkat çekilmektedir. Söz konusu dizelerde Türk milletinin karakterine değinilmektedir. Türk milletinin karakterini yansıtan bu unsurlar birlik çağrışımı yaptığı için işlevsel olarak değerlendirilmektedir.

Dil, kültürel değerlerin varlığını koruyan ve onları geleceğe aktaran işlevsel unsurlardan biridir. Türk milliyetçilik anlayışında dil, insanlar arasında iletişimin kurulmasında, birlik ve beraberliğin sağlanmasında işlevsel bir araç olarak ifade edilmektedir. Âşıkların sözlerinde Türkçe, Türk varlığının kaynağı olarak tanımlanmaktadır. Türkçe, Türk kültürünün geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gören işlevsel bir unsurdur. Türkçe, Türk milletinin geçmişi ile günümüzü, günümüz ile geleceğini bütünleştirmektedir. Âşıklar, Türk milletinin hayat biçiminin, tarihinin, algılarının, içgüdülerinin ve kültürel zenginliğinin ana unsuru olarak Türkçeyi göstermektedir. Türkçe; Türk milletinin özü, karakteri ve aidiyetliğini oluşturan unsur olarak ifade edilmektedir. Türk milliyetçilik fikrinin ön kabullerinden biri Türkçedir. Türkçe; bütünleştirici bir işleve sahiptir. Türk toplumunda yer alan farklı etnik, dini vb. grupların iletişim kurmasını ve birlikte hareket etmesini sağlayan en önemli araç Türkçedir. Türk millî eğitim sisteminde de özellikle Türkçe kullanılarak Anadolu'da yaşayan insanlar arasında birlik ve beraberlik sağlanmaktadır.

Türk toplumunun; felsefesinin, derin tarihinin, içgüdülerinin, kültürel zenginliğinin ve ahlakının yansıması Türkçedir. Türkçe, Türk milletinin hafızası ve millî bilincidir. Türklerin uzun yıllardır benliğinin korunmasını ve öz değerlerinin yaşatılmasını sağlayan Türkçe, bu özellikleriyle Türk milletinin bütünlüğünü koruyan önemli bir kültür ürünüdür. Âşıkların şiirlerinde Türkçenin Türk milletinin varlığı için ne kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. Şiirlerde Türk milletinin millî kültürü, millî özü ve ilim dilinin Türkçe olduğu ifade edilir.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Destanımız Türkçe, sazımız Türkçe / Sohbetimiz Türkçe, sözümüz Türkçe”, “Türkçe Türk olmanın kaidesidir”, “Türkçem millî kültürün bir abidesidir”, “Öztürkçe, Türklerin ana dilidir”, “Halk Edebiyatı Türkçenin özü”, “Türkçe konuş, Türkçe oku, öz öğren!” vb. ifadelerde Türkçenin önemine dikkat çekilmektedir. Söz konusu dizelerde Türk milletinin diline sahip çıktığı vurgulanmaktadır. Türk milletinin tarihine, kültürüne, geleceğine ışık tutan ve karakterini yansıtan Türkçe, işlevsel olarak değerlendirilmektedir.

Türklerde ölüm ve öldükten sonra ruhun yaşayacağı inancı vardı. Türklerin Müslümanlığı benimsemesiyle birlikte ahiret gününe, Allah’ın katına çıkmaya, sevap ya da günahlara göre cennet/cehenneme gidileceğine inanılmaktadır. Türklerde en şerefli ve onurlu ölüm; vatan, toprak, devlet, bayrak ve aile için verilen candır. Söz konusu değerler bağımsızlığın simgesidir. Bu bakımdan Türkler için vatan, toprak, bayrak, millet ve din adına ölmek şehitlik mertebesi olarak kabul görmektedir.

Türklerdeki şehitlik inancı âşıkların şiirlerine yansımaktadır. Şiirlerde Türklerin varlığının, birlik ve beraberliğinin teminatı olarak gördükleri vatan ve toprakları için ölmek; Türkler için onurlu ve şerefli bir duruş olarak ifade edilmektedir. Bu şekilde ölüm, Türk-İslam inancına göre şehitlik mertebesine ulaşmaktır. İslamiyet’te şehitlik mertebesi Allah katında en önemli makamlardan biri olarak nitelendirilmektedir. Bu inanç Türkler arasında farklı etnik grupların birlik ve beraberlik içinde yaşamalarını ve vatanlarını korumalarını sağlamaktadır. Bununla birlikte bu inanç Anadolu’da millî güdü sağlamaktadır. Türklerin millî bilincini canlı tutmaktadır. Âşıklar, Türk tarihinden örnekler vererek şehitlik inancını millî duygularla açıklamaktadır. Âşıkların şiirlerinde; şehitlik inancını özümseyen Türk halkının başka milletlerin vatanına ve toprak bütünlüğüne saygı duyduğu, kendi vatanı ve toprağı için de her şeyi göze aldığı ifade

edilmektedir. Şehitlik inancı, Türk halkının bütünlüğünü ifade etmesi nedeniyle işlevsel değer olarak düşünülmektedir.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Nice şehitler verdik bu vatanın uğruna”, “Yoluna ölürsem şehitlik kârım”, “Bu vatanda şehit yatan”, “Şehit Türk çocuğu atan sağ olsun”, vb. ifadelerde Türklerdeki şehitlik inancına dikkat çekilmektedir. Söz konusu dizelerde Türk milletinin inancının ortak değerler üzerinde kurulduğu vurgulanmaktadır. Türk milletinin şehitlik inancı kolektif bir bilinç oluşturmaktadır.

Toplumsal sistemin korunması, yaşatılması ve geleceğe taşınmasında önemli unsurlarından biri de tarihtir. Türk tarihi; Türk milletinde ortak bir hafıza, millî bir bilinç ve bütünlük oluşturmaktadır. Şiirlerde Türk milletinin geçmişte yaşadığı acılar ve kahramanlıklardan söz edilerek milletin birlik beraberliğine duygusal bağlamda katkı sağlamaktadır. Böylece kültür birikimi yapılarak toplum içinde millî bilinç güçlendirilmekte ve her daim canlı tutulmaktadır.

Tarih, bir milletin kimliğinin ve karakterinin nasıl oluştuğunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Türklerin tarih boyunca yaşadıkları coğrafyalar; inançları, kazandıkları maddi / manevi değerleri ve diğer milletlerle kurdukları olumlu / olumsuz ilişkileri; Türk kimliğinin oluşumuna ve gelişimine katkı sağlamıştır. Şiirlerde Türklerin kökenine, kültürüne, bağımsızlıklarına düşkün olduklarına, başka milletlere karşı saygı ve sevgi gösterdiklerine, hoşgörülü olduklarına, törelerine sahip çıktıklarına ve kahramanlıklarına değinilmektedir.

Türk milleti Türk tarihine övünç ile bakmakta ve saygı duymaktadır. Âşıklar; şiirlerinde üç kıtaya hükmeden Türk milletinin farklı etnik grupları / toplumları asimile etmediklerine, hoşgörü sahibi bir millet olduklarına, başka milletlerin inançlarına ve yaşam şekillerine saygı duyduklarına değinmektedir.

Âşıkların şiirlerinde geçen: “Araştır tarihi iyi incele”, “Tarihe bak, şu destanlardan örnek al!” “Altay’lardan Viyana’yı kuşatan”, “Kahramanlık yiğitlikte şöretiz”, “Tarihe göz at da tanı Türkleri”, “Alpaslan, Yıldırım, hem Fatihleri”, “Malazgirt’te Türk sesini çağılattı” vb. ifadelerde Türklerdeki tarih bilincine dikkat çekilmektedir. Söz konusu dizelerde Türk milletinin tarihi ve tarihe verdiği değer hakkında bilgi verilmektedir.

Türk milleti için tarih; insanlara duygusal birliktelik ve dinamizm kazandırmaktadır. Bu nedenle Türk tarihi işlevsel özelliğe sahip olduğu düşünülmektedir.

Tarih, kolektif hafızayı canlı tutarak millî bilinç oluşturmaktadır. Âşıkların dile getirdikleri Türk tarihiyle ilgili ifadeler; Türkler arasında birlik ve beraberliği güdüleyen değerlerdir. Türk tarihine bakıldığında şan ve şerefle dolu bir geçmişin olduğu görülmektedir. Türklerin; bağımsızlık duygusunun bu kadar güçlü olması, vatan, millet, toprak, töre gibi kültürel kavramlarına bu kadar sahip çıkması, aile kavramına önem vermesi, gençlere sahip çıkması ve atalarının izini takip etmesi tarih bilincinden kaynaklıdır. Şiirlerde bu konulara özellikle değinilerek toplumsal algı yaratılmaktadır. Bu algı ile tarih boyunca var olan Türklerin kendilerine özgü karakterlerinin gençler tarafından özümsemesine ve gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Türk tarihinde yer alan ve yaşatılmaya devam eden değerler, Türk milletinin birlik ve beraberliğine ve millî bilincinin oluşmasına katkı sağlayan işlevsel bir unsurdur.

Türk milliyetçilik anlayışının önemli değerleri arasında töre de vardır. Türkler için töre; kanun, gelenek, görenek ve âdettir. Türklerin töresine sahip çıktığı müddetçe varlığını koruduklarına inanılmaktadır. Ne zaman ki Türk milleti törelerine uymazsa o zaman özlerini kaybedecekleri düşünülmektedir. Türk töresi devletin yönetim şeklini, devletin halka, halkın da devlete karşı sorumluluklarını, toplumun hayat anlayışını, ahlaki yapısını ve sosyal etkinliklerini belirlenmesinde etkilidir. Türk töresinde millet; devletine bağlı ve sadıktır. Devleti yöneten kişilere de ayrıca saygı duyulur. Devleti yöneten kişiler de halka karşı sorumludur. Devlet milletini eğitmek, korumak, kollamak ve doyurmak zorundadır. Türk milleti için devlet “baba” rolündedir. Türk töresinde aile toplumun temel direğidir. Anne, baba ve atalara saygı çok önemlidir. Âşıklar şiirlerinde Türk töresinde etnik ve dini gruplar arasında ayırım gözetilmediğini de vurgulamaktadır. Şiirlerde saygı, sevgi ve hoşgörü öne çıkmaktadır. Türk töresi gereği bunu sağlamak öncelikle devletin görevidir. Böylece Türkler arasında bütünlük sağlanmakta ve korunmaktadır.

Âşık Edebiyatı’na ait şiirler incelendiğinde Türk devletinin ve milletinin gelenek, görenek ve âdetlere bağlı kalmasında Türk töresinin etkisi olduğu görülmektedir. Türk töresi, insanlar arasındaki ilişki ağını kuvvetlendirecek değerleri içinde barındırmaktadır. Sosyolojik açıdan bakıldığında toplum içinde düzenin sağlanmasında,

toplumun eğitilmesinde, insanlara eşit davranılmasında, milletin güvenliğinin sağlanmasında, vatan topraklarının korunmasında, insanların birbirine ve devlete karşı sorumluluklarının olmasında, millî değerlerin yaşatılmasında, küçüklere sevgi, büyüklere saygı gösterilmesinde, iş, eğitim ve aile ahlakı gibi maddi ve manevi değerlerin oluşmasında Türk töresinin önemli bir işlevi vardır. Bu özellikleriyle bütünlüğe seslenen Türk töresi işlevsel özelliklere sahiptir.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Gelenek var, görenek var, töre var”, “Gençlerle bozulmaz Türk’ün töresi”, “Esirge töreni, sakın gözünden.”, Mayası yoğrulmuş saygı, sevgiyle / Özünde hoşgörü Türk milletinin”, “İnsanlık sevgisi töremizdedir”, vb. ifadelerde Türk milletinin töreye verdiği değer anlatılmaktadır. Türk milleti için töre; yaşamsal değerleri içinde barındıran unsurları kapsamaktadır. Bu nedenle Türk töresi işlevsel olarak değerlendirilmektedir.

Türklerde bayram ve tören kutlamaları; geçmişten günümüze kadar var olan kültür unsurlarının yaşatıldığı, ortak millî bilincin oluşturulduğu, milletin hafızasının yeniden canlandırıldığı ve insanlar arasında dinamizmin oluşturulduğu değerlerdir. Türk tarihinde kazanılan savaşlar ve elde edilen başarılar neticesinde Türk milletinin tarihini hatırlatmak ve nasıl bir millet olduklarını unutturmamak için kutlamalar yapılmakta ve törenler düzenlenmektedir. Bununla birlikte eski Türk gelenek ve göreneklerinin devam ettirildiği Nevruz / Yenigün ve Hıdrellez bayramları kutlanmaktadır. Bunlar yapılırken de Türk kültürüne ait unsurlara yer verildiği görülmektedir. Şiirlerde de anlatıldığı gibi kutlamalarda Ergenekon’dan çıkış Türk milletine temsili olarak demir dövme işlemiyle hatırlatılmaktadır. Zafer kutlamaları tiyatro sahneleriyle canlandırılmaktadır. Tarihi süreç içerisinde yaşanan önemli olayların ardından yapılan bu gibi kutlamalar Türklük bilincini açık tutmaktadır. Türk milletinde millî algı oluşturulmaktadır. Milletin devlete, devletin de millete karşı sorumlulukları hatırlatılmaktadır. İnsanların birlik ve beraberlik içinde hareket etmesini sağlayan bayram ve kutlamaların işlevsel özelliğe sahip olduğu düşünülmektedir.

Âşıkların sözlerinde geçen; “Yüzyıllardır Nevruz Türk’ün bayramı”, “Hıdrellez kültür bahar bayramı”, “Varıldığı andır, On Dokuz Mayıs.”, “Gene biriz, beraberiz / Cumhuriyet Bayramı’nda” vb. ifadelerde Türk milleti için önem arz eden kutlamalara

değnilmektedir. Bayram ve kutlamalar Türk milletinin tarihine, kültürüne, bağımsızlığına, mücadelecı ruhuna ve birliğine atıf yapmaktadır.

Âşıkların şiirlerinde, Türk milletinin vatan kavramına diğır milletlere göre farklı anlamlar yüklendiğı tespit edilmiştir. Türk milleti vatan kavramını toprak, millet ve bayrak kavramlarıyla birlikte kullanmaktadır. Bu kavramların her biri bağımsızlıkla eş değerdir. Bu kavramlar namus kavramıyla eş değır tutulmaktadır. Türk milleti, namus anlamını yüklediğı bu değırleri korumak için canını ortaya koymaktadır.

Vatan, Türk milleti için sadece yaşamlarını sürdürdükleri toprak parçası değildir. Bağımsız olarak yaşadıkları, kendi kendilerinin yönetimini sağladıkları, esaret altında olmadıkları, kendi değırlerini özgürce yaşadıkları ve çocuklarının geleceklerini koruma altına aldıkları yerdir. Bunların her birine duygusal olarak sıkı sıkıya bağılı Türk milleti bu uğurda canını vermekten çekinmemektedir. Türkler için vatan, bayrak, toprak, millet ve askerlik kutsaldır. Şiirlerde de bu kavramlara yüklenen anlamlar üzerinde özellikle durulmaktadır. Toprak, ana kavramıyla; vatan, namus kavramıyla; bayrak, bağımsızlık kavramıyla ve millet de birlik/beraberlik kavramıyla özdeşleştirilmiştir. Bu kavramlara yüklenen anlamlar Türk toplumunda önemli sosyal normlar kazandırmaktadır. Bunların temelinde Türklerin tarihî süreçte elde ettikleri kazanımları vardır. Örneğın Türkler için anne üretken, koruyucu ve birleştirici bir özelliğı sahiptir. Aileyi bir arada tutan annedir. İlk eğitimi anne verir. Türklerin inancına göre “Cennet annelerin ayakları altındadır”. Anneler; kutsal ve dokunulmazdır. Halk arasında “Toprak ana” deyimi de kullanılmaktadır. Bu sebeplerden dolayı Türkler, toprağı anne kavramıyla birlikte kullanmaktadır. Toprak, anne gibi kutsal ve dokunulmazdır. Kutsiyet verilen bu değırler Türklerin millî duygularının ifadesidir. Bu kavramlara yüklenen anlamlar Türk milliyetçilik anlayışının bir yansımasıdır.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Ay yıldızlı bayrak vatansın ey yâr”, “Vatanım, milletim bana kâfidir”, “Vatan anamızdır, Devlet babamız”, “ Canımız vatana teslim ” vb. dizelerde Türk milletinin varlığını ifade eden vatan kavramına değnilmektedir. Vatan kavramı Türk milletinin birlik ve bütünlüğünü ifade ettiğı için işlevsel olduğı düşünülmektedir.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Peygamber ocağı mukaddes ordu”, “Şanlı Türk Askeri, Kahraman Mehmet”, “Can verdi vatana aslan ordumuz.” vb. ifadelerde askerlik kavramı Türk milletinin inancıyla özdeşleştirilmiştir. İnanç kavramı milletin ortak hareket etmesini sağlayan bir olgudur. Bu nedenle işlevsel özellikleri içinde barındırmaktadır.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Şehitler kanına ay-yıldız düştü”, Ay yıldızın alı kanımız bizim”, “Bayraksız, vatansız canı neyleriz”, “Kanı kanla değil, suyla yıkarlar” / Sözünde hoşgörü Türk milletinin”, “Özgürlük ruhu var karakterimde”, “İmanlı Türk halkı bilmez dur, durak” vb. ifadelerde Türk milletinin bağımsızlık simgesi bayrağa verdikleri değer / anlam anlatılmaktadır. Bayrak, Türk milletinin vatanını, toprağını, bağımsızlığını, namusunu, birlik ve beraberliği temsil etmektedir.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Helâl eyle hakkın sen toprak ana”, “Tek anamız oda ana vatandır”, “Ruhum, kanım, şanım vatan toprağı” vb. ifadelerde Türk milleti için toprağın ne anlama geldiği açık bir şekilde anlatılmaktadır. “Toprak” kavramıyla Türk milletinin en küçük birimi olan aile ocağının kurucusu, Türk kültüründe ve inancında önemli bir yer sahibi “anne” kavramı eş değer tutulmaktadır. Anne; aile içinde birliği ve dirliği ifade etmektedir. Toprak kavramı da ülke içinde milletin birlik ve dirliğini ifade eder. Toprak kavramına verilen bu değer işlevsel olduğu düşünülmektedir.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Edep erkân okuyorum yüzünden”, “Düğünü, töreyi, kınayı bilen”, “Türk evladı mert olur”, “Kimseyi hor görmez bakar ilgiyle”, “Özünde hoşgörü Türk milletinin” vb. dizelerde Türk milletinin ahlak yapısının temeli edep, erkân ve hoşgörü üzerinde durulmaktadır. Türk milletin sosyal ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde yürümesini sağlayan söz konusu ahlaki değerleri işlevsel özelliklere sahiptir.

Türkler iktisadi alanda millî bir duruş sergilemeye çalışmaktadır. Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Atatürk; yerli ve millî kaynaklara yönelerek Türk ekonomisini canlandırmak amacıyla Anadolu’nun birçok yerinde fabrikalar kurdurmuştur. Atatürk’ün vefatından sonra Türk milletinin iktisadi gelişmelerinde gerilemeler olmuştur. 21. yüzyılın başlarından itibaren yeniden yerli ve millî kaynaklara yönelilerek millî ekonomi canlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde ekonomik güç sağlanarak dışa bağımlılık azaltılmak istenmektedir. Türkler özellikle yerli enerji kaynaklarının çıkartılmasına ve millî savunma araçlarının üretimine yönelmiştir.

Toplumsal olaylara ve gelişmelere yer veren âşıkların şiirlerinde bu millî atılımlar da yer almaktadır. Şiirlerde millî fabrikalardan, yerli üretimden, tarım ve hayvancılıkla ilgili millî projelerden söz edilmektedir. Türk milleti için bu tür faaliyetler millî güdüleme aracıdır. Millî ekonominin gelişimi sayesinde küreselleşme karşısında devletin iktisadi bağımsızlığında güçlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türk milliyetçilerinin özellikle yerli ve millî üretime yönelmek istemelerinin nedenlerinden biri de küreselleşmeye karşı millî kimliklerini koruma kaygısıdır.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Öz yurdunda çıkan malı geysene”, “Bu yurda sanayi doldurdu okul”, “Elbirlikle çalışalım vatana” vb. dizelerde yerli üretim, eğitim ve sanayi aracılığıyla millî ekonomik kalkınmadan söz edilmektedir. Ekonomideki gelişim milletin refah seviyesini de olumlu etkileyeceğinden bu konudaki ilerlemeler işlevsel özelliktedir.

Âşıkların sözlerinde, Türk milliyetçiliğine ait birçok değer işlevsel bir faaliyet sergilediği görülmektedir. Bununla birlikte ideolojik millî düşüncelerin ifade edildiği Türk siyasi hayatında, çatışmaların söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Türk politikasına yön veren Milliyetçi Hareket Partisi’nin kurucusu ve lideri Alparslan Türkeş, millî unsurları güçlendirmek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün ilke ve inkılaplarından etkilenerek kaleme aldığı “Dokuz Işık” öğretisini Türk devletinin gelişimi ve refahı için uygulamak istemiştir. “Dokuz Işık” öğretisinde yer alan milliyetçilik anlayışında ırk kavramı yer almamaktadır. Onun yerine; “Kendini Türk hissedene ve Türklüğe hizmet eden herkes Türk’tür.”, anlayışı benimsenmiştir. Türk milliyetçiliğinde sevgi, saygı, Türk kültürü ve Türkçe önemli bir yer kaplamaktadır. Türk milletinin kendi kendini yönetme hakkının olduğu savunulmakta ve her bir Türk’ün öncelikle kendi milletini yüceltme ülküsüne sahip olması gerektiği ifade edilmektedir. Türk ahlakı İslam inancıyla birleştirilerek Türk-İslam sentezi yapılmaktadır. Türklerin gelenek, görenek, âdet ve törelerine bağlı kalarak İslam inancını yaşamalarından söz edilmektedir. “Dokuz Işık” öğretisinde yer alan diğer unsurlara bakıldığında Türk milletinin birlik ve beraberliğine, ilmi yönde Türkçülüğe ve Türk milletine yarar sağlayacak faaliyetlerin artırılmasına, Türk halkının devlet tarafından sosyal, sağlık ve eğitim güvencesinin sağlanmasına, Türk halkının eşit haklara sahip olmasına, köylerde yaşayan halkın şehirdeki tüm imkânlarla sahip

olmasına, sanayinin geliştirilmesi ve bu alana hizmet edecek Türk gençlerinin teknik yönünden eğitilmesine ve ekonomik bağımsızlığın kazanılmasına vurgu yapılmaktadır. Bunların hepsinin Türk halkıyla birlikte Türk halkı için yapılması esas alınmaktadır. Söz konusu öğretilerin gerçekleştirilmesi özellikle ülkücü olarak adlandırılan Türk milliyetçileri tarafından istenmektedir. Ülkücüler tarafından benimsenen bu öğretiler Türk milliyetçiliği için büyük bir atılım olarak görülmektedir.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Ülkü, ahlâk, milliyet”, “Ocaktır beşiğimiz”, “Şu kör devrin dokuz nurlu / Işığdır Ülkücüler”, “Biz vatan için doğduk, veremeyiz bir karış”, “İlime, bilime çalışmak gerek” vb. ifadelerde Milliyetçi Hareket Partisi ve ülkücülerin Türk milliyetçiliğiyle ilgili düşünceleri yer almaktadır.

Türk milliyetçilerinin önemli ideallerinden birisi de Turancılıktır. Turancılık yeryüzünde yaşan Türklerin birlik ve beraberlik içinde hareket etme ideolojisidir. Türkler bunun için özellikle eğitim, kültür, ekonomi ve askerî alanda birlikte hareket edecekleri ortamlar oluşturmaya başlamıştır. Türkleri tek bir devlet çatısı altında toplama imkânının olmadığı günümüzde özellikle kültürel birlikteliğin sağlanmasına önem verilmektedir. Kültürel birliktelik ile Türkler arasındaki tarihi bağ kuvvetlendirilmek istenmektedir. Türklük bilinci açık tutularak Türklerin birlikte hareket etmesi amaçlanmaktadır. Aynı kültürel değerleri benimseyen Türk toplumları arasında iletişim de kolay kurulmaktadır. Özellikle kültürel iletişimle Türk milletinin millî hafızalarına seslenilmektedir. İsmail Gaspıralı’nın “Dilde, Fikirde, İşte Birlik” ilkesini benimseyen ve Türk Dünyası Araştırma Vakfı’nı kuran Turan Yazgan’ın Türk Dünyası’nın stratejik bölgelerinde eğitim kurumlarının açılmasında büyük katkısı bulunmaktadır. Türkçe kullanımı desteklenmektedir. Bu şekilde Türkler arasındaki bağ kuvvetlendirilmek istenmektedir.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Türk Dünyası tek bir vücut”, “Türk Dünyası döndü coşkun sellere”, “Büyük ülke Turan iline doğru”, “Turan Türkün öz adıdır unutma / Aynı soydan aynı kandan genimiz”, vb. dizelerde Turancılık ideali dile getirilmektedir. Türk birliği ülküsünü benimseyen Türk milliyetçilerinin kıvılcık elmalarından biri de Turancılıktır. Turan fikri Türk milliyetçiliği açısından işlevsel özelliktedir. Ancak Türkiye’de farklı düşünce sistemine sahip siyasi grup ya da toplumlar için bu hareket çatışma konusudur. Aynı görüşü benimseyen kişiler dahi hedefe ulaşmak için farklı

yollar denemektedir. Bu nedenle sosyolojik kuramlar değerlendirilirken dönemin şartları göz önünde bulundurulmalıdır. Sosyolojik kuramlar toplum içindeki görüş, düşünce ve bakış açısına göre anlam kazanmaktadır.

Âşıkların sözlerinde, Türkiye’de farklı etnik ve inanç grupları arasında birlik ve beraberliği zayıflatmak amacıyla dış güçler tarafından desteklenen Türkiye içinde ve dışında farklı inanç ve etnik yapıya sahip terör gruplarının bulunduğundan söz etmektedir. Şiirlerden hareketle terör gruplarının öncelikli amaçlarının Türkiye’deki birlik ve düzeni bozmak olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de yaşayan farklı ırk ve mezhepten gruplar ayaklandırılarak Anadolu’da kargaşa yaratılmak istenmektedir. Buradaki amaç güçlü ve bağımsız bir Türkiye’nin önüne geçmek ve Türkiye’yi bölerek himaye altına almaktır. Bölücü faaliyet yürüten bu gruplara karşı Türk devleti vatanının, toprağının, bayrağının ve milletin güvenliğini sağlamaktadır. Türkiye sınırları içinde ve dışında terör örgütlerine karşı Türk milleti askeri ve polisiyle birlikte hareket etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin vatandaşı olan Türk, Kürt, Laz, Çerkez gibi farklı etnik kimlik ve mezheplere sahip gruplar Türk devleti tarafından terör örgütlerine karşı sürekli bilinçlendirilmektedir. Türk devleti bölücü faaliyetlere karşı birlik ve beraberliği kuvvetlendirecek kültürel etkinliklere önem vermekte ve üst kimlik çatısı altında iletişim dili olarak Türkçe desteklenmektedir. Türkiye’de yaşayan bütün insanların inançlarını özgürce yaşayabilecekleri ortamlar oluşturulmakta ve inançlara saygılı hareket edilmektedir. Türk milliyetçiliğinin özünde insanlara ve inançlara karşı hoşgörü olduğu âşıkların şiirlerinde vurgulanmaktadır.

Şiirlerde geçen: “Kürt-Türk sorunu değil bu terör hezimettir”, “Asker polis devlet verip el ele / Terörün hakkından geldi çok şükür”, “Bölücülük, terör, yetsin be yetsin”, “Terörün methini etmesinler haaa”, “Gayen bölücülük ise, tez defol” vb. ifadelerde Türk milletin teröre karşı bakış açısına yer verilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nde devletle birlikte hareket eden Türk milliyetçileriyle bölücü terör örgütlerini destekleyen gruplar arasında çatışma söz konusu olduğu düşünülmektedir.

Türk milliyetçilik anlayışının gelişimine katkı sağlayan bir diğer unsur da millî simgeler aracılığıyla oluşan etkileşimdir. Âşıkların sözlerinde de sıklıkla millî simgelere yer verdikleri tespit edilmiştir. Türkler tarihi süreç içerisinde birtakım varlıklara kültürel değerlerini ve kimliklerini ifade eden millî anlamlar yüklemiştir. Bu varlıklar zamanla

anlamsal yoğunluk kazanarak toplum tarafından özümseven milli simgelere dönüşmüştür. Bu milli simgeler arasında yer alan “Kurt / Bozkurt”, “Ergenekon” ve “Kızıl Elma” söylemi Türk milliyetçilerinin simgesel etkileşim araçları arasında yer almaktadır. Türk milliyetçiliği için “Bozkurt” Türklerin türeyişinin, kurtuluşunun, liderlik özelliğinin ve yol göstericiliğinin; “Ergenekon” Türk tarih bilincinin; “Bayrak” Türklerin bağımsızlığının, şehitlerinin ve vatanının; “Kızıl Elma” ise Turan ideali simgesel etkileşim araçları arasında değerlendirilmektedir.

Âşıkların sözlerinde geçen: “Şiarımız turandır Kızılelma ülkümüz”, “Hedefimiz açık, Turan’dır Turan”, “Ben kurdun yavrusuyum”, “Damarında Türk ganı / Gurt yavrisı gurd olur”, “Dört tarafı sarp dağ, demirle dolu / “Ergenekon” bir yurt; Gök-Türkler dolu...”, “Ergenekon ceyranından Kurdundan”, “Ay yıldızın alı kanımız bizim” vb. dizelerde Türklerin ülküsünü, tarihini ve kimliğini anımsatan simgeler kullanılmaktadır. Bu simgeler Türk milliyetçileri arasında duygusal ve tarihî bir bağ kurduğundan işlevsel özelliktedir. Bunun yanı sıra toplum içinde farklı düşüncelere sahip gruplar için bu simgeler çatışma ortamı yaratabilmektedir.

Türk Kağanı Alparslan 1071 yılında Malazgirt zaferiyle Anadolu’nu kapılarını Türklere açmıştır. Bu nedenle Alparslan, Türk milleti için Türklüğü ve Anadolu’yu simgelemektedir. Dünya tarihinde çağ kapatıp yeni bir çağ açan Türk lider Fatih Sultan Mehmet, Türk milleti için İslamiyet’in, Türklüğün, İstanbul’un ve Ayasofya’nın simgesidir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk ise Türk milletine yaptığı hizmetlerden dolayı Türklüğün simgesi olmuştur. Türk toplumu arasında söz konusu simgesel etkileşim araçları özellikle Türk milliyetçileri tarafından kullanılarak millî bilinç oluşturulmakta ve millî algı yaratılmaktadır.

Simgelere verilen anlamlar nedeniyle Türk milliyetçiliğini tek bir kuramın içinde değerlendirmek doğru değildir. Türklük bilincine ithaf eden simgeler, Türk milleti içinde millî algı yarattığı görülmektedir. Türklerin içselleştirdiği bu simgeler Türklük ruhunu diri kılmaktadır. Simgeler aracılığıyla etkileşim sağlanabilmektedir. Türk toplumları arasında tarih ve kültür birliği kurulmasına da yardımcı olmaktadır. Bu nedenle birlik ve bütünlüğü sağlaması amacıyla kullanılan simgeler aynı zamanda işlevsel değerlerdir. Ayrıca bu simgeler ideolojik amaçlar için kullanıldığında farklı ideolojilerdeki insanlara bu simgeleri benimsetilmekte ya da bu simgeler Türkçülük

ideolojisinin diğer ideolojilere karşı üstünlük kurmak amacıyla kullanıldığında çatışma yaratmaktadır.

Türk milliyetçilik anlayışı içinde bütünlüğü ifade eden millî değerler işlevsellik kuramı, aynı millî değerleri kullanan siyasi teşkilatın farklı gruplara ya da farklı ideolojilere karşı üstünlük kurmaya ya da kendi ideolojik anlayışının daha iyi olduğunu benimsetmeye çalışılması ise çatışma kuramı içinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Türklerin millî sembelleri Türkler arasında millî bilinç oluşturarak birlik ve beraberliği temsil ettiği gibi Türkler arasındaki farklı gruplar arasında çekişmeye de sebep olabilmektedir. Ayrıca maddi ve manevi değerlere yüklenen millî anlamlar neticesinde insanlar arasında simgesel etkileşim kurulmaktadır. Türk milliyetçilik anlayışını sosyolojik kuramlarla açıklayabilmek için kuramlara da bir bütün olarak bakmak gerekiyor. Tek bir kuram ile Türk milliyetçiliğini açıklamaya çalışmak Türk milliyetçilik anlayışını dar bir kalıpta ifade etmek demektir. Türk milletinin tarihi, yaşadığı coğrafi bölgeler, ekonomik gelişimi, eğitim anlayışı, farklı milletlerle olan ilişkisi, kültürel gelişimi ve yaşanan çağın farklılığı köklü bir geçmişe sahip Türk milletine ait değerleri etkilediğinden tek bir sosyolojik kuramla Türk milliyetçilik anlayışının değerlendirilmesinin önüne geçmektedir.

Anadolu sahası Âşık Edebiyatı örneklerini incelendiğinde Türk milliyetçilik anlayışının; milletlerin aynı soydan geldiğini, ortak din, dil, kültür ve tarihi paylaştığını ileri süren “ilkçilik”; sosyal, siyasal ve ekonomik gelişimlere etki eden modernleşme süreci ile birlikte değerlendirilen “modernistlik”; milletlerin etnik köken ve kültür özellikleri vurgulayan “etno-sembolcülük”; milliyetçiliğin ve milletin yeniden üretimi olarak nitelendirilen, gündelik hayatta yer alan millî gösterge, kavramlar ve işaretler üzerinde duran “banal milliyetçilik” kuramlarının özelliklerini içinde barındırdığı görülmektedir. Şiirlerde yer alan bazı millî imgeler birden fazla kuram içerisinde değerlendirilmektedir.

İlkçilik kuramı içerisinde “doğalcı”, “biyolojik” ve “kültürel” bakış açıları bulunmaktadır. Âşıkların sözlerinde yer alan; “Tarihi kökünden sökmek isterler” gibi ifadeler Türklerin kökeni, “Soydaşlarımızı ezdirmeyelim” gibi ifadeler soyu ve “Sözüyle özüyle mert olan her Türk” gibi ifadeler ise karakteri vurgulamaktadır. Şiirlerde yer alan bu tanımlamaların Türk milliyetçilik anlayışında ilkçilik kuramının doğalcı bakış açısına ait özellikleri taşıdığı görülmektedir.

Âşıkların sözlerinde yer alan: “Bu saf kanı taşıyan” gibi ifadeler aynı kanı/ırkı, “Ben kurdun yavrusuyum” gibi ifadeler Göktürk ve Uygurların soyunu ve “Türk oğluyum Oğuzlardan” gibi ifadeler Oğuz kavmini işaret etmektedir. Şiirlerde yer alan bu ifadeler Türk milliyetçilik anlayışında ilkçilik kuramının biyolojik bakış açısına ait özellikleri taşıdığı görülmektedir.

Âşıkların sözlerinde yer alan; “Türkçe Türk olmanın kaidesidir” gibi ifadeler dil bilincini, “Düşmanda imkân var Türklerde iman” gibi ifadeler Türklerin inancını, “Ag sakallı Dedem Korkut” gibi ifadeler Türk kültürünü ve “Tarihe göz at da tanı Türkleri” gibi ifadeler de Türk tarihini vurgulamaktadır. Şiirlerde yer alan bu sözler Türk milliyetçilik anlayışında ilkçilik kuramının kültürel bakış açısına ait özellikleri taşıdığı görülmektedir.

İlkçilik kuramı içinde yer alan “doğalcı”, “biyolojik” ve “kültürel” yaklaşımları kesin bir şekilde birbirinden ayırmak mümkün görünmemektedir. Söz konusu yaklaşımlar birbiriyle ilişkilidir. Bu nedenle bir şiirde yer alan millî unsur birden fazla kuram içinde yer alabilmektedir. Örneğin şiirlerde geçen “soy” kavramıyla ilgili millî unsurlar hem doğalcı hem de biyolojik ilkçilik içinde yer alabilmektedir.

Âşıkların sözlerinde yer alan: “Duyurdu dünyaya Mustafa Kemal, / Türk milleti çok büyük bir millettir.” gibi ifadelerle Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk, “Sevgilidir Cumhuriyet” gibi ifadelerle modern dönemde kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin millet egemenliğine dayanan bir devlet olduğu, “İstiklâl kazandı kurdu bir devlet” gibi ifadelerle Türklerin İstiklal harbiyle kazandığı Türk devleti vurgulanmaktadır. Şiirlerde yer alan bu ifadeler Türk milliyetçilik anlayışında modernist kurama ait özellikleri taşıdığı görülmektedir. Ancak bu dizelerde yer alan ifadelerin derinliğine bakıldığında Türk milliyetçilik anlayışının sadece modern döneme ait olduğunu söylemek yerine modern dönemde Türk milliyetçiliği hatırlandı ya da yeniden canlandı ifadelerini kullanmak daha doğru olacaktır. Ayrıca bir imge birden fazla kuram içinde değerlendirilebilir. Örneğin “Atatürk” simgesi ilkçi, etno-sembolcü ve modernist yaklaşım içinde değerlendirilebilir. Bunun sebebi ise Atatürk’ün şiirlerde uyandırdığı çağrışımdır. Atatürk’ün Türk milliyetçiliğiyle ilgili düşünceleri ve yaptığı icraatlar ilkçilik yaklaşımı, Türk milleti tarafından Türklüğü temsil etmesi nedeniyle Etno-sembolcü yaklaşımı, yaşadığı dönem ve Türk milliyetçiliğiyle ilgili modern

dönemde yaptığı faaliyetleri göz önüne alındığında modernist yaklaşım içinde değerlendirilebilir.

Âşıkların sözlerinde yer alan “bozkurt”, “Ergenekon”, “demir”, “bayrak”, “Dede Korkut”, “Türkçe” gibi ifadelerle Türk milletinin etnik kökenine ve kültürüne vurgu yapılmaktadır. Söz konusu simgeler Türk milletinin kökenine ve eski Türklerden günümüze kadar gelen kültürel değerlere işaret etmektedir. Bu nedenle bu simgeler ilkçilik anlayışı içinde de değerlendirilebilir. Örneğin Türk milletinin tarihinin, kültürünün, birlik ve beraberliğinin korunmasında en önemli araç Türkçedir. 7. yüzyılda Türkçenin, Orhun yazıtlarında edebî bir dil olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu yazıtlar Türkçenin çok daha eski dönemlerde kullanıldığını kanıtlamaktadır. Türklerde “bayrak” simgesi ilkçağlardan beri var olan bağımsızlık, hükümdarlık gibi anlamları taşıyan bir olgudur. Türklere ait birçok simge Türklerin tarihi süreç içerisinde anlamlandırdığı varlıktır. Etno-sembolcülük içerisinde yer alan simgelerin anlamlarına derinlemesine bakıldığında bu simgeler ilkçilik kuramı içinde de değerlendirilebilir.

Âşıkların sözlerinde yer alan, aidiyet duygusu veren “biz” kavramı, düşman olgusu yaratan “öteki” kavramı, gündelik hayatta kullanılan ve sıradanmış gibi algılanan; İstiklal Marşı, Andımız, millî kavramlar (vatan, toprak, bayrak vb.), kültür ve millî bayramlarda yer alan millî göstergeler (bayrak, yerel kıyafetler vb.) ya da işaretler “banal milliyetçilik” içinde yer almaktadır.

Âşıkların sözleri incelendiğinde Türk milletinin daha çok ilkçilik kuramı içerisinde yer alan kültürel ilkçilik bakış açısını ve etno-sembolcü kuramının özelliklerini yansıtan milliyetçilik anlayışını benimsediği görülmektedir. Ancak Türk milliyetçilik anlayışında, şiirlerin geneline bakıldığında ise ilkçilik, modernistlik, etno-sembolcülük ve banal milliyetçilik yaklaşımlarına ait özelliklerin yer aldığı tespit edilmektedir.

Türk milliyetçiliğinin gelişimine daha çok olumsuz etkisi olan küreselleşme; Türk milletini ve dünyadaki birçok milleti etkisi altına almıştır. Küreselleşme önce ekonomik alanda, daha sonra siyasi ve kültürel alanda etkili olmaya başlamıştır. Küreselleşme farklılıkları ortadan kaldırmakta ve güçlü ekonomiye sahip milletlerin ya da şirketlerin diğer millet ve şirketlere karşı etkili olmasını neden olmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte gelişen teknoloji ve artan kitle iletişim araçları milliyetçilikten ziyade

küreselleşmeye hizmet etmektedir. Bu nedenle küreselleşmeyle birlikte milletler arasında benzerlikler artmaktadır.

Türk gençlerini küreselleşme ve bununla birlikte gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçları etkisi altına almıştır. Türk kültürüne ait değerlerin küreselleşme içine yeterince dâhil edilemediği, teknolojinin de milliyetçilik anlayışı için son dönemlerde kullanılmaya başlandığı ancak yeterli olmadığı ve kullanılan kitle iletişim araçlarının da daha çok küreselleşmeye hizmet ettiği görülmektedir. Âşıkların sözlerinde yer alan: “Sanat diye ekranlara geçenler”, “Moda diye göbek bacak açanlar”, “Anaya babaya saygı kalmamış”, “Azim, gayret, birlik, töre erimiş”, “Oyunlar caz ile dans oldu bu gün”, “Osmanoğlu Hasan Hans oldu bu gün”, “Eski aded, töre havaya uçtu”, “Simdi telefonda öptüm diyorlar”, “İnsanlar bozuldu, değişti zaman” gibi ifadeler küreselleşme, teknoloji ve kitle iletişim araçlarının Türk milletinin kimliğine, karakterine, gelenek, görenek, töre, örf ve âdet gibi kültürel unsurlarına ve milliyetçilik anlayışına uymayan davranışlar geliştirdiği görülmektedir.

Netice itibariyle yapılan incelemelerden elde edilen çıkarımlarımız şunlardır:

1. Âşıkların şiirlerinde Türk kimliğine ait bulgulara fazlaca rastlanılmaktadır.
2. Âşıklar, kültür taşıyıcılığı görevini üstlenmektedir. Özellikle millî konular da hassasiyet göstermektedir. Âşıklar, Türk toplumunun aynasıdır. Toplumda yaşanan olaylar ve bu olayların etkileri âşıkların sözlerine yansımaktadır. Bununla birlikte âşıklar, Türk milletinin amacı ve hedefleriyle ilgili düşüncelerini de dile getirmektedir.
3. Âşıkların ürünleri millî değerler ve simgeler bakımından son derece zengindir. Âşıklar sözlerinde yer alan ifadelerle Türk milletinde millî şuur oluşturmaktadır.
4. Âşıkların sözleri incelendiğinde Türklerin milliyetçilik anlayışı dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik durumuna göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Türk milletinin milliyetçilik anlayışı sosyolojik kuramlar bakımından incelendiğinde şiirlerde daha çok milletin birliğine/bütünlüğüne yönelik ifadelerle yer verildiği için “işlevsel” özelliğe sahip olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte Türk milletinin bilinçaltında yer alan değerlerin âşıklar tarafından simgeselleştirildiği de görülmektedir. İç ya da dış etkenlerin baskın olduğu olumsuz durumlarda

- âşıkların sözlerinde millî duyguları pekiştirmek amacıyla millî tarihe ve değerlere yer verildiği görülmektedir.
5. Âşıkların sözleri milliyetçilik kuramları açısından incelendiğinde ilkçilik kuramı içinde yer alan kültürel ilkçiliğe ait millî unsurlara daha çok rastlanılmaktadır. Türk milletinin milliyetçilik anlayışıyla kültürel ilkçiliğin bakış açısına ait değerlerin örtüştüğü görülmektedir. Bununla birlikte günlük hayatta kullanılan ve sıklıkla karşılaşılan millî simgelerin ve değerlerin âşıkların sözlerine yansıdığı görülmektedir.
 6. Âşıkların sözlerinde kullandığı millî değerler anlamsal açıdan bakıldığında sosyolojik kuramlardan hem “işlevsellik” hem de “simgesel etkileşimcilik” içerisinde değerlendirilebildiği görülmektedir. Aynı şekilde şiirlerdeki millî unsurların milliyetçilik kuramlarından hem “ilkçi kuramı” hem de “etno-sembolizm kuramı” içerisinde değerlendirilebildiği de görülmektedir.
 7. Âşıkların sözlerinde yer alan millî unsurlar incelendiğinde Türk milliyetçilik anlayışının temelinde kültür ve inanç merkezli anlayışın daha baskın olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle Türk milliyetçilik anlayışını değerlendirilirken tek bir kuram ya da bakış açısıyla değerlendirmenin doğru olmadığı düşünülmektedir.
 8. Dünyada meydana gelen küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin Türk milletinin millî değerlerini etkilediğini ifade eden âşıklar şiirlerinde Türk milletini bu konuda uyardığı görülmektedir. Âşıklar, millî şuur oluşturma yanı sıra Türk kimliğini yansıtan değerlerle ilgili Türk milletine telkinlerde de bulunduğu görülmektedir.

Değerlendirmeler doğrultusunda elde edilen bulgular kapsamında, Anadolu sahasında Türk milliyetçilik anlayışının dönemin sosyal, siyasi ve ekonomik durumuna göre değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Türk milletinin millî duyguları incelenirken dönemin şartlarını göz önünde tutularak bütüncül bakış açısıyla ve birden fazla kuramla birlikte değerlendirmenin faydalı olduğu kanaati oluşmaktadır. Ayrıca âşıkların Türk kimliğine ait unsurları sözlerine yansıttıkları ve Türk kültürünü yaşattıkları görülmektedir.

Türk milliyetçiliğinin analiz edilmesi Türk kültürüne ait unsurların değerlendirilmesiyle mümkün olmaktadır. Bu nedenle Anadolu sahası âşık geleneklerinin yanı sıra Türk kültürünü yansıtan farklı coğrafyalardaki diğer millî olguların da araştırılarak Türk milliyetçiliğiyle ilgili çalışmaların artırılmasıyla mümkündür. Bu konuda:

1. Farklı coğrafi bölgelerde yaşayan Türklere ait eserlere yönelik incelemelerin ve kültür analiziyle ilgili yapılan çalışmaların sayısı arttırılmalıdır.
2. Türk milletinin Türkistan topraklarında tespit edilen millî kültüre ait unsurlar farklı coğrafyalarda yaşayan Türklerin millî değerleriyle mukayeseli olarak incelenmelidir. Türk milletinin ortak millî unsurları üzerinde durulmalıdır. Türk milletinin milliyetçilik anlayışı bu çalışmada yer alan kuramlar çerçevesinde farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akarsu, B. (1998). *Dil-Kültür Bağlantısı*. İnkılap Yayınevi.
- Akbaş, Z. (2012). Devlet İnşa Sürecinde Terörle Mücadele Sorunu: Irak Örneği ve Türkiye Üzerine Etkileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(4), 319-332.
- Akçura, Y. (1914). 1329 Türk Dünyası. *Türk Yurdu*, 6, 3.
- Akçura, Y. (1925). Asri Türk Devleti ve Münevverlerine Düşen Vazife. *Türk Yurdu*, 3(13), 1-16.
- Akçura, Y. (2004). *Muâsir Avrupa’da Siyasi ve İçtimai Fikirler ve Fikrî Cereyanlar*. Yeni Zamanlar Yayınları.
- Akçura, Y. (2007). *Türkçülük: Türkçülüğün Tarihi Gelişimi*. İlgî Kültür Sanat Yayınları.
- Akçura, Y. (2008). *Üç Tarz-ı Siyaset*. Lotus Yayınevi.
- Akçura, Y. (2009). *Türk Yılı 1928* (Haz. A. Tekin ve A. Z. İzgören). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Akdağ, M. (1977). *Türkiye’nin İktisadi ve İçtimai Tarihi, 1243–1453*. Cem Yayınları.
- Aksan, D. (1995). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Engin Yayınları.
- Aksan, D. (1995). *Her Yönüyle Dil*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyıldız, G. (2017). *Uluslararası İlişkiler ve Banal Milliyetçilik: İlkokul Öğrencileri Üzerinde Çalışma* (Yüksek Lisans Tezi). TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Albayrak, H. (2022). Ozantürk’ün “Turnalar” Destanı Üzerine Milliyetçilik Kuramları Bakımından Bir İnceleme. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 14(2), 327-347.
- Albeni, M. ve Eroğlu, Ö. (2002). *Küreselleşme, Ekonomik Krizler ve Türkiye*. Bilim Kitabevi.
- Aman, F. (2012). Bronislaw Malinowski’nin Kültür Teorisi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 135-151.
- Anadol, C., Abbasova, F. ve Nazile Abbaslı (2002). *Türk Kültür ve Medeniyeti*. Bilge Karınca Yayınları.
- Arsal, S. M. (1979). *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*. Ötüken Neşriyatı.
- Arslan, G. S. (2018). *Samsunlu Âşık Yavuz (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)* (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, E. (1978). *Doğu Anadolu Saz Şairleri*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Aşar, S. (2009). *İrk ve İrkçilik Üzerine Tartışmalar ve Yeni İrkçilik* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aşık, G. (2019). *Artvinli Âşık Coşarî’nin Hayatı ve Eserleri (monografi-derleme-tasnif)* (Yüksek Lisans Tezi). Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Atalay, C. (2014). Asya Hun Devletinde Mao-Tun (Metehan) Dönemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, 107-109.
- Atsız, H. N. (1947). Kızıl Elma. *Kızıl Elma Dergisi*, 1, 3-4.
- Atsız, H. N. (1966). *Türk Tarihinde Meseleler*. Afşın Yayınları.
- Atsız, H. N. (1997). *Yılların Sonu*. İrfan Yayınevi.
- Atsız, H. N. (1997). *Makaleler III*. İrfan Yayınevi.
- Avcıoğlu, G.Ş. (2013). Kriz Dönemlerinde Sosyal Bütünleşme: Millî Mücadele Örneği, Tarihin Peşinde. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10, 155-170.
- Avşar, M. (2010). *Tokatlı Âşık Selmani'nin Âşıklık Geleneğindeki Yeri* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avşar, M. (2018). *Tokatlı Halk Şairi Eşref Tonbuluğlu'nun Şiir Dünyası* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydemir C. ve Kaya M. (2007). Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (20), 260-282.
- Aytekin, İ. (2013). Küreselleşme ve Ekonomik Küreselleşme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 123-134.
- Bayat, F. (2017). *Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)* 1. Ötüken.
- Baykara, T. (1985). *Milli Mücadele (1918-1923)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Beil, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk, "Doğru davranışlar çocuklara nasıl kazandırılır?"* (Çev. C. Yorulmaz). Arkadaş Yayınevi.
- Berger, P. L. (2017). *Sosyolojiye Çağrı* (Çev. Erkan Koca). İletişim Yayınları.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*. Ege Yayıncılık.
- Billig, M. (2002). *Banal Milliyetçilik* (Çev. C. Şişkolar). Gelenek Yayıncılık.
- Bulut, S. (2017). Asya Coğrafyası'nın Büyük Edibi Ali Şîr Nevâî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türk Dili'ne Katkıları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 23-41.
- Burhan, H. A. (2010). *1980 Sonrası Sosyal Değerler ve Sosyal Çözüm: Öğretmeler Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Calhoun, C. (2009). *Milliyetçilik* (Çev. B. Sütçüoğlu). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, İ. (1997). *Modern Devletin Doğuşu*. Der Yayınları.
- Coşkun, N. Ç. (2009). *Âşık Devâî Hayatı, Sanatı ve Şiirleri*. Ajansfener Reklam Matbaa.
- Çaycıoğlu S. O. (2021). Zeki Velidi Togan'ın Fikri Gelişimi, Türk Birliği Fikri ve Türk Yurdu'ndaki Yazılarına Göre Tarihçiliği. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 128(252), 53-70.

- Çelik, H.B. (2020). Türklerin Kadim Milli Sembolü: Bozkurt. İçinde T. Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (991-998). Otorite.
- Çetin, A. (2016). Ahlâk ve Kültür Üzerine Bir Değerlendirme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 65-78.
- Çetinkaya, S. B. (2020). Ergenekon Destanı. İçinde T. Erdem (Ed.). *Ergenekon Destanı* (999-1005). Otorite.
- Çınar, S. (2007). Talcott Parsons ve İşlevselci Kuram. *Sosyoloji Notları*, 3, 35-43.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). Yapısal ve İşlevsel Bakımdan Geleneksel Bayramlar Bağlamında Nevruz ve Hidrellez. *Türkbilig*, 1, 51-59.
- Çobanoğlu, Ö. (2021). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*. Akçağ Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2017). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. Kabalcı Yayıncılık.
- Demir, G. Y. (2010). Türk Tarih Tezi ile Türk Dil Tezinin Kavşağında Güneş-Dil Teorisi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 385-396.
- Doğan, B. ve Oral S. (2020). Toplumsal Gerçekliğin İnşasında Etnometodoloji ve Sembolik Etkileşimcilik Kuramlarının Etkisini Kavramak. *Hafıza, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 39-50.
- Durbilmez, B. (1999). *Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs*. Geçit Yayınları.
- Durbilmez, B. (1999). Kayserili Saz Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs. *II. International Congress for Cyprus Studies/ İkinci Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi, 24-27 Kasım 1998, c.III, Türkçe Bildiriler, Edebiyat- Sanat* (Hzl. İ.Bozkurt, H. Ateşin, M. Kansu), 285-296, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları.
- Durbilmez, B. (2000). *Âşık Meydânî, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler*. Laçın Yayınları.
- Durbilmez, B. (2000). Tarihî Olay-Edebî Metin İlişkileri Bağlamında Kıbrıs Konulu Âşık Tarzı Şiirler Üzerine Bir Değerlendirme. *Proceedings of the Third Internatioal Congress for Cyprus Studies/Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, Volume/Cilt:2 Linguistics& Literature, 87-105, Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları.
- Durbilmez, B. (2002). Türk Kültüründe Abdallar ve Abdal Mahlaslı Halk Şairleri, *Yol / Bilim, Kültür, Araştırma*, 18, 54-67.
- Durbilmez, B. (2003). Efsaneden Destana: Kazakistan'da Korkut Ata ve Korkut Küyü. *Millî Folklor*, 8(60), 219-232.
- Durbilmez, B. (2003). Manas Destanındaki Kimi Motiflerin Türk Halk Kültüründeki Yansımalar. *Halk Bilimi Araştırmaları-Forschungen für Volkerkunde*, 2. Kitap, İstanbul- Aaacen, 154-176.
- Durbilmez, B. (2006). Somut Olmayan Kültür Mirası: Halk Hikâyeciliği ve Kars Yöresi Âşıkları. *Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri / Turkish Folk Narratives from Myth to Meddah International Symposium Papers*, 341-364, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi.

- Durbilmez, B. (2006). Âşıkların Diliyle Erciyes Dağı. *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan*, (Hızl. A. B. Alptekin), 554-570, Kömen- SOTA Yayınları.
- Durbilmez, B. (2006). Sarıkamış ve Yöresi Âşık Tarzı Kültür Geleneği. *Folklor ve Etnoqrafiya Beynelhalq Elmi Jurnal / Folklore and Ethnography International Scientific Journal*, 9, 42-51.
- Durbilmez, B. (2007). *Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler*. Kültür Ajans Yayınları.
- Durbilmez, B. (2007). Renk Adına Bağlı Mahlaslar ve Karacaoğlan Mahlaslı Halk Şairleri, *Doğumunun 400. Yılında Uluslararası Karacaoğlan Sempozyumu*, (Hızl. Kudret Ünal), Mersin, 30-44.
- Durbilmez, B. (2007). Âşık Tarzı Şiirlerde Sözlü Tarih (Kayserili ve Yozgatlı Âşıkların Şiirlerinden Örneklerle). *II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (10-12 Nisan 2006)- Bildiriler*, 299-317, ERÜ Yayınları.
- Durbilmez, B. (2010). Âşıklık Geleneklerinde Saz. *Millî Folklor*, 11 / 85, 148-158.
- Durbilmez, B. (2013). *Vefatının 15. Yıldönümünde Yozgatlı Âşık Türkmenoğlu*. Laçın Yayınları.
- Durbilmez, B. (2013). Tarihî Gerçeklerin Âşık Edebiyatına Yansıması Bağlamında Türk Mukavemet Teşkilatı ve Kıbrıs Mücahitleri. *Folklor / Edebiyat - Folklore/ Literature, International Cyprus University Quarterly Cultural Journal*, 19/ 76, 173-193.
- Durbilmez, B. (2013). Национальное Единство в Поэзии Ашыка Вейселя и Тюркский Мир. *Вестник Тюркского Мира*, 1 / 33-44.
- Durbilmez, B. (2013). Âşık Veysel'in Şiirlerinde Millî Birlik Fikri ve Türk Dünyası. *Türk Yurdu*, C.33 (65), S. 307 (668), 47-52.
- Durbilmez, B. (2014). *Karlı Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Kardeşler Ofset.
- Durbilmez, B. (2014). Âşıkların Şiirlerinde Saz. *Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Uluslararası Müzik Sempozyumu: Doğu Dünyasında Geleneksel Türk Müzik Kültürü*, 9-10 Haziran 2014, Kars, Editör: Prof. Dr. Rafig İmrani, Kars, 199-204.
- Durbilmez, B. (2014). Yozgatlı Halk Şairlerinin Diliyle Kıbrıs. *Prof. Dr. Ali Çelik Armağanı*, (Hızl. C. Gökşen), 139-266, Akçağ Yayınları.
- Durbilmez, B. (2015). Eflâtun Cem Güney'in 'Dede Korkut Masalları'na Metinler Arası Bir Yaklaşım: 'Kan Turalı' Örneği. *Millî Folklor*, 108, 165-179.
- Durbilmez, B. (2016). *Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme*, Lâçın yayınları / Bizim Büro Matbaası.
- Durbilmez, B. (2016). Ozan Kavramından Hareketle Dede Korkut Üzerine Bir Değerlendirme. (Haz. M. Ekici ve diğerleri), III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi: Dede Korkut ve Türk Dünyası (19-23 Ekim 2015, Çeşme-İzmir) Bildiriler Kitabı 1. Cilt (ss. 483-505). Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

- Durbilmez, B. (2017). *Gelenekli Türk Anlatıları*. Ötüken Neşriyat.
- Durbilmez, B. (2017). *Türk Dünyası Kültürü 1*. Ötüken Neşriyat.
- Durbilmez, B. (2017). Âşık Edebiyatının Oluşumu ve Gelişiminde Alevî- Bektaşî Zümrelerin Yeri ve Önemi. *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, 13, 57- 86.
- Durbilmez, B. (2018). *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri*. Akçağ Yayınları.
- Durbilmez, B. (2018). Kırgız Destancılarında ve Destanlarında Rüya Motifi. 9. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, 4. Cilt: *Gelenek Görenek ve İnançlar*, 143- 156, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Durbilmez, B. (2018). Türkiye Sahası Âşık Edebiyatında ‘Ayak’ Terimleri, Sorunlar ve Öneriler. *Yeni Türkiye / Türk Dili Özel Sayısı-I*, 24 / 99, 155-165.
- Durbilmez, B. (2019). *Türk Dünyası Kültürü 2*. Ötüken Neşriyat.
- Durbilmez, B. (2019). *Türk Kültür Coğrafyası, Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları*. Ötüken Neşriyat.
- Durbilmez, B. (2019). *Derviş Tarzı Türk Edebiyatı ve Sıdkı Baba Dîvânı*. Bilge Kültür-Sanat Yayınları.
- Durbilmez, B.(2020). *Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı Hasretî’den Örneklerle*. Akçağ Yayınları.
- Durbilmez, B. (2020). *Âşık Türkmenoğlu- Hayatı, Sosyo-Kültürel Çevresi, Âşık Edebiyatındaki Yeri, Şiir Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler*. Akçağ Yayınları.
- Durbilmez, B.(2020). *Âşık Edebiyatında Şiir Sanatı- Hasretî’den Örneklerle*. Akçağ Yayınları.
- Durbilmez, B. (2020). *Karacaoğlan Geleneginde Bir Âşık Âşık Mehmet İkrâmî*. Ürün Yayınları.
- Durbilmez, B. (2021). *Çanakkale Destanları: Yozgatlı Ozanlardan Örnekler Üzerine Bir İnceleme*. Ürün Yayınları.
- Durbilmez, B. (2022). Derviş Sanatı ve Âşık Sanatı İlişkileri Bağlamında Âşık Ruhsatî’nin Sıdkı Baba Üzerine Etkileri”, *Prof. Dr. Metin Ekici Armağanı*, (Hzl. S. Fedakar- M. Duranlı), 769-786, Ege Üniversitesi Yayınları.
- Durbilmez, B. (2023). Âşık Edebiyatı ve Sözlü Tarih İlişkileri Bağlamında Şifâî’nin Çanakkale Destanı Üzerine Bir Çözümleme. *Türk Harp Dili Ve Edebiyatı Sempozyumu*, 21 – 22 Haziran 2022, Millî Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu Yayınları.
- Elçin, Ş. (1997). *Halk Edebiyatı Araştırmaları 1-2*. Akçağ Yayınları.
- Eliade, M. (2017). *Mitlerin Özellikleri* (Çev. S. Rifat). Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Eliot, T.S. (1983). *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, (Çev. S. Kantarcıoğlu). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erdem, G. (2008). *Türk kimdir? Türklük Nedir?* (Haz. İ. Metin). Töre - Devlet Yayınları.

- Erdem, G. (2015). *Milliyetçilik ve Sosyalizm Üzerine Mektuplar*. Ötüken Neşriyat.
- Erdem, T. (2020). Türk Milliyetçiliği. İçinde T.Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (329-351). Otorite.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram*. Erk Yayınları.
- Ergin, M. (1988). *Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Ergin, M. (1994). *Orhun Abideleri*. Boğaziçi Yayınları.
- Ergin, M. (2018). *Dede Korkut Kitabı 1-2*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergut, F. (2012). *Tarihsel Sosyoloji Ne Yapar? Nasıl Yapar?*, Uysal, A., Ergut, F. içinde *Tarihsel Sosyoloji: Stratejiler, Sorunsallar, Paradigmalar*. Dipnot Yayınları.
- Eroğlu, F. (1999). Küreselleşme Süreci ve Kimlik Krizi. *Türk Yurdu*, 19(139-141), 147-151.
- Eröz, M. (1977). *Türk Kültürü Araştırmaları*. Kutluğ Yayınları.
- Eröz, M. (1983). *Millî Kültürümüz ve Meselelerimiz*. Doğuş Yayın ve Dağıtım.
- Erözden, O. (2013). *Ulus Devlet*. On İki Levha Yayıncılık.
- Esin, E. (1972). "KÜN-AY", Ay-Yıldız Motifinin Proto-Türk Devrinden Hakanlılara Kadar İkonografisi. VII. Türk Tarih Kongresi, (Ankara 25-29 Eylül 1970) Bildirileri I (ss. 313-338), Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Esmez, A. (2018). *Âşık Ensar Şahbazoğlu'nun Hayatı ve Sanatı* (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eşkinat, R. (1998). *Küreselleşme ve Türkiye Ekonomisine Etkisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Fenton, S. (2001). *Etnisite, Irkçılık, Sınıf ve Kültür* (Çev. S. N. Şad). Phoenix Yayınevi.
- Feyzioğlu, T. (1985). Atatürk ve Milliyetçilik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(2), 353-412.
- Gasımlı, M. (2006). Bahşı ve Ozan-Âşık İlişkilerinin Tarihî Özelliği. (Akt. Bayram Durbilmez), *Folklor /Edebiyat* (Azerbaycan Özel Sayısı), Ankara, S. 47. (2006/3), 9-14.
- Gelekçi, S. (2007). *Âşık Mürsel Sinan (Hayatı-Sanatı-Eserleri)*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (Haz. C. Güzel). Kırmızı Yayınları.
- Gök, N. ve Kutlu, M. (2005). Hilal ve Ay-Yıldız Motifi Sembol ve İdeolojik Kullanım. *Doğu Batı*, 8(31), 267-287.
- Gökberk, M. (1997). *Değişen Dünya Değişen Dil*. Yapı Kredi Yayınları.
- Gökyay, O. Ş. (2002). Kızılme. *İslam Ansiklopedisi* (559-560). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Gökyay, O. Ş. (2018). *Kızılme*, Yeditepe Yayınevi.

- Gültepe, N. (2007). *Kızılmele'nin İzinde "Turan Dünyasının Onbin Yıllık Sırrı"*. Milenyum Yayınları.
- Gümüş, Y. (2010). *Âşık İbrahim Koç'un Hayatı, Sanatı ve Şiirleri* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, M. (2013). Türklerde Vatan Kültürünün Oluşumu: Anadolu Tecrübesi. *Turkish Studies*, 8(9), 1553-1570.
- Günay, U. (1999). *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yayınları.
- Güngör, E. (1976). *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*. Ötüken Yayınevi.
- Güngör, E. (1996). *Kültür Değişimi ve Milliyetçilik*. Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (1996). *Kültür Değişimi ve Milliyetçilik*. Ötüken Neşriyat.
- Gür, M. (2019). *Türk Romanında Erkeklik ve Milliyetçilik*. Kesit Yayınları.
- Halıcı, F. (1992). *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Heidegger, M. (1997). *Özdeşlik ve Ayrım* (Çev. N. Aça). Bilim Sanat Yayınları.
- Heywood, A. (2012). *Siyasetin Temel Kavramları* (Çev. H. Özler). Adres Yayınları.
- Irmak, Y. (2014). Âşık Mahzuni Şerif'in Şiirlerinde Milli birlik ve Beraberlik İşlevi. *Studies Of The Ottoman Domain*, 4(7), 37-58 .
- İnalcık, H. (2017). *Türklük, Müslümanlık ve Osmanlı Mirası*. Kırmızı Yayınları.
- İnan, A. (1957). Ebülğazi Bahadır Han ve Türkçesi. *Türk Dili Araştırması Yıllığı – Belleten*, 5. 29-39.
- Kafesoğlu, İ. (1970). *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Kafesoğlu, İ. (1987). *Türk Bozkır Kültürü*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1995). *Türk Millî Kültürü*. Boğaziçi Yayınları.
- Karadeniz, A. (2006). *Âşık Şeref Taşlıova'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri* (Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaçağıl, A. (2019). *Âşık Veysel Şiirlerinin Vatan, Millet, Din, Bayrak Kavramları Açısından İncelenmesi*. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karpat, K. (2010). *İslam'ın Siyasallaşması* (Çev. Ş. Yalçın). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Karpat, K. (2010a). *Türk Demokrasi Tarih*. Timaş.
- Kaya, E. E. (2020). Irk ve Irkçılık. İçinde T.Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (59-68). Otorite.
- Kayırhan, F. E. (2007). *Abdülvahap Kocaman'ın Hayatı ve Şiirleri* (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 219-230.
- Kızılcıkelik, S. (1994). *Sosyoloji Teorileri*. Yunus Emre Yayınları.

- Koçak, S. (2012). *Kayseri’de Âşıklık Geleneği ve Âşık İsmail Karshoğlu* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köktürk, M. (2016). *Millet ve Milliyetçilik – Eleştirel Yazılar 1*. Ötüken Neşriyat.
- Köse, Ö. (2003). Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü. *Sayıştay Dergisi*, 49, 3-46.
- Kösoğlu, N.(1992). *Millî Kültür ve Kimlik*. Ötüken Neşriyat.
- Kösoğlu, N.(1996). *Türk Kimliği ve Türk Dünyası*. Ötüken Neşriyat.
- Kösoğlu, N. (2006). *Küreselleşme ve Millî Hayat*. Ötüken Neşriyat.
- Kurnaz, C. (2012). *Deli Rüzgar: Osman Yüksel Serdengeçti*. Kurgan Edebiyatı.
- Lewis, B. (1970). *Modern Türkiye’nin Doğusu* (Çev. M. Kırıtlı). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Loti, P. (2002). *Sevgili Fransa’mızın Doğudaki Ölümü* (Çev. T. Baykent). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Malesevic, S. (2019). *Etnik Sosyoloji* (Çev. T. P. Tacoğlu ve A. Güler). Nobel Yayınevi.
- Meri, T. (2020). Osmanlı İmparatorluğu’nda ‘Millet Sistemi’. İçinde T.Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (1021-1032). Otorite.
- Ocak, A. Y. (2012). *İslam-Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır İlyas Kültürü*. Kabalcı Yayınevi.
- Oğuz, M. Ö. (2010). Türkünün Aydınlar Arasında Yükselişi ve Düşüşü. *Türk Yurdu*, 269, 58-61.
- Oğuz, M.Ö., Ekici, M., Aça, M., Düzgün, D., Akarpınar, R. B., Arslan, M., Yılmaz, A. M., Öğüt Eker, G. ve Özkan, T. (2014). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Grafiker Yayınları.
- Okay, C. (2006). *Türk Derneği*. Akçağ Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2005). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İletişim Yayınları.
- Ozan Arif. (). *Bir Devrin Destanı*. Hamle Basın-Yayın.
- Ögel, B. (1971). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları II*. Milli Eğitim Basımevi.
- Ögel, B. (1993). *Türk Mitolojisi I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öksüz, İ. (2018). *Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemi*. Panama Yayıncılık.
- Öksüz, İ. (2020). *Bilim, Din ve Türkçülük*. Panama Yayıncılık.
- Öksüz, İ. (2021). *Millet ve Milliyetçilik*. Panama Yayıncılık.
- Öktem, E. (1998). Anayasa Mahkemesi Kararlarına Göre Cumhuriyetin Niteliklerinden Milliyetçilik. *Türkiye Günlüğü; Milliyetçilik*, 50, 220-242.
- Ölçekçi, H. (2020). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı’nın Ankara’daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Dergisi*, 2(4), 664-690.

- Özberk, S. (2019). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihsel Gelişimi: Milliyetçilik Kuramları Açısından Bir İnceleme* (Doktora Tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, F. (2008). Kızıl Elma'yı Arayan Üç Yazar: Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Ragıp Şevki Yeşim. *Turkish Studies*, 3(5), 503 -515.
- Özdoğan, G. G. (2001). *Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Yönetiminde Türkçülük (1931-1946)*. İletişim Yayıncılık.
- Özkan, N. (2021). *Türk Dilinin Yurtları*. Bilge-Kültür Sanat Yayınevi.
- Özkırımlı, U. (2010). *Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmalar Eleştirel Bir Müdahale*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özkırımlı, U. (2019). *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*. Doğu-Batı Yayınları.
- Özsöz, C. (2007). Çözümleyici Çatışma Kuramı ve Ralf Dahrendorf. *Sosyoloji Notları*, 3, 49-53.
- Öztürkmen, A. (1998). *Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik*. İletişim Yayınları.
- Poloma, M. M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları* (Çev. H. Erbaş). Gündoğan Yayınları.
- Poyraz, T. (2020). Etnisite. İçinde T.Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (53-58). Otorite.
- Rattansi, A. ve Westwood, S. (1997). *İrkçilik, Modernite ve Kimlik* (Çev. S. Akyüz). Sarmal Yayınevi.
- Renan, E. (1946). *Millet Nedir? Nutuklar ve Konferanslar* (Çev. Z. Ishan). Sakarya Basımevi.
- Sağır, M. ve Akıllı S. (2004). Etnisite Kuramları ve Eleştirisi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 1-22.
- Sağlam, S. (2007). Küreselleşmeye Yaklaşımlar. *Genç Sosyal Bilim Forumu AGORA*, 13, 219-230.
- Sağlam, S. (2020). Ziya Gökalp. İçinde T.Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (830-854). Otorite.
- Sağlam, Ş. (2018). Tarihsel Sosyoloji Bütünü Görebilmek Adına Bir Yöntem. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 177-194.
- Sakaoğlu, S. (1986). *Dadaloğlu*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. ve Duymaz, A. (2010). *İslamiyet Öncesi Türk Destanları*. Ötüken.
- Sanlı, F. S. (2020). Hüseyin Nihal Atsız. İçinde T.Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (861-867). Otorite.
- Sarımay, Y. (1990). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Sarımay, Y. (1994). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)*. Ötüken Neşriyat.
- Savrun, E. (2019). *Milliyetçilik Tipolojisi ve Kültürel Milliyetçilik*, Nobel Yayınevi.
- Saygılı, R. (2020). Millet (Ulus). İçinde T.Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (91-107). Otorite.

- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Schnapper, D. (1995). *Yurttaşlar Cemaati-Modern Ulus Fikrine Dair* (Çev. Ö. Okur). Kesit Yayıncılık.
- Schulze, H. (2005). *Avrupa'da Ulus ve Devlet* (Çev. T. Binder). Literatür Yayıncılık.
- Sevim, O. ve Yücel Çetin, D. (2021). Göç Destanı'nın Kahramanın Sonsuz Yolculuğu Bağlamında Kişiler Dünyası Açısından İncelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1660-1670.
- Sezen, L. (1992). Türk Folklorunda Hıdırellez. *Millî Folklor*, 14, 32-34.
- Seyhan A. S. ve Zarasız, Ö. F. (2021). Televizyon Haber Retoriğine Türk Kimliğine Etkisi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 8(1), 325-345.
- Smith, A. D. (1994). *Milli Kimlik* (Çev. B. S. Şener). İletişim Yayınları.
- Smith, A. D. (2013). *Milliyetçilik, Kuram, İdeoloji, Tarih* (Çev. T. Binder). Atıf Yayıncılık.
- Somersan, S. (2004). *Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Soysaldı, A. ve Çatalkaya Gök E. (2020). Türk Kumaşlarında Görülen Ay-Yıldız Motifi. *Millî Folklor*, 32(16), 126.
- Sönmez, T.G. (2016). Geleneksel Bayramların Halk Hayatındaki Rolü. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 7, 143-147.
- Sumbas, A. (2009). Batı Avrupa'da Yükselen Yeni Irkçılık Üzerine Bir Deneme. *Alternatif Politika*, 1(2), 260-281.
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi* (Çev. O. Akınhay). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şan, M. K. (2020). Kimlik. İçinde T.Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (91-107). Otorite.
- Şatiroğlu, A.V. (1971). *Dostlar Beni Hatırlasın* (Düz. Ü. Y. Oğuzcan). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şenel, A. (1984). *Irak ve Irkçılık Düşüncesi*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Soysal, M. E. (2010). Tarihsel Süreçte Bayrak ve Sancaklarımız. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 42, 209-239.
- Tanyu, H. (1979). Türk Töresi Üzerine Yeni Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 97-120.
- Tanyu, H. (1981). *Ziya Gökalp'in Kronolojisi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Taşbaşı, A. (2018). *Âşık Mevlüt Mertoğlu hayatı sanatı eserleri* (Yüksek Lisans Tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşkıran, T. (1943). *Türk Ahlakının İlkeleri Kitabı*. Milli Eğitim Basımevi.
- Togan, A. Z. V. (1946). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. İsmail Akgün Matbaası.
- Togan, A. Z. V. (1947). *Bugünkü Türkili (Türkistan) ve Yakın Tarihi*. Arkadaş, İbrahim Horoz ve Güven Basımevleri.
- Togan, A. Z. V. (1969). *Tarihte Usul*. İstanbul Edebiyat Fakültesi.

- Togan, A.Z.V. (1977). *Türklüğün Mukadderâtı Üzerine* (Haz. T. Baykara). Yağmur Yayınevi.
- Togan, A. Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. Enderun Kitapevi.
- Tok, N. (2003). *Kültür, Kimlik ve Siyaset*. Ayrıntı Yayınları.
- Turan, İ. (2015). Ahlâk-ı Alâî'de Aile Ahlâkı. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 433-453.
- Turhan, M. (2016). *Alparslan Türkeş: 1963-1980*. Panama Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük 1-2*. Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- Türkeş, A. (1975). *Millî Doktrin Dokuz Işık*. Kutluğ Yayınevi.
- Türkkan, R. O. (2006). *Türkçülüğün Yeni Esasları: Yükselen Milliyetçilik*. Pozitif Yayıncılık.
- Uca, A. (1997). Ziya Gökalp ve Ona Türkçülüğü Aşılayan Adam: Hüzeyinzâde Ali Bey. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 8, 16-174.
- Uğur, F. (2008). *Denizlili Âşık Ozan Nihat* (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, T. (2020). Türk Siyasal Hayatında Milliyetçi Hareket Partisi. İçinde T.Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (1089-1117). Otorite.
- Vurucu, İ. (2020). Turancılık. İçinde T. Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (975-998). Otorite.
- Yakar, İ. S. (2007). *Çorum İli Âşıklık Geleneği ve Âşık Rifat Kurtoğlu*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yardımcı, M. (1999). *Başlangıçtan Günümüze Halk Şiiri*. Ürün Yayınları.
- Yaylagül, L. (2006). *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Dipnot Yayınları.
- Yazgan, T. (2010). *Türk Dünyası Dünyü Bugün Yarın*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Yazıcıoğlu, M. (1998). Milliyetçilik Devlet Millet Kaynaşmasının Temel İlkesidir. *Türkiye Günlüğü*, 50, 152-161.
- Yıldırım, Y. (2021). İsrail-Filistin Sorunlarında İkili Devletli Çözüm Arayışları, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(41), 3840- 3884.
- Yıldız, E. (2016). *Develili Âşık Çatak, Hayatı, Sanatı, Eserleri* (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, H. (2020). Tarihi Romantizm Kavramı ve Yenileşme Devri Türk Şiirinde Gelişimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 47, 165-188.
- Yıldız, R. ve Demir, S. (2003). Millî Kimliğin Oluşumunda Zihniyet. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-25.
- Yılmaz, A.Y. (2020). Osmanlı Devletinde Türk Milliyetçiliğinin İzleri. İçinde T. Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (701-712). Otorite.
- Yiğenoğlu, K. (2016). İktisadi Milliyetçilik ve Artan Korumacılık Eğilimleri: ABD Otomotiv Sektöründe Korumacılığın Ekonomi Politikası. *JOMELIPS*, 1(2), 17-37.

- Yiğit, M. (2020). Kızıl Elma. İçinde T. Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (1006-1020). Otorite.
- Yiğit, M. (2020). Ülkücülük. İçinde T. Erdem (Ed.). *Milliyetçilik* (1066-1074). Otorite.
- Yikebali, M. (2018). *Sembolik Etkileşimcilik ve Çağdaş Sosyal Teori: Topluma Yeni Bakışlar* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yurdakul, M. E. (1979). *Türk Sazı*. Atlas Kitabevi Yayınları.
- Ziya Gökalp. (1976). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. Toker Yayınları.
- Ziya Gökalp. (1996). *Türkçülüğün Esasları*. Kemer Yayınları.
- Ziya Gökalp. (2005). *Hars ve Medeniyet*. Toker Yayınları.
- Ziya Gökalp. (2005). *Türk Töresi* (Haz. Yalçın Toker). Toker Yayınları.

